

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

RÖDOVANS SÖZLEŞMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Burak Bahadır AYRANCI

Ankara, 2021

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

RÖDOVANS SÖZLEŞMESİ

Tezli Yüksek Lisans Tezi

Burak Bahadır AYRANCI

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ömer ARBEK

Ankara, 2021

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

RÖDOVANS SÖZLEŞMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Ömer ARBEK

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

İmzası

1- Doç. Dr. Ömer ARBEK

2- Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN

3- Doç. Dr. Yıldız ABİK

Tez Savunması Tarihi

22.06.2021

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Doç. Dr. Ömer ARBEK danışmanlığında hazırladığım “Rödovans Sözleşmesi (Ankara.2021) ” adlı yüksek lisans ☒ - doktora/bütünleşik doktora ☐ tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 08.07.2021

Burak Bahadır AYRANCI

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR.....	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

RÖDOVANS KAVRAMI, RÖDOVANSIN TARİHSEL GELİŞİMİ ve GENEL OLARAK RÖDOVANS SÖZLEŞMESİ

I. RÖDOVANS KAVRAMI.....	7
II. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN TARİHİ GELİŞİMİ	9
III. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN TANIMI.....	15
IV. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN KONUSU	16
A. GENEL OLARAK MADEN HAKKI.....	16
1. MADEN KAVRAMI	16
2. MADENLERİN MÜLKİYETİ	20
3. MADEN HAKKININ HUKUKİ NİTELİĞİ.....	22
4. MADEN HAKKI KAVRAMI	24
a. Takaddüm Hakkı.....	25
b. Buluculuk Hakkı	26
c. Rezerv Geliştirme Hakkı.....	26
d. Maden Arama Hakkı.....	27
e. Maden İşletme Hakkı	29
aa) Maden işletme izni	31

İKİNCİ BÖLÜM

RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI, HUKUKİ NİTELİĞİ, ŞEKİL ŞARTLARI, UNSURLARI VE BENZER SÖZLEŞMELERDEN AYRILMASI

I. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI	33
A. RUHSAT SAHİBİ.....	33
1. TÜZEL KİŞİLER	33
2. GERÇEK KİŞİLER.....	34
B. RÖDOVANSÇI.....	37
II. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ	38
III. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNDE ŞEKİL	43
A. MADEN VE PETROL İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN İZNİ.....	46
B. RÖDOVANS SÖZLEŞMENİN MADEN SİCİLİNE TESCİLİ	50
IV. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN UNSURLARI.....	53
A. MADEN İŞLETME RUHSATI KULLANIMININ DEVRİ TAAHHÜDÜ	54
B. RÖDOVANS BEDELİ.....	55
C. RÖDOVANSÇININ MADEN SAHASINI İŞLETME YÜKÜMLÜLÜĞÜ	56
D. TARAFLARIN ANLAŞMASI	58
V. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN BENZER SÖZLEŞMELERDE AYRILMASI	58
A. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN MADEN HAKKI DEVRİNDEN FARKI ..	59
B. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN ADİ KİRA ve ÜRÜN KİRASI SÖZLEŞMESİNDEN FARKI	61
C. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN İNTİFA HAKKINDAN FARKI	64
D. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN VEKALET SÖZLEŞMESİNDEN FARKI.	66
E. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN LİSANS SÖZLEŞMESİNDEN FARKI	69
F. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN DEVLET HAKKINDAN FARKI	71
G. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN TAŞERONLUK SÖZLEŞMESİNDEN FARKI.....	73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNDE TARAFLARIN HAKLARI VE BORÇLARI İLE RÖDOVANS SÖZLEŞMESİ İLE YAPILAN MADEN İŞLETME FAALİYETLERİNDEN KAYNAKLANAN HUKUKİ SORUMLULUK

I. TARAFLARIN HAK VE BORÇLARI.....	75
A. GENEL OLARAK	75
II. RUHSAT SAHİBİNİN HAKLARI	76
A. MADEN SAHASINI İYİ BİR BİÇİMDE VE AMACINA UYGUN İŞLETİLMESİNİ TALEP ETME HAKKI	76
B. ÜCRET (RÖDOVANS BEDELİ) TALEP ETME HAKKI.....	78
C. RÖDOVANS BEDELİNİN ARTIRILMASINI TALEP ETME HAKKI	79
D. RUHSAT SAHİBİNİN HAPİS HAKKI.....	80
III. RUHSAT SAHİBİNİN BORÇLARI.....	83
A. RUHSAT SAHİBİNİN MADEN SAHASINI İŞLETMEYE ELVERİŞLİ ŞEKİLDE TESLİM BORCU	83
B. MADEN SAHASINI KULLANIMA UYGUN HALDE BULUNDURMA BORCU	88
C. TUTANAK TUTMA BORCU	89
D. RUHSAT SAHİBİNİN AYIBA KARŞI TEKEFFÜL BORCU	90
1. GENEL OLARAK	90
2. AYIBA KARŞI TEKEFFÜL BORCUNUN ŞARTLARI	91
a. Rödovans Konusu Maden Ruhsatı veya Maden Sahası Ayıplı Olmalıdır ...	91
b. Ayıp Gizli Olmalıdır	93
c. Sözleşmede Ruhsat Sahibinin Sorumluluğunun Aksine Hüküm Olmalıdır	94
d. Rödovansçının Ayıbın Ortaya Çıkmasında Kusuru Olmamalıdır	94
e. Rödovansçı İhbar Külfetini Yerine Getirmiş Olmalıdır.....	95
E. RUHSAT SAHİBİNİN ZAPTA KARŞI TEKEFFÜL BORCU	96
1. ÜÇÜNCÜ KİŞİLERCE İLERİ SÜRÜLECEK ÜSTÜN HAKKIN SÖZLEŞME KURULMADAN ÖNCE DOĞMASI	98

a. Teslim Şartı	98
b. Röдовans Sözleşmesi Akdedilmeden Önce Doğmuş Madenin İşletilmesini Engelleyecek Üstün Bir Hakkın Üçüncü Kişilerce İleri Sürülmesi.....	99
c. Üçüncü Kişinin Üstün Hakkını Dava Yoluyla Talep Etmesi.....	99
d. Röдовansçının Ruhsat Sahibine Bildirimde Bulunması.....	100
e. Röдовansçının Üçüncü Kişiye Ait Üstün Hakkı Bilmemesi	101
2. ÜÇÜNCÜ KİŞİLERCE İLERİ SÜRÜLECEK ÜSTÜN HAKKIN SÖZLEŞME KURULDUKTAN SONRA DOĞMASI.....	102
a. Maden Ruhsatının Devri	103
b. Maden Sahası Üzerinde Üçüncü Kişi Lehine Sınırlı Ayni Hak Tesis Edilmiş Olması.....	105
c. Maden Sahasının Kamulaştırılması.....	107
F. KANUNİ MÜKELLEFİYETLERİ YERİNE GETİRME BORCU	107
1. RUHSAT SAHİBİNİN TBK'YA GÖRE VERGİ VE KANUNİ MÜKELLEFİYETLERİ YERİNE GETİRME BORCU.....	108
II. RUHSAT SAHİBİNİN MADEN KANUNUNDAN KAYNAKLANAN YÜKÜMLÜLÜKLERİ YERİNE GETİRME BORCU	109
a. Maden İşletme İzni Alma Borcu	110
b. Sevk Fişi Alma, üretimi ve Sevkiyatı Sevk Fişi İle Yapma Borcu.....	111
c. İşletme projesi Hazırlama, Yürütme ve Faaliyetlerini Bildirme Borcu	113
d. Daimi Nezaretçi İle Teknik Eleman Bulundurma Borcu.....	114
e. Mücbir Sebep ve Beklenmeyen Hallerde Geçici Tatil İçin Başvurma Borcu.....	115
G. RUHSAT SAHİBİNİN ESASLI TAMİRATI YAPMA BORCU	116
III. RÖDOVANSÇININ HAKLARI	119
A. RÖDOVANSÇININ MADEN SAHASINI İŞLETMEYE ELVERİŞLİ ŞEKİLDE TESLİM ALMA VE BULUNDURMA HAKKI	119
B. AYIPTAN DOĞAN ZARARIN GİDERİLMESİNİ TALEP ETME HAKKI	120
1. GENEL OLARAK	120

2. AYIPTAN DOĞAN ZARARIN GİDERİLMESİNİ TALEP ETME HAKKININ ŞARTLARI.....	121
a. Rödovans Konusu Maden Ruhsatı veya Maden Sahası Ayıplı Olmalıdır .	121
b. Ayıp Gizli Olmalıdır	121
c. Sözleşmede Aksi Kararlaştırılmış Olmamalıdır.....	122
d. Rödovansçının Ayıbın Ortaya Çıkmasında Kusuru Bulunmamalıdır	122
e. Rödovansçı İhbar Külfetini Yerine Getirmiş Olmalıdır.....	123
3. RÖDOVANSÇININ AYIPTAN DOĞAN ZARARLARININ GİDERİLMESİNİ TALEP ETME HAKKI	124
a. Teslim Anında Mevcut Olan Ayıplarda Rödovansçının Ayıptan Doğan Zararlarının Giderilmesini Talep Etme Hakları	125
aa. Ayıp Önemliyse	125
bb. Ayıp Önemsizse	126
b. Teslimden Sonra Ortaya Çıkan Ayıplarda Rödovansçının Hakları	126
aa. Ayıbın Giderilmesini İsteme Hakkı.....	127
aaa. Rödovansçının Ayıbı Bizzat Giderme Hakkı.....	128
bbb. Rödovansçının Ayıbın Giderilmesini Hakimden Talep Etmesi	129
bb. Rödovans Bedelinin İndirilmesini Talep Hakkı.....	130
cc. Müspet (Olumlu) Zararın Tazminini Talep Hakkı	131
dd. Sözleşmeden Dönme veya Sözleşme İlişkisini Fesih Hakkı.....	132
C. RUHSAT SAHİBİNİN ZAPTTAN SORUMLU OLMASI DURUMUNDA RÖDOVANSÇININ HAKLARI	135
1. RÖDOVANSÇI ALEYHİNE AÇILAN DAVAYI RUHSAT SAHİBİNİN ÜSTLENMESİNİ TALEP HAKKI.....	136
2. UĞRADIĞI ZARARLARIN GİDERİLMESİNİ TALEP HAKKI.....	137
3. SÖZLEŞMEYİ FESİH HAKKI	137
IV. RÖDOVANSÇININ BORÇLARI.....	137
A. MADEN SAHASINI TESLİM ALMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ	137

B. İLGİLİ SAHAYI İŞLETME VE İYİ HALDE MUHAFAZA YÜKÜMLÜLÜĞÜ	138
C. MADEN SAHASINI İŞLETMEYE ELVERİŞLİ BİR BİÇİMDE BULUNDURMA BORCU	140
D. BAKIM YAPMA BORCU	140
E. İHBAR BORCU	141
F. RÖDOVANS BEDELİNİ VE YAN GİDERLERİ ÖDEME BORCU	141
G. RÖDOVANSÇININ ALT KİRA VE KİRANIN DEVRİ YASAĞINA UYMA BORCU	144
E. KATLANMA BORCU	145
V. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİ İLE YAPILAN MADEN İŞLETME FAALİYETLERİNDEN KAYNAKLANAN HUKUKİ SORUMLULUK	145
A. GENEL OLARAK	145
B. RÖDOVANSÇI VE RUHSAT SAHİBİNİN MÜTESELSİL SORUMLULUĞU	146
C. RUHSAT SAHİBİNİN HUKUKİ SORUMLULUĞU	148
1. GENEL OLARAK	148
2. MADENCİLİK FAALİYETİ KAPSAMINDA TAŞINMAZ MALİKİNE VERİLEN ZARARLAR.....	148
3. MADENCİLİK FAALİYETİ KAPSAMINDA ÜÇÜNCÜ KİŞİYE VERİLEN ZARARLAR.....	151
D. RÖDOVANSÇININ HUKUKİ SORUMLULUĞU	153
1. RÖDOVANSÇININ MADENCİLİK FAALİYETİ DIŞINDA YAPTIĞI İŞLEMLERDEN SORUMLULUĞU	153
2. RÖDOVANSÇININ İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KAPSAMINDA HUKUKİ SORUMLULUĞU	154
3. RÖDOVANSÇININ ÇEVRENİN KİRLETİLMESİNDEN KAYNAKLANAN HUKUKİ SORUMLULUĞU	155

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ VE SONUÇLARI

I. GENEL OLARAK RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ	158
A. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN DAR ANLAMDA SEBEPLERE BAĞLI OLARAK SONA ERDİRİLMESİ	160
1. İBRA.....	160
2. YENİLEME (TECDİT).....	160
3. BORÇLU VE ALACAKLI SIFATLARININ BİRLEŞMESİ	161
4. TAKAS.....	162
5. İFA İMKÂNSIZLIĞI VE AŞIRI İFA GÜÇLÜĞÜ	163
a. İfa İmkânsızlığı	163
aa. Genel Olarak İmkânsızlık ve İmkânsızlık Türleri	163
bb. İfa İmkânsızlığı (Kusursuz İmkânsızlık).....	164
b. Aşırı İfa Güçlüğü	167
B. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN GENİŞ ANLAMDA SEBEPLERE BAĞLI OLARAK SONA ERDİRİLMESİ	168
1. SÖZLEŞMENİN SÜRESİNİN DOLMASI VEYA BOZUCU ŞARTIN GERÇEKLEŞMESİ	168
2. FESİH	169
a. Olağan Fesih.....	169
aa. Rödovansçı Yönünden.....	170
bb. Ruhsat Sahibi Yönünden.....	171
b. Olağanüstü Fesih.....	172
3. İFLAS	173
4. TARAFLARDAN BİRİNİN ÖLÜMÜ.....	173
5. İKALE (BOZMA) SÖZLEŞMESİ.....	174
6. İPTAL.....	175
II. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİNİN SONUÇLARI.....	177

A. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ DURUMUNDA	
TARAFLARIN BORÇLARI	177
1. RÖDOVANSÇININ SONA ERME DURUMUNDA BORÇLARI	177
a. Maden Sahasını Geri Verme Borcu	177
b. İyi Bir İşletme Durumunda Kaçınılabilecek Olan Değer Eksiklikleri İçin Tazminat Ödeme Borcu	179
2. RUHSAT SAHİBİNİN SONA ERME DURUMUNDA BORÇLARI	180
a. Maden Sahasını Tutanağa Bağlanmış Eşyalarla Birlikte Alma Borcu	180
b. Diğer Borçları	180
B. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN MADEN SİCİLİNDEN TERKİNİ	181
SONUÇ	182
KAYNAKÇA.....	188
ÖZET	194
ABSTRACT	195

KISALTMALAR

AHBVÜHFD	: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
BK	: 818 Sayılı Borçlar Kanunu
Bkz.	: Bakınız
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
C	: Cilt
ÇK	: Çevre Kanunu
D	: Daire
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
EBYÜHFD	: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
FSEK	: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	: Hukuk Dairesi
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
ILO	: International Labour Organisation
İSGK	: İş Sağlığı ve Güvenliği kanunu
m.	: Madde
MİGEM	: Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü
MAPEG	: Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü
MÜSBE	: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
MÜHFD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
PİGM	: Petrol İşleri Genel Müdürlüğü
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBK	: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TKİ	: Türkiye Kömür İşletmeleri
vd.	: ve devamı
VUK	: Vergi Usul Kanunu

vs.

: ve sair

Y.

: Yıl

YİBK

: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu

GİRİŞ

Maden hukuku ilk çağlardan bu yana var olan ve sürekli gelişerek günümüze kadar ulaşmış bir hukuk dalıdır. İnsanlığın başlangıcından bugüne kadar var olan ve halen devam etmekte olan maden gereksinimi bu hukukun ortaya çıkması ve gelişmesinden önemli etkindir. Medeniyetlerin temel taşı olarak niteleyebileceğimiz madenler bugüne kadar hem bir ekonomik gelir kapısı olmuş hem de insanlığın gelişmesine, ilerlemesine önemli katkılarda bulunmuştur. Altın, gümüş, bronz, tunç, mermer gibi işlenmesi kolay madenlerin antik uygarlıklarca kullanıldığı bilinmektedir. Madenler arasında kömüre ayrı bir parantez açmak gerekir. Kömür bir enerji kaynağı olduğundan endüstrinin temel taşı olmuştur. Özellikle Avrupa'daki sömürgecilik yarışı daha çok kömür üzerinden gelişerek petrole evrilmiştir. Avrupa birliğinin ilk adımı olarak görülen 1951 yılında teşekkül eden ortak kömür ve çelik üretimi amaçlayan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu madenlerin ekonomi için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Endüstrinin temel taşı ve kaynağı olan kömür, son yıllarda yerini Doğal gaz ve petrole bırakmış gibi görünse de petrol kaynaklarının azlığı, çıkarılması ve işlenmesindeki zorluklar gibi gerekçeler nedeniyle halen en önemli enerji kaynaklarından bir tanesidir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın açıkladığı verilere göre 2020 yılında Türkiye'de elektrik enerjisi kurulu gücünün yüzde 31,2'si hidrolik enerji, yüzde 28,4'ü doğal gaz, yüzde 22,2'si kömürden sağlanmıştır. Kalan yüzde 18,2 ise rüzgâr enerjisi, güneş enerjisi ve sair kaynaklardan sağlanmaktadır¹.

Madencilik sektörü, temel ihtiyaçlardan biri olan enerji ihtiyacını karşılamasındaki rolü sebebiyle yoğun bir faaliyet alanı içerisinde bulunmaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak dünya ülkelerinde ve tabii olarak ülkemizde de maden hukuku adına birçok düzenleme yapılmıştır. Bu yasal düzenlemeler kronolojik olarak ele

¹ <https://www.enerji.gov.tr/tr-TR/Sayfalar/Elektrik> (E.T. 15.02.2020)

alındığında ilk ciddi kanun çalışması 1858 tarihinde yürürlüğe giren Osmanlı Arazi Kanunu'dur. Bu kanun ile sadece miri arazilerin (dolayısıyla madenlerin) mülkiyeti ele alınmıştır. Bu mevzuatın dönemin gelişmelerinin gerisinde kalması sebebiyle 1862 tarihinde madenlerin mülkiyeti ve tasarrufu konusunda düzenlemeler yapan “Maadin Nizamnamesi” çıkarılmıştır. Dönemin şartlarının getirdiği sebeplerle ve imtiyaz sahibi ülkelerin baskısı sonucu çeşitli düzenlemeler yapılmaya devam etmiştir. Ek olarak yabancıların maden işletmelerine izin veren tezkereler çıkarılmıştır².

Osmanlı Devleti'nin birçok alanda Fransız ekolünü takip etmesi sebebiyle Fransız Maden Kanunu'ndan etkilenerak 1 Ocak 1915 tarihli kanun çıkarılmıştır. Bu kanun ile madenler ilk kez gruplar halinde tasnif edilmiştir³. Milli mücadele dönemi ve sonrası “Havza-i Fahmiye Amele Kanunu” 1921 yılında ve “Madenlerin Aranması Ve İşletilmesi Hakkında Kanun” 1922 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu kanunlar sömürge devletlerinin getirmiş olduğu kuralların hafifletilmesi, milli ekonominin geliştirilmesi bakımından oldukça önemlidir. Daha sonra İzmir İktisat Kongresi'nde madenlerin milli nitelikte olduğu yönünde karar alınmıştır. Devamındaki en köklü değişiklik ise, 1954 tarihinde 6303 sayılı Maden Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile yapılmıştır. 6303 sayılı Maden Kanunu'nun en önemli özelliği özel sektörün madenleri işlemesi kapısını aralamış olmasıdır. Süregelen yıllarda ülkenin devletçi politikayı benimsemesiyle “Devletçe İşlenecek Madenler Hakkında Kanun” çıkarılmıştır⁴. Bu kanunla özel sektördeki bazı madenlerin işletmesi devlete devredilmiştir.

İktisadi olarak günümüz politikalarına en yakın dönem olan 1980 sonrası dönemde liberal ekonomik politikalar benimsenmiş ve maden hukuku da bu doğrultuda yön almıştır. Eski kanunun artık ihtiyaçlara cevap veremeyecek hale gelmesiyle 1985 yılında bugünkü Maden Kanunu'nun temeli olan 3213 sayılı Maden Kanunu yürürlüğe

² Ayrıntılı bilgi için bkz: **Topaloğlu, Mustafa, Maden Hukuku**, Birinci Baskı, Adana, 2011, s. 2-3.

³ **Topaloğlu**, Maden, s. 3.

⁴ **Topaloğlu**, Maden, s. 4.

girmiştir. Bu süreçten sonra Maden Kanunu ihtiyaca binaen çok fazla değişikliğe uğramıştır. Bu Kanunda yapılan önemli değişikliklerden biri 24.06.2010 tarihinde 27621 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5995 sayılı Maden Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanundur⁵. İşbu mevzuatla genel olarak ruhsata dair başvuruçuların taşınması gereken şartlar getirilmiştir.

2012 yılında tüm maden izinleri; 16.06.2012 tarih ve 28325 sayılı resmi gazetede yayımlanan Başbakanlık Genelgesi ile iptal edilmiş ve izin makamı Başbakanlık olarak belirlenmiştir. Bu süreçte maden izinleri bürokrasiye takılmış ve maden piyasasında durgunluk baş göstermiştir. 2012/15 sayılı genelgenin uygulaması Danıştay 8. Dairesi'nin 2014/7883 E. numaralı dosyasında vermiş olduğu 11.11.2015 tarihli yürütmeyi durdurma kararıyla ortadan kaldırılmıştır. Danıştay'ın yürütmeyi durdurma kararından sonra eski uygulama devam etmiş ve izinler MİGEM tarafından verilmiştir⁶.

Akabinde Maden Kanunu'na eklenen bir hükümle, ruhsat sahipleri ile üçüncü kişiler arasında rödovans sözleşmelerinin Genel Müdürlüğün iznine tabi olduğu, izin alınmaksızın yapılan rödovans sözleşmelerine göre yürütülen madencilik faaliyetlerinin

⁵ R.G.: 24.06.2010-27621.

⁶ Danıştay 8. Dairesi'nin 11.11.2015 gün ve 2014/7883 Esas nolu kYürütmeyi durdurma kararının ilgili kısmı şu şekildedir: "...Her ne kadar, davalı idareler tarafından, idarenin bütünlüğü ilkesi ile Başbakanlığın koordinasyon ve genel gözetim yetkisi gereği, kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmazlara ilişkin herhangi bir tasarruf işlemi yapılmadan önce Başbakanlıktan izin alınmasının, ilgili idarelerin yerine geçilerek işlem tesis edilmesi anlamına gelmeyeceği iddia edilmiş ise de, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı imzalı Maden İşleri Genel Müdürlüğünce Başbakanlığa gönderilen 17.08.2013 tarih ve 57806 sayılı izin talep yazısında, davacıya maden arama ruhsatı verilmesinde maden mevzuatı açısından herhangi bir engel bulunmadığı, davacının arama ruhsatı almaya hak kazandığı açıkça ifade edilmesine rağmen, Başbakanlık tarafından izin verilmemesi nedeniyle davacı adına maden arama ruhsatı düzenlenmediği anlaşıldığından, dava konusu Genelge ile maden mevzuatında öngörülmeven ayrı bir izin müessesesi getirildiği, bu hali ile dava konusu Genelgenin, maden ruhsatları bakımından kısıtlayıcı hükümler içeren ve üst hukuk normu olan Maden Kanunu ve Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliğine aykırı bir düzenleme olduğu sonucuna varılmıştır.

Buradan hareketle, davacının maden arama ruhsat talebinin reddine dair Başbakanlık Ekonomik, Sosyal ve Kültürel İşler Başkanlığının 04.03.2014 tarih ve 748 sayılı işlemi ile Maden İşleri Genel Müdürlüğünün 08.04.2014 tarih ve 500982 sayılı işleminin, üst hukuk normlarına aykırı olan Genelge uyarınca tesis edildiği ve davacının maden arama ruhsat talebinin reddine dair başka bir gerekçe de belirtilmediğinden, bu işlemlerde de hukuka uyarlık bulunmadığı ve uygulanması halinde telafisi güç ve imkansız zararlar doğacağı da muhakkaktır.

Açıklanan nedenlerle, dava konusu Genelge (maden ruhsatları yönünden) ve davacının maden arama ruhsat talebinin reddine dair işlemler yönünden, 2577 sayılı idari Yargılama Usulü Kanunu'nun 27. maddesinin 2. fıkrasında belirtilen koşulların birlikte gerçekleştiği anlaşıldığından yürütmenin durdurulması isteminin kabulüne (karar verilmiştir)''

durdurulacağı ve Genel Müdürlüğün rödovans sözleşmelerinin tarafı olmadığı açıkça belirtilmiştir⁷. Nihayet 12.09.2018 tarih ve 30533 sayılı resmi gazetede yayımlanan yeni 2018/8 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesiyle konu netlik kazanmıştır. Buna göre izinler Bakanlıklar ile bağlı, ilgili ve ilişkili kamu kurum ve kuruluşlarında bakan yardımcısı, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında üst yönetici başkanlığında teşkil ettirilen komisyonlar tarafından karara bağlanacaktır. Daha sonra ise izin verme yetkisi 28.02.2019 tarihli ve 30700 sayılı resmi gazetede yayımlanan 7164 Sayılı Maden Kanunu İle Bazı Kanunlarda Ve Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun m. 21 ile Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü'ne bırakılmıştır.

Ülkemizde Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki madenlerde, işletmeye elverişli ekonomik bir cevherin bulunması durumunda ruhsatların verilmesi, denetimi, projelerinin incelenmesi ile ilgili madencilik faaliyetlerini Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı adına yürütmekle görevli olarak Maden İşleri Genel Müdürlüğü (MİGEM) kurulmuştur. MİGEM aşağıda değinileceği üzere daha sonra PİGM ile birleşmiştir. Ayrıca yine Maden işleri ile ilgili bir kurum olarak devletin genel enerji ve yakıt politikasına uygun olarak enerji hammaddelerini değerlendirmek, ülkenin ihtiyaçlarını karşılamak, ülke ekonomisine azami katkıda bulunmak, plan ve programlar takip etmek, uygulama stratejilerini tespit etmek, tanzim etmek ve gerçekleştirilmesini sağlama amacı ile Türkiye Kömür İşletmeleri (TKİ) kurulmuştur.

Çalışmamızın asıl konusu olan rödovans sözleşmesi ile alakalı 2018 yılında yeni düzenlemeler gelmiştir. 30373 sayı ve 27/03/2018 tarihli resmi gazete ile yürürlüğe girin 7103 sayılı Kanun ile Maden Kanunu'nda düzenleme yapılmış ve Kanunen işletme izni tesis edilmiş veya MİGEM tarafından izin verilmiş rödovans sözleşmesi olmaksızın

⁷ **3213 sayılı Maden Kanunu, Ek m.7:** “(Ek: 10/6/2010-5995/17 md.) (Ek fıkra: 4/2/2015 – 6592/22 md.) Ruhsat sahipleri ile üçüncü kişiler arasında rödovans sözleşmeleri Genel Müdürlüğün iznine tabidir. İzin alınmaksızın yapılan rödovans sözleşmesi ile yürütülen madencilik faaliyetleri durdurulur. (Ek cümle: 14/2/2019-7164/21 md.) Genel Müdürlük rödovans sözleşmelerinin tarafı değildir.”

yapılan maden faaliyetlerine hapis ve para cezası getirilmiştir. Mucavirdeki sahalara taşmalar ise uygulamanın bir gerekliliği olarak istisna tutulmuştur.

MİGEM ve PİGM 09.07.2018 tarihli 30473 sayılı resmi gazetede yayımlanan 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kaldırılmış ve onun yerine Maden ve Petrol iş ve işlemlerini düzenlemek üzere Maden Ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü (MAPEG) kurulmuştur.

Türk Maden Hukukuna ait mevzuat çalışmaları her ne kadar globalleşmeyle ivme kazanan maden uygulamalarını yakalamaya çalışsa da uygulamanın gerisinde kaldığı bir gerçektir.

Mevzuattaki en büyük eksikliklerden biri de çalışmamızın ana konusu olan “Rödovans Sözleşmesi”dir. Uygulamada çokça kullanılan bu sözleşmenin ayrı bir yönetmeliği olmaması, sadece belli başlı konularda rödovans sözleşmesiyle ilgili yapılan düzenlemelerin uygulamanın ihtiyacını karşılamayacağı ortadadır. Özellikle sözleşmenin hukuki niteliğinin belirlenmesi, sözleşmede öngörülmeven durumların ortaya çıkması halinde tarafların hak ve borçları noktasında önem arz etmektedir. Zira söz konusu düzenleme olmadan, yargının iş yükü de göz önüne alındığında uyuşmazlıkların çözümü noktasında uzun süreçler gündeme gelebilmekte ve telafisi güç zararlar meydana gelmektedir. Çalışmamızla uygulamada meydana gelen bu belirsizlikler ve eksikliklerin giderilmesine yardımcı olmak gayesiyle ve doktrindeki tartışmalar ışığında söz konusu nitelemenin yapılması, sözleşmenin hüküm ve sonuçlarının belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Çalışmamız dört bölümden oluşacaktır. Birinci bölümde öncelikle rödovans (*Royalty*) kavramı, ortaya çıkışı, tarihsel gelişimi ve hukukumuzdaki yeri incelenecektir. Daha sonra rödovans sözleşmesinin konusu olan maden hakkı kavramı irdelenerek maden hakkı içerisinde mevcut olan maden işletme hakkı kavramı ele alınacaktır.

İkinci bölümde ise rödovans sözleşmesi irdelenmeye başlanılacaktır. Buna göre öncelikle rödovans sözleşmelerinin tarafı olabilecek kişiler, MAPEG'in söz konusu taraflar için getirmiş olduğu şart ve yükümlülükler incelenecektir. Daha sonra ise sözleşmenin hukuki niteliği ve rödovans sözleşmesinin hukukumuzun hangi alanında olduğu irdelenerek tespit edilmeye çalışılacaktır. Yine rödovans sözleşmesinin şekli ve unsurları bu bölümde irdelenecektir. Son olarak ise rödovans sözleşmesi ile hukukumuzda mevcut benzer sözleşmeler arasındaki farklar incelenerek sözleşmenin çerçevesi çizilmeye çalışılacaktır.

Üçüncü bölüm ise rödovans sözleşmesinin uygulamasının tespit edilmesi amacıyla Maden Kanunu, Maden Yönetmeliği, Türk Borçlar Kanunu ve yargı kararları ışığında rödovansçı ve ruhsat sahibinin hakları ve borçlarının irdelenecektir. Akabinde rödovans sözleşmesi ile yapılan madencilik faaliyetlerinden doğan hukuki sorumluluğun kapsamı incelenecektir.

Çalışmamızın son bölümde ise rödovans sözleşmesinin hangi hal ve şartlarda sona ereceği ve sona ermenin sonuçları incelenmeye çalışılarak hukukumuzda yeni Maden Yönetmeliği ve son kanun değişiklikleri ışığında; uygulamada mevcut belirsizlikleri gidermek amacıyla rödovans sözleşmesinin genel hatları ile hüküm ve sonuçları belirlenmeye çalışılacak; sözleşmenin hukuki niteliği ışığında kapsamının sınırları çizilmeye çalışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

RÖDOVANS KAVRAMI, RÖDOVANSIN TARİHSEL GELİŞİMİ ve GENEL OLARAK RÖDOVANS SÖZLEŞMESİ

I. RÖDOVANS KAVRAMI

Rödovans kavramının kökeni çoğu bilim dalında olduğu üzere Latince'dir. Latince “*reditus*” kavramı Türkçeye hasılat, kar, kazanç veya semere şeklinde tercüme edilmektedir. Günümüzde yaygın kullanılan Rödovans kelimesi “*reditus*” kelimesinden türetilmiştir⁸. Tüm kıta Avrupa’sını himayesi altına alan Roma İmparatorluğu himayesi altındaki bölgelerde kendi hukuk sistemini uygulamıştır. Fransa’nın maden hukuku sistemini Roma İmparatorluğu’ndan aldığını söylemek yanlış olmaz. Madencilik sistemi oldukça gelişmiş olan Fransa’da bu kavram “*Redevance*” olarak günümüze kadar türetilmiştir. Rödovans sistemi Anglo-Sakson hukukunu kullanan Amerika, İngiltere ve Kanada’da uygulanmaktadır; ancak Anglo-Sakson hukuk sisteminde kavram olarak “*royalty*” kelimesi tercih edilmiştir. Royalty kelime anlamı olarak öncelikli hak, hasılat, patent ücreti kavramlarına karşılık gelmektedir. Teknik anlam olarak ise basitçe bir maden üzerindeki öncelik hakkı veya maden üreticisinin yaptığı ödeme olarak çevrilmesi mümkündür.

Osmanlı döneminin Fransız ekolünden esinlenmesiyle ilk yerli madencilik mevzuatı ve uygulamaları da Fransız sisteminden alınmıştır. Bu tercihin bir sonucu olarak uygulamamızdaki rödovans kavramı da Fransızca “*redevance*” kavramından alınarak günümüze kadar gelmiştir.

Rödovans sözleşmesinin tanımının yapılması bir hayli gecikmiştir. Daha önce 3213 sayılı maden Kanunu’nda herhangi bir tanım yapılmamıştır. Kanunlarda sadece

⁸ Erdoğan, Kemal, Rödöfans Sözleşmesi, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 23.

terim olarak geçmiş ve uygulamasıyla ilgili hükümlere yer vermiştir. Yine birçok yönetmelikte aynı şekilde birkaç madde olarak değinilmiş fakat tanımı yapılmamıştır. Rödovans sözleşmesinin tanımına en yakın düzenleme ilk olarak 26.10.2003 tarih ve 25271 sayılı resmi gazetede yayımlanan Maden Kanunu Uygulama yönetmeliğinin 32. Maddesine yapılan ekleme ile gelmiştir. Bu yönetmelikte rödovans sözleşmesi “*Ruhsat sahalarındaki madenlerin üretilerek değerlendirilmesi suretiyle üçüncü kişilere veya kuruluşlara tasarruf hakkı sağlamak üzere ruhsat sahiplerinin bu kişilerle yapmış oldukları sözleşmeler rödovans sözleşmesi olarak kabul edilir.*” şeklinde çerçeve olarak belirtilmiştir. Ancak bu ifade rödovans sözleşmesinin tanım için yeterli değildir. Zira bu tanımlama sözleşmenin hiçbir unsurunu içermemektedir⁹.

Yine 3213 sayılı Maden Kanunu’nun ek madde 7 ile rödovans sözleşmesinde rödovansçıya iş hukuku açısından sorumluluk yükleyerek rödovans kavramı zikredilmiştir. Nihayet 06.11.2010 tarih ve 27751 sayılı resmi gazetede yayımlanan Madencilik Kanunu Uygulama Yönetmeliğinde tanımı yapılmıştır. Bu tanıma göre rödovans sözleşmesi “*Ruhsat sahalarındaki madenlerin üretilerek değerlendirilmesi amacıyla üçüncü kişilere veya kuruluşlara tasarruf hakkı sağlamak üzere ruhsat sahasının tamamı ya da bir kısmı için ruhsat sahiplerinin bu kişilerle yapmış oldukları sözleşmeleri,*” olarak ifade edilmiştir. 21.09.2017 Tarih ve 30187 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren hâlihazırdaki Maden Yönetmeliği’nin tanımlar başlıklı 4. maddesinde de aynı tanıma olduğu gibi yer vermiştir. Bu tanımda, rödovans sözleşmesinin tam ve eksiksiz unsurlarını barındıran bir tanımın yer aldığı söylenilemez.

Madencilik faaliyetleri açısından uygulamada en sık kullanılan rödovans sözleşmesinin bu zamana kadar bir tanımının yapılmaması hukuki bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁰. Rödovans sözleşmesi hakkında doktrinde çeşitli tanımlar

⁹ Amıkhoğlu, Hüseyin, *Rödovans Sözleşmesi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 72.

¹⁰ Erekmekçi, Müge / Süleymanoğlu, Gizem, “Rödovans Sözleşmesi”, *İstanbul Barosu Dergisi*, Cilt: 90, Sayı: 1, Y. 2016, s. 135.

yapılmıştır. Buna göre rödovans sözleşmesi: “Resmi makamlarca tesis edilmiş Maden ruhsatının, ruhsat sahibi tarafından ilgili maden sahasının bir kısmı veya tamamı üzerinde mevcut yetkilerini devretmeyi taahhüt ettiği, buna karşılık devir alanın taraflarca belirlenmiş bir bedeli ödemeyi veya sözleşme konusu emtiadan belirli bir pay vermeyi ve maden alanını işletme yükümlülüğü altına girdiği, iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir.”¹¹.

Doktrinde ve uygulamada rödovans kavramın Fransızcadan geçmesinin bir sonucu olarak “rödovans”, “rüdevans”, “r d vans”, “redevans” şeklinde farklı farklı kullanılmaktadır. Çalışmamızda da uygulamada birlik olması maksadıyla rödovans kelimesi tercih edilmiştir.

II. RÖDOVANS SöZLEşMESİNİN TARİHİ GELİşİMİ

Rödovans sözleşmesinin hukuki niteliği tam olarak anlaşılabilmesi için tarihi gelişimi ve ortaya çıkış sebeplerinin incelenmesi gerekmektedir. Rödovans sözleşmesinin varlığının en büyük sebebi Maden Kanunu’nun Hakların bölünmezliği, devir ve intikali başlıklı 5. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, “Madenler üzerinde tesis olunan ilk müracaat (takaddüm), arama ruhsatı, buluculuk, görünür rezerv geliştirme ve işletme ruhsatı haklarının hiçbiri hisselere bölünemez. Her biri bir bütün hâlinde muameleye tabi tutulur.” şeklinde düzenlenerek hem Maden Kanununca tesis edilebilen hakları belirtmiş hem de bu hakların bölünmezliğini vurgulamıştır. Kanunun bu şekilde tesis edilmesinde; kamu yararı açısından önem arz eden ve Anayasa ile devlete ait olduğu belirtilen madenlerin verimli, etkin ve kamuya yararlı şekilde işletilmesi ve kullanılması amacı hakimdir¹².

¹¹ Amıklioğlu, s. 72; Topaloğlu, Mustafa, Maden Hukuku İle İlgili Makaleler, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019, s. 208; Erdoğan, Rödovans, s. 40;  evik elik, Muradiye, Türk İdare Hukukunda Maden İşletme ve Rödovans Sözleşmeleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 72.

¹² Topaloğlu, Maden, s. 36; Topaloğlu, Makaleler, s. 193; Erdoğan, Rödovans, s. 32.

Maden ruhsatı uygulamada çok geniş alanlar için verilmektedir. Bu yüzden ruhsat sahibinin tek başına tüm maden alanını etkin ve verimli bir şekilde kullanması mümkün olmamaktadır¹³. Maden Kanunu'nun 5. maddesinde aynı saha üzerinde takaddüm, arama, buluculuk, görünür rezerv geliştirme ve işletme haklarının farklı gerçek veya tüzel kişilere verilmesi yasaklanmıştır. Maden Kanunu'na göre maden hakkının devri belirli şartlarda mümkündür. Ancak bölünmezlik ilkesi, devir hükümleri ve kanun gerekçesi ele alındığında maden hakkı dahilinde mevcut hakların bölünmek suretiyle devrinin yasaklandığı söylenebilir. İşte madenlerin ekonomik, hızlı ve kamu yararına uygun şekilde kullanılması ilkesi gereğince Maden Kanunu “*işletme ruhsatının*” kiralınmasına cevaz vermektedir¹⁴. Bu kira akdi, rödovans sözleşmesidir. Rödovans sözleşmesi maden haklarından işletme ruhsatının konu edildiği için bölünmezlik ilkesine hâle getirdiği ve kanunda belirtilen yasağın bu akit için de geçerli olabileceği düşünülebilir¹⁵. Ancak, rödovans sözleşmesi işletme hakkının tamamen devrini değil, işletme hakkının kullanımını konu aldığından dolayı¹⁶, rödovans sözleşmesinin bölünmezlik yasağına hâle gelmemektedir.

Maden iş ve işlemlerinin kamu yararı gözetilerek yapılması sebebiyle maden hakları MAPEG tarafından verilmekte ve yine ruhsat sahibinin yaptığı iş ve işlemleri MAPEG denetlemektedir. Rödovans sözleşmesinde devirden farklı olarak ruhsat sahibinin MAPEG'e, dolayısıyla devlete karşı olan sorumlulukları devam etmektedir. Aynı zamanda rödovans konusu maden sahasının etkin ve verimli kullanılması sağlanmaktadır. Böylelikle Maden Kanunu'nun 5. maddesinde gözetilen çıkar korunmaya devam etmektedir¹⁷.

¹³ Amıkhoğlu, s. 103.

¹⁴ Topaloğlu, Makaleler, s. 193.

¹⁵ Özdamar, Demet, “Maden Hakkının Verilmesi ve Bu Hakkın Devri”, T. Tufan Yüce'ye Armağan, İzmir, 2001, s. 126.

¹⁶ Uyumaz, Alper ve Güngör, Fatma, “Rödovans Sözleşmesi”, GÜHFD, C.XIX, Y.2015, S. 4, s. 158.

¹⁷ Topaloğlu, Makaleler, s. 241.

Nitekim kanun koyucu rödovans sözleşmesine çeşitli düzenlemelerde yer vererek bu sözleşmenin hukuka uygun olduğu yönünde iradesini ortaya koymuştur. Rödovans sözleşmesine ilişkin ilk yasal düzenleme 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 05.06.2004 tarih ve 25883 sayılı resmi gazetede yayımlanan 5177 sayılı kanun ile yürürlükten kaldırılan eski 28. maddesinde yapılmıştır. Buna göre, “...Diğer taraftan bu süre zarfında madenci kendisine maddi destek arayabileceği gibi, işletme iznini bir başkasına kiralayabilecek ve kanun karşısında teknik ve malı yönden tek sorumlunun ruhsat sahibi olacağı, esası getirilmektedir” şeklinde düzenlenerek rödovans adını kullanmasa da işletme izninin kiralanabileceğini belirtmiřtir¹⁸.

Yine 22.08.1985 tarihinde yürürlüğe giren Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliği'nin 32. maddesine 06.11.1990 tarih ve 20687 sayılı resmi gazete ile bir düzenleme getirilmiştir. Buna göre, ruhsat sahipleri ile üçüncü kişiler arasında yapılan sözleşmelere örnek olarak rödovans sözleşmesi sayılmıştır. Söz konusu yönetmeliğin ilgili maddesine 1991 yılında Danıştay nezdinde iptal davası açılmıştır. Danıştay gerekçeli kararını: “...Maden haklarının özel sözleşmelerle üçüncü kişilere devrine yasal yönden olanak bulunmamasına karşın, uygulamada izin sahiplerinin bedel karşılığında, maden çıkarma veya satış haklarını başka kişilere bıraktığı, yönetmelikte yapılan yeni düzenleme ile ilgili kuruluşun, bu fiili durumdan haberdar olması ve maden işletmeleri üzerindeki gözetim hakkını kullanmasının olağan karşılanması gerekeceği, maden dairesinin maden işletmeleri üzerindeki gözetim hakkının bu biçimde kullanılmasının, Anayasa'da yer alan sözleşme özgürlüğü ilkesine aykırılık teşkil etmeyeceği ve üçüncü kişilerin ruhsat sahalarında kira ve benzeri sözleşmelere dayanılarak faaliyetle bulunulmasında da hukuka aykırılıktan söz edilemeyeceği” şeklinde kurarak rödovans sözleşmesinin hukuka uygunluğu yönündeki görüşünü beyan etmektedir¹⁹.

¹⁸ Topaloğlu, Maden, s. 46.

¹⁹ Danıştay 8. Dairesi, E.1990/32, K.1991/1924, T.09.12.1994. Yazarların konu ile ilgili görüşleri hakkında bkz: Topaloğlu, Maden, s. 47; Amıkhoğlu, s. 104; Erdoğan, Rödovans, s. 34.

Rödovans sözleşmesinin tanımı ilk kez 2003 yılında yapılmıştır. 26.10.2003 tarih ve 25271 sayılı resmi gazetede yayımlanan Maden Kanunu Uygulama yönetmeliğinin 32. maddesine yapılan eklemeye göre, “*Ruhsat sahalarındaki madenlerin üretilerek değerlendirilmesi suretiyle üçüncü kişilere veya kuruluşlara tasarruf hakkı sağlamak üzere ruhsat sahiplerinin bu kişilerle yapmış oldukları sözleşmeler rödovans sözleşmesi olarak kabul edilir.*” şeklindedir. Yine kanun koyucu aynı maddede rödovans faaliyetlerini MİGEM’in (daha sonra PİGM ile birleşerek MAPEG adını almıştır.) iznine tabi kılmıştır. Bir özel hukuk sözleşmesi olan rödovans sözleşmesinin madencilik faaliyetlerinin kamu yararı gözetilerek yapılması düşüncesiyle devlet iznine tabi kılınması madencilik faaliyetlerinde bürokratik işlemlerin artmasına ve dolayısıyla faaliyetlerin yavaşlamaya ve durgunluğu sebebiyet vermiştir. Enerji Bakanlığı maden piyasasındaki durgunluğun önünü açmak için 03.02.2005 tarih ve 25716 sayılı resmi gazetede yayımlanan Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile rödovans faaliyetlerini MİGEM’in yetki alanı dışına çıkararak rödovans sözleşmesini tam bir özel hukuk sözleşmesi haline getirilmiştir²⁰.

Rödovans kavramı bir kanunda ilk kez 24.06.2010 tarihinde 27621 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5995 sayılı Maden Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un Ek. 7. maddesinde zikredilmiştir. Buna göre, “*Maden ruhsat sahiplerinin, ruhsat sahalarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişilerle yapmış oldukları rödovans sözleşmelerinde, bu alanlarda yapılacak madencilik faaliyetlerinden doğacak İş Kanunu, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili idari, mali ve hukuki sorumluluklar rödovansçıya aittir. Ancak bu durum ruhsat sahibinin Maden Kanunundan doğan sorumluluklarını ortadan kaldırmaz.*” şeklinde düzenlenmiştir. Burada rödovans sözleşmesinin tanımı yapılmamıştır. Yalnızca rödovansçıya İş Kanunu açısından belirli yükümlülükler getirilmiştir. Her ne kadar kanun koyucu bir tanım yapmamış olsa da

²⁰ Amiklioğlu, s. 105; Öztoprak, s. 127.

rödovans sözleşmesi Maden Kanunu içine dâhil ederek sözleşmenin hukuka uygun olduğu yönündeki görüşünü beyan etmiştir²¹.

2012 yılında yürürlüğe giren 2012/15 sayılı Başbakanlık Genelgesi'ne izinler bakımından değinmekte fayda vardır. 2005 yılında yapılan düzenleme ile MİGEM'in yetki alanı dışına çıkarılan rödovans sözleşmeleri ve diğer tüm maden izinleri; 16.06.2012 tarih ve 28325 sayılı resmi gazetede yayımlanan Başbakanlık Genelgesi ile iptal edilmiş olup izin makamı Başbakanlık olarak belirlemiştir. Bu düzenleme ile daha önce denetimi serbest bırakılan maden işletmelerinin Anayasada hüküm altına alınan ve devlet politikası olarak kabul edilen kamu yararı ve madenlerin milli bir saikle işletilmesi amacı ile tekrar denetime tabi tutulduğu görülmektedir. Nitekim söz konusu genelge yönetmeliğe aykırı olduğu gerekçesiyle Danıştay 8. Dairesi'nin 2014/7883 E. numaralı dosyasında vermiş olduğu 11.11.2015 tarihli yürütmeyi durdurma kararıyla ortadan kaldırılmıştır.

18.02.2015 tarihinde 29271 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6592 sayılı Kanun ile rödovans sözleşmeleri Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı İznine bağlanmıştır. Daha sonra bu maddede belirtilen Bakanlık 14.02.2019 yılında MAPEG olarak değiştirilmiştir. Ayrıca yine aynı düzenleme ile kömür madenlerinde rödovans ile işlem yapılması tamamen yasaklanmıştır. Tarihler bakımından incelendiğinde 2012 yılında gelen izin uygulaması hakkında bir kanun boşluğu meydana gelmeden uygulaması devam etmiştir²².

Rödovans sözleşmesi ile ilgili daha kapsamlı yasal düzenlemeler yönetmeliklerle getirilmiştir. Daha önce 2003 tarihli yönetmelikle ilk kez rödovans sözleşmesinin tanımının yapıldığı belirtilmişti. Yine 2005 yılında rödovans sözleşmesinin MİGEM yetki alanı dışına çıkarıldığı ancak daha sonra bu uygulamanın tekrar getirildiği

²¹ **Amıkhoğlu**, s. 105; **Baycık, Gaye**, "Rödovans Sözleşmesinin Hukuki Niteliği ve Tarafların İş Sağlığı ve Güvenliği Yükümlülükleri", **Sarper Süzek'e Armağan**, C. 2, İzmir, 2011, s. 1897; **Öztoprak**, s. 127.

²² **Erdoğan**, Rödovans, s. 37; **Amıkhoğlu**, s. 106.

belirtilmişti. Bu süreçte rödovans sözleşmesi ile ilgili en kapsamlı yönetmelik 06.11.2010 tarihinde yürürlüğü giren Madencilik Faaliyetleri Uygulama Y netmeliğ 'dir. Bu y netmeliğ n 4. maddesinde yine rödovans s zleşmesin tanımı yapılmış ve 100. maddesinde çeşitli hükümlere yer verilmiştir. Aynı mevzuat hükümleri küçük değişikliklerle 21.09.2017 Tarih ve 30187 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğü giren hâlihazırdaki Maden Y netmeliğ 'ne taşınmış eski yönetmelikteki 100. Madde 101. Madde olarak karşımıza gelmiştir. Yönetmelikteki ilgili maddeler kapsamlı düzenlemeler olduğu için yerleri geldikçe çalışmamızda incelenecektir. O yüzden burada sadece değinmekle yetinilmiştir.

Son olarak izinlerle alakalı çıkarılan 2018/8 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi'ne değinmekte fayda vardır. Genelge metninde Kanunla getirilmiş olan izin işlemelerini detaylandırmaktadır. Buna göre Kamu kurum ve kuruluşlarının taşınmazları üzerindeki her türlü tasarruflarında izinler; Bakanlıklar ile bağlı kuruluşlarında bakan yardımcısı, diğer Kamu kuruluşlarında ise üst yönetici başkanlığında teşkil ettirilecek komisyonlar tarafından karara bağlanacaktır.

Görülüyor ki, rödovans Sözleşmesi hem Mevzuatta hem de uygulamada büyük yer bulmakta ve önem arz etmektedir. Ancak uygulaması bu kadar yüksek bir sözleşmeye daha detaylı ve kapsamlı bir mevzuat düzenlenmemiş olması Maden hukukumuz açısından büyük bir eksiklik arz etmektedir²³. Mamafih mevcut düzenlemelerin yapılması rödovans sözleşmesine; hem Kanun koyucu tarafından, hem de yukarda değinilen Danıştay kararları neticesi uygulama tarafından; Maden Kanunu 5. maddesinde belirtilen hakların bölünmezliği ilkesine h lel getirmediği görüşünün hakim olduğuna delalet etmektedir.

²³ Amıkhoğlu, s. 109; Çevikçelik, s. 72; Topaloğlu, s. 214.

III. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN TANIMI

Uygulamada sıklıkla kullanılan rödovans sözleşmesinin 3213 sayılı Maden Kanun’unda tanımı yapılmamıştır. Yalnızca ek m.7’de; “*Maden ruhsat sahiplerinin, ruhsat sahalarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişilerle yapmış oldukları rödovans sözleşmelerinde, bu alanlarda yapılacak madencilik faaliyetlerinden doğacak İş Kanunu, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili idari, mali ve hukuki sorumluluklar rödovansçıya aittir. Ancak bu durum ruhsat sahibinin Maden Kanunundan doğan sorumluluklarını ortadan kaldırmaz.*” şeklinde değinilmiştir. Kanunda tanımı olmasa da Maden Kanunu’na dayanılarak hazırlanan 21.09.2017 Tarih ve 30187 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren hâlihazırdaki Maden Yönetmeliği’nde bir tanıma yer verilmiştir. Buna göre “*ruhsat sahalarındaki madenlerin üretilerek değerlendirilmesi amacıyla üçüncü kişilere veya kuruluşlara tasarruf hakkı sağlamak üzere ruhsat sahasının tamamı ya da bir kısmı için ruhsat sahiplerinin bu kişilerle yapmış oldukları sözleşmelere rödovans sözleşmesi denir.*” Bu sözleşme maden işletme ruhsatının devirden farklıdır. Bu sözleşme ile taraflar bir devir işlemi üzerine değil maden işletme ruhsatının kiraya verilmesi yönünde anlaşılırlar. Rödovans sözleşmesiyle maden alanının işletme hakkını elde tarafa “*rödovansçı*” denir. Kiraya veren tarafa ise uygulamada “*ruhsat sahibi*” denmektedir.

Mevzuatta yapılan tanımların eksik olduğu ilk bakışta anlaşılmaktadır. Zira mevcut tanım sözleşmenin bütün unsurlarını belirten kapsayıcı bir tanım değildir. Madencilik faaliyetleri açısından uygulamada en sık kullanılan rödovans sözleşmesinin bu zamana kadar bir tanımının yapılmaması hukuki bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır²⁴. Rödovans sözleşmesi hakkında doktrinde çeşitli tanımlar yapılmıştır. Buna göre rödovans sözleşmesini: “*Resmi makamlarca tesis edilmiş Maden ruhsatının,*

²⁴ Eremekçi/Süleymanoğlu, s. 135.

ruhsat sahibi tarafından ilgili maden sahasının bir kısmı veya tamamı üzerinde mevcut yetkilerini devretmeyi taahhüt ettiği, buna karşılık devir alanın taraflarca belirlenmiş bir bedeli ödemeyi veya sözleşme konusu emtiadan belirli bir pay vermeyi ve maden alanını işletme yükümlülüğü altına girdiği, iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir”²⁵ şeklinde tanımlamak mümkündür.

IV. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN KONUSU

Rödovans sözleşmesi bir kira sözleşmesidir. Bu sözleşmenin anlaşılabilmesi için kiralanan hakkın detaylıca incelenmesi ve anlaşılması gerekir. Maden hakkının tanımı Maden Kanunu’na 14.02.2019 tarihli değişiklikle getirilmiştir. Yine Maden Kanunu 6. Maddesi maden hakkını düzenlemiştir. Rödovans konusu hakkın anlaşılması için önce maden kavramı, Madenlerin sınıflandırmaları ile maden hakkı kavramı ve maden hakkının içerdiği haklar bu bölümde detaylıca incelenecektir. Rödovans sözleşmesinin konusu tabii olarak bir taşınmazı içerecektir. Ancak sözleşmeye tipiklik kazandıran kısmı taşınmaz üzerinde kurulan haklar demetidir. Maden hakkı dâhilindeki haklar üzerlerinde kuruldukları taşınmazla mündemiç olduğundan rödovans sözleşmesinin konusu olarak maden hakları ve özellikle maden işletme hakkı üzerinde durulacaktır.

A. GENEL OLARAK MADEN HAKKI

1. MADEN KAVRAMI

Maden kavramı düşünüldüğünde ilk olarak akla kıymetli madenler gelmektedir. Ancak bunun dışında maddi değer oluşturan her tür tabii kaynak maden olarak nitelendirilebilir²⁶. Maden hukukunda ülkelerin benimsediği sistemlere göre çeşitli maden tanımları karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki tahdidi sistem olarak

²⁵ Amıkhoğlu, s. 72; Topaloğlu, Makaleler, s. 208; Erdoğan, Rödovans, s. 40; Çevikçelik, s. 72.

²⁶ Amıkhoğlu, s. 22.

nitelendirilen sınırlayıcı sistemdir. Bu sisteme göre kanunun maden olarak betimlediği kaynaklar dışında kalan mineraller maden statüsünde değildir. Maden Kanunu'muz da hukukumuzun kazuistik sistemlerden iktibas edilmesi neticesinde önceden bu şekilde düzenlenmişti.²⁷ Ancak madencilik faaliyetlerinin gelişmesi sebebiyle kanun yeterli olmamaya başlamıştı. Bu vesileyle Kanunumuz 5177 sayılı kanunla değiştirilerek serbest sisteme geçmiştir²⁸.

3213 sayılı Maden Kanunu'nda madenler tanımlanmış ve gruplara ayrılmıştır. Rödovans sözleşmesinin konusunun sınırlanması bakımından tanım kısmında dikkat çeken bir hususa değinmek gerekir. Maden Kanunu m.2'ye göre maden kavramının tanımı: "*Yer kabuğunda ve su kaynaklarında tabii olarak bulunan, ekonomik ve ticarî değeri olan petrol, doğal gaz, jeotermal ve su kaynakları dışında kalan her türlü madde bu Kanuna göre madendir.*" şeklinde yapılmıştır. Bu tanıma göre ekonomik değerleri çok yüksek olan petrol, doğal gaz ve su kaynakları maden kavramının dışında bırakılmıştır²⁹. Söz konusu materyallere ilişkin düzenlemeler ayrı kanunlarda düzenlenmektedir. İkinci maddenin devamı ise:

"I. Grup madenler

a) İnşaat ile yol yapımında kullanılan ve tabiatta doğal olarak bulunan kum ve çakıl.

b) Tuğla-kiremit kili, Çimento kili, Marn, Puzolanik kayaç (Tras) ile çimento ve seramik sanayilerinde kullanılan ve diğer gruplarda yer almayan kayaçlar.

II. (Değişik: 10/6/2010-5995/1 md.) Grup madenler

a) (Değişik: 4/2/2015-6592/1 md.) Kalsit, Dolomit, Kalker, Granit, Andezit, Bazalt gibi kayaçlardan agrega, hazır beton ve asfalt yapılarak kullanılan kayaçlar.

²⁷ Topaloğlu, Makaleler, s. 12.

²⁸ Topaloğlu, Makaleler, s. 13.

²⁹ Amıklıoğlu, s. 22.

b) Mermer, Traverten, Granit, Andezit, Bazalt gibi blok olarak üretilen taşlar ile dekoratif amaçla kullanılan doğal taşlar.

c) (Ek: 4/2/2015-6592/1 md.) Kalsit, Dolomit, Kalker, Granit, Andezit, Bazalt gibi kayalardan entegre çimento, kireç ve kalsit öğütme tesisinde kullanılan kayalar.

III. Grup madenler

Deniz, göl, kaynak suyundan elde edilecek eriyik halde bulunan tuzlar, karbondioksit (CO₂) gazı (jeotermal, doğal gaz ve petrolü alanlar hariç) Hidrojen Sülfür (7/3/1954 tarihli ve 6326 sayılı Petrol Kanunu hükümleri mahfuz kalmak kaydıyla).

IV. Grup madenler

a) Kaolen, Dikit, Nakrit, Halloysit, Endellit, Anaksit, Bentonit, Montmorillonit, Baydilit, Nontronit, Saponit, Hektorit, İllit, Vermikülit, Allofan, İmalogit, Klorit, Sepiyolit, Paligorskit (Atapuljit), Loglinit ve bunların karışımı killeri, Refrakter killeri, Jips, Anhidrit, Alünit (Şap), Halit, Sodyum, Potasyum, Lityum, Kalsiyum, Magnezyum, Klor, Nitrat, İyot, Flor, Brom ve diğer tuzlar, Bor tuzları (Kolemanit, Uleksit, Borasit, Tinkal, Pandemit veya bünyesinde en az %10 B₂O₃ içeren diğer Bor mineralleri), Stronsiyum tuzları (Selestin, Stronsiyanit), Barit, Vollaastonit, Talk, Steattit, Pirofillit, Diatomit, Olivin, Dunit, Sillimanit, Andaluzit, Dumortiorit, Disten (Kyanit), Fosfat, Apatit, Asbest (Amyant), Manyezit, Huntit, Tabii Soda mineralleri (Trona, Nakolit, Davsonit), Zeolit, Pomza, Pekştayn, Perlit, Obsidyen, Grafit, Kükürt, Flüorit, Kriyolit, Zımpara Taşı, Korundum, Diyasporit, Kuvars, Kuvarsit ve bileşiminde en az %80 SiO₂ ihtiva eden Kuvars kumu, Feldispat (Feldispat ve Feldispatoid grubu mineraller), Mika (Biyotit, Muskovit, Serisit, Lepidolit, Flogopit), Nefelinli Siyenit, Kalsedon (Sileks, Çört).

b) Turba, Linyit, Taşkömürü, (...)Antrasit, Asfaltit, Bitümlü Şist, Bitümlü Şeyl, (...)Kokolit ve Sapropel (Petrol Kanunu hükümleri mahfuz kalmak kaydıyla).

c) Altın, Gümüş, Platin, Bakır, Kurşun, Çinko, Demir, Pirit, Manganez, Krom, Civa, Antimuan, Kalay, Vanadyum, Arsenik, Molibden, Tungsten (Volframit, Şelit), Kobalt, Nikel, Kadmiyum, Bizmut, Titan (İlmenit, Rutil), Alüminyum (Boksit, Gipsit, Böhmit), Nadir toprak elementleri (Seryum Grubu, Yitriyum Grubu) ve Nadir toprak mineralleri (Bastnazit, Monazit, Ksenotim, Serit, Oyksenit, Samarskit, Fergusonit), Sezyum, Rubidyum, Berilyum, İndiyum, Galyum, Talyum, Zirkonyum, Hafniyum, Germanyum, Niobyum, Tantalyum, Selenyum, Telluryum, Renyum.

ç) (Ek: 4/2/2015-6592/1 md.) Uranyum, Toryum, Radyum gibi elementleri içeren radyoaktif mineraller ve diğer radyoaktif maddeler.

V. Grup madenler

Elmas, Safir, Yakut, Beril, Zümrüt, Morganit, Akuvamarin, Heliodor, Aleksandirit, Agat, Oniks, Sardoniks, Jasp, Karnolin, Heliotrop, Kantaşı, Krizopras, Opal (İrize Opal, Kırmızı Opal, Siyah Opal, Ağaç Opal), Kuvars kristalleri (Ametist, Sitrin, Neceftaşı (Dağ kristali), Dumanlı Kuvars, Kedigözü, Avanturin, Venüstaşı, Gül Kuvars), Turmalin (Rubellit, Vardelit, İndigolit), Topaz, Aytası, Turkuaz (Firuze), Spodümen, Kehribar, Lazurit (Lapislazuli), Oltutaşı, Diopsit, Amozonit, Lületaşı, Labrodorit, Epidot (Zeosit, Tanzonit), Spinel, Jadeit, Yeşim veya Jad, Rodonit, Rodokrozit, Granat Minarelleri (Spesartin, Grosüller Hessianit, Dermontoit, Uvarovit, Pirop, Almandin), Diaspor Kristalleri, Kemererit.

VI. (Ek: 10/6/2010-5995/1 md.; Mülga: 4/2/2015-6592/1 md.)

Bu gruplarda yer alan madenlerin özellikleri ile bu maddede yer almayan bir madenin grubunun tespitine ait esas ve usuller Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Bu Kanuna göre verilen ruhsatlar başka amaçla kullanılmaz.”

Şeklinde düzenlenerek madenleri saymıştır. Ancak bu düzenleme birinci fıkradaki tanım göz önüne alındığında madenleri sınırlayıcı şekilde saymamakla birlikte madenleri sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmanın sebebi maden ruhsatlarının gruplar halinde verilerek söz konusu maden sahasında başka bir minerale rastlandığında bürokrasiye takılmadan hızlı ve etkin bir şekilde maden işletmesinin sağlanmasıdır.

2. MADENLERİN MÜLKİYETİ

Yer altındaki madenlerin mülkiyetinin arazi sahibine mi ait olacağı veya yoksa Devlete mi ait olacağı veyahut kamu malı mı sayılacağı konusu tartışmalıdır. Roma hukukunda mülkiyet kavramı dörde ayrılmaktadır. Yine *res nullius* kavramı sahihsiz alanlar olarak belirtilmiştir. Bu kavramlar *res publica* bireyler tarafından izinle de kullanılabilen devlet mülkiyetine, *res privatae* özel mülkiyet kavramına, *res communes* herkesin eşit kullanım hakkına sahip olduğu ve kimse tarafından özel mülkiyete konu edilemeyen alanlara, *res universitatis* belirli bir topluluğa veya zümreye tahsis edilmiş araziler için kullanılan mülkiyet kavramına karşılık gelmektedir³⁰. Roma Devletinin ilk dönemlerinde mülkiyet kavramı arazinin altını ve üstünü kapsamı hasebiyle *res privatae* sisteminin kabul edilerek madenlerin mülkiyetinin arazi maliklerine bırakıldığından söz edilebilir³¹. Yine bu sistemin anglo-sakson hukukunun hakim olduğu Amerika'nın bazı eyaletlerinde uygulandığı görülmektedir³².

Maden hukukunda benimsenmiş bir diğer sistem devlet hâkimiyeti sistemidir. Devlet hakimiyeti sistemi orta çağlarda ortaya çıkmış ve devletin madenler üzerindeki tam hakimiyetini tanımıştır. Bu sisteme göre devlet kendisine tanınan bu hakimiyeti iki şekilde kullanabilmektedir. Birinci sistemde Devlet madenleri kendi işletebilmektedir.

³⁰ **Flomenhoft, Gary**, "Historical and Empirical Basis for Communal Title in Minerals at the National Level: Does Ownership Matter for Human Development?", **Sustainability, MDPI, Open Access Journal**, 10(6), Haziran, 2018, s. 1-27.

³¹ **Aşula, Mustafa**, **Türkiye'de Medeni Kanun Bakımından Maden Rejimi ve Mülkiyeti**, Ankara, 1968, s. 15.

³² **Topaloğlu**, Makaleler, s. 32.

Bu sistemi devletin özel mülkiyeti olarak tanımlamak mümkündür. İkinci sisteme göre ise devlet madenlerin mülkiyetinin kamuya ait olduğundan bahisle madenlerin en uygun, hızlı ve verimli bir şekilde kullanılmasını göz önüne alarak madenleri uygun gördüğü kişilerin işletmesine verebilir³³.

Madenlerin Mülkiyeti sistemine ilişkin ortaya atılmış üçüncü önerme ise *res nullius* sistemidir. Buna göre toprak sahibinin de devletlerin de madenler üzerinde bir hakkı yoktur. Madenlerin mülkiyeti bulucusuna aittir. Devlet çerçeve olarak bulucunun haklarını düzenlemektedir³⁴.

Türk hukuk sistemimizde madenlerin mülkiyeti hakkında; önceki Medeni Kanun'un 743. maddesinde "*madenler gibi, toprağın mütemmim cüzleri çıkarılmak suretiyle istifade edilen şeylerden intifa hakkı, ormanlardan intifaa dair hükümlere tabidir*" hükmü gereğince madeni taşınmazın mütemmim cüzü sayılarak, mülkiyet hakkı sahibinin taşınmazın altındaki ve üstündeki minerallerin de maliki olduğu görüşü benimsenmişti. Ancak 1980'lerden sonra başlayan devletçi politikalar neticesinde 3213 sayılı maden kanunu 4. maddesi, "*Madenler Devletin hüküm ve tasarrufu altında olup, içinde bulundukları arzın mülkiyetine tabi değildir.*" şeklinde düzenlenerek kanun koyucunun konuya net bir görüş getirdiği söylenebilir. Yine Anayasa m. 168'de madenlerin devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu ve bu madenlere ilişkin arama ve işletme hakkının devlete ait olduğu açıkça vurgulanmıştır. Bu maddelere göre Türk hukuku madenlerin mülkiyeti konusunda devlet hakimiyeti sistemini benimsemiştir. Bu sisteme göre devlet madenleri kendisi veya iştirakleri eliyle işletebilecek veya uygun gördüğü kişilere yetki vererek madenlerin etkili ve hızlı bir şekilde işletilmesini sağlayacaktır³⁵.

³³ Aşula, s. 16.

³⁴ Aşula, s. 17.

³⁵ Topaloğlu, Makaleler, s. 33.

Yer altındaki madenlerin devletin hüküm ve tasarrufunun bulunması hususu ise doktrinde tartışmalara yol açmıştır. Yapılan tartışmalar genele olarak devletin madenler üzerinde aynı bir hakimiyetinin olup olmadığı yönündedir³⁶. Doktrindeki ortaya atılan bir görüş ise devletin madenler üzerindeki hüküm ve tasarrufunun bulunmasını aynı bir hakimiyetten çok mali bir hakimiyet olduğunu kabul etmektedir³⁷. Doktrindeki hakim görüş ise madenlerin devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunmasından kastın münhasır bir idari mülkiyet olarak kabul edilmesidir³⁸. Zira idarenin mülkiyetindeki eşyanın kullanım sınırlarını o şeyin özgülendiği amaç belirleyecektir. Kanaatimizce de bu görüş isabetlidir. Zira özel mülkiyette mevcut sınırsız kullanım hakkı burada yer almayacağından özel mülkiyetten söz etmek mümkün değilken ortada da bir mülkiyet kavramı olduğu açıktır.

Madenlerin mülkiyeti ile alakalı son olarak şu husustan bahsetmekte fayda vardır. Yukarıda izah edilen madenlerin mülkiyeti, hususu henüz çıkarılmamış ve işlenmemiş madenlerin mülkiyetine aittir. Toprak altında çıkarılan madenler taşınır mal hükmünde olup mülkiyet hakkına konu olabilecek ve hatta söz konusu madenler çıkarmanın mülkiyetine ait olacaktır³⁹. Tabii olarak madencilik faaliyetlerini devlet sıkı şekilde denetlediğinden ve madeni kimin çıkaracağını kendisi belirlediğinden madenlerin devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğunu söylemek mümkün olacaktır.

3. MADEN HAKKININ HUKUKİ NİTELİĞİ

Maden hakkının hukuki niteliğinin incelenmesi, içinde barındırdığı hakların anlaşılması bakımından önemlidir. Tıpkı tapu sicilinde olduğu gibi; Maden ruhsatı sahiplerinin ruhsattan doğan hak ve yükümlülüklerini ile ilgili bilgilerin kaydedildiği bir

³⁶ Topaloğlu, Maden, s. 32; Amıklioğlu, s. 28; Erdoğan, Rödovals, s. 48.

³⁷ Gülan, Aydın, Maden İdare Hukukumuzun Ana İlkeleri ve Temel Müesseseleri, Lamure Yayınları, İstanbul, 2008, s. 138.

³⁸ Amıklioğlu, s. 28.

³⁹ Amıklioğlu, s. 29; Erdoğan, Rödovals, s. 46; Göğer, Erdoğan, Maden Hukuku, Ankara, 1979, s. 115; Gülan, s. 138.

maden sicili mevcuttur. Maden siciline kaydedilecek hakların başında maden hakkı gelir. Maden Kanunu'nun 38. maddesine göre maden sicili alenidir. Buna göre maden sicilindeki kayıtların bilinmediği iddia edilemez. Yine Maden Kanunu'nun 38. maddesinin fıkrasına göre madenler üzerinde kazanılacak hakların yalnızca tescil ile kurulabileceği belirtilmiştir⁴⁰. Maden Kanunu'nun maddelerinden de anlaşılacağı üzere maden sicili mahiyetine uygun düştüğü ölçüde tapu sicili gibi işlem görmektedir.

Maden hakkının doğumu da yalnızca bu hakkın maden siciline tescili ile mümkündür⁴¹. Maden sicilinin aleni olması ve maden hakkının tescil ile kurulması neticesinde bu hakkın bir ayni hak olduğu düşünülebilir⁴². Ancak ayni haklar Türk Medeni Kanunu'nda sınırlı sayı prensibine göre sayılmıştır. Buna göre Medeni Kanun'da sayılanlar dışında bir ayni haktan söz etmek mümkün değildir. Bilindiği üzere ayni haklar doğrudan hâkimiyet ve tasarruf yetkisi veren ve herkese karşı ileri sürülebilen haklardır. Maden hakkının ise tasarruf yetkisi Maden Kanunu 5. maddede kısıtlanmıştır. Bu maddeye göre maden hakkı, kendisini oluşturan haklara bölünmek suretiyle tasarruf edilememektedir.

Hem medeni kanunda ayni hakların sınırlı şekilde sayılması hem de maden kanununda maden hakkının tasarrufunun sınırlandırılması neticesinde maden hakkına, doğrudan ayni hak diyememekle birlikte; hem maden sicilinin vermiş olduğu aleniyet gereği herkese karşı ileri sürülebilen bir hak olması, bulunduğu madenle sıkı bir ilişki içerisinde olması ve yine tescil ile kurulması sebebiyle kendine özgü bir ayni hak olduğu söylenebilir⁴³.

⁴⁰ Öztoprak, s. 83; Topaloğlu, Maden, s. 298.

⁴¹ Amıkhoğlu, s. 32; Erdoğan, Rödovans, s. 42.

⁴² Öztoprak, s. 84; Göger, s. 128.

⁴³ Erdoğan, Rödovans, s. 43; Amıkhoğlu, s. 33; Öztoprak, s. 84.

4. MADEN HAKKI KAVRAMI

Maden hakkı kavramı belli başlı hakları içine alan haklar bütünüdür. 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 3. maddesinde ve Maden Yönetmeliğinde maden hakkının tanımı yapılmıştır. Buna göre “*Madenlerin aranması, bulunması, görünür rezervinin geliştirilmesi ve işletilebilmesi için verilen izinler ve maden yataklarının bulunmasına yardımcı olanlara tanınan maddî imkânlar*” olarak tanımlanmıştır.

Maden hakkı konusunda doktrinde çeşitli görüşler hâkimdir. Bir görüşe göre maden hakkı ruhsattan ve kanundan doğan haklar bütünüdür⁴⁴. Maden hakkının bir hukuki statü olduğu yönünde bir başka görüş de mevcuttur⁴⁵.

Kanunda ve yönetmelikte mevcut tanıma baktığımızda maden hakkının; maden arama hakkı, maden buluculuk hakkı, maden işletme hakkı, rezerv geliştirme hakkı ve takaddüm haklarından oluşan hepsini bünyesinde barındıran bir üst kavram niteliğinde olduğu görülmektedir. Bu hakların doğumu idari işlemle olabileceği gibi doğrudan kanun hükmü sebebiyle de olabilecektir. Yani kısaca maden hakkı kanunda sayılan maden arama hakkı, maden buluculuk hakkı, maden işletme hakkı, rezerv geliştirme hakkı ve takaddüm haklarından oluşan bir haklar demetidir.

Maden hakkının bölünmesi daha önceki bölümlerde de belirttiğimiz üzere kanunen yasaktır. Maden Kanunu 5. maddesinde belirtilen bölünmezlik ilkesinden anlaşılması gereken bu hakların farklı gerçek veya tüzel kişilere verilmesinin kanunen mümkün olmamasıdır. Maden hakkının kanunda belirtilen şartlar gerçekleştiği takdirde barındırdığı tüm haklarla birlikte yekün olarak devri mümkündür. Buna karşılık ilerde inceleneceği üzere bu haklardan bir veya birkaçının kira yoluyla farklı gerçek veya tüzel kişilere kullanılması rödovans sözleşmesiyle mümkün kılınmıştır.

⁴⁴ **Erdoğan**, Rödovans, s. 42; **Topaloğlu**, Makaleler, s. 60; **Özdamar, Demet**, “Maden Hakkı ve Maden İrtifakı”, **M. Tevfik Bırsel’e Armağan**, İzmir 2001, s. 319-335.

⁴⁵ **Gülen**, s. 147.

Maden Hakkı demeti içinde bulunan haklara kısaca değinmek gerekir. Bu haklardan en önemlileri idari bir işlemle tesis edilen arama ve işletme haklarıdır. Hâlihazırda maden hukuku sistemimiz maden hakkını bu iki ana hak üzerinde toplamıştır. Madencilğin asıl faaliyetleri de bu haklar üzerinden yürümektedir⁴⁶. Maden hakkının alt başlığında bulunan buluculuk hakkı, takaddüm hakkı ve rezerv geliştirme hakkı ise arama ve işletme haklarının kullanılması esnasında meydana gelen durumlara uygulanmak üzere ortaya çıkan haklardır. Yani bu hakların ortaya çıkabilmesi için öncelikle arama ve işletme hakkının var olması gerekmektedir.

a. Takaddüm Hakkı

Arama ve İşletme haklarına istinaden yan haklar statüsünde olan takaddüm hakkı; arama hakkından kaynaklı olarak meydana gelmektedir. Aynı maden sahası üzerinde birden fazla kişiye arama ruhsatı verilmesi maden haklarının bölünmezlik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir⁴⁷. Peki, aynı maden alanına birden fazla kişi arama ruhsatı başvurusu yaparsa ne olacaktır? Bu durumda takaddüm hakkı devreye girecektir. Maden Kanunu'na göre tapu siciline hakim olan ilkeler maden sicili için de aynen geçerlidir. Bu kuralın bir sonucu olarak tapu sicilindeki aynı haklarda öncelik sırasını belirleyen “*kıdeme itibar ilkesi*” maden sicilinde takaddüm hakkı olarak vücut bulmuştur. Buna göre takaddüm hakkı: bir maden alanına birden fazla kişi başvuru yaptığında önce başvuru yapan kişinin ruhsata hak kazanması durumudur. Görüldüğü üzere takaddüm hakkı arama hakkına bağlı bir haktır. Maden işletmesinin ilk adımı olan arama hakkı mevcut olmadan takaddüm hakkı mevcut olamamaktadır.

⁴⁶ Çevikçelik, s. 32.

⁴⁷ Çevikçelik, s. 96.

b. Buluculuk Hakkı

Maden hakkının altında mevcut bir diğer hak buluculuk hakkıdır. Buluculuk hakkı; arama veya işletme faaliyetleri sırasında henüz kanunda tasniflenmemiş veya henüz değeri anlaşılmamış bir maden bulunduğunda, bulan kişinin MAPEG'e başvurarak elde edeceği; söz konusu sahada bulunan madenin bir başkası tarafından işletilmesi halinde madeni ilk bulan kişiye belirli bir bedel ödenmesini hüküm altına alan hak⁴⁸. Buluculuk hakkı sadece ruhsat konusu madendeki rezerv ile sınırlıdır. Yani rezervin bitmesi ile hak son bulacaktır. Ancak ruhsatın herhangi bir şekilde sona ermesi durumunda söz konusu buluculuk hakkı varlığını devam ettirecektir⁴⁹.

c. Rezerv Geliştirme Hakkı

Görünür rezerv geliştirme hakkı ise Maden Kanunu 3. maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre, görünür rezerv geliştirme hakkı: *“Ruhsat sahibi ile veya ihalelik sahalara ilişkin Genel Müdürlük ile gerçek/tüzel kişiler ve/veya kamu kurum ve kuruluşları arasında yapılan sözleşme kapsamında, Ulusal Maden Kaynak ve Rezerv Raporlama koduna göre hazırlanmış rapor ile belirlenen görünür rezervden, bu görünür rezervi ortaya çıkaran gerçek/tüzel kişiler ve/veya kamu kurum ve kuruluşlarının aldığı pay.”* olarak nitelendirilmektedir. Görünür rezerv geliştirme hakkı meydana gelmesi ve sona ermesi bakımından buluculuk hakkı ile aynı hükümlere tabidir. Aralarındaki en önemli fark buluculuk hakkı daha önce değeri anlaşılmamış veya kanunda tasnif edilmemiş bir madene ilişkin kullanılabilirken; görünür rezerv geliştirme hakkı bilinen bir maden hakkında kullanılmaktadır.

⁴⁸ Çevikçelik, s. 133; Topaloğlu, s. 181; Öztoprak, s. 82; Göğer, s. 169-174; Günay, Ömer, Maden Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 2. Bası, Ankara, 2017, s. 115.

⁴⁹ Çevikçelik, s. 133.

d. Maden Arama Hakkı

Maden hakkının ana unsurlarını oluşturan hakların arama ve işletme hakkı olduğunu yukarda belirtilmişti. Madencilik faaliyetleri açısından bir maden sahasının işletilebilmesi için sırasıyla ilk önce arama ruhsatının daha sonra işletme ruhsatının temin edilmesi gerekmektedir. Maden arama hakkı için Maden Kanunu eş anlamlı olarak “*arama ruhsatı*” kavramını da kullanmıştır.

Maden arama hakkı maden hakkı kavramı içinde bulunan haklardan en önemlilerinden biridir. Zira diğer hakların doğumu maden arama hakkının doğumuna bağlı olarak silsile halinde meydana gelecektir. Arama hakkına sahip olacak kişiler gerçek ve tüzel kişiler olabilir⁵⁰.

Maden arama hakkı; verildiği gerçek⁵¹ veya tüzel kişiye belirli bir bölgede ve belirli bir süre için maddi değeri olan bir mineral bulunması amacıyla ve kamu yararı gözetilerek her türlü faaliyette bulunma hakkı veren bir hukuki statüdür⁵².

Maden arama hakkının kazanılması için hukukumuz idareye başvuru ve ihale yollarından her ikisini de tercih edebilmektedir⁵³. Bu iki sistem arasındaki fark birden fazla başvuru olması halinde maden hakkının kime ait olacağı konusunda ortaya çıkmaktadır. Daha önce çalışmamızda belirtildiği üzere maden hakkının kendine özgü bir aynı hak statüsünde olması sebebiyle tapu siciline hakim olan ilkeler maden siciline mahiyetine uygun düştüğü ölçüde kullanılacaktır. Dolayısıyla idareye başvuru yöntemiyle maden hakkının kazanıldığı durumlarda kıdeme itibar ilkesinin bir yansıması olan takaddüm hakkına göre zaman olarak önce başvuran kişi arama ruhsatına sahip

⁵⁰ **Erdoğan**, Rödovans, s. 67.

⁵¹ Maden Kanunu’nun 6. maddesi yasaklı olan gerçek kişileri belirterek kısıtlamıştır. “*Devlet memurları, diğer kamu görevlileri, Genel Müdürlüğün merkez ve taşra teşkilatında çalışan yevmiyeli ve mukaveleli personel, arama, (...) ve işletme ruhsatı alamaz*”

⁵² **Çevikçelik**, s. 95.

⁵³ **Erdoğan**, Rödovans, s. 51.

olacaktır. İhale yönteminde ise zamansal bir sıralama yapmak zaten mümkün olmayacağından ihale sahibi tek başına arama hakkını iktisap edecektir.

Maden arama hakkı yine maden sicilinin tapu sicili gibi işletilmesi sebebiyle; idareye usulüne uygun başvuru veya ihale sonucu hak sahibi adına maden siciline tescil edilmesi ile kurulmuş olur⁵⁴. Bu hakkın elde edenin tescil tarihinden itibaren ilgili sahada madencilik arama faaliyetlerine başlamış sayılması karinedir⁵⁵. Maden arama izni kanunda tasniflenmiş her grup maden için ayrı ayrı verilmektedir. Maden Kanunu’nun 16. maddesinde bu konu detaylıca hükme bağlanmıştır. Buna göre, “*II. Grup (b) bendi ve IV. Grup madenler dışındaki ruhsatlar ihale ile verilir. I. Grup, II. Grup (a) ve (c) bendi madenler için doğrudan işletme ruhsatı verilir. II. Grup (b) bendi, III. Grup, IV. Grup madenler, V. Grup madenler arama ruhsatı ile aranır. II. Grup (b) bendi ve IV. Grup madenler için yapılan müracaatların işletme ruhsat taban bedeli ödenerek yapılması zorunlu olup müracaatlarda öncelik hakkı esastır.*” Maden arama hakkının elde edilmesinden sonra yapılacak işlemler ise yönetmeliğin 15-20 maddelerinde belirtilmiştir. Buna göre maden arama hakkını elde eden gerçek veya tüzel kişi sırasıyla Ön arama dönemi, genel arama dönemi, detay arama dönemi ve fizibilite dönemi olarak arama faaliyetlerini yerine getirecektir. Bu dönemlerden fizibilite dönemi, diğerleri zorunlu olduğu halde arama ruhsatı sahibinin talebine bağlı olması ve sadece IV. Grup (b), (c) ve (ç) bendi madenlerde uygulanması sebebiyle diğerlerinden ayrılmaktadır.

Maden arama hakkı sahibine getirdiği imtiyaz sebebiyle nakdi bir değer taşımakta ve malvarlığının aktif kısmında yer almaktadır⁵⁶. Bu sebeptendir ki Maden Kanunu 5. maddesinde devredilebileceği, mirasa konu olabileceği ancak bölünemeyeceği açıkça

⁵⁴ Erdoğan, Rödovans, s. 54; Çevikçelik, s. 96; Topaloğlu, s. 298; Öztoprak, s. 83.

⁵⁵ Amiklioğlu, s. 4; Çevikçelik, s. 101.

⁵⁶ Çevikçelik, s. 96.

hükme bağlanmıştır. Maden arama hakkı yine bölünmezlik ilkesinin bir sonucu olarak rödovans sözleşmesine işletme hakkıyla birlikte konu olabilecektir.

e. Maden İşletme Hakkı

Maden işletme hakkı, maden hakkı kavramı içinde bulunan ve sahibine madenin işletilmesi ve işletilmesi için satış ve pazarlama dahil gerekli tüm işlemleri yapma yetkisi veren bir haktır⁵⁷. Maden işletme hakkının maden hakkı kavramı içinde yer alan bir hak olması sebebiyle devir ve intikale kabildir. Ayrıca Maden Kanunu'nda düzenlenen bölünmezlik ilkesi maden hakkı için de geçerlidir⁵⁸. Maden hakkının Hukuki niteliği kendisinin bir alt kavramı olan maden işletme hakkına da sirayet edecektir. Bu vesileyle maden işletme hakkının kendine özgü bir ayni hak statüsünde olduğu söylenebilir⁵⁹.

Maden hakkı kavramı içinde bulunan maden işletme hakkı rödovans sözleşmesi bakımından ayrı bir önem arz etmektedir. Rödovans sözleşmesinin tanımı yönetmelikte *“ruhsat sahalarındaki madenlerin üretilerek değerlendirilmesi amacıyla üçüncü kişilere veya kuruluşlara tasarruf hakkı sağlamak üzere ruhsat sahasının tamamı ya da bir kısmı için ruhsat sahiplerinin bu kişilerle yapmış oldukları sözleşmelere rödovans sözleşmesi denir.”* şeklinde yapılmıştır. Tanımından da anlaşılacağı üzere sözleşmenin amacı madenlerin üretilerek değerlendirilmesi ve tasarruf hakkı sağlanması olarak belirlenmiştir. Söz konusu amaçları özünde bulunduran hak, maden işletme hakkıdır. Kısaca rödovans sözleşmesinde kira konusu esaslı unsur maden işletme hakkıdır. Zira hem sözleşmenin getiriliş amacı, hem tanımı, hem de Maden Kanunu ve Maden Yönetmeliği'ndeki hükümler rödovans sözleşmesinde bir madenin işletilmesinin esas olduğunu göstermektedir. Yine maden arama hakkında olduğu üzere maden işletme

⁵⁷ Çevikçelik, s. 110; Öztoprak, s. 71; Uçkan, Özcan, *Türk Hukukunda Madencilik*, Eskişehir 1983, s. 56.

⁵⁸ Çevikçelik, s. 110.

⁵⁹ Çevikçelik, s. 112; Özdamar, Maden, s. 320; Topaloğlu, s. 403.

hakkında da Maden Kanunu “işletme ruhsatı” kavramını da eş anlamlı olarak kullanmayı tercih etmiştir.

Rödovans sözleşmesinin esaslı konusunun maden işletme ruhsatı olması sözleşmenin sadece işletme ruhsatı üzerine yapılacağı anlamına gelmemektedir. Kanun koyucu rödovans sözleşmesini düzenlerken herhangi bir sınırlama getirmemiş ve kazuistik bir tanımlama da yapmamıştır. Hatta Kanunun defaatle Bakanlığın Rödovans sözleşmesine taraf olmadığını belirtmiş olup, rödovans sözleşmesini bir özel hukuk sözleşmesi olarak betimlemiştir⁶⁰. Bilindiği üzere özel hukuk sözleşmelerinde sözleşme serbestisi ilkesi hakimdir. Rödovans sözleşmesi de konu bakımından bu ilkeden faydalanmaktadır. Dolayısıyla Rödovans sözleşmesi yapılırken sadece maden işletme hakkı kiralanabileceği gibi; maden arama hakkı, takaddüm hakkı, buluculuk hakkı ve rezerv geliştirme hakkı da her biri ayrı ayrı işletme hakkıyla birlikte kiralanabilecektir. Yine işletme hakkını ve diğer hakları içinde barındıran Maden Hakkı kavramı da yekün olarak rödovans sözleşmesinin konusu olabilecektir. Kısacası rödovans sözleşmesinin konusu bakımından Maden Kanunu bir serbesti tanımıştır. Ancak sözleşmenin mahiyeti gereği kira konusu hakların içinde maden işletme hakkının bulunması zorunludur.

Rödovans sözleşmesi uygulaması genellikle maden arama ve maden işletme ruhsatlarının birlikte kiralanması şeklinde ortaya çıktığı görülmektedir. Bu durumda hangi hakların rödovans sözleşmesine konu olduğunun irdelenmesi gerekir. Yukarda izah edildiği üzere maden arama ve maden işletme hakkı, maden hakkının içeriğini oluşturan ana haklardır. Rödovans sözleşmesinde bu ana hakların kiralanması konusunda sağlanan anlaşmada; aksine bir hüküm bulunmuyorsa maden hakkının kiralanması yönünde yorumlanmalı ve ana haklara bağlı olarak ortaya çıkan yan haklar olan takaddüm Hakkı, buluculuk hakkı ve rezerv geliştirme hakkının da kiralandığı şeklinde yorumlanmalıdır.

⁶⁰ **Maden Kanunu Ek m.7:** “Ruhsat sahipleri ile üçüncü kişiler arasında rödovans sözleşmeleri Genel Müdürlüğün iznine tabidir. İzin alınmaksızın yapılan rödovans sözleşmesi ile yürütülen madencilik faaliyetleri durdurulur. Genel Müdürlük rödovans sözleşmelerinin tarafı değildir.”

Ancak maden arama hakkı ve maden işletme hakkının yanında diğer haklardan herhangi biri konusunda anlaşma yapılmış ise; rödovans sözleşmesinin konusu, ortaya konan bu iradenin mefhumu muhalifinden anlaşmaya konu olmayan yan hakların rödovans kapsamı dışında bırakıldığı şekliyle yorumlanabilir.

Maden arama hakkı ve Maden işletme hakkını konu alan rödovans sözleşmelerinde değinilmesi gereken bir diğer konu da bu şekilde akdedilen sözleşmenin şarta bağlı sözleşme olduğudur. Gerçekten de maden arama hakkı ile maden işletme hakkı aynı anda doğmamaktadır. Uygulamada daha çok maden arama hakkı, arama faaliyetleri sırasında değerli bir maden bulunduğunda gerekli başvuruların yapılmasıyla maden işletme hakkına çevrilmektedir. Burada olumlu şarta bağlı bir sözleşmenin varlığından söz edilebilir.

aa) Maden işletme izni

Bir madenin işletilebilmesi için madencinin arama ve işletme ruhsatına sahip olması tek başına yeterli değildir. Maden Kanunu 7. maddesiyle getirilen işletme izni alınmadan maden sahasında madencilik faaliyetleri yapılamayacaktır. Maden işletme izninin alınması ilerde işleneceği üzere ruhsat sahibinin maden sahasını eksiksiz ve işlemeye elverişli olarak teslim etme borcunu yerine getirmesi açısından önemlidir.

İşletme izninin alınması için ruhsat sahibinin işletme hakkını elde etmesinden itibaren üç yıl içinde MAPEG'e başvuru yapması gerekmektedir⁶¹. Bir maden ruhsatı sahasında belirlenmiş grup maden için işletme izni, sahanın tamamı için değil ancak sınırlı bir bölümü için verilmektedir. Bu kısım daha önce belirlenmiş görünür rezerv alanıdır⁶². Maden işletme izninin sahanın belli bir alanında verilmesinin bir sonucu olarak aynı maden sahası içerisinde, birbirlerinin çalışmalarına engel olmayacak ve birbirlerine

⁶¹ Çevikçelik, s. 116; Amıkhoğlu, s. 59; Öztoprak, s. 74.

⁶² Çevikçelik, s. 116.

Çalışma alanında tehlike yaratmayacak şekilde birden fazla maden işletme izni verilebilecektir⁶³. Aynı maden sahası üzerinde birbirlerine engel olacak veya çalışma alanlarında birlikte işletilmesi tehlike yaratabilecek işletmelerin, izin için başvuru yapmaları durumunda takaddüm hakkı dikkate alınarak zaman olarak daha önce başvuran işletmeci izne hak kazanacaktır⁶⁴.

İşletme izniyle ilgili değinilmesi gereken son husus da işletme izni hakkında Maden Kanunu'nda düzenlenen devir yasağıdır. Maden Kanunu'nun 27. maddesinde işletme izninin açıkça devredilemeyeceğı ancak işletme ruhsatının devredilebileceğı açıkça hükme bağlanmıştır. Peki işletme ruhsatı devredildiğinde mevcut işletme izinlerinin akıbeti ne olacaktır? Bu durumda mevcut izinler geçersiz olacak ve ruhsatı devralan gerçek veya tüzel kişinin izin almak için yeniden başvuru yapması gerekecektir⁶⁵.

⁶³ Öztoprak, s. 74; Çevikçelik, s. 116; Erdoğan, Rödovans, s. 61.

⁶⁴ Çevikçelik, s. 116.

⁶⁵ Öztoprak, s. 74.

İKİNCİ BÖLÜM

RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI, HUKUKİ NİTELİĞİ, ŞEKİL ŞARTLARI, UNSURLARI VE BENZER SÖZLEŞMELERDEN AYRILMASI

I. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI

A. RUHSAT SAHİBİ

Rödovans sözleşmesinin taraflarına ilişkin düzenleme Maden Yönetmeliği'nin tanımlar başlığı altında 4. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre, “*Rödovansçı: Ruhsat sahalarındaki madenlerin üretilerek değerlendirilmesi amacıyla ruhsat sahiplerinin rödovans sözleşmesi imzaladığı gerçek ve tüzel kişiler, kamu kurum ve kuruluşları ile bunların iştiraklerini*” şeklinde düzenlenmiştir. İlgili madde rödovans sözleşmesinin taraflarından olan “*rödovansçı*” tanımını yapmıştır. Ancak madde metninden anlaşılacağı üzere kanun koyucu bu tanımlı yaparken rödovans sözleşmesinin taraflarını belirtmiştir. Bu tanıma göre rödovans sözleşmesinin tarafları “*ruhsat sahibi*” ve “*rödovansçı*” olarak karşımıza çıkmaktadır⁶⁶. Ruhsat sahibi, Maden işletme yetkisini haiz gerçek veya tüzel kişilerdir.

1. TÜZEL KİŞİLER

Gerçek veya tüzel kişilerin ruhsat sahibi olabilmeleri için her şeyden önce tam ehliyetli olmaları gerekmektedir. 2012 yılındaki Türk Ticaret Kanunu değişikliğinden önce özel hukuk tüzel kişilerinde ehliyet kuruluş sözleşmelerine göre belirlenmekteydi. Ancak 2012 yılında TTK'da yapılan değişiklik sonrasında kanunla faaliyetleri izne tabi tutulan şirketler müstesna olmak üzere ticaret şirketleri tüm alanlarda faaliyette bulunabilmektedir⁶⁷. Maden Kanunu'nun 6. maddesine göre de maden şirketlerinin,

⁶⁶ Amıkloğlu, s. 74; Çevikçelik, s. 78; Erdoğan, Rödovans, s. 62.

⁶⁷ Bu anlamda “ultra vires” ilkesinin eski Ticaret Kanunu'nda yer aldığını ve fakat mevcut Ticaret Kanunu'muz bakımından bu ilkenin kaldırıldığına ilişkin detaylı bir çalışma için bkz: Alişkan, Murat,

madencilik faaliyetlerinde bulunmak için şirket ana sözleşmesine madencilik faaliyetlerinde bulunacağının yazılması gerekliydi. Ancak 30700 sayılı ve 28.02.2019 tarihli resmi gazetede yayımlanan 7164 sayılı Kanun çerçevesinde bu zorunluluk ortadan kalkmıştır. Dolayısıyla özel hukuk tüzel kişilerinin ruhsat sahibi olabilmesi için Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına göre kurulmuş bir ticaret şirketi olması yeterli olacaktır.

Kamu tüzel kişileri için ise durum farklıdır. Maden Kanunu'nun 6. maddesi “...*bu hususta yetkisi bulunan kamu iktisadi teşebbüsleri ile müesseseleri, bağlı ortaklıkları ve iştirakleri ile diğer kamu kurum, kuruluş ve idarelerine verilir.*” Şeklinde devam etmektedir. Kanun koyucu kamu tüzel kişilerini özel hukuk tüzel kişilerinden ayırmış ve madencilik faaliyetlerinde bulunabilmeleri için kuruluş mevzuatında veya şirket ana statülerinde madencilik faaliyetlerinde bulunacağının belirtilmiş olması gerekmektedir⁶⁸.

Ruhsat almaya ehil tüzel kişilerin rödovans sözleşmesine taraf olabilmeleri için tabii olarak Maden Kanunu'nda belirtilen şartları yerine getirmek suretiyle maden işletme hakkını elde etmiş olmaları gerekmektedir. Bu konuda bir istisnaya da değinmek gerekmektedir. Kanun Koyucu Kömür işletme ruhsatına sahip kamu kurum ve kuruluşlarını istisna tutarak kalan gerçek ve tüzel kişilerin yer altı kömür işletmeleri ile ilgili rödovans sözleşmesi yapılmasını yasaklamıştır⁶⁹. Bu kişiler maden işletme ruhsatı sahibi olmalarına rağmen rödovans sözleşmelerine taraf olamayacaklardır.

2. GERÇEK KİŞİLER

Gerçek kişilerde bir kişinin maden işletme ruhsatı sahibi olup rödovans sözleşmesine taraf olabilmesi için hak ve fiil ehliyetine sahip olması gerekmektedir. Hak ve fiil ehliyeti Medeni Kanunla hükme bağlanmış temel haklardır. Medeni Kanuna göre

“İşletme Konusu ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Şirketlerinin Ehliyeti ve Temsili”, **MÜHFD HAD**, C.2, S. 18, 2018, ss. 207-220.

⁶⁸ **Erdoğan**, Rödovans, s. 68.

⁶⁹ **Amırlıoğlu**, s. 78; **Öztoprak**, s. 128.

hak ehliyetinin karşılığı, kişinin haklara ve borçlara sahip olma ehliyetidir⁷⁰. Hak ehliyeti kişiliğin kazanılmasıyla başlar. Kişiliğin kazanılması ise tam ve sağ doğumla meydana gelecektir⁷¹. Hak ehliyetine sahip olmak için başkaca bir işlem gerekmeyp yalnızca tam ve sağ doğmuş olmak yeterli olacağından pasif nitelikli hak statüsündedir⁷².

Fiil ehliyeti ise kişinin eylemleriyle haklar edinebilme ve borç altına girme ehliyetine denir. Fiil ehliyetini elde edebilmek için belli başlı şartlar mevcuttur bu yüzden aktif nitelikli hak statüsündedir⁷³. Bu şartlar ayırt etme gücüne sahip olmak, ergin olmak ve kısıtlı olmamaktır. Hak ehliyetine sahip bir kişi bu üç şartı da sağlamışsa tam ehliyetli statüsüne girer. Tam ehliyetli kişilerin hukukumuzda tek başlarına her tür işlemi yapabilirler⁷⁴. Tam ehliyetli kişi, Maden Kanunu ve Maden Yönetmeliği'ndeki prosedürlere uygun olarak maden işletme ruhsatına başvurmak suretiyle ruhsat sahibi olarak rödovans sözleşmesine taraf olabilecektir.

Hak ehliyetine sahip kişilerin fiil ehliyetine göre sınıflandırılmasında tam ehliyetlilere en yakın grup olan sınırlı ehliyetlilerin yasal temsilcilerinin izniyle yapabileceği işlemler Medeni Kanun'da sınırlı olarak sayılmıştır. Rödovans sözleşmesinin yasal temsilcinin onayına tabi olan işlemlerden olmaması sebebiyle sınırlı ehliyetliler kendi başlarına bu sözleşmeye taraf olabileceklerdir⁷⁵.

Hak ehliyetine sahip kişilerde rödovans sözleşmesine taraf olacak son sınıf ise sınırlı ehliyetsizlerdir. Sınırlı ehliyetsizlerin kendi başlarına taraf oldukları rödovans sözleşmelerinin geçerli olabilmeleri için yasal temsilcisinin sarih onayı gerekmektedir⁷⁶. Yasal temsilcinin onayına kadar bu işlem geçersiz sayılacak ve geçersizliğin türü ise tek

⁷⁰ Dural, Mustafa/ Ögüz, Tufan, *Türk Özel Hukuku Cilt II, Kişiler Hukuku*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017, s. 5.

⁷¹ Dural/Ögüz, s. 17.

⁷² Ayan, Mehmet/Ayan Nurşen *Kişiler Hukuku*, 2. Baskı, Mimoza Yayınevi, Konya, 2007, s. 17.

⁷³ Ayan/Ayan, s. 17.

⁷⁴ Dural/Ögüz, s. 65.

⁷⁵ Erdoğan, Rödovans, s. 68.

⁷⁶ Erdoğan, Rödovans, s. 66; Dural/Ögüz, s. 84-85.

tarafli bağlamazlık olarak karşımıza çıkacaktır⁷⁷. Yasal temsilcinin sözleşmeye onay vermesi durumda rödovans sözleşmesi baştan itibaren hüküm ve sonuç doğuracak; ancak yasal temsilcinin icazet vermemesi veya sessiz kalması durumunda ise rödovans sözleşmesi tamamen geçersiz olacaktır⁷⁸. Tam ehliyetsizlerin ise tüm işlemlerini ancak kanuni temsilcisi yapabileceğinden Rödovans sözleşmesini de kanuni temsilcisi vasıtasıyla yapacaktır⁷⁹.

Tüm bu maden ruhsatı elde etmeye ehil kişilerin rödovans sözleşmesinin tarafı olabilmesi için yine maden mevzuatında belirtilen şekilde maden işletme hakkını kazanmaları gerekmektedir. Maden Kanunu 6. maddede belirtildiği üzere gerçek kişilerin Türk vatandaşı olmaları zorunludur. Yine Maden Kanunu'nun 6. maddesi "*Devlet memurları, diğer kamu görevlileri, Genel Müdürlüğün merkez ve taşra teşkilatında çalışan yevmiyeli ve mukaveleli personel, arama ve işletme ruhsatı alamaz*" şeklinde düzenlenerek gerçek kişilere de bir istisna getirmiştir. Madde metninde sayılan kişiler hak ve fiil ehliyetine haiz olsa bile rödovans sözleşmesine taraf olamayacaktır. Taraf olduğu sözleşmeler ise tam butlanla batıl olacaktır. Zira söz konusu düzenleme emredici bir hukuk kuralıdır⁸⁰. Maden İşletme hakkı veya maden hakkı bilindiği üzere mirasa konu olabilmektedir. Maden hakkı yasaklı kişilerde birine miras olarak intikal ettiği takdirde maden kanunu 5. maddesine göre mahkeme aracılığıyla ehil kişilere satış ve devir yoluyla intikal ettirilir⁸¹.

⁷⁷ Ayan/Ayan, s. 34; Erdoğan, Rödovans, s. 66.

⁷⁸ Dural/Öğüz, s. 84-85.

⁷⁹ Dural/Öğüz, s. 69 vd.

⁸⁰ Erdoğan, s. 66.

⁸¹ **3213 sayılı Maden kanunu 5. Madde:** "*Maden hak ve vecibeleri miras yolu ile intikal eder. Bu hak ve vecibeler, bütün mirasçılardan vekaletini havi bir vekaletname ile 6 ncı maddede belirtilen niteliklere sahip mirasçılardan birine veya üçüncü bir şahsa devredilir. Mirasçılardan ittifak edememeleri halinde mirasçılardan birinin müracaatı ile mahkeme mirasçılardan bu hakkın en ehil olana tahsisine veya bu da mümkün olmazsa ruhsatın satılmasına karar verir. Mahkeme bu hususu basit muhakeme usulü ile halleder. Eger dava söz konusu değil ise 6 ay içerisinde intikal işlemleri tamamlanmayan ruhsatlar fesh edilir.*"

B. RÖDOVANSÇI

Rödovans sözleşmelerinde ruhsat sahibinin karşı akit olan tarafına rödovansçı denir. Uygulamada rödovansçı yerine “*Rödovans veren*”, “*Kiralayan*” gibi terimler kullanılmakla birlikte bu durum tarafların anlaşılması yönünden karışıklığa yol açmaktadır. Önceki bölümde işlendiği üzere ruhsatını kiraya veren taraf ruhsat sahibi olarak adlandırılırken; maden işletme ruhsatını kiralayan tarafa rödovansçı demek meydana gelen terim karışıklığını ortadan kaldıracaktır. Bu çalışmada da karışıklığa mahal vermemek adına “*ruhsat sahibi*” ve “*rödovansçı*” terimlerinin kullanılması tercih edilmiştir.

Yönetmelikte rödovansçı olarak ruhsat sahibinin sözleşme imzaladığı gerçek ve tüzel kişiler olarak tanımlanmıştır ancak kimlerin Rödovansçı olabileceği açıkça belirtilmemiştir. Sadece Yönetmeliğin 101. maddesinde, “*Tüzel kişinin Kanunun 6 ncı maddesindeki maden haklarını kullanma ile ilgili şartları taşıması ve bu Yönetmelikte belirlenen mali yeterlilik şartlarını sağlaması zorunludur*” demek suretiyle ruhsat sahibi olma konusundaki şartların tüzel kişi olan rödovansçıya da uygulanacağı belirtilmiştir. Bahsi geçen bu şartlar Maden Kanunu 6. maddesinde belirtilen yasaklılık halleri ve mali yükümlülüklerdir. Rödovans sözleşmesine bir tüzel kişi rödovansçı sıfatıyla taraf olduğundan mali şartları sağlamaması halinde yapılan sözleşme yine butlan ile batıl olacaktır⁸². Yönetmelik madde metninde sadece tüzel kişi olarak bahsetmiştir.

Peki, gerçek kişilerin durumu ne olacaktır? Özel hukuk tüzel kişilerinin mali sorumluluklarının sermayeleri ile sınırlı olması ve tüzel kişilik perdesinin aralanması müessesesinin uzun ve zahmetli bir yol olması sebebiyle kanun koyucunun böyle bir mali yeterlik kıstası getirildiği söylenebilir. Zira bu kıstasın, tüzel kişilerin daha çok İş Kanunu ile ilgili mali sorumluluklarından kaçmasını engellemek ve işçi haklarını garanti altına

⁸² Çevikçelik, s. 80; Erdoğan, Rödovans, s. 74.

alma amaçlı getirildiği söylenebilir⁸³. Pratikte mali yeterlik şartlarını sağlamayan bir gerçek kişiyle bu sözleşmenin yapılması pek de mümkün görülme de böyle bir durumun varlığı halinde; Yönetmeliğin tüm maddeleri incelendiğinde gerçek ve tüzel kişi ayrımının net şekilde yapılmasından ve mali yeterlik kıstasının getiriliş amacından yola çıkarak, mali yeterlik şartlarını sağlamayan gerçek kişi ile yapılan rödovans sözleşmesinin geçerli olduğu ve bu kişinin bütün mali yüklerden şahsen sorumlu olacağı söylenebilir.

Tüzel kişilere özel olarak getirilen mali yeterlik kıstası haricinde gerçek ve tüzel kişiler için ruhsat sahibi bölümünde sayılan haklara ehil olma şartları rödovansçıda da aynen geçerlidir. Dolayısıyla hak ve fiil ehliyetini haiz tüm gerçek ve mali yeterlik sağlamış tüzel kişiler rödovans sözleşmesine rödovansçı sıfatıyla taraf olabilecektir.

II. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Rödovans sözleşmesinin hukuki niteliğinin anlaşılabilmesi için öncelikle ait olduğu hukuk alanı olarak idari bir sözleşme mi yoksa özel hukuk sözleşmesi mi belirlenmesi gerekmektedir. Rödovals sözleşmesinin idari bir sözleşme olduğu düşünülebilir zira madenlerin işletilmesi mevcut mevzuatta ve uygulamada adeta bir kamu hizmeti gibi işlem görmektedir⁸⁴.

Rödovans konusu maden işletme hakkı bir devlet kuruluşu olan MAPEG tarafından verilmekte, rödovans sözleşmeleri Genel Müdürlüğün iznine bağlı olarak kurulmakta ve rödovans sözleşmeleri şekil kısmında işleneceği üzere maden siciline tescil edilecektir. Ancak bu idari nitelikli işlemler bir sözleşmenin idari sözleşme sayılması için yeterli değildir. Bir idari sözleşmeden bahsedilebilmesi için öncelikle taraflardan birinin

⁸³ Çevikçelik, s. 79.

⁸⁴ Erdoğan, Rödovals, s. 93-95.

idare olması gerekmektedir⁸⁵. Bu yönüyle, rödovans sözleşmesinde taraflardan her ikisi de özel hukuk gerçek veya tüzel kişisi olabileceği gibi taraflardan birinin kamu tüzel kişisi olması da mümkündür. Tarafların her ikisinin özel hukuk gerçek veya tüzel kişi olduğu durumda idari bir sözleşme olamayacağı ortadadır.

Peki taraflardan birinin kamu tüzel kişisi olduğu durumlarda ne olacaktır? Bu durumda idari sözleşmenin diğer şartları olan *taraflardan birinin idare olması, sözleşmenin bir kamu hizmetinin yürütülmesini konu alması ve idareye sözleşmede üstün yetkilerin verilmiş olması* gerekmektedir. Bu üç şart kümülatif şartlardır. Yani bir sözleşmenin idari sözleşme olabilmesi için üç şartın da aynı anda vücut bulması gerekmektedir⁸⁶.

Taraflardan birinin Kamu tüzel kişisi olduğu rödovans sözleşmelerinde ilk şart gerçekleşmiş olacaktır. Yine madenlerin işletilmesinde kamu yararının göz önüne alınacağı Anayasa’da belirtilmiştir. Ayrıca madenlerin işletilmesinde kamu yararının gözetileceği Maden Kanunu’nun ruhuna uygun düşmektedir. Madenlerin işletilmesine ilişkin hükümlerden anlaşılacağı üzere, bütün madencilik faaliyetlerinde kamu yararı gözetileceğinden bahsedilebilir⁸⁷. İdari sözleşmenin sonuncu şartı olan idarenin üstün yetkilerle donatılması ise rödovans sözleşmesinde mevcut değildir. Zira rödovans sözleşmesinin içeri bir tarafın resmi kurumdan almış olduğu maden işletme ruhsatını diğer tarafa kiralaması söz konusudur. Bu vesileyle taraf arasında bir eşitlikten

⁸⁵ Odyakmaz, Zehra/Kaymak, Ümit/Ercan, İsmail, *Anayasa Hukuku İdare Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, 14. Baskı, İstanbul, 2011, s. 276; Yıldırım, Turan ve diğerleri, *İdare Hukuku*, Oniki Levha Yayıncılık, 7. Baskı, İstanbul, 2018, s. 395; Duran, Lütfi, *İdare Hukuku Ders Notları*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1982, s. 431; Gözler, Kemal, *İdare Hukuku Cilt II*, Ekin Yayınevi, Bursa, 2019, s. 19; Atay, Ender, Ethem, *İdare Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 275-278; Sancakdar, Oğuz ve diğerleri, *İdare Hukuku Teorik Çalışma Kitabı*, Seçkin Yayıncılık, 5. Baskı, Ankara, 2015, s. 553-555; Tan, Turgut, *İdare Hukuku*, Turhan Kitabevi, 2. Baskı, Ankara, 2013, s. 292; Akgüner, Tayfun/Berk, Kahraman, *İdare Hukuku*, Der Yayınları, 8. Basım, İstanbul, 2017, s. 1169; Ulusoy, Ali Dursun, *Yeni Türk İdare Hukuku*, Yetkin Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2019, s. 361 vd; Günday, Metin *İdare Hukuku*, İmaj Yayınevi, 10. Baskı, Ankara, 2013, s. 183-187; Akyılmaz, Bahtiyar/Sezginer, Murat/Kaya, Cemil, *Türk İdare Hukuku*, Savaş Yayınevi, 10. Baskı, Ankara, 2019, s. 474.

⁸⁶ Akyılmaz/Sezginer/Kaya, s. 474 vd; Tan, s. 292 vd; Duran, s. 431 vd; Atay, s. 275-278; Çevikçelik, s. 72.

⁸⁷ Erdoğan, Rödovans, s. 95.

bahsedilebilir⁸⁸. Öyleyse ister kamu tüzel kişileriyle yapılsın ister özel hukuk tüzel kişileriyle rödovans sözleşmesi bir idari sözleşme sayılmayacak aksine bir özel hukuk sözleşmesi olarak hukukumuzda yer bulacaktır.

Rödovans sözleşmesinin özel hukuk sözleşmesi olarak tasniflenmesinden sonra Borçlar Kanunu'nda tanımlanıp tanımlanmadığına göre hangi tip sözleşme olacağını belirlemek gerekir. Türk Borçlar Kanunu'nda iki tip sözleşme vardır. Bunlardan ilki kanunda tanımlanmış, hüküm ve sonuçları düzenlenmiş sözleşmeler olan tipik sözleşmelerdir⁸⁹. İkinci tip sözleşmeler ise dayanağını TBK'nın 26. maddesindeki sözleşme serbestisinden alan atipik sözleşmelerdir⁹⁰. Atipik sözleşmeler kısaca kanunda esaslı unsurları hüküm ve sonuçları düzenlenmemiş sözleşmelerdir. Rödovals sözleşmesinin de her ne kadar Maden Yönetmeliği'nde tanımı yapılmış olsa da sözleşmenin hüküm ve sonuçları için herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Ayrıca yapılan tanım yukarda rödovans sözleşmesinin tanımı bölümünde incelendiği üzere eksik ve yetersizdir. Bu vesileyle Rödovals sözleşmesi atipik bir sözleşme olarak karşımıza çıkmaktadır⁹¹. Atipik sözleşmeler de kendi içinde üç farklı gruba ayrılmıştır. Bunlar sui generis sözleşmeler, karma tip sözleşmeler ve birleşik sözleşmelerdir⁹². Karma tipli sözleşmeler de yine dört grupta toplanır bunlar: çifte tipli karma sözleşmeler, kombine karma sözleşmeler, çeşitli tiplerin karıştığı karma sözleşmeler ve yan edim bulunduran karma sözleşmelerdir⁹³.

Rödovans sözleşmesi hangi tip sözleşme olduğunu belirlemek için sözleşmenin esaslı unsurlarına ve uygulanan hükümlere bakmak gerekir. Rödovals sözleşmesi tanımından anlaşılabacağı üzere ruhsat sahibinin maden işletme hakkını belirli bir süre

⁸⁸ Çevikçelik, s. 73.

⁸⁹ Eren, Özel, s. 25 vd.

⁹⁰ Eren, Özel, s. 933 vd; Erdoğan, Rödovals, s. 100; Çevikçelik, s. 72.

⁹¹ Erdoğan, Rödovals, s. 102; Çevikçelik, s. 74.

⁹² Eren, Özel, s. 938 vd; Aral, Fahrettin/ Ayrancı, Hasan, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 13. Baskı, Ankara 2020, s. 62.

⁹³ Aral/Ayrancı, s. 65.

devretmeyi taahhüt ettiği; buna karşılık rödovansçının da belirli bir edimi ödemeyi taahhüt ettiği sözleşmedir. Bu atipik sözleşmenin esaslı unsurunun belirli bir süreyle sınırlı olmak üzere kullanım hakkının devredilmesi taahhüdü olduğunu söylemek mümkündür⁹⁴. Rödovans sözleşmesi bu yönüyle en genel manada bir hakkın kiralınmasıdır⁹⁵. Rödovans sözleşmesine uygulanacak hükümler ise Maden Kanunu veya yönetmelikte belirtilmemiştir. Sözleşmenin özel hukuk sözleşmesi olması⁹⁶ sebebiyle meydana gelen uyuşmazlıklar Türk Borçlar Kanunu'na göre çözümlenecektir. TBK'nın 357. maddesinde ürün kirası düzenlenmiştir. Buna göre, *“Ürün kirası kiraya verenin, kiracıya, ürün veren bir şeyin veya hakkın kullanılmasını ve ürünlerin devşirilmesini bedel karşılığında bırakmayı üstlendiği sözleşmedir. Ürüne katılmalı kira, kira bedelinin devşirilecek ürünün belli bir oranı olarak kararlaştırıldığı ürün kirasıdır. Bu oran sözleşmeyle kararlaştırılmamışsa, yerel âdete göre belirlenir.”* şeklindedir.

Her iki tanım karşılaştırıldığında görüleceği üzere rödovans sözleşmesi hâsılat (ürün) kirasının özel bir görünüş biçimidir⁹⁷. Bu vesileyle ürün kirasına ilişkin hükümler mahiyetine uygun düştüğü ölçüde rödovans sözleşmesine de uygulanacaktır⁹⁸. Yargıtay da rödovans uygulamalarına ilişkin uyuşmazlıklarda yerleşik olarak rödovans sözleşmesinin hâsılat kirasının özel bir türü olduğunu belirtmekte ve ürün kirasının hükümlerini uygulamaktadır⁹⁹. Rödovans sözleşmesinde kanun koyucu tipik bir sözleşme olan ürün kirasının yanında taraflara ek yükümlülükler de getirmesi sebebiyle, bu sözleşme hukuki nitelik bakımından *eklemli karma sözleşme* olarak nitelenebilir¹⁰⁰.

⁹⁴ Öztoprak, s. 125.

⁹⁵ Yavuz, Cevdet, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 10. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2014, s. 703 vd.

⁹⁶ Topaloğlu, Mustafa, *Rödovans Sözleşmesi; Hukuksal durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Türkiye 17. Uluslararası Madencilik Kongresi ve Sergisi-TUMAKS, 2001, s. 250.; Topaloğlu, Maden, s. 50.

⁹⁷ Altaş, Hüseyin, *Hasılat ve Şirket Kirası*, 1. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009, s. 91.

⁹⁸ Çevikçelik, s. 76, dn.213; Erdoğan, Rödoans, s. 102.

⁹⁹ Yargıtay 14. HD, 20.02.2007 gün ve E.2007/111, K.2007/1552.

¹⁰⁰ Uyumaz/Güngör, s. 156; Çevikçelik, s. 75; Erdoğan, Rödoans, s. 102.

Rödovans sözleşmesinin özünde bir kira sözleşmesi olduğu çalışmamızda belirtilmişti. Kira mahiyetinde bir akit olmanın sonucu olarak sürekli borç ilişkisi doğuran bir sözleşme niteliğindedir¹⁰¹. Gerçekten de ilerde inceleneceği üzere bu sözleşmede ruhsat sahibinin rödovansa konu sahayı mütemadiyen kullanıma uygun halde bulundurma borcu bulunmaktadır¹⁰².

Rödovans sözleşmesini kurulması için teslim şartı olup olmamasına göre nitelemekte fayda vardır. Bu sözleşme özünde bir hakkın, imtiyazın kiralınması olması sebebiyle geçerli olarak kurulması için herhangi bir şeyin teslim edilmesine gerek yoktur. Tarafların anlaşması ile akit münakit olur. Yani sözleşmenin kurulması için teslim bir şart değildir, tarafların anlaşmaları yeterlidir. Dolayısıyla bu sözleşme aynı bir sözleşme değil rızai bir sözleşmedir¹⁰³.

Rödovans sözleşmesi borç doğuran bir sözleşmedir¹⁰⁴. Rödovans sözleşmesinin niteliğini taraflara karşılıklı olarak borç yükleyip yüklememesi bakımından değerlendirmek gerekir. Hukukumuzda borç yüklemesi bakımından taraflardan sadece birini borçlandıran sözleşmeler ve her iki tarafı borçlandıran sözleşmeler olmak üzere iki tip sözleşme mevcuttur¹⁰⁵. Rödovans sözleşmesinin esaslı unsurları olarak ruhsat sahibinin borcu bir hakkın devredilmesi iken; rödovansçının borcu ise belli bir ücret ödemektir¹⁰⁶. Dolayısıyla bu sözleşme tam iki tarafa borç yükleyen yani sinallagmatik bir sözleşmedir¹⁰⁷.

Son olarak rödovans sözleşmesinin ivazlı olup olmaması bakımından nitelendirilmesi gerekir. İvazlı sözleşmelerde tarafların edimleri arasında bir karşılık olması zorunludur. Rödovans sözleşmesinde taraflardan biri işletme hakkı elde ederken

¹⁰¹ Amıkhoğlu, s. 73; Eren, Fikret, Borçlar Hukuku, Özel Hükümler, 3. Baskı, Ankara, 2016, s. 430.

¹⁰² Amıkhoğlu, s. 73.

¹⁰³ Altaş, s. 75.; Yavuz, Özel, s. 704; Amıkhoğlu, s. 73; Erdoğan, Rödovans, s. 97.

¹⁰⁴ Erdoğan, Rödovans, s. 98.

¹⁰⁵ Eren, Özel, s. 17.

¹⁰⁶ Amıkhoğlu, s. 72; Eren, Özel, s. 430.

¹⁰⁷ Aker, Halit, Ticari İşletme Kirası, 1. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2012, s. 22.

onun karşılığında belirli bir ücret veya hasılatın belirli bir pay verme borcu altına girer. Dolayısıyla bu sözleşme ivazlı kullanma ve işletme hakkı veren sözleşme olarak nitelendirilebilir¹⁰⁸.

Sonuç olarak Hukuki niteliği bakımından Röдовans sözleşmesi, özel hukuk sistemi dahilinde, ürün kirasına ek olarak kanuni yükümlülükler barındıran, ivazlı, sinallagmatik, rızai ve sürekli borç doğuran eklemeli karma tip bir sözleşmedir.

Bunun bir sonucu olarak da röдовans sözleşmesinden kaynaklanan davalar adli yargının görev alanına girecektir. Zira bu sözleşme bir özel hukuk sözleşmesidir¹⁰⁹. Buna göre sözleşmeye dayalı çıkan uyuşmazlıklar genel kanun-özel kanunu uygulanma sırasına dikkat edilerek idare hukukuna göre değil özel hukuk genel hükümler çerçevesinde çözülecektir.

Önceki yönetmelik zamanında röдовansçı ve ruhsat sahibi arasında bir uyuşmazlık çıkarsa 1985 tarihli mülga Maden Uygulama Yönetmeliği m.32'ye göre sözleşme hükümleri dikkate alınarak uyuşmazlığı Enerji ve Tabii Kaynaklar bakanlığı adına MİGEM çözmektedir. Ancak burada bakanlık sadece maden hukukunu ilgilendiren konularda çözüm getirmekte diğer konular adli yargıda çözülmektedir¹¹⁰. Ancak Son tarihli Maden Yönetmeliği' m.101'de belirtildiği üzere genel müdürlük artık röдовans sözleşmelerine taraf olamayacaktır. Buna göre artık bütün uyuşmazlıklar adli yargıda çözülecektir.

III. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNDE ŞEKİL

Hukukumuzda bir sözleşmenin kurulması için en genel tabirle şu unsurların olması gerekmektedir: tarafların uyuşması, icap ve kabul. Taraflar bu icap ve kabul işlemini istisnalar dışında açık veya zımni, yazılı veya sözlü dilediği şekilde yapabilirler.

¹⁰⁸ Yavuz, Özel, s. 704; Amıklioğlu, s. 73.

¹⁰⁹ Topaloğlu, Kongre, s. 250; Topaloğlu, Maden, s. 50.

¹¹⁰ Topaloğlu, Maden, s. 47.

İşte Türk borçlar hukuku doktrinine hakim olan bu ilkeye sözleşme serbestisi ilkesi denmektedir¹¹¹. TBK’da şekil kaynağı itibariyle kanundan kaynaklanıyorsa “*kanuni şekil*” ve tarafların iradesinden kaynaklanıyorsa “*iradi şekil*” olarak sınıflandırılabilir¹¹². Maden Kanunu ve Yönetmeliği rödovans sözleşmesinin tarafları için herhangi bir şekil şartı öngörmemiştir. Yine Rödovans sözleşmesinde uygulama bakımından mahiyetine uygun düştüğü ölçüde kullanılan TBK’da düzenlenmiş ürün kirası hükümleri için de TBK bir şekil şartı getirmemiştir. Dolayısıyla rödovans sözleşmesinin bir özel hukuk sözleşmesi olması sebebiyle borçlar hukukunda genel kural olan *sözleşme serbestisi ilkesi* bu sözleşmede de geçerlidir¹¹³. Bahsi geçen sözleşme serbestisi tarafların irade beyanlarını ortaya koyması için izlenecekleri yolu nitelendirmektedir. Taraflar rödovans sözleşmesini yazılı veya sözlü istedikleri gibi yapabilirler. Maden kanunundan taraflara tanınan bu sözleşme serbestisine Maden Yönetmeliği 101. maddesiyle bir kısıtlama getirilmiştir. Taraflar her ne kadar aralarında serbest olarak rödovans sözleşmesi akdedebilecek olsalar da işbu sözleşmeye MAPEG tarafından izin verilmesi gerekmektedir. Aşağıda detaylıca incelenecek olan bu kısıtlama özünde sözleşmenin serbestçe akdedilmesine engel olmasa da, sözleşmenin hüküm ve sonuç doğurması açısından önem arz edecektir¹¹⁴.

Rödovans sözleşmesine her ne kadar teoride sözleşme serbestisi ilkesi hakim olsa da yönetmeliğin 101. maddesi sonucunda pratikte sözlü yapılması mümkün görülmemektedir. Zira hem sözleşmenin maden siciline şerh edilebilmesi açısından hem de Maden Kanunu’nun birçok durumda rödovans sözleşmesinin MAPEG’e sunulması gerektiğini belirtmesinden dolayı¹¹⁵ pratikte bu sözleşmeler yazılı yapılmaktadır.

¹¹¹ Serozan, Rona/ Baysal, Başak/ Sanlı, Kerem Cem, *Borçlar Hukuku Özel Hüküm*, Oniki Levha Yayıncılık, 4. Baskı, İstanbul, 2019, s. 62.

¹¹² Erdoğan, İhsan, “Hukuki Muamelelerde Şekle Aykırılığın Sonuçları”, *GUHFD C.1, S. 1, Y.1997*, ss. 114-123.

¹¹³ Topaloğlu, Makaleler, s. 16; Çevikçelik, s. 76; Amıklioğlu, s. 75.

¹¹⁴ Erdoğan, Rödovans, s. 82.

¹¹⁵ **3213 sayılı Maden Kanunu m.13/son:** “*Ruhsat sahiplerinin ruhsat yürürlük yazısı, ruhsat devri, rödovans sözleşmesi, izin alanı değişikliği, ruhsat birleştirme, ruhsat alanı küçültme, terk, mera tahsis*

Rödovans sözleşmesinin şekli ile alakalı olarak Türk Ticaret Kanunu'nda istisnai bir düzenleme mevcuttur. Türk Ticaret Kanunu 11. maddesinin 3. fıkrası: *“Ticari işletme, içerdiği malvarlığı unsurlarının devri için zorunlu tasarruf işlemlerinin ayrı ayrı yapılmasına gerek olmaksızın bir bütün hâlinde devredilebilir ve diğer hukuki işlemlere konu olabilir. Aksi öngörülmemişse, devir sözleşmesinin duran malvarlığını, işletme değerini, kiracılık hakkını, ticaret unvanı ile diğer fıkri mülkiyet haklarını ve sürekli olarak işletmeye özgülenen malvarlığı unsurlarını içerdiği kabul olunur. Bu devir sözleşmesiyle ticari işletmeyi bir bütün hâlinde konu alan diğer sözleşmeler yazılı olarak yapılır, ticaret siciline tescil ve ilan edilir.”* şeklinde düzenlenmiştir. Düzenleme ticaret siciline kaydedilmiş ticari işletmeler için getirilmiştir. Ancak bazı durumlarda rödovansa konu maden sahası üzerinde kurulmuş bir ticari işletme mevcut olabilir. Hal böyleyken rödovans sözleşmeleri maden işletme ruhsatı ile birlikte kurulu işletmenin kiralanmasını konu edinebilmektedir. Bu durumlarda TTK hükümleri gereğince rödovans sözleşmesinin yazılı yapılması ve ticaret siciline kaydedilmesi zorunlu olacaktır¹¹⁶.

Rödovans sözleşmesinde şekil bakımından değinilmesi gereken bir diğer konu da sözleşmenin süresiyle alakalıdır. Maden Yönetmeliği 101. maddesinin 7. fıkrası: *“Rödöfans sözleşmelerinde sözleşmenin bitiş tarihi, muhtemel süre uzatımları dahil gün/ay/yıl olarak belirtilir. Aynı alanda kot/kat farklılığı olsa dahi birden fazla rödöfans sözleşmesi yapılamaz.”* şeklinde düzenlenmiştir. Madde metninden de anlaşılacağı üzere Genel Müdürlük sözleşmenin bitiş tarihini ve hatta muhtemel uzatmaları dahi bilmek istemektedir. Söz konusu hükmün sözleşmenin geçerliliğine etkisinin incelenmesi

değişikliği, geçici tatil, işletme izni, pasa değerlendirme, pasa döküm alanı, 16 ncı maddenin onbirinci fıkrası gereğince yapılan zaruri üretim izni, kamu yararı kararı, kamulaştırma kararı ve patlayıcı madde talepleri; aktif edilmiş tebligata esas kayıtlı elektronik posta adresinin (KEP) veya kurumsal elektronik tebligat sistemi (e-Tebligat) adresinin bulunması, 6183 sayılı Kanunun 22/A maddesi kapsamında borcunun bulunmaması, ruhsat harcı, ruhsat bedeli, çevre ile uyum teminatı ve Devlet hakkı borcu olmaması, işletme izni olan işletme ruhsatlarında daimi nezaretçi atamasının yapılmış olması, yetkilendirilmiş tüzel kişi sözleşmesinin bulunması ve mevzuatın ilgili hükümleri kapsamında ibraz edilmesi gereken belgelerin tamamının eksiksiz bir şekilde ibraz edilmesi şartıyla değerlendirmeye alınır, aksi takdirde talep reddedilir. Ruhsat devir taleplerinde tahakkuk etmiş/edecek, diğer taleplerde ise tahakkuk etmiş ve son ödeme tarihi geçmiş Devlet hakkı borcu olmaması aranır.”

¹¹⁶ Çevikçelik, s. 77; Erdoğan, Röдовans, s. 82; Amıkhoğlu, s. 75; Topaloğlu, Makaleler, s. 216.

gerekmektedir. Normal şartlarda rödovans sözleşmesinin süresi maden ruhsatının süresini geçemeyecektir. Tarafların sözleşme yapmaları yönündeki iradelerini devam ettirmek adına bitiş tarihi belirlenmemiş rödovans sözleşmelerinin bitiş tarihi, ruhsat süresinin bitiş tarihi olarak kabul edilebileceği düşünülse de bunun kabulü mümkün olmamaktadır. Zira kanun koyucunun madenlerin kamu yararı gözetilerek etkin ve verimli işletilmesi ilkesi gereğince işletme sürelerinin belirlenmesini istediği açıktır. Kısacası söz konusu hüküm emredici nitelikte bir geçerlilik şartı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu vesileyle sözleşmenin bitiş tarihi belirtilmemiş rödovans sözleşmeleri butlanla batıl olacaktır¹¹⁷.

A. MADEN VE PETROL İşLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN İZNİ

Rödovans sözleşmelerinin yetkili devlet kuruluşu iznine tabi olması şartı hukukumuzda sürekli değişime uğramaktadır. Bunun sebebi ise madenlerin ekonomik olarak önemli bir kaynak olması ve aynı zamanda hızlı bir şekilde işletilmesi gereken kaynak olmasının yanında Anayasa’da belirtildiği üzere kamu yararı gözetilerek işletilmesi gerekliliğindendir. Yatırımcıya teşvik olması amacıyla denetlemenin azaltılması, bir yanda madenlerin özel sektör tarafından daha hızlı ve etkili işletilmesine yol açarken devletin kontrol mekanizmasını zayıflatmaktadır. Bu durum zaman zaman madenlerin kamu yararı gözetilerek işletilmesi ilkesine karşı ihlaller oluşurmaktadır.

İdare,  nlem olarak denetimlerini artırmak amacıyla birtakım düzenlemeler yapmaktadır. Maden mevzuatı gelişimi sürecinde rödovans sözleşmesinin izne tabi olması sayılan nedenlerden kaynaklı sürekli değişime uğramaktadır. Örneğin 2003 yılında yürürlüğe giren Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliği’nin 32. maddesi sözleşmeyi izne tabi tutarken, 2005 tarih ve 25716 sayılı resmi gazetede yayımlanan Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliği’nde bu izin kaldırılmıştır. Uzunca bir süre bu şekilde devam eden uygulama 2012 yılında yürürlüğe giren 2012/15 sayılı Başbakanlık

¹¹⁷ Topaloğlu, Makaleler, s. 218.

Genelgesi'yle ortadan kaldırılarak rödovans sözleşmesi tekrar izne tabi kılınmıştır. Başbakanlık Genelgesi'nin yönetmeliğe aykırı olduğu sebebiyle Danıştay tarafından iptal edilmesinden sonra 2015 yılında yürürlüğe giren ve hala yürürlükte olan 6592 sayılı Kanun ile sözleşmenin izne tabi olması durumu devam etmiştir.

Son olarak 21.09.2017 tarihli ve 30187 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Maden Yönetmeliğine göre bu yetki Enerji Bakanlığı'na verilmiştir. 2018/8 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi'yle izinlerin Bakanlıklar ile bağlı kuruluşlarında bakan yardımcısı, diğer kamu kuruluşlarında ise üst yönetici başkanlığında teşkil ettirilecek komisyonlar tarafından karara bağlanacağı ve 4 aylık periyotlar halinde Cumhurbaşkanlığı'na bilgi verileceği hususu düzenlenmiştir. Daha sonra ise 28.02.2019 tarihli ve 30700 sayılı resmi gazetede yayımlanan 7164 Sayılı Maden Kanunu İle Bazı Kanunlarda Ve Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun m. 21 ile söz konusu izin verme yetkisi MAPEG'e bırakılmıştır. Maden yönetmeliği de hala yürürlükte olmasına rağmen normlar hiyerarşisine göre izin vermeye yetkili kuruluşun bakanlık değil MAPEG olacağı tabiidir.

Rödovans sözleşmesine getirilen bu izin şartının sözleşmenin geçerliliğini etkileyip etkilemeyeceği hususunun incelenmesi gerekmektedir. Rödovans sözleşmesinin geçerliliği ve kuruluşunu çözümlmek için özel hukuk işlemlerine ilişkin hükümlere bakmak gerekir.

Hukukumuzda özel hukuk işlemleri üç unsurdan oluşmaktadır. Bunlar *kurucu unsurlar*, *geçerlilik unsurları* ve *etkinlik unsurlarıdır*¹¹⁸. Bir hukuki işlemin kurulabilmesi için hukuki sonuca yönelmiş bir irade beyanı olması gerekir. Hukuki sonuç ve irade

¹¹⁸ Antalya, O. Gökhan/ Topuz, Murat, **Medeni Hukuk Cilt I**, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 239.

beyanı hukuki işlemin kurucu unsurlarıdır. Söz konusu unsurların bir araya gelmemesinin sonucunda hukuki işlemin akıbeti yok hükmünde olacaktır¹¹⁹.

Kurucu unsurları tamam olan bir hukuki işlemin hüküm ifade edebilmesi için geçerlilik unsurlarını da taşıması gerekir. Hukukumuz tüm hukuki işlemlere dair geçerlilik unsurlarını şu şekilde saymıştır: “*hukuki işlem ehliyeti*”, “*emredici hukuk kurallarına uygunluk*”, “*hukuki işlemin muvazaalı olmaması*” ve “*irade serbestisi*”¹²⁰. Hukuki işlemin geçerliliği için söz konusu şartların kümülatif olarak mevcut olması gerekmektedir. Ayrıca bazı hukuki işlemler için bu şartlara ek olarak “*şekil şartı*” ve “*tasarruf yetkisi*” getirilmiştir. Söz konusu şartlardan herhangi birinin eksik olması durumunda hukuki işlem butlanla batıl olacaktır¹²¹.

Kurucu unsurlar ve geçerlilik unsurlarının tamam olmasıyla çoğu hukuki işlem hüküm ve sonuç doğurmaya başlayacaktır. Ancak hukukumuz bazı hukuki işlemlerin tam olabilmesi için sonradan tamamlanması gereken şartlar öngörmüştür. İşte bu unsurlara etkinlik unsurları denmektedir. Etkinlik unsurlarına örnek olarak sınırlı ehliyetsizin yaptığı işleme vasinin onayı veya bir hukuki işleme kanunen getirilmiş resmi makam onayı örnek gösterilebilir¹²². Bir hukuki işlemin etkinlik unsurlarında noksanlık olması durumunda söz konusu işlem kurulmuş olacak; ancak hüküm ve sonuç doğuramayacaktır¹²³. Bu sonucun pratikte geçerlik unsuru noksanlığından bir farkı olmayacak ve sözleşme baştan itibaren geçersiz sayılacaktır¹²⁴.

Rödovans sözleşmesi için Maden Kanunu ek madde 7 ile getirilmiş olan Genel Müdürlükten izin alınması müessesesinin hukuki işlemin hangi şartına dahil olacağı doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre bu izin emredici hukuk kuralı olarak getirilmiştir.

¹¹⁹ **Antalya/Topuz**, s. 240.

¹²⁰ **Antalya/Topuz**, s. 247 vd.

¹²¹ **Antalya/Topuz**, s. 247 vd; **Erdoğan**, Şekil, s. 123.

¹²² **Antalya/Topuz**, s. 254 vd.

¹²³ **Eren, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 24. Baskı, Ankara, 2019, s. 127.

¹²⁴ **Eren**, Genel, s. 127.

Zira söz konusu düzenleme elim maden kazalarından sonra kamu düzeni ve yararı düşüncesiyle bir geçerlilik şartı olarak getirilmiştir¹²⁵. Diğer görüşlere göre ise kanunun lafzı emredici nitelikte olmadığından izin müessesesi bir etkinlik şartı olarak getirilmiştir¹²⁶. Sözleşmenin hüküm ve sonuçları açısından iki görüş arasında pratik olarak bir fark olmayacaktır. Zira söz konusu iznin alınmaması sonucu rödovans sözleşmesi baştan itibaren butlan ile batıl olacaktır. Yapılan ayırım sadece teorik olmakla birlikte kanunun lafzı ve uygulama birlikte incelendiğinde MAPEG tarafından rödovans sözleşmelerine verilecek iznin bir etkinlik unsuru olduğu söylenebilir. Gerçekten de rödovans sözleşmesi taraflar arasında akdedildiği an hüküm ve sonuç doğurmayacak; ancak MAPEG tarafından izin verildiği zaman sözleşmenin kurulduğu andan itibaren sonuç doğuracaktır¹²⁷. Sözleşmenin kurulduğu andan izne kadar geçen sürede ise sözleşme askıda olacaktır¹²⁸.

İzin hususunun incelenmesinden sonra rödovans sözleşmesinde şekil başlığında değinilmesi gereken önemli bir madde daha vardır. Maden Kanunu ek m.7'ye eklenen ikinci fıkra: *“Kamu kurum ve kuruluşları ile iştirakleri hariç olmak üzere yer altı kömür işletmelerinde maden ruhsat sahipleri, ruhsat sahalarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişiler ile üretim faaliyetlerine yönelik rödovans sözleşmeleri yapamaz. Aksi takdirde rödovans sözleşmesi ile yapılan madencilik faaliyetleri durdurulur.”* şeklinde düzenlenmiştir.

Görülüyor ki, kanun koyucu kömür madeni sahalarında ruhsat sahibi olan özel hukuk gerçek ve tüzel kişilerinin rödovans sözleşmesi yapmasını yasaklamıştır. Söz konusu kural kömür madenlerinin işletilmesinin denetlemesini artırmak amacıyla kamu

¹²⁵ Topaloğlu, Makaleler, s. 210.

¹²⁶ Erdoğan, Rödovans, s. 88; Amıkhoğlu, s. 79.

¹²⁷ Amıkhoğlu, s. 79; Erdoğan'a göre ise söz konusu iznin getiriliş amacı maden faaliyetlerini denetlemek olduğundan sözleşme izin anından itibaren hüküm ve sonuç doğurmaya başlayacaktır. Erdoğan, Rödovans, s. 88.

¹²⁸ Erdoğan, Rödovans, s. 88; Amıkhoğlu, s. 79.

yararı düşünülerek getirilmiştir. Madde metninden ve getiriliş amacından anlaşılacağı üzere kuralın emredici bir hukuk kuralı olduğu açıktır. Dolayısıyla özel hukuk gerçek ve tüzel kişi ruhsat sahiplerinin kömür madenlerinde ruhsat sahibi olarak akdettikleri rüdevans sözleşmeleri butlanla batıl olacak hüküm ve sonuç doğurmayacaktır. Ancak özel hukuk gerçek ve tüzel kişileri rüdevansçı sıfatıyla bu sözleşmelere taraf olabileceklerdir¹²⁹.

B. RÜDEVANS SÖZLEŞMENİN MADEN SİCİLİNE TESCİLİ

Rüdevans sözleşmesinde şekil unsurunu tamamlamadan önce değinilmesi gereken bir diğer konu da şerh konusudur. Maden hakkının hukuki niteliği başlığında değinildiği üzere tıpkı aynı hakların devir ve intikalinde olduğu gibi maden haklarının devir ve intikali için de tutulan bir sicil mevcuttur. Bu sicile “*maden sicili*” denmektedir. Maden Kanunu’nun 38. maddesi: “*Bütün maden hakları ve faaliyetleri ile ilgili teknik ve mali konuları havi maden sicili, yönetmelikte belirtildiği şekilde Genel Müdürlük tarafından tutulur. Maden haklarının devir, intikal, haciz, rehin ve ipotek veya sona erme durumları bu sicile işlenir. Maden sicili alenidir. İlgililer sicil kayıtlarının maden sicil memurlarından biri huzurunda gösterilmesini isteyebilir. Maden sicilindeki kayıtların bilinmediği iddia edilemez. Madenler üzerine iktisap edilecek haklar tescil edilmedikçe hüküm ifade etmez.*” şeklinde maden sicilini tanımlamıştır. Maden sicili de tapu siciline hakim ilkelerle idare edilir¹³⁰.

Maden haklarının devri, intikali, rehin gibi işlemlerin yapılabilmesi için maden siciline tescil şarttır. Devir işlemlerinin tıpkı taşınmaz satımında olduğu gibi yetkili memur önünde yapılması gerekir. Devir işleminin yapılmasından sonra yetkili memur tarafından maden siciline tescil edilerek devir tamamlanır. Taşınmaz satımından farklı

¹²⁹ Amikhoğlu, s. 78; Öztoprak, s. 128.

¹³⁰ Topaloğlu, Makaleler, s. 235.

olarak noter huzurunda yapılan maden hakkı devri vaadi sözleşmeleri ise geçerli değildir¹³¹. Noterlerin bu sözleşmeyi düzenlemek için yasal yetkisi bulunmamaktadır.

Yukarda görüldüğü üzere maden sicili de tıpkı tapu sicili gibi işlev görmektedir. Kendine özgü bir ayni hak niteliğinde olan maden haklarının devir, intikal gibi işlemlerinde kanunun açık hükmünden de anlaşılacağı üzere tescil bir geçerlilik şartı olarak getirilmiştir. Peki, bir özel hukuk sözleşmesi niteliğinde olan rödovans sözleşmelerinin durumu ne olacaktır? Yönetmeliğin 96. maddesi rödovans sözleşmesinin işletme sicil kayıtları bölümüne her iki tarafın talep etmesi koşuluyla şerh edilebileceği belirtilmiştir. Yine yönetmeliğin 101. maddesi: *“Maden işletme ruhsat sahiplerinin, ruhsat sahalarının bir kısmı veya tamamı için üçüncü kişilerle yapmış oldukları rödovans sözleşmelerinin ve bu sözleşmelerde yapılan değişikliklerin, devir ve intikal işlemlerinde, bilgilendirme amacıyla Genel Müdürlüğe verilmesi ve maden siciline bilgi amaçlı şerh edilmesi zorunludur. Genel Müdürlük hiçbir şekilde rödovans sözleşmelerine taraf değildir.”* şeklinde düzenlenmiştir.

Belirtmek gerekir ki; kanun koyucu söz konusu şerhin bilgilendirme amaçlı olduğunu açık bir şekilde ifade etmiştir. Dolayısıyla maddenin mefhumu muhalifi anlaşılacağı üzere maden siciline tescil işlemi rödovans sözleşmesi için bir kuruculuk, geçerlilik veya etkinlik unsuru olamayacak ve sözleşme serbestisi ilkesi gereği emredici kurallar çerçevesinde istenildiği şekilde yapabilir. Rödovans sözleşmesinin maden siciline tescilinin yapılmasının zorunlu olup olmaması hususunda ise birçok yazar görüş birliği içinde tescilin zorunlu olduğunu belirtmiştir¹³². Ancak kanımızca hem kanunun ruhuna uygun düşen, hem de maddenin lafzından anlaşılan rödovans sözleşmelerinin tescilinin ihtiyari olmasıdır. Zira madde metni doğrudan rödovans sözleşmesinin şerh edilmesinden bahsetmeyip sözleşmenin devir ve intikal işlemlerinin veya rödovans

¹³¹ Topaloğlu, Maden, s. 39.

¹³² Topaloğlu, Makaleler, s. 234; Amıkhoğlu, s. 77; Erdoğan, Rödovans, s. 91.

sözleşmesinin değişikliğini içeren devir ve intikal işlemlerinin tescilini zorunlu kılmıştır. Yine kanunun 5. maddesinde devir ve temlik işlemlerinin sicile şerh edilmedikçe hüküm ve sonuç doğurmayacağını bildirerek şerhin zorunlu olduğu durumları devir, temlik veya rehin gibi aynı hak içeren işlemlerle sınırlamıştır. Hal böyleyken lehtarına yalnızca kullanım hakkı tanıyan rödovans sözleşmesinin tapu siciline tescili zorunlu olmayacaktır.

Tıpkı tapu sicilinde olduğu gibi nispi haklar da Maden siciline şerh edilebilmektedir. Bu şerh edilecek nispi haklardan biri de rödovans sözleşmesidir. Tapu siciline şerh edilmiş nispi haklara kuvvetlendirilmiş alacak hakkı denmektedir¹³³. Bilindiği üzere nispi haklar yalnızca muhatabına karşı ileri sürülebilen haklardır¹³⁴. Şerh işlemi söz konusu hakkı bir aynı hakka dönüştürmese de yükümlü taşınmazın sonradan gelen üçüncü kişi olan sahibine karşı ileri sürülebilecek bir şahsi hak statüsü vermektedir¹³⁵. Uygulamada bu sistem çoğunlukla kira ve ürün kirasında kullanılmaktadır. Ev sahibi veya ürün kirasında arazi sahibinin; evi veya araziyi devrettiği takdirde söz konusu kira sözleşmeleri yeni malikler açısından geçerli sayılacak ve kiracılar tahliye edilemeyeceklerdir. Rödovans sözleşmesi de maden siciline şerh edildiği takdirde maden sicilinin aleni olması sebebiyle rödovansçı devraldığı işletme hakkını yeni ruhsat sahibi üçüncü kişilere karşı ileri sürebilecektir¹³⁶. Bu konuda uygulama da aynı görüştedir. Danıştay yeni tarihli bir kararında rödovans sözleşmesinin şerh edilmesinin aynı etki doğurduğunu ve yeni ruhsat sahibine karşı ileri sürülebileceğine hükmetmiştir¹³⁷.

Yönetmelikte maden ruhsatının devrine ilişkin olarak getirilen 82. maddesinin 8. bendine göre, *“Rödovans sözleşmesi bulunan ruhsatların devir taleplerinde devir*

¹³³ **Ayan, Mehmet, Eşya Hukuku I Zilyedlik ve Tapu Sicili**, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Mimoza Yayınları, Konya 2004; s. 13.

¹³⁴ **Antalya/Topuz**, s. 196 vd.

¹³⁵ **Oğuzman, M. Kemal/Seliçi, Özer/Oktay Özdemir, Saibe, Eşya Hukuku**, 18. Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2015, s. 214.

¹³⁶ **Topaloğlu**, Makaleler, s. 222; **Topaloğlu**, Maden, s. 50.

¹³⁷ Danıştay 8. Dairesi, T.02.12.2014, E.2014/6656, K.2014/9520.

alandan, mevcut r d vans sözleşmesinin kabul edildiğine dair taahhütname istenir, verilmemesi halinde devir işlemi gerçekleştirilmez.” şeklinde düzenlenmiştir. Söz konusu madde şerhin aynı etki kazandırıp kazandırmayacağı tartışmasına da son vermektedir. Kanun koyucu şerh edilmemiş olsa dahi rödovansa konu maden sahasında ruhsatın devri halinde yeni ruhsat sahibinin rödovans sözleşmesini devam ettirmesini istemiştir. Yönetmeliğin böyle bir uygulamaya izin vermesi şerhin aynı bir etki kazandırdığının evleviyetle kabul edildiği anlamına gelmektedir¹³⁸.

Danıştay 8. Dairesi’nin eski tarihli bir kararında ise; “...şirketin sahip olduğu İR:1208 sayılı maden işletme ruhsatını Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı onayı ile bir başka şirkete devretmesine rağmen, müdahil şirketin anılan ruhsata konu alanda davacı şirketle yapılmış rödovans sözleşmesi uyarınca işletme hakkı bulunduğundan bahisle ruhsat devrinin iptaline ilişkin 22.02.2007 gün ve 10973 sayılı yazı ile bildirilen Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı işleminin iptali istemiyle açılan davada; müdahil şirket tarafından rödovans sözleşmesi nedeniyle öncelikli olarak devralma hakkına sahip oldukları ve davacı şirkete ruhsat devri işleminin hukuka aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de, bu özel hukuk sözleşmesinin yalnızca tarafları bağlaması 3. kişi ve kurumları bağlayıcı niteliği haiz olmaması karşısında, özel hukuk sözleşmesi uyarınca idarî işlem tesisi mümkün olmadığından dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı...”na h kmedilmiştir¹³⁹.

IV. RÖDOVANS SöZLEşMESİNİN UNSURLARI

Rödovans sözleşmesinin tanımı her ne kadar Maden Yönetmeliği’nde yapılmış olsa da bu tanım sözleşmenin unsurlarını içermemektedir. Rödovans sözleşmesi ürün kirasının özel bir görünüş şekli olduğu için kurucu unsurların tespitinde ürün kirasından

¹³⁸ Topaloğlu, Makaleler, s. 223

¹³⁹ Danıştay 8. Dairesi, T.30.01.2009, E.2008/4170, K.2009/473.

faydalanmakta yarar vardır. Rödovans sözleşmesinin tanımı kısmında yapmış olduğumuz tanım sözleşmenin ana unsurlarını da içermekle birlikte yan unsurları da ihtiva etmektedir. Bu kısımda tabii olarak sözleşmenin kurulmasına esas oluşturan unsurlar incelenecektir. Buna göre rödovans sözleşmesinin unsurları şu şekilde zikredilebilir: ruhsat sahibi tarafından maden işletme ruhsatının devri taahhüdü, rödovansçının kullanma ve işletme karşılığında ruhsat sahibine ödeyeceği rödovans bedeli, rödovansçının maden sahasını etkin ve verimli şekilde işletme taahhüdü, tarafların bu hususta karşılıklı anlaşmaları (consensus) gerekir¹⁴⁰.

A. MADEN İŞLETME RUHSATI KULLANIMININ DEVRİ TAAHHÜDÜ

Ürün kirasının unsurlarında kiralanan şey birçok şekilde karşımıza çıkabilir. Bu bir taşınır veya taşınmaz ve hatta bir hak olabilir. Genel olarak ürün kirasında kiralanan şey semere veren bir maldır. Semere tabii ve medeni semere olmak üzere ikiye ayrılabilir. Bir maldan hukuki ilişkilerle gelir elde etmek amacıyla elde edilen semereler medeni semerelerdir. Tabii semereler ise bir malın örf ve adete göre işletilmesi sonucu elde edilen doğal semeresidir. İster tabii olsun ister medeni semere veren bütün mal ve haklar ürün kirasının konusunu oluşturabilir¹⁴¹.

Rödovans sözleşmeleri bir hakkın kiralınması olarak karşımıza çıkmaktadır. Uygulamada genel olarak maden hakkı yekün olarak rödovans sözleşmesine konu olmakla birlikte Sözleşmeye asıl niteliğini veren konusu ise maden işletme ruhsatıdır. Maden işletme ruhsatını kapsamayan sözleşmeleri, rödovans sözleşmesi olarak kabul etmek mümkün görülmemektedir. Zira ürün kirasını adi kira sözleşmelerinden ayıran şey kiracının işletme yükümlülüğüdür¹⁴². Ürün kirasının özel görünüş biçimi olan bu sözleşmelerde de semere veren bir işletme hakkının varlığı esastır.

¹⁴⁰ Altaş, s. 76.

¹⁴¹ Altaş, s. 77-78.

¹⁴² Altaş, s. 81.

Maden işletme hakkı tabii olarak kendisi ile mündemiç bir maden sahası için verilecektir. Sahanın semeresi tabii semere türüne giren madenlerdir. Belirtmek gerekir ki herhangi bir sahanın maden işletmesi amacıyla yapılan her sözleşme rödovans sözleşmesi olamamaktadır. Bir sözleşmenin rödovans sözleşmesi sayılması için kiralanan sahanın maden ruhsatlı saha olması şarttır. Zaten Topaloğlu' na göre burada kiralanan maden ruhsatı ile birlikte o sahadır. İşletme hakkı kiralanırken maden sahasının da resen devredildiğini belirtmekte fayda vardır¹⁴³.

Rödovans sözleşmesi meydana gelmesi için öncelikle ruhsat sahibinin maden işletme ruhsatı kullanımını devretme taahhüdü altına girmesi gerekir. Söz konusu ruhsatın usulüne göre alınmış ve sahanın hukuken işletilmeye hazır bir halde olması gerekir¹⁴⁴. Rödovans sözleşmeleri için şu hususa da değinmekte fayda vardır. Burada devir taahhüdü altına girilen şey doğrudan devirden farklı olarak maden işletme izinin kullanım haklarıdır. Ruhsat sahibi vergi ve benzeri yükümlülükler bakımından devlete karşı sorumlu olmaya devam edecektir¹⁴⁵.

B. RÖDOVANS BEDELİ

Ürün kirasının özel görünüş biçim olan rödovans sözleşmesinin meydana gelebilmesi için tespit edilen ikinci unsur tıpkı ürün kirasında olduğu gibi; rödovansçının söz konusu maden işletme hakkını kullanma ve işletme karşılığında ruhsat sahibine karşı ödeme taahhüdü altına girmesidir¹⁴⁶. Bu ödemeye rödovans bedeli denmektedir. Rödovans bedeli genel hükümlere uygun bir şekilde taraflarca serbestçe kararlaştırılabilir. Maden Kanunu bu konuda bir sınırlama getirmemiştir. Rödovans bedeli belirli bir miktar

¹⁴³ Topaloğlu, Makaleler, s. 51-52.

¹⁴⁴ Erdoğan, Rödovans, s. 74; Amıklioğlu, s. 110.

¹⁴⁵ Amıklioğlu, s. 110.

¹⁴⁶ Altaş, s. 79; Erdoğan, Rödovans, s. 76; Amıklioğlu, s. 111.

para olabileceği gibi, rödovansçının elde ettiği net kar veya cirosundan belirli bir payın verilmesi veya katılmalı rödovans sözleşmesi olarak adlandırılan çıkarılan madenden belirli bir pay verilmesi de taraflarca kararlaştırılabilir¹⁴⁷. Yine rödovans sözleşmesinin bedeli konusunda bir belirleme yapılmamış sözleşmede hiç hüküm altına alınmamış olabilir. Bu durum sözleşmenin kurulmasına engel değildir. Bedelin belirlenebilir olması yeterlidir. Rödovans sözleşmesinde herhangi bir bedel belirlenmemişse ne olacaktır? Maden Kanunu’nda veya Yönetmelik’te bu hususta bir düzenleme mevcut değildir. Dolayısıyla bu hususta ürün kirası hükümlerine bakmak gerekecektir. TBK’nın 357. maddesinin ikinci fıkrası: “*Ürüne katılmalı kira, kira bedelinin devşirilecek ürünün belli bir oranı olarak kararlaştırıldığı ürün kirasıdır. Bu oran sözleşmeyle kararlaştırılmamışsa, yerel âdete göre belirlenir.*” şeklinde düzenlenmiştir. Söz konusu hükmün rödovans sözleşmesinin mahiyetin uygun düşmektedir. Dolayısıyla taraflarca bir rödovans bedeli kararlaştırılmamış ise rödovans bedeli o madenin uygulamasına hakim olmuş yerel adete göre belirlenecektir¹⁴⁸. Ayrıca, rödovans bedelinin Türk lirası olarak belirlenebileceği gibi, yabancı para¹⁴⁹ cinsinden de kararlaştırılabilir¹⁵⁰.

C. RÖDOVANSÇININ MADEN SAHASINI İŞLETME YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Adi kira sözleşmelerinden sözleşmenin üç unsuru bulunmaktadır. Bunlar kiraya verenin bir eşyayı kullandırma borcu altına girmesi, kiracının belirli bir bedel ödemeyi taahhüt etmesi ve tarafların anlaşması olarak sayılabilir¹⁵¹. Ürün kirasını adi kiradan ayıran özelliği ise kiracının işletme borcu altına girmesi, kiralanan şeyin işletmesinin devam etmesidir. Ürün kirasında kiraya verenin kiralanan şeyi sürekli olarak kullanıma uygun şekilde bulundurma borcuna karşılık kiracının kiralananı kullanma yükümlülüğü

¹⁴⁷ Altaş, s. 79.

¹⁴⁸ Amıkhoğlu, s. 111.

¹⁴⁹ Rae, C. A., “Royalty Clauses in Oil and Gas Leases”, *Alberta Law Review*, C. 4, S. 2, 1965- 1966, s. 324.

¹⁵⁰ Erdoğan, Kemal, “Maden Hakkını Devir Sözleşmesi İle Rödovans Sözleşmesi Arasındaki Ayırım”, *AHBVÜHFD*, C.XXII, S. 1, Y.2018, s. 115.

¹⁵¹ Eren, Özel, s. 309-310.

mevcuttur. Bu konuda kiraya verene herhangi bir serbesti tanınmamıştır. Bunun sebebi ise ürün kirasında kiraya verenin gelirinin veya başka bir menfaatinin kiralanan şeyin işletilmesine bağlı olmasıdır¹⁵².

Rödovans sözleşmesinde maden sahasının işletme yükümlülüğünün esaslı bir unsur olarak kabul edilebilmesi için ruhsat sahibinin söz konusu sahanın işletilmesinde menfaatinin olup olmadığına bakmak gerekir. Rödovans bedelinin ciro, kardan pay veya semenin belirli bir oranı olarak belirlenmesi durumlarında madenin işletilmesinde ruhsat sahibinin bir menfaatinin bulunduğu açıktır. Rödovans bedelinin sabit bir ücret olarak belirlendiği durumlarda ise söz konusu saha işletilmese dahi ruhsat sahibinin maddi olarak menfaat elde ettiği dolayısıyla bu tarz sözleşmeler için sahanın işletilmesinin esaslı bir unsur olmadığı akla gelse dahi; Maden Kanunu bunun önüne geçerek işletmeye başlamayan ruhsat sahiplerine 24. maddede birtakım cezalar öngörmüştür¹⁵³. Hal böyleyken rödovans sözleşmeleri için sabit bir ücret belirlensin veya belirlenmesin maden sahasının işletilmesinde ruhsat sahibinin menfaati olduğu açıktır.

Sonuç olarak rödovans sözleşmeleri bir hakkın kullanımının devri niteliğinde olduğundan ruhsat sahibin kanunla getirilmiş yükümlülüklerden devlete karşı muhatap olarak sorumlu olmaya devam edecektir. Ruhsat sahibinin gerek alacağı ücret üzerinden gerekse sabit ücretli sözleşmelerde devlete karşı yükümlülükleri devam etmesi sebebiyle maden sahasının işletilmesi sözleşmenin esaslı bir unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır.

¹⁵² Altaş, s. 83.

¹⁵³ **3213 sayılı Maden Kanunu m.24:** “Beş yıllık dönemde, üretimin en az olduğu herhangi üç yılında yaptığı toplam üretim miktarı projede beyan edilen bir yıllık üretim miktarının %30’undan az olması durumunda, ruhsat sahiplerine 77.632 Türk lirası idari para cezası verilir. İdari para cezasının uygulanmasından başlamak üzere, geriye doğru üç yıllık dönemlerde yaptığı toplam üretim miktarı projede beyan edilen yıllık üretim miktarının %30’undan daha az olması durumunda ruhsat sahiplerine 77.632 Türk lirası idari para cezası verilir. Bu fıkra kapsamında beş yıl içerisinde iki defa idari para cezası uygulanması halinde ruhsat iptal edilir. Yılların belirlenmesi, takvim yılı hesabına göre yapılır. Dönemlerin hesaplanmasında, işletme izninin verildiği yıl ile üretime ilişkin tespitin yapıldığı yıl dikkate alınmaz. Ancak mücbir sebepler, beklenmeyen haller veya Genel Müdürlük tarafından kabul edilen işletme projesi ve termin planına göre madene ulaşmak amacıyla galeri, kuyu ve/veya dekapaj için geçirilen süreler, projede beyan edilen yıllık üretim miktarı ile orantılı olarak dikkate alınır. Bu fıkarda geçen idari para cezası hariç diğer oranları iki katına kadar artırmaya, yarısına kadar indirmeye ve ruhsat türlerine göre farklılaştırmaya Cumhurbaşkanlığı yetkilidir.”

D. TARAFLARIN ANLAŞMASI

Tarafların anlaşması kural olarak bütün sözleşmelerde olması gereken bir unsurdur. Bir sözleşmenin kurulabilmesi için tarafların o sözleşmenin esaslı unsurlarında birbirlerine uygun irade beyan ederek anlaşması gereklidir¹⁵⁴. Rödovans sözleşmelerinde bu husus; ruhsat sahibine ait olan sözleşme konusu maden işletme ruhsatının rödovansçı tarafından kullanılması, bunun karşılığında ise rödovansçının maden sahasını işletmesi ve ruhsat sahibine ödemede bulunması konusunda taraf iradelerinin buluşması ve uyuşması gerekmektedir.

Genel hükümlere göre sözleşmenin kurulması için doğal olarak tarafların hak ve fiil ehliyetlerine sahip olmaları ve sözleşmenin genel hükümlere uygun olması ve ahlaka aykırı olmaması gerekmektedir. Hak ehliyetine sahip olunmaması sözleşmenin butlan ile batıl olması sonucunu ortaya çıkaracaktır. Taraflardan birinin fiil ehliyetinde bir noksanlık var ise sözleşme eksiklik hükümlerine tabi olacak ve yasal temsilcinin onayına kadar askıda kalacaktır. Tarafların iradeleri hata, hile veya tehdit gibi nedenlerle fesada uğramış olabilir. Bu durumlarda da yine genel hükümler çerçevesinde iptal müessesesi uygulanabilecektir.

V. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN BENZER SÖZLEŞMELERDE AYRILMASI

Rödovans sözleşmesi atipik sözleşmeler sınıfında ürün kirasına ek kanuni yükümlülükler getirmek suretiyle eklemeli karma tip bir sözleşme olması dolayısıyla kavram olarak netleşmesi açısından kendisine benzeyen tipik sözleşmelerden ayrılması gerekmektedir.

¹⁵⁴ Eren, Özel, s. 428.

A. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN MADEN HAKKI DEVRİNDEN FARKI

Maden hakkının devri Maden Kanunu'nun 5. maddesinde düzenlenmiştir. Madde metninde maden ruhsatının yanı sıra görünür rezerv geliştirme hakkı ile buluculuk hakkının da devredilebileceği belirtilmiş ve devre ilişkin usul ve esasların yönetmelikte gösterileceği söylenmiştir. Yönetmeliğin 82. maddesi: *“Maden ruhsatları ve sertifikaları talep halinde, hukuki bir sakınca bulunmadığı takdirde, Kanunun 6 ncı maddesindeki maden haklarını kullanma ile ilgili şartları taşıyan gerçek veya tüzel kişilere devredilebilir. Devir Bakanlık onayı ile gerçekleşir. Devir işlemi maden siciline şerh edilmesi ile tamamlanır. Buluculuk hakkı sahibi, bu hakkını ruhsat ile birlikte devredebilir.”* şeklinde düzenlenerek devre ilişkin usul şartlarını belirtmiştir. Usule ilişkin şartlardan birincisi Bakanlığın onayıdır. Bu ona işlemi daha önce incelendiği üzere hukuki işlemin etkinlik unsuru olarak nitelendirilebilir¹⁵⁵. Usule ilişkin ikinci şart ise devrin maden siciline tescilidir. Maden Kanunu 5. maddesinin üçüncü fıkrası ile Maden Kanunu'nun 38. maddesinin son fıkrası¹⁵⁶ ile getirilmiş olan tescil madde metninden de anlaşılacağı üzere kurucu tescildir¹⁵⁷. Maden hakkının devri satış sözleşmesi, bağışlama veya trampa olarak karşımıza çıkmaktadır.

Maden hakkının devrini konu alan sözleşmelerde devreden ve devralan olmak üzere iki tarafı vardır. Devir sözleşmelerinde devreden bir malın veya hakkın mülkiyetini devretmeyi taahhüt ederken bunun karşılığında devralan bir semen ödemeyi taahhüt eder¹⁵⁸. Rödovans sözleşmesinde ise ruhsat sahibi ruhsattan doğan haklarını kullanma yetkisini devretmeyi taahhüt ederken rödovansçı bir semen ödemeyi ve sahayı işletmeyi

¹⁵⁵ Erdoğan, Rödovans, s. 103.

¹⁵⁶ Maden Kanunu madde 5/3: *“Durum maden siciline şerh edilir. Devir muamelesi maden siciline şerh edilmesi ile tamam olur.”*

Maden Kanunu madde 38/4: *“Madenler üzerine iktisap edilecek haklar tescil edilmedikçe hüküm ifade etmez.”*

¹⁵⁷ Erdoğan, Rödovans, s. 103.

¹⁵⁸ Altaş, s. 242; Amiklioğlu, s. 100.

taahhüt eder¹⁵⁹. Rödovans sözleşmesi ile maden hakkı devri içerikli sözleşmeler arasındaki ilk fark işte bu devredilen hakkın mahiyeti bakımından ortaya çıkmaktadır. Devirde devralan kendine özgü bir aynı hak kazanırken; rödovanstaki rödovansçı kuvvetlendirilmiş nispi bir hak kazanacaktır.

Maden hakkının devri ile rödovans sözleşmesi arasında mevcut ikinci fark şekil şartları açısından getirilmiştir. Maden hakkının devrinin gerçekleşebilmesi için söz konusu işlemin yetkili memur tarafından maden siciline tescili zorunludur¹⁶⁰. Bu tescil bir geçerlilik unsuru olarak kurucu tescil şeklinde karşımıza çıkmaktadır¹⁶¹. Rödovans sözleşmesinin geçerliliği ise sözleşmenin şekli başlığında incelendiği üzere tesciline bağlı değildir. Rödovans sözleşmesindeki tescil bildirici tescil olarak nitelendirilebilir.

Rödovans sözleşmesi ile maden hakkının devri sözleşmeleri arasındaki bir üçüncü fark ise sözleşmenin sürekli borç doğurup doğurmasına göre ortaya çıkmaktadır. Rödovans sözleşmesi genel manada bir kira sözleşmesi olduğundan sürekli borç doğuran sözleşmedir. Buna karşılık maden hakkının devrini konu alan sözleşmeler sürekli borç doğurmazlar aksine sözleşme konusu hakkın devri ile maden hakkı sahibi borcundan kurtulmuş olur¹⁶².

Maden hakkını devir sözleşmeleri ile rödovans sözleşmesi arasındaki son fark ise uygulanacak hükümler bakımındandır. Maden hakkının devrine ilişkin Maden Kanunu'nda düzenlenmiş hükümler bulunmakla birlikte eksik kalan kısımlar için genel hükümlerdeki satış, trampa veya bağışlama sözleşmelerindeki hükümler mahiyetine uygun düştüğü ölçüde kıyas yoluyla uygulanır. Rödovans sözleşmesinde ise ürün kirasına ilişkin hükümler mahiyetine uygun düştüğü ölçüde uygulanacaktır¹⁶³.

¹⁵⁹ Altaş, s. 243; Amıkhoğlu, s. 100.

¹⁶⁰ Topaloğlu, Makaleler, s. 359.

¹⁶¹ Erdoğan, Rödovans, s. 105.

¹⁶² Topaloğlu, Maden, s. 46

¹⁶³ Erdoğan, Rödovans, s. 105.

B. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN ADI KİRA ve ÜRÜN KİRASİ SÖZLEŞMESİNDEN FARKI

Rödovans sözleşmesi özünde ürün kirasının özel bir görünüş biçimi olduğundan ürün kirası ile arasında mevcut farklar incelenirken doğal olarak adi kira sözleşmesi ile mevcut farklılıklar da incelenecektir.

Adi kira sözleşmesi, ürün kirası ve rödovans sözleşmeleri her şeyden önce konuları bakımından farklılık gösterir. Adi kira sözleşmesinde herhangi bir taşınır veya taşınmaz eşya konu olabilirken; ürün kirasına yalnızca semere getiren herhangi bir eşya veya hak konu olabilecektir¹⁶⁴. Rödovans sözleşmesinde ise konu ürün kirasından farklı olarak daha da sınırlandırılmıştır. Rödovans sözleşmesinin konusu usulüne uygun şekilde alınmış maden işletme ruhsatıdır. Maden işletme ruhsatı da yine semere getiren bir haktır. Bu bağlamda ürün kirasına benzese de konusu oldukça sınırlandırılmıştır¹⁶⁵. Yine ürün kirasında kira konusu düzenli olarak semere veren bir şey olabilir. Ancak Rödovans sözleşmesi madenler üzerinden kullanılan özel bir sözleşme olduğundan rödovans konusu maden işletme hakkıyla mündemiç maden sahası, madenlerin işletilme mahiyeti gereği semeresi kullandıkça azalan eşya olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁶⁶.

Rödovans sözleşmesi ile ürün kirası arasındaki ikinci fark tarafları bakımındandır. Ürün kirasının tarafları hak ve fiil ehliyetine sahip herkes olabilir. Rödovans sözleşmesi bakımından ise taraflar sınırlandırılmıştır. Rödovans sözleşmesinin taraflarından ruhsat sahibi; kamu tüzel kişileri için kuruluş mevzuatında madencilik faaliyetlerinde bulunacağının belirtilmiş olması, gerçek kişiler için ise Türk vatandaşı olması ve tüzel kişiler için ise yönetmelikte belirtilen mali yeterlik şartlarını taşıması aramaktadır¹⁶⁷.

¹⁶⁴ Altaş, s. 235.

¹⁶⁵ Amıkhoğlu, s. 92.

¹⁶⁶ Amıkhoğlu, s. 92.

¹⁶⁷ Erdoğan, Rödovans, s. 66-68.

Rödovans sözleşmesi ile ürün kirası ve adi kira arasındaki bir diğer fark ise şekil bakımından getirilmiştir. Adi kira sözleşmesi ve ürün kirası sözleşmesinin geçerliliği kural olarak herhangi bir şarta bağlanmamıştır¹⁶⁸. Genel hükümlere bağlı kalmak suretiyle taraflar serbestçe bu sözleşmeleri yapabilmektedirler. Rödovans sözleşmesinin meydana gelmesi de kural olarak bir şekil şartına bağlanmamakla birlikte kanun koyucu sözleşmenin hüküm ve sonuç doğurabilmesi için MAPEG'den izin alınmasını zorunlu kılmıştır. Hukuki işlemin etkinlik unsuru olarak getirilmiş bu kural yerine getirilmediği takdirde rödovans sözleşmesi baştan itibaren geçersiz sayılacaktır¹⁶⁹.

Rödovans sözleşmeleri ile ürün kirası ve adi kira sözleşmeleri arasındaki bir diğer fark ise süreleri bakımındandır. Adi kira sözleşmesi ve ürün kirası sözleşmesi süreli veya süresiz olarak serbestçe yapılabilmektedir¹⁷⁰. Rödovans sözleşmesinde ise maden yönetmeliğinin 101. maddesinin 5. fıkrası gereğince süre belirtilmesi zorunludur¹⁷¹. Yine süreli olarak akdedilen adi kira ve ürün kirası sözleşmelerinde sürenin sonunda taraflar zımni olarak sözleşmeye devam etme iradesi ortaya koyarsa bu sözleşmeler kanunen uzayacaktır¹⁷². Ancak rödovans sözleşmesinde bu durum söz konusu değildir zira yönetmelik hükmünde muhtemel uzatma tarihlerinin de belirtilmesi gerektiği zikredilmiştir. Kaldı ki ruhsatın süresi bitiminde doğal olarak işletme faaliyeti ve rödovans sözleşmesi sona erecektir¹⁷³. Tarafların anlaşarak maden ruhsatı süresi içinde rödovans sözleşmesi süresini uzatmak istemeleri halinde ise yapılan sözleşme eski sözleşmenin süresinin uzatılması olarak nitelendirilemeyecektir. Zira Genel Müdürlük'ten alınacak iznin bir etkinlik unsurudur. Söz konusu işlem izin alındıktan sonra yeni bir sözleşme statüsünde olacaktır.

¹⁶⁸ Altaş, s. 47; Altaş, s. 76.

¹⁶⁹ Erdoğan, Rödovans, s. 88; Amıklioğlu, s. 79.

¹⁷⁰ Altaş, s. 93.

¹⁷¹ Topaloğlu, Makaleler, s. 218.

¹⁷² Eren, Özel, s. 377-383.

¹⁷³ Amıklioğlu, s. 93.

Rödovans sözleşmesinin adi sözleşme ve ürün kirası sözleşmesinden farklarından sayılabilecek son konu ise alt kira sözleşmesi yapılıp yapılmaması hususundadır. Adi kira sözleşmesinde TBK'nın 322. maddesine göre her türlü alt kira yapılabilir¹⁷⁴. Ürün kirasına ilişkin ise TBK'nın 366. maddesinde bir alt kira yasağı düzenlenmiştir¹⁷⁵. Ürün kirasında kiracının kullanım ve işletme yükümlülüğü kendisini adi kira sözleşmesinden ayırır. Bu yükümlülükler hem uzmanlık gerektiren işler olup hem de kiralanan şeyin korunması açısından önem arz etmektedir. Dolayısıyla kiracının kim olduğu kiraya veren için esaslı bir önem arz etmektedir¹⁷⁶. Madde metninde bu yasağın iki istisnasına yer verilmiştir. Buna göre kiracı, kiraya verenin muvafakatiyle veya kira konusu şeyde kiraya veren için önem arz etmeyen bir kısmı hakkında alt kira sözleşmesi yapabilecektir. Rödovans sözleşmeleri ise işletilmesi kamu yararı gözetilerek yapılması zorunlu olan, ruhsatlandırılması sıkı şartlara bağlanan ve Genel Müdürlükçe denetlenen bir maden işletme ruhsatı ve bağlı maden sahası hakkında yapılan sözleşmelerdir. Halihazırda rödovans sözleşmelerine ürün kirasına ilişkin hükümler mahiyetine uygun düştüğü ölçüde uygulanmaktadır. Dolayısıyla aynı alt kira yasağı rödovans için de geçerlidir. Peki istisnaların durumu ne olacaktır? Kanımızca rödovans sözleşmeleri için Maden Kanunu Ek madde 7 ile getirilen Genel müdürlüğün izni müessesesi ve aynı maddenin 3. fıkrasında rödovansçıya İş Kanunu kapsamında getirilen yükümlülükler rödovansçının alt kira sözleşmesi yapmasını engel teşkil etmektedir. Zira rödovans sözleşmelerinde taraflar ciddi şekilde denetlenmektedir. Söz konusu alt kira yolunun açılması özellikle son dönemde meydana gelen maden kazaları da göz önünde bulundurulduğunda rödovansçının idari ve mali yükümlülüklerin kaçmasına imkan verecektir ki; bu durum

¹⁷⁴ **Türk Borçlar Kanunu madde 322:** “Kiracı, kiraya verene zarar verecek bir değişikliğe yol açmamak koşuluyla, kiralananı tamamen veya kısmen başkasına kiraya verebileceği gibi, kullanım hakkını da başkasına devredebilir.”

¹⁷⁵ **Türk Borçlar Kanunu madde 366:** “Kiracı, kiraya verenin rızası olmaksızın kiralananı başkasına kiraya veremeyeceği gibi, kullanım ve işletme hakkını da başkasına devredemez. Ancak kiracı, kiralanda bulunan bazı yerleri, kiraya veren için zarar doğuracak bir değişikliği gerektirmemek koşuluyla kiraya verebilir.”

¹⁷⁶ **Altaş**, s. 131.

kanuna karşı hile teşkil edecektir. Hukuk düzenimiz kanuna karşı hileyi korumadığından rüdevans sözleşmelerinde alt kira sözleşmesinin yapılamayacağı söylenebilir. Rüdevans sözleşmesine ürün kirası hükümleri uygulanmasının bir sonucu olarak söz konusu maden sahası içinde ancak maden işletme ruhsatıyla ilgili olmayan bir kısım hakkında ruhsat sahibinin izniyle veya ruhsat sahibi için zarar teşkil etmeyecek bir değişiklik yapılmaması koşuluyla alt kira sözleşmesi yapılması mümkündür¹⁷⁷.

C. RÜDEVANS SÖZLEŞMESİNİN İRTİFA HAKKINDAN FARKI

Rüdevans sözleşmesinin sınırlarını çizerken kullandırma amacı güden sınırlı ayni haklardan da farkına kısaca değinmekte fayda vardır. Bilindiği üzere ayni haklar: *“kişiyi bir şey üzerinde doğrudan doğruya hakimiyet sağlayan ve bu sebeple herkese karşı ileri sürülebilen haklardır¹⁷⁸.”* Ayni haklar kendi aralarında konusuna göre tam ayni hak ve sınırlı ayni haklar olmak üzere ikiye ayrılırlar. Tam ayni hak sahibine bir eşya üzerinde bütün yetkileri tesis eden haktır¹⁷⁹. Mülkiyet hakkı buna örnek olarak gösterilebilir. Sınırlı ayni haklar ise irtifak, taşınmaz yükü ve rehin olmak üzere üçe ayrılır. İrtifak hakkı sahibine eşyayı kullanma, yararlanma veya hem kullanma hem yararlanma yetkisi veren sınırlı ayni haktır¹⁸⁰. İrtifa hakkı ise irtifak hakları içinde mevcut sahibine hem kullanma hem yararlanma yetkisi veren bir ayni haktır¹⁸¹. İrtifa hakkı ve rüdevans sözleşmesi sahibine verdiği yetkiler ve yükümlülükler bakımından birbirlerine oldukça benzemektedir¹⁸². Dolayısıyla rüdevans sözleşmesi ile farklarının incelenmesi gerekmektedir.

¹⁷⁷ Amıkhoğlu, s. 95.

¹⁷⁸ Akkurt, Sinan Sami/ Erdoğan, Kemal/ Tokat, Hüseyin, *Medenî Hukuk*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 711 vd.

¹⁷⁹ Ayan, Eşya, s. 23.

¹⁸⁰ Ayan, Eşya, s. 24.

¹⁸¹ Antalya/Topuz, s. 173-174.

¹⁸² Altaş, s. 246; Oğuzman/Selici/Oktay Özdemir, s. 659-689.

Rödovans sözleşmesi ile intifa hakkı arasındaki ilk fark sağladığı hakların hukuki niteliği bakımındandır. İntifa hakkı yukarda değinildiği üzere herkese karşı ileri sürülebilen bir ayni haktır. Bir ayni hak olması sebebi ile tesis edilebilmesi için tapu siciline tescil edilmesi zorunludur¹⁸³. Burada tescil kurucu tescildir¹⁸⁴. Oysa rödovans sözleşmesinde durum farklıdır. Rödovanstaki sözleşmenin doğurduğu hak sadece sözleşmenin taraflarına karşı ileri sürülebilen nispi bir haktır¹⁸⁵. Burada rödovans sözleşmesinin maden siciline tescilinden de bahsetmek gerekir. Bildirici nitelikte olan bu tescil sahibine, sözleşmeyle tesis edilen nispi hakkı herkese karşı değil ancak muhatap 3. Kişilere karşı ileri sürme yetkisi kazandırır.

Rödovans sözleşmesi ile intifa hakkının ikinci ayrımı konuları bakımındandır. İntifa hakkının konusu her türlü taşınır taşınmaz mal olabilirken¹⁸⁶ rödovans sözleşmesinin konusu sadece usulüne uygun olarak alınmış maden işletme hakkıdır. Yine diğer bölümlerde belirtildiği üzere burada da maden hakkı demetinin içinde diğer haklar da maden işletme hakkı ile birlikte rödovans sözleşmesine konu olabilmektedir.

Rödovans sözleşmesi ile intifa arasındaki üçüncü ayrım ise unsurları bakımındandır. Rödovans sözleşmesinde rödovansçının maden sahasını etkin ve verimli bir şekilde işletme yükümlülüğü mevcuttur. İntifa hakkında ise intifa sahibinin sorumluluğu intifa konusu eşyanın bakımı ve korunması ile sınırlıdır¹⁸⁷.

İntifa hakkı ile rödovans sözleşmesinin ayrıldığı bir diğer husus idari ve mali sorumluluklar bakımındandır. Rödovans sözleşmesinde İş Kanunu'ndan doğan idari ve mali yükümlülükler müstesna olmak üzere kalan yükümlülüklerden ruhsat sahibi

¹⁸³ Altaş, s. 247; Akkurt, s. 603 vd.

¹⁸⁴ Akipek, Jale/ Akıntürk, Turgut, Eşya Hukuku, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 462 vd.

¹⁸⁵ Amikhoğlu, s. 96.

¹⁸⁶ Oğuzman/Selici/Oktay Özdemir, s. 662.

¹⁸⁷ Oğuzman/Selici/Oktay Özdemir, s. 679.

sorumludur. Ancak intifa hakkında bu sorumluluk intifa hakkının sahibine yüklenmiştir¹⁸⁸.

Bu bölümde incelenecek son husus ise uygulanacak hukuk açısından ortaya çıkan farklardır. İntifa hakkına Medeni Kanunu'nun Eşya Hukuku başlıklı 4. Bölümü ve kanunun diğer hükümleri uygulanacaktır. Ancak rödovans sözleşmesine ise borçlar hukuku ve maden hukuku hükümleri uygulanacaktır.

D. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN VEKALET SÖZLEŞMESİNDEN FARKI

Rödovans sözleşmesi ile arasında benzerlikler bulunan bir diğer sözleşme türü de vekalet sözleşmesidir. Vekalet sözleşmeleri, taraflardan birinin vekil (temsil eden) diğeri ise müvekkil(temsil olunan) olan ve vekilin müvekkili nam ve hesabına bir işi yapmayı taahhüt ettiği sözleşmelerdir¹⁸⁹. Vekalet sözleşmesi ile rödovans sözleşmesi arasındaki ilk fark konuları bakımından karşımıza çıkmaktadır. Vekalet sözleşmesi konu bakımından sınırlandırılmamış olup genel hükümlere uygun olmak koşuluyla her konuda düzenlenebilmektedir¹⁹⁰. Ancak rödovans sözleşmesinin konusu sadece usulüne uygun olarak alınmış maden işletme hakkıdır.

Rödovans sözleşmesi ile vekalet sözleşmesi arasındaki ikinci fark ise tarafların yükümlülükleri bakımından ortaya çıkmaktadır. Vekalet sözleşmesinde vekilin edimi, yani yapılacak işin kendisi, vekalet verenin menfaatine olan bir iştir¹⁹¹. Vekil, işi yaparken müvekkilinin menfaatleri doğrultusunda gerekli özeni göstererek serbestçe hareket etmek suretiyle yapabilir¹⁹². Rödoavns sözleşmesinde ise yapılan iş ruhsat sahibinin menfaatleri

¹⁸⁸ Oğuzman/Selici/Oktay Özdemir, s. 679

¹⁸⁹ Zevkliler, Aydın, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 8. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 359.

¹⁹⁰ Aral/Ayrancı, s. 448 vd.

¹⁹¹ Zevkliler, s. 358.

¹⁹² Zevkliler, s. 367.

doğrultusunda yapılan bir iş değildir¹⁹³. Rödovans sözleşmesinde, sözleşmenin ürün kirası mahiyeti gereği tarafların menfaatleri dolaylı olarak ortak olabilir. Ancak burada rödovansçı kendi menfaatine iş yapmaktadır¹⁹⁴. Yine tabii olarak ruhsat sahibinin Genel Müdürlüğe karşı sorumluluğunun devam etmesi sonucu rödovansçı maden sahasını işletirken cezai yaptırımlara sebebiyet verecek iş ve işlemlerden kaçınmakla mükelleftir.

Rödovans sözleşmesi ile vekalet sözleşmesi arasındaki bir diğer fark ise sözleşmenin unsurları yönündendir. Rödovans sözleşmesinde ücret unsuru sözleşmenin esaslı unsurlarındandır. Ancak vekalet sözleşmelerinde ise kural olarak ücret unsuru zorunlu değildir¹⁹⁵. İstisnai durumlarda ise vekalet sözleşmesinde de ücret belirlenebilmektedir bu konuda bir yasak bulunmamaktadır¹⁹⁶.

Rödovans sözleşmeleri ve vekalet sözleşmesi ile ilgili değinilmesi gereken diğer bir konu ise ruhsat sahibinde sadece arama ruhsatı mevcutken yapılan rödovans sözleşmeleri ile ilgilidir. Gerçekten de uygulamada ruhsat sahibinin elinde sadece arama ruhsatı mevcutken arama ve işletme hakların içeren, arama faaliyeti sonunda bir madene rastlanması halinde işletilmek üzere yapılan rödovans sözleşmeleri karşımıza sıklıkla çıkmaktadır. Böyle bir durumda maden işletme ruhsatının alınmasından önce ve sonra olmak üzere ikili bir ayırım yapılması gerekmektedir. Zira rödovans sözleşmesi ürün kirasının özel bir görünüş biçimi yapan ayırt edici unsurlarından biri maden sahasının işletilmesidir. Peki bu şekilde kurulmuş sözleşmenin akıbeti ne olacaktır? Bunun için önce şarta bağlı hukuki işlemlerin kısaca incelenmesi gerekir.

Bilindiği üzere şarta bağlı hukuki işlemler TBK'nin 170 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Bir sözleşmenin hüküm ve sonuç doğurmasının veya hüküm ve sonuç doğuran bir sözleşmenin sonradan ortadan kalkmasının, taraflarca ilerde gerçekleşmesi

¹⁹³ Amıkhoğlu, s. 102.

¹⁹⁴ Amıkhoğlu, s. 102.

¹⁹⁵ Zevkliler, s. 360; Amıkhoğlu, s. 102.

¹⁹⁶ Zevkliler, s. 360.

muhtemel bir olayın varlığına bağlandığı işlemlere şarta bağlı hukuki işlemler; gerçekleşmesi muhtemel olaya ise şart denir. Şartlar olayın konusuna göre olumlu ve olumsuz veya iradi, tesadüfi ve karmaşık şartlar olmak üzere çeşitlere ayrılır. Yine olayın sonucuna göre ise taliki şart ve infisahi şart şeklinde iki çeşit olarak karşımıza çıkmaktadır. Taliki şarta bağlı hukuki işlemler, bir hukuki ilişkinin hüküm ve sonuç doğurması belirli bir olayın meydana gelmesine bağlanmış hukuki işlemlerdir¹⁹⁷.

İşte sadece arama ruhsatı mevcut iken, arama faaliyeti sonunda maden işletme ruhsatının alınması hususunu içeren sözleşmeler olumlu taliki şarta bağlı sözleşmeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Şarta bağlı olarak akdedilen bu tip rödovans sözleşmelerinin hüküm ve sonuçlarının tespiti için TBK 170 vd hükümleri kıyas yoluyla uygulanmalıdır. Hemen belirtmek gerekir ki maden işletme ruhsatının alınması taliki şart olarak karşımıza çıktığından, sözleşmenin bir rödovans sözleşmesi niteliği kazanması ve bu yönde hüküm ve sonuç doğurmasının başlangıç zamanı maden işletme ruhsatının alındığı tarihtir¹⁹⁸. Sözleşmenin yapılmasından maden işletme ruhsatının alınmasına kadar geçen süreç incelendiğinde ise; normalde taliki şarta bağlı sözleşmelerde sözleşmenin bu evresi, askıda olarak değerlendirilir ve tarafların hakları ve borçları ifa hariç olmak üzere çeşitli hükümlere bağlanmıştır. Bu hükümler tarafların haklarını korumaya yönelik önleyici hak ve yükümlülüklerdir. Ancak rödovans sözleşmesinde durum biraz farklıdır. Her şeyden önce söz konusu şarta bağlı rödovans sözleşmelerinde sadece arama ruhsatının vermiş olduğu yetkilerin kullanıldığı henüz şartın gerçekleştirmediği süreçte; rödovansçı, ruhsat sahibi adına bir çalışma, işlem yapma yetkisinde ve yükümlülüğündedir. Dolayısıyla burada şarta bağlı hukuki işlemlerin askı döneminde olduğu gibi taraflar için bir takım önleyici hak ve yükümlülüklerin mevcut olduğu bir bekleme süreci mevcut değildir¹⁹⁹. Rödovansçı arama faaliyetinde bulunmak

¹⁹⁷ **Eren**, Genel, s. 1301-1303; **Erdoğan, İhsan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 4. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2019, s. 272.

¹⁹⁸ **Eren**, Genel, s. 1130; **Erdoğan**, Genel, s. 273.

¹⁹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz.: **Eren**, Genel, s. 1313 vd; **Erdoğan**, Genel, s. 275.

ve bulduğu cevheri ruhsat sahibine bildirmekle yükümlüdür. Dolayısıyla şarta bağlı rödovans sözleşmelerine, şartın henüz gerçekleşmediği bu süreçte başkası namına, hesabına ve onun menfaatine işlem yapılmasını öngören vekalet sözleşmesine ilişkin hükümlerin uygulanması uygun olacaktır. Zira rödovansçı ruhsat sahibinin hesabına ve menfaatine yönelik bir arama faaliyetinde bulunmakla yükümlüdür. Şartın gerçekleşmemesi durumunda yani arama faaliyeti sonucunda bir cevher bulunmaması durumunda ise; ortada bir rödovans sözleşmesinin varlığından söz edilemez. Var olan vekalet sözleşmesi ise edimin ifası neticesinde sona ermiş olacaktır.

E. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN LİSANS SÖZLEŞMESİNDEN FARKI

Rödovans sözleşmesine en çok benzeyen sözleşmelerden biri de lisans sözleşmesidir. Lisans sözleşmesi de tıpkı rödovans sözleşmesi gibi ürün kirasının özel bir görünüş biçimi olarak sınıflandırılmıştır²⁰⁰. İki sözleşme de özünde bir hak kirası olarak nitelendirilebilse de aralarında birtakım farklar bulunmaktadır. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda lisans sözleşmesi için terim olarak “*ruhsat*” kavramı kullanılmış ve lisan sözleşmesi ile ilgili birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Lisans sözleşmesinin konusu fikri haklardır. Fikri haklar bir eser üzerinde mevcut gayri maddi ancak mali değeri olan haklardır²⁰¹. Lisans sözleşmesi ise bir eser sahibinin eser üzerindeki gayri maddi ancak mali değeri olan fikri hakları kendinde tutarak işbu haklarının kullanım yetkisini belli bir bedel karşılığı lisans alana devrettiği sözleşmelerdir²⁰².

Rödovans sözleşmesi ile lisans sözleşmesi arasındaki ilk fark konuları bakımından ortaya çıkmaktadır. Lisans sözleşmesinin konusu herhangi bir eser üzerinde mevcut

²⁰⁰ Arbek, Ömer, *Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2005, s. 90; Zevkliler, s. 177.

²⁰¹ Kılıçoğlu, Ahmet, *Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar*, 4. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2018, s. 2.

²⁰² Arbek, s. 66; Oktay Özdemir, Saibe, *Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması*, 1. bası, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2002, s. 30.

herhangi bir fikri hak olarak tanımlanabilir²⁰³. Lisans sözleşmesi konusu bakımından özel sözleşmelerle korunan lisans sözleşmeleri ile genel hükümlerle korunan lisans sözleşmeleri olarak ikiye ayrılabilir²⁰⁴. Ancak rüdevans sözleşmesinin konusu ise spesifik olarak maden işletme hakkı ile sınırlandırılmıştır. Tabii olarak maden işletme hakkı ile birlikte diğer maden haklarının da rüdevans sözleşmesine konu oluşturabileceğini belirtmek gerekir. Yine rüdevans sözleşmesinin konusu olarak maden işletme hakkı ile mündemiç maden sahası, yani semere veren bir mal olmak zorundadır. Lisans sözleşmesinde ise semere veren bir mal olması zorunluluğu yoktur²⁰⁵.

Rüdevans sözleşmesi ile lisans sözleşmesi arasındaki ikinci fark ise sözleşmenin unsurları bakımındandır. Lisans sözleşmesinde kural olarak lisans alanın söz konusu hakları kullanma zorunluluğu yoktur. Lisans alan lisans verene sabit bir ücret ödemeyi taahhüt eder. Lisans sözleşmesine konu hakkın kullanılmasında lisans verenin başkaca bir menfaati bulunmamaktadır. Ancak rüdevans sözleşmesinde rüdevansçının söz konusu maden sahasını işletmesi esaslı ve ayırt edici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Hatta uygulamada çoğunlukla belirlenen rüdevans bedelinin, çıkarılan maden veya bedeli üzerinden belirli bir pay verme şeklinde yapılarak sahanın işletilmesi unsurunun garanti altına alındığı görülmektedir.

Rüdevans sözleşmesi ile lisans sözleşmesi arasında mevcut bir diğer fark ise sözleşmenin şekil şartları açısından dır. Lisans sözleşmesinde FSEK 52. Maddesi: “*Mali haklara dair sözleşme ve tasarrufların yazılı olması ve konuları olan hakların ayrı ayrı gösterilmesi şarttır.*” Şeklinde düzenlenmiştir. Madde metninden de anlaşılacağı üzere lisans sözleşmeleri yazılı yapılmak ve konuları detaylıca gösterilmek zorundadır²⁰⁶. Ancak rüdevans sözleşmelerinde sözleşme serbestisi prensibi benimsenmiştir. Rüdevans

²⁰³ **Arbek**, s. 91; **Amıkhoğlu**, s. 98.

²⁰⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz., **Arbek**, s. 66 vd.

²⁰⁵ **Amıkhoğlu**, s. 98.

²⁰⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz., **Arbek**, s. 166 vd.

sözleşmelerini taraflar istediği şekilde serbestçe yapabileceklerdir. Yine lisans sözleşmesinde kural olarak lisans alanın yetkilendirilmiş olması halinde FSEK m. 49 hükümlerince bu kullanım hakkını bir üçüncü kişiye devretmesinin önünde bir engel yoktur²⁰⁷. Ancak rödovans sözleşmesinde alt rödovans sözleşmesi ile sözleşme konusu kullanım hakkının devredilmesi mümkün görülmemektedir. Sözleşmenin sona ermesi bakımından ise rödovans sözleşmesinden farklı olarak lisans sözleşmesinde lisans verene tek taraflı cayma hakkı bulunmaktadır²⁰⁸.

Rödovans sözleşmesi ile lisans sözleşmesi arasındaki farklar kısmında değinilmesi gereken son konu ise uygulanacak hükümler açısındanadır. Gerçekten lisan sözleşmesi, hüküm ve sonuçları 5846 sayılı Fikir Ve Sanat Eserleri Kanunu'nda düzenlenmiştir. Lisans sözleşmesine kural olarak bu kanun uygulanacaktır. Ancak söz konusu hükümlerde boşluk bulunması veya FSEK'in atıf yaptığı durumlarda TBK hükümlerine gidilebilecektir. Öte yandan rödovans sözleşmesi için maden yönetmeliği ve maden kanununda sınırlı düzenlemeler yapılmıştır. Dolayısıyla rödovans sözleşmesine TBK hükümleri ve Maden Kanunu hükümleri uygulanacaktır.

F. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN DEVLET HAKKINDAN FARKI

Devlet hakkı ile ilgili Maden Yönetmeliği'nde bir tanıma yer verilmiştir. Buna göre yönetmeliğin 4. maddesi: “*Devlet hakkı: Maden üretiminden sağlanan gelirden ve/veya üretim yapılmayan ruhsat sahalarından ruhsat taban bedelinden az olmamak üzere alınan Devlet payına düşen kısmı,*” şeklinde düzenlenmiştir. Söz konusu madde daha çok maden hakkının nasıl hesaplanacağını belirtmektedir. Yine Maden Kanunu'nun 14. maddesi de devlet hakkının nasıl hesaplanacağı detaylı olarak düzenlenmiştir.

²⁰⁷ Arbek, s. 91.

²⁰⁸ Oktay Özdemir, s. 95.

Devlet hakkı, kavram olarak Devletin ruhsatı sahibinden maden işletme hakkına karşılık olarak tahsil ettiği mali bir haktır²⁰⁹. Devlet hakkının anlaşılabilmesi için maden işletme ruhsatının kullanım hakkının bir bedel karşılığında kiralanmasını konu alan rödovans sözleşmeleri arasındaki farkların belirtilmesi gerekmektedir.

Devlet hakkı ile Rödovans sözleşmesi arasındaki ilk fark tarafları ve dolayısıyla tabi oldukları yargı yoluna ilifkindir. Devlet hakkı kamu ile birey arasında doğan bir hak olup idari yargı yargıya tabi olacaktır. Devlet hakkında taraflar ruhsatı tesis eden MAPEG ve devlet hakkı ödemekle yükümlü ruhsat sahibi olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bu konudaki anlaşmazlıklar da idare hukuku hükümlerine göre  z mlenecektir. Ancak rödovans sözleşmesi daha önce de belirttiğimiz üzere bir özel hukuk sözleşmesidir. Tarafları MAPEG tarafından kendisine ruhsat tesis edilen ruhsat sahibi ile r dovans dır. Taraflardan birinin bazen kamu tüzel kişisi olması rödovans sözleşmesine uygulanacak hükümler açısından bir fark oluşturmayacak ve yine ortaya çıkan anlaşmazlıklar adli yargıda özel hukuk hükümlerine göre  z mlenecektir.

Devlet hakkı ile rödovans sözleşmesi arasındaki bir diğer fark ise düzenleme yönündendir. Devlet hakkının nasıl hesaplanacağı nasıl ödeneceği Maden Kanunu 14. Maddesinde detaylıca düzenlenmiştir. Yine Maden Yönetmeliği'nin 87. vd maddelerinde devlet hakkı ile ilgili düzenlemeler mevcuttur. Ancak Rödovans sözleşmesi hükümleri açısından böyle detaylı bir düzenleme yapılmamıştır. Rödovans sözleşmesine Borçlar Kanunu'nda düzenlenen ürün kirası sözleşmesinin hükümleri mahiyetine uygun düştüğü ölçüde uygulanacaktır.

Rödovans sözleşmesi ile devlet hakkı arasındaki bir diğer fark ise borç ilifkisi oluşturup olu turmamalarına göre ortaya çıkmaktadır. Devlet hakkı tek taraflı bir idari işlem olarak ruhsatın tesis edilmesi ile ortaya çıkan bir borçtur. Meydana gelmesi için

²⁰⁹ Amıkhoğlu, s. 80.

tarafların anlaşması gerekmez. Ancak rödovans sözleşmesinde ise taraflar arasında uzun vadeli ve sinallagmatik bir borç ilişkisi doğurmaktadır²¹⁰.

Rödovans sözleşmesi ile devlet hakkı arasında mevcut bir diğer fark ise bedeller açısından ortaya çıkmaktadır. Devlet hakkı bedelinin hesaplanması Maden Kanunu'nda detaylıca düzenlenmiştir²¹¹. Bu hüküm emredici bir hüküm olarak düzenlenmiş olup aksine bir bedel ödenmesi mümkün değildir. Ancak rödovans sözleşmesinde taraflar rödovans bedeline istediği gibi karar vermekte serbesttir. Bu konuda bir düzenleme bulunmamaktadır. Rödovans bedeli belli bir miktar para olabileceği gibi çıkarılan madenin belirli bir kısmı olarak da belirlenebilir.

Rödovans sözleşmesiyle devlet hakkı arasında mevcut bir diğer fark da kapsamı bakımındandır. Devlet hakkı bedeli maden ruhsatlı sahanın tamamı üzerinden belirlenmektedir. Ancak rödovans sözleşmesi maden sahasının tamamını kapsayabileceği gibi yalnızca bir bölümü için de düzenlenebilmektedir²¹².

G. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN TAŞERONLUK SÖZLEŞMESİNDEN FARKI

Rödovans sözleşmesinin çerçevesi belirlenirken farkları belirtilecek son sözleşme ise taşeronluk sözleşmesidir. Rödoavns sözleşmesinde rödovansçı ile ruhsat sahibi arasında kullandırma amacı güden bir ürün kirası ilişkisi söz konusu olmaktadır. Rödoavnsda esas olarak işletme ruhsatı veya bir maden imtiyazı kiralanmaktadır²¹³. Taşeronluk sözleşmesinde ise taşeron bir işin yapılmasındaki alt müteahhit niteliğindedir. Taşeron ile anlaştığı gerçek veya tüzel kişi arasında çoğu zaman iş görme amacı güden sözleşme niteliğinde bir eser sözleşmesi ilişkisi vardır²¹⁴. Doğal olarak taşeron ve işveren

²¹⁰ Amıkhoğlu, s. 85.

²¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Maden Kanunu m. 14.

²¹² Amıkhoğlu, s. 87.

²¹³ Topaloğlu, Maden, s. 51.

²¹⁴ Akkanat, Halil, Taşeronluk Sözleşmesi, 1. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000, s. 190.

arasındaki ilişkiye uygulanacak hukuk, hüküm ve sonuçları ve sorumlulukları rödovans sözleşmesinden farklı olacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNDE TARAFLARIN HAKLARI VE BORÇLARI İLE RÖDOVANS SÖZLEŞMESİ İLE YAPILAN MADEN İŞLETME FAALİYETLERİNDEN KAYNAKLANAN HUKUKİ SORUMLULUK

I. TARAFLARIN HAK VE BORÇLARI

A. GENEL OLARAK

Rödovans sözleşmesi akdedilirken her ne kadar kamu adına MAPEG etkin bir rol oynasa da bu sözleşmenin bir özel hukuk sözleşmesi olduğunu daha önce belirtmiştik. Doktrinde ve uygulamada bu sözleşmenin ürün kirasının özel bir türü olduğu yönünde fikir birliği mevcuttur. Ürün kirasının hükümleri TBK m. 357-378 arasında düzenlenmiştir. Yine TBK m. 358 hükmüyle yapılan atıf nedeniyle ürün kirasına uygulanacak özel bir hüküm bulunmadığı takdirde genel kiraya ilişkin hükümler uygulanacaktır. Buna göre rödovans sözleşmesindeki tarafların hak ve borçları incelenirken TBK'nın ürün kirası ve boşluk bulunduğu takdirde kira sözleşmesine ilişkin genel düzenlenmiş hükümler mahiyetine uygun düştüğü ölçüde rödovans sözleşmesine de uygulanacaktır. Yine maden Kanunu'nda mevcut rödovansçının sorumluluğunu içeren hükümler de ele alınacaktır.

Çalışmanın devamında rödovans sözleşmesinin sona ermesine ilişkin hallere ayrıntılı bir biçimde yer verilmiş olacaktır.

II. RUHSAT SAHİBİNİN HAKLARI

A. MADEN SAHASINI İYİ BİR BİÇİMDE VE AMACINA UYGUN İŞLETİLMESİNİ TALEP ETME HAKKI

Rödovans sözleşmesi sinallagmatik bir sözleşmedir. Yani iki tarafa hem borçlar hem de haklar yükleyen bir sözleşme olduğundan, taraflar sözleşme hükümleri ve çerçevesi içerisinde menfaatine olan şeyleri karşı taraftan talep edebilme hakkına sahiptir.

Rödovans sözleşmesinin ürün kirası sözleşmesinin özel bir görünüş biçimi olduğunu ve konusunun semere getiren bir hak olduğunu yukarda belirtmiştik. Ürün kirasında ve ürün kirasının özel görünüm şekli olarak meydana gelen diğer sözleşmelerde de sözleşmenin esaslı unsuru semere getiren bir hak veya eşyanın işlenmesi, kullanılması ve bunun neticesinde bir ürün, semere veya ürün meydana getirmesidir²¹⁵. Taraflar da sözleşmenin bedelini belirlerken elde edilecek ürün belirleyici bir unsur olmaktadır. Rödovans sözleşmesinde de durum farklı değildir. Dolayısıyla maden sahasının işletilmesinde menfaatleri olan ruhsat sahibi maden sahasını iyi ve amacına uygun bir şekilde işletilmesini talep etme hakkına sahiptir²¹⁶.

Rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin maden sahasını iyi bir biçimde ve amacına uygun işletilmesini talep etme hakkı rödovansçının bu yükümlülüğünü yerine getirmemesi halinde doğar. Rödovansçının maden sahasını işletmemesi kusuru ruhsat sahibinden kaynaklanıyorsa durumu ruhsat sahibine bildirmelidir. Bildirim hususunda herhangi bir şekil öngörülmemişse de yazılı yapılması ispat yükü açısından daha sıhhatli olacağı açıktır. Bildirim üzerine ruhsat sahibi gerekli tedbirleri almalı ve gerekli işlemleri yapmalıdır. Bu husus ruhsat sahibinin maden sahasının işletmeye elverişli şekilde bulundurma borcundan kaynaklanmaktadır. Ruhsat sahibi üzerine düşen iş ve işlemleri

²¹⁵ Öztürk, Gülay, *Teoride ve Uygulamada Hasılat Kirası*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010, s. 195; Öztoprak, s. 131; Altaş, s. 81; Amıklioğlu, s. 174; Amıklioğlu, s. 110.

²¹⁶ Erdoğan, Rödovans, s. 113.

yapmadığı takdirde rödovansçının zararından sorumlu olacak ve rödovansçıya sözleşmeyi fesih hakkı doėabilecektir²¹⁷. Yine maden sahasının amacına uygun ve iyi bir şekilde i letilmemesine üçüncü bir kişi veya beklenmedik haller sebep olmuşsa ruhsat sahibi bu durumdan da sorumlu olacaktır²¹⁸.

Maden sahasının amacına uygun ve iyi bir şekilde i letilmemesinin sebepleri rödovansçıdan kaynaklanıyorsa ruhsat sahibi bu durumda BK m.112 gereğince rödovans bedelinin tamamına hak kazanabilecektir. Ayrıca rödovans bedelini a an zararlarının da tazminini isteyebilecektir²¹⁹.

Son olarak mevzubahis edilmesi gerekli bir diğer konu da rödovans bedelinin işletme sonucu meydana gelecek üründen ari olarak belirli bir ücretin ödenmesi şeklinde kararla tırıldığı durumlardır. Gerçekten de hasılat kirası sözleşmelerinde kira konusu şeyin amacına uygun şekilde i letilmemesi kiraya verene hiçbir zarar vermiyor ise artık kiraya verenin maden sahasını iyi bir biçimde ve amacına uygun i letilmesini talep etme hakkından söz etmek mümkün olmayacaktır. Zira bu durumda kiraya verenin herhangi bir menfaati zedelenmemektedir²²⁰. Ancak rödovans sözleşmesinde ise durum biraz farklıdır. Rödovans sözleşmelerinde kanunu koyucu ruhsat sahibine Maden Kanunu m. 24 ile süresinde işletmeye ba lamaz ise birtakım cezalar  n görmüştür. Dolayısıyla rödovans sözleşmesi ile kiralanmı  bir maden ruhsatı söz konusuysen taraflar rödovans bedelini sabit bir ücret olarak belirlese bile ruhsat sahibi rödovansçıdan sahayı iyi ve amacına uygun bir biçimde işletmesini talep edebilecektir. Zira aksi durumda ruhsat sahibinin Maden Kanunu m.24'e göre sorumluluğu doğacak ve menfaati zedelenmiş olacaktır.

²¹⁷ **Erdoğan**, Rödovans, s. 114; **Alta **, s. 116.

²¹⁸ **Alta **, s. 116.

²¹⁹ **Erdoğan**, Rödovans, s. 114; **Alta **, s. 116.

²²⁰ **Tandoğan, Haluk, Türk Mes'uliyet Hukuku**, Adalet Yayınevi, İstanbul, 2010, s. 114; **Erdoğan**, Rödovans, s. 114; **Alta **, s. 116.

B. ÜCRET (RÖDOVANS BEDELİ) TALEP ETME HAKKI

Rödovans sözleşmelerinde ücret yani rödovans bedeli sözleşme serbestisi ilkesi gereğince genel hükümler çerçevesinde her türlü şekilde belirlenebilmektedir. Ancak uygulamada genel olarak belirli bir paranın ödenmesi olan nakdi ücret veya üretilen madenin bir kısmının ruhsat sahibine devrini esas alan aynı ücret olmak üzere iki şekilde anlaşılmaktadır. Bu vesileyle ruhsat sahibinin ücret talep etme hakkını işbu iki ücret türü üzerinden değerlendirmek faydalı olacaktır.

Ruhsat sahibinin rödovans bedelinin talep etme hakkı rödovansçının borcunu ifa etmediği zamanda ortaya çıkan pasif bir haktır. Rödovans sözleşmesinin özünde ürün kirasının özel bir görünüş biçimi olduğunu belirtmiştik. Ruhsat sahibinin rödovans bedelinin talep etme hakkı da öncelikle borçlu temerrüdüne ilişkin genel şartların²²¹ gerçekleşmesi akabinde BK m. 362 f. 2 hükmüne kıyasen ruhsat sahibi rödovansçıya ücreti ödemesi için altmış günlük bir mehil vererek işbu süre içinde edimin ifa edilmemesi halinde sözleşmeyi feshedeceğini bildirebilir²²².

Rödovans bedelinin nakdi olarak belirlendiği ve rödovansçının temerrüde düştüğü durumlarda ruhsat sahibi BK m. 123 vd. maddelerdeki seçimlik haklardan faydalanabilecektir²²³. Ancak bir diğer ödeme biçimi olan ruhsat sahibine çıkarılan madenin bir kısmının verilmesini taahhüt eden aynı ödeme biçimiyle kurulmuş sözleşmelerde ise ruhsat sahibi aynen ifayı isteyip bu hususta yasal yollara başvurma hakkını elde eder²²⁴.

²²¹ Kılıçoğlu, Ahmet M., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Yeni Boçlar Kanununa Göre)*, 20. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2016, s. 709 vd; Ayan, Mehmet, *Borçlar Hukuku (Genel Hükümler)*, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 385; Tercier, Pierre/ Pichonnaz, Pascal/ Develioğlu, H. Murat, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 399; Reisoğlu, Safa, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 23. Baskı, Beta, İstanbul, 2012, s. 367; Eren, s. 1045 vd.

²²² Erdoğan, Rödovals, s. 115, Amıkhoğlu, s. 192, Arkan Serim, Serim, Azra, *Hasılat Kirasında Tarafların Hak ve Borçları*, 1. Bası, Beşir Yayınevi, İstanbul, 2010, s. 112.

²²³ Erdoğan, Rödovals, s. 115; Reisoğlu, s. 367 vd.

²²⁴ Erdoğan, Rödovals, s. 115; Altaş, s. 127.

Uygulamada sıklıkla karşılaşılan bir diğer durum ise aynı ödemenin kararlaştırıldığı sözleşmelerde çıkarılan madenin sözleşmede belirlenen kalitede olmaması durumudur. Böyle bir durumda genel hükümler çerçevesinde “*borcun ifa edilmemesinin sonuçları başlıklı*” TBK m.112 vd. hükümleri gereğince rödovansçı kusursuz olduğunu ispat etmedikçe ruhsat sahibinin zararlarından sorumlu olacaktır.

Ruhsat sahibinin ücret talep etme hakkı genel zamanaşımı hükümlerine tabidir. Buna göre ruhsat sahibin isteyebileceği ücret TBK m.147 f. 1 gereği 5 yıllık zamanaşımına tabidir. Alacağın muacceliyet tarihi aynı zamanda zamanaşımı süresinin başlangıç tarihidir²²⁵. Rödovans bedelinin toptan ödeneceğinin kararlaştırıldığı sözleşmelerde ise dönemsel bir ödeme olmayacağından on yıllık genel zamanaşımı hükümleri geçerli olacaktır²²⁶.

C. RÖDOVANS BEDELİNİN ARTIRILMASINI TALEP ETME HAKKI

Rödovans sözleşmelerinde normal şartlar altında taraflar borçlarını taahhüt ettiği şekilde ifa etmekle mükelleftirler. Borçlar hukukunun genel prensibi olarak yerini almış olan ve “*edime uygun ifa prensibi*” olarak adlandırılan bu ilkenin her zaman uygulanması hakkaniyetli olmamaktadır. Çok sınırlı şekilde ortaya çıkan bu istisnai durumda tarafların sözleşme akdedilirken öngöremediği birtakım gelişmelerin meydana gelmesi neticesinde sözleşme bir taraf aleyhine katlanılmaz hale gelebilir. Böyle bir durum meydana geldiğinde taraflardan biri yasal yollar vasıtası ile sözleşmenin uyarlanmasını talep edebilmektedir²²⁷.

Aşırı ifa güçlüğü'nün ortaya çıkması haline ilişkin olarak Borçlar Kanunu'nda 363. maddesinde ürün kirasına ilişkin bir hüküm düzenlenmiş olup bu madde ilerde

²²⁵ Erdoğan, Rödovans, s. 116.

²²⁶ Eren, s. 1289; Gümüş, Mustafa Alper, 6098 Sayılı Borçlar Kanunu'na Göre Kira Sözleşmesi, 1. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2011, s. 289; Acar, Faruk, Kira Hukuku Şerhi (TBK m. 299-326), 3. Baskı, İstanbul 2016, s. 335; Erdoğan, Rödovans, s. 116.

²²⁷ Erdoğan, Rödovans, s. 118; Feyzioğlu, Feyzi Necmeddin, Borçlar Hukuku Akdin Muhtelif Nevileri, C. I, 3. Bası, İstanbul, 1978, s. 467.

rödovansçının hakları kısmında incelenecektir. Burada incelenen husus BK m.138’de düzenlenen “aşırı ifa güçlüğü” başlıklı genel hükümdür. İşbu hüküm rödovans sözleşmesinin her iki tarafa da borç yükleyen bir akit olması sebebiyle taraflara ayrı ayrı uyarılama talep etme hakkı verirken BK m.363 sadece rödovansçıya uyarılama talep etme hakkı vermektedir.

BK m.138 metninden lafzi yorum yapmak suretiyle Ruhsat sahibinin sözleşmenin uyarlanması talebiyle mahkemeye başvurusu için oluşması gereken şartlar: “Sözleşmenin yapıldığı sırada borçludan kaynaklanmayan bir sebeple taraflarca öngörülme ve öngörülmesi de beklenmeyen olağanüstü bir durum” ortaya çıkması; “sözleşmenin yapıldığı sırada mevcut olguları, kendisinden ifanın istenmesini dürüstlük kurallarına aykırı düşecek derecede borçlu aleyhine değişmesi” ve “borçlunun borcunu henüz ifa etmemiş veya ifanın aşırı ölçüde güçleşmesinden doğan haklarını saklı tutarak ifa etmiş olması” şeklinde sayılabilir. İşbu şartların meydana gelmesi ile ruhsat sahibi rödovans bedelinin artırımını mahkeme vasıtasıyla talep edebilecektir. Rödovans sözleşmesi sürekli edim içeren bir sözleşme olduğundan yine işbu şartlar gerçekleşirse BK m. 138 gereği ruhsat sahibinin fesih hakkı da doğabilecektir²²⁸.

D. RUHSAT SAHİBİNİN HAPİS HAKKI

Rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibine tanınmış olan bir diğer hak ise hapis hakkıdır. Hapis hakkı adi kira sözleşmelerinde düzenlenmiş olup BK m. 358’de yapılan atıf gereği ürün kirası sözleşmelerine de uygulanmaktadır. Rödovans sözleşmesi de ürün kirasının özel bir görünüş biçimi olduğundan hapis hakkı rödovans sözleşmesinde uygulanma alanı bulacaktır.

²²⁸ **Erdoğan**, Rödovans, s. 119; **Gümüş, Mustafa Alper, Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, C. 1, 3. Baskı, İstanbul 2013, s. 253.

Hapis hakkı kiralayana yani, ruhsat sahibine verilmiş bir haktır. BK m. 336'da belirtildiği şekilde ele alınacak olursa; *“Taşınmaz kiralalarında kiraya veren, işlemiş bir yıllık ve işlemekte olan altı aylık kira bedelinin güvencesi olmak üzere, kiralanda bulunan ve kiralananın döşenmesine veya kullanılmasına yarayan taşınurlar üzerinde hapis hakkına sahiptir.”* Madde metninden de anlaşılacağı üzere kiraya veren, kiralanan üzerinde kullanımda olan şeyleri alacağına karşılık olarak el koyma hakkına sahiptir. Hukukumuzda ihkak-ı hak kuralı olarak yasak olduğundan tabii olarak bu işlemler icra memuru aracılığı ile yapılacaktır. Söz konusu maddenin rödovans sözleşmesine kıyasen uygulanışında ise birtakım farklılıkların olacağı aşikardır.

Madde metninde adi kira sözleşmesi için işlemiş bir yıl ve işlemekte olan altı aylık alacaklar güvence altına alınmıştır. Rödovans sözleşmesinde ise ne kadarlık bir rödovans bedeline güvence olarak hapis hakkının kullanılabileceği konusunda ihtilaf vardır. Zira ürün kirasında bu konu işlenirken işlemiş bir yıl ve işleyen bir yıllık alacak için hapis hakkı olduğu belirtilmiştir²²⁹. Diğer bir görüşe göre ise işlemiş bir yıl ve işlemekte olan altı aylık alacaklar için hapis hakkı olduğu belirtilmiştir²³⁰. Kanımızca burada işlemiş bir yıl ve işlemekte olan altı aylık alacak için hapis hakkının öngörüldüğünü kabul etmek gerekir. Zira öncelikle ilk görüş sadece ürün kirası özelinde incelenmiş olup ürün kirasının genel olarak tarım faaliyetlerinde uygulandığı ve mahiyetine uygun şekilde ürün alma zamanına göre ve tarım teamüllerine göre yıllık ücretin kararlaştırıldığı göz önüne alınarak belirtilmiştir. Ancak rödovans sözleşmesinde böyle bir durum yoktur. Günlük olarak işleyen ve ürün veren maden ocaklarında işlemiş bir yıl ve işlemekte olan altı aylık alacaklar için hapis hakkının olduğunu kabul etmek gerekir.

Rödovans sözleşmesinde hapis hakkı kapsamında el konulabilecek mallar açısından ise BK m.336 ya kıyasen maden sahasında bulunan ve maden sahasının

²²⁹ Altaş, s. 128; Cansel, Erol, *Türk Hukukunda Hasılat Kirası*, Ankara 1953, s. 113; Tandoğan, s. 179.

²³⁰ Erdoğan, Rödovans, s. 119; Amıkhoğlu, s. 189.

işletilmesinde kullanılan taşınırlara el konulabileceğini söylemek mümkündür. Buna karşılık ruhsat sahibinin işletme faaliyetinde kullanılmayan taşınırlar üzerinde ise misal olarak çıkarılan madenler vs. bir hapis hakkı bulunmamaktadır²³¹.

Ruhsat sahibinin hapis hakkı sınırsız değildir. Öncelikle belirtmek gerekir ki yukarda açıklandığı üzere alacağın miktarı bakımından bir sınırlandırma yapılmıştır. Ruhsat sahibinin işlemiş bir yıl ve işleyen altı aylık alacağından fazlasını kapsayan taşınırlar üzerinde bir hapis hakkı bulunmamaktadır. Yine maden sahasının işletilmesinde kullanılan taşınırların içinde İİK gereği haczedilemeyen mallar olması durumunda bu malların üzerinde de bir hapis hakkından söz etmek mümkün değildir²³².

Üçüncü kişiye ait ancak rödovansçı zilyesinde bulunan mallar için ise BK m.337 kıyasen uygulanır. Yani Kural olarak ruhsat sahibinin, rödovansçıya ait olmadığını bildiği veya bilmesi gerektiği eşya ile çalınmış, kaybolmuş veya başka bir biçimde malikinin elinden iradesi dışında çıkmış eşyalar üzerinde hapis hakkı bulunmamaktadır. Ruhsat sahibinin üçüncü kişiye ait olduğunu öğrendiği mallarda hapis hakkını kullanabilmesi için bir istisna mevcuttur. Ruhsat sahibi rödovans sözleşmesini mümkün olan en kısa sürede feshetmek şartıyla bu hakkını kullanabilecektir²³³.

Ruhsat sahibinin hapis hakkının kullandığı malları paraya çevirebilmesi için İİK m. 270/3'te belirtilen usullere uyması ve durumu rödovansçıya bildirmesi gerekmektedir. Yine BK m.338'e göre rödovansçı, maden sahasında bulunan ve hapis hakkına konu taşınırları başka bir yere taşımak istediği takdirde, ruhsat sahibi, alacağına tekabül miktardaki taşınırı, sulh hâkiminin veya icra müdürünün kararıyla alıkoyabilir. Ayrıca ihkak-ı hak yasağına istisna olarak görünen hukuka aykırılığı ortadan kaldıran hükümler burada da istisna olarak uygulanma alanı bulabilecektir. Yine şartları oluşmuşsa hakkını

²³¹ **Erdoğan**, Rödovans, s. 120; **Amıkhoğlu**, s. 189; **Arkan Serim**, s. 107.

²³² **Erdoğan**, Rödovans, s. 121; **Altaş**, s. 130; **Amıkhoğlu**, s. 191.

²³³ **Erdoğan**, Rödovans, s. 121; **Altaş**, s. 130; **Amıkhoğlu**, s. 191.

kendi korumak zorunda kalan ruhsat sahibi TBK m.64 f. 3 gereği vermiş olduğu zarardan sorumlu olmayacaktır²³⁴.

III. RUHSAT SAHİBİNİN BORÇLARI

A. RUHSAT SAHİBİNİN MADEN SAHASINI İŞLETMEYE ELVERİŞLİ ŞEKİLDE TESLİM BORCU

Rödovans sözleşmesinde sözleşmenin asıl konusunun maden işletme hakkı olduğu rödovans sözleşmesinin konusu bölümünde belirtilmişti. Bununla birlikte rödovans sözleşmesinde, maden işletme ruhsatının kullanım hakkı devredilirken üzerinde maden işletme ruhsatı çıkarılan bir maden sahasının kullandırılması da sözleşmenin unsurları arasında sayılmıştı. İşbu maden işletme hakkı ve maden sahası rödovans sözleşmesinin tabiatı gereği mündemiçtir. Zira maden hukukunda madenlerin kamu yararına uygun, hızlı ve etkin bir şekilde işletilmesi esastır. Maden Kanunu'nda rödovans sözleşmesinde tarafların hakları ve borçlarına ilişkini düzenleme olmadığından tarafların hak ve borçların belirlenirken doktrin ve uygulamanın ortak görüşü olan ürün kirası hükümlerinden kıyas yoluyla belirlenecektir²³⁵. Söz konusu hükümler TBK m.357 vd. maddelerde düzenlenmiştir. Ürün kirasında kiralayanın asli borçlarından biri olan “*teslim borcu*” TBK m.360 düzenlenmiştir. Buna göre, “*Kiraya veren, birlikte kiralanan taşınır*

²³⁴ **Erdoğan**, Rödovans, s. 121; **Öztürk**, s. 191.

²³⁵ Yargıtay HGK 17.6.2009, E.2009/11-229 K.2009/272: “...Mahkemece, davacı ile F. K. ve M.. Maden San.Tic.Ltd.Şti. arasında yapılan sözleşmeler ve çekilen fesih ihtarının doğurduğu sonuçlar yeterince tartışılmamış, F. K. ile yapılan 23.08.2002 tarihli sözleşmenin 12 nci maddesi, M... Maden San.Tic.Ltd.Şti. ile yapılan tarihsiz sözleşmenin 15 nci maddesi ile birinci işletmeci ve saha sahibine de yükümlülükler yüklendiği, sözleşmelerle davacıya yüklenen edimlerin davacı tarafından tam yerine getirilip getirilmediği, 1 nci işletmeci ve ruhsat sahibinin de sözleşmedeki yükümlülüklerine uyup uymadığı tespit edilmemiş, sözleşmelerin BK.nun hasılat kirasına ilişkin hükümlerine tabi olduğu düşünülmemiş, özellikle BK.nun 288, 289 ncu maddeleri karar yerinde tartışılmadan, sözleşmenin feshinin geçerli bir fesih olup olmadığı tespit edilmeden, davacının sözleşmesinin feshine neden olan davranışları somut olarak ortaya konmadan sözleşmenin haklı feshedildiği gerekçesiyle davanın reddi doğru olmamıştır. ...”; Yargıtay 14. HD., 21.10.2008, E.2008/7969, K. 2008/12073: “(...)rödovans sözleşmeleri hasılat kira sözleşmelerinin bir türüdür ve karşılıklı borç yükleyen rızai sözleşmelerdendir. Bu tür sözleşmelerde kiralayanın, kiraya konu malı kiracıya faydalanmak üzere vermesine karşılık kiracı da “kira parası” adı altında bir ödeme yapmak zorundadır. Kira parası, bir miktar para olabileceği gibi paranın dışında bir mal, iş görme veya somut olayda olduğu gibi kiralananın sağlanacak hasılatın verilecek bir pay da olabilir. (...)”; **Uyumaz/Güngör**, s. 163; **Topaloğlu**, Maden, s. 50; **Amikhoğlu**, s. 123 vd.; **Erdoğan**, Rödovans, s. 110 vd.

şeyler varsa bunlar da içinde olmak üzere, kiralananı, sözleşmenin amacına uygun biçimde kullanılmaya ve işletilmeye elverişli bir durumda kiracıya teslim etmek ve sözleşme süresince bu durumda bulundurmakla yükümlüdür.” şeklinde kaleme alınmıştır. Maddede kiraya verenin esas borcu kısaca; sözleşme konusu şeyin sözleşmenin amacına uygun biçimde kullanılmaya ve işletmeye elverişli şekilde teslimi ile kira süresi boyunca sahanın kullanmaya ve işletmeye elverişli şekilde kalması için gerekli tedbirleri alması olarak belirtilmiştir²³⁶.

TBK’nın söz konusu 360. maddesi kıyas yoluyla rödovans sözleşmesine uyarlanacak olursa; rödovans sözleşmesine konu sahanın sözleşmenin amacına uygun şekilde işletilmeye elverişli olabilmesinden kasıt; işletme için zorunlu olan bütün malzeme bina veya taşınır şeylerin yani mütemmim cüzlerinin eksiksiz teslimi²³⁷ ile usulüne uygun maden işletme ruhsatının alınması, Maden Kanunu 7. maddesiyle getirilen işletme izninin alınması ve taşınmaz özel mülkiyete tabi bir taşınmaz ise mülkiyet hakkını zedelemeyecek hukuki tedbirlerin alınması anlamına gelmektedir²³⁸.

Rödovans sözleşmesinin esaslı unsuru tıpkı ürün kirasında olduğu gibi kiraya konu şeyin işletilmesidir. Maden sahasının işletmeye elverişli şekilde teslim edilmesinin kapsamı konusunda herhangi bir kanunda ve diğer mevzuatta düzenleme bulunmamaktadır. Rödovals sözleşmesinin ürün kirası vasfında olması sebebiyle işletme kapsamında gerekli her türlü fiili ve hukuki işlemleri yerine getirme sorumluluğu ruhsat sahibinde olacaktır²³⁹.

İşletmeye elverişli teslimin kapsamına hangi taşınır veya taşınmaz eşyaların dahil olacağı hususunda ise öncelikle taraflarına anlaşmasına bakılacak; taraflar arasında herhangi bir anlaşması olmaması durumunda o konuda mevcut örf ve adet kuralları

²³⁶ Arkan Serim, s. 36; Amıkhoğlu, s. 125; Aral/Ayrancı, s. 279; Altaş, s. 100; Yavuz, Özel, s. 394-397.

²³⁷ Altaş, s. 100.

²³⁸ Amıkhoğlu, s. 125.

²³⁹ Altaş, s. 100.

geçerli olacaktır. Mevcut örf ve adet in de olmadığı durumlarda ise işletme için gerekli taşınır veya taşınmazların temini yükümlülüğü rödovansçıya ait olacaktır. Ancak maden sahasının mütemmim cüzü olan taşınır ve taşınmazların teslimi yükümlülüğü tabii olarak ruhsat sahibine ait olacaktır²⁴⁰.

Peki, maden sahasının tam ve eksiksiz bir şekilde işletmeye elverişli durumda teslim edilmemesi halinde ne olacaktır? Bu durumda sahanın ayıplı teslimi ile sahanın hiç teslim edilmemiş sayılmasının ayrılması gerekmektedir. Zira söz konusu ayırım uygulanacak hükümler açısından da farklılık gösterecektir. Söz konusu ayırım teslim borcuna aykırılığın derecesine göre, sözleşmenin esaslı unsurlarını yerine getirmeye imkan sağlayıp sağlamamasına göre yapılacaktır²⁴¹. Rödovans sözleşmesinde maden sahasının ayıplı veya eksik teslim halinde TBK m.358’deki atıf dolayısıyla TBK m.304 ilâ m.306’da düzenlenen ayıba karşı tekeffül hükümleri uygulanacakken; hiç teslim edilmemiş olması halinde TBK m.123 ile m.125’te düzenlenen temerrüt hükümleri uygulanacaktır²⁴².

Hemen belirtmek gerekir ki rödovans sözleşmesinde maden işletme ruhsatının kullanım hakkı devredildiğinden, maden işletme ruhsatı eksik şekilde yapılan teslimin; hiç teslim edilmemiş kabul edilmesi gerekmektedir. Kanaatimizce söz konusu durumlarda temerrüt hükümlerinin uygulanması daha doğru olacaktır. Zira maden işletme ruhsatı rödovans sözleşmesinin esaslı unsurlarındandır. Dolayısıyla böyle bir durumda sözleşmeye borçlunun temerrüdü hükümleri uygulanacaktır.

Bir üçüncü şahsın mülkiyetinde olan maden sahasının, malikinden gerekli izin alınmadan veya bir irtifak hakkı tesis edilmeden veyahut söz konusu alanda Maden Kanunu 46. Maddesinde belirtildiği şekilde ilgilinin başvurusu üzerine MAPEG

²⁴⁰ **Erdoğan**, Rödovans, s. 123-124.

²⁴¹ **Amikhoğlu**, s. 126.

²⁴² **Erdoğan**, Rödovans, s. 143; **Gümüş**, Özel, s. 261.

tarafından bir kamulaştırma işlemi yapılmadan teslim edilmesi durumunda da sahanın hiç teslim edilmediğinin kabulü gerekir. Zira böyle bir durumda taşınmaz malikinin rödovans sözleşmesine konu sahada tam hakimiyeti devam etmektedir. Malikin tam hakimiyeti devam ederken herhangi bir teslimden söz etmek de mümkün değildir. Böyle bir durumda taşınmaz maliki müdahalenin men'i davası yoluyla veya mülkiyetin idari yoldan korunması yoluyla maden sahasının kullanılmasını kolaylıkla engelleyebilecektir. Dolayısıyla yine burada da sözleşmeye borçlunun temerrüdü hükümlerinin uygulanması doğru olacaktır.

Ruhsat sahibinin Maden sahasının işletmeye elverişli şekilde teslim borcunu hiç yerine getirmediği veya getirmemiş sayıldığı durumlarda uygulanacak olan borçlunun temerrüdü hükümlerine de tarafların hakları ve borçları bakımından kısacak değinmek gerekir. Borçlunun temerrüdü kural olarak borcun zamanında yerine getirilmemesi olarak tanımlanmaktadır²⁴³. Borçlunun temerrüdü hükümlerinin uygulanabilmesi için belirli şartların meydana gelmesi gerekmektedir. Bu şartlar: öncelikle ifası mümkün bir edim olmalıdır, daha sonra ise muaccel bir borç bulunmalıdır. Ruhsat sahibine ihtar vasıtasıyla bu durum bildirilmeli, rödovansçı edimi kabule hazır olmalı, ruhsat sahibinin teslimden kaçınmaya hakkı bulunmamalı, ruhsat sahibinin teslim borcunu yerine getirmemesi borca aykırı bir davranış olmalıdır²⁴⁴. İşbu şartların kümülatif olarak gerçekleşmesi durumunda ruhsat sahibi borcunu ifada temerrüde düşecektir. Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde borçlu temerrüdünün sonuçları TBK'nun 118 ilâ 119 maddelerinde belirtilmiştir. Buna göre ruhsat sahibi rödovansçının teslimin gecikmesinden kaynaklanan zararını karşılamakla yükümlüdür. Ancak ruhsat sahibi gecikmede kusurunun olmadığını ispat ederek zararı tazmin yükümünden kurtulabilir. Yine ruhsat sahibi teslimde temerrüt durumunda beklenmedik halden meydana gelen

²⁴³ **Eren**, Genel, s. 1222 vd; **Erdoğan**, Genel, s. 233; **Reisoğlu**, s. 367 vd; **Tercier/Pichonnaz/Develioğlu**, s. 400.

²⁴⁴ **Akıncı, Şahin, Borçlar Hukuku Bilgisi, Genel Hükümler**, 9. Baskı, Konya 2016, s. 227; Ayrıntılı bilgi için bkz **Eren**, s. 1222 vd; **Erdoğan**, Genel, s. 233-235.

zarardan sorumludur; meğerki temerrüde düşmekte kusuru olmadığını veya teslim borcunu gereği gibi yerine getirmiş olsa dahi beklenmedik hâlden maden sahasının zarar göreceğini ispat etsin²⁴⁵.

Ruhsat sahibinin maden sahasını işletmeye elverişli şekilde teslim borcu dahilinde maden işletme hakkının teslim edilmemesi ve taşınmaz sahibinin mülkiyet hakkına kanunun öngördüğü haller dışında müdahale etmek suretiyle yapılan teslimler dışında kalan, Maden Kanunu 7. maddesiyle getirilen işletme izninin alınmaması veya madenin işletilmesi için gerekli sair taşınır, taşınmaz malların teslim edilmemesi durumunda ise ayıba karşı tekeffül hükümleri uygulanacaktır. Zira söz konusu unsurların eksik olması teslime bir engel teşkil etmemekle birlikte bu unsurların sonradan tamamlanması mümkündür. Dolayısıyla böyle bir durumda eksik teslimden söz edilecek ve tabii olarak sözleşmeye ayrı bir başlıkta inceleyeceğimiz ayıba karşı tekeffül hükümleri uygulanacaktır.

Son olarak Rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin maden sahasının işletmeye elverişli şekilde teslim etme borcunun yer ve zaman bakımından değerlendirilmesi gerekmektedir. Rödovans sözleşmesinde maden sahasının teslim edileceği yer ve zaman konusunda Maden Kanunu'nda veya TBK'nın kira ve ürün kirasını düzenleyen hükümlerinde herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Dolayısıyla maden sahasının teslim yeri ve zamanının tespiti için TBK'nın borçların ifası bölümünde 89-90. maddelerinde düzenlenen teslim yeri ve zamanına ilişkin genel kuralları dikkate alınarak belirlenecektir²⁴⁶. Maden sahasının teslimi borcu bir parça borcu olduğundan teslim yeri bakımından taraflar arasında aksine anlaşma yok ise TBK m.89 f. 2 gereğince sahanın bulunduğu yerde ifa edilecektir. Teslim zamanı bakımından ise yine önce taraflar arasında

²⁴⁵ **Erdoğan**, Rödovans, s. 144.

²⁴⁶ **Erdoğan**, Rödovans, s. 124; **Amıkhoğlu**, s. 126.

bir anlaşma yapılmamış ise TBK m.90 gereği sözleşmenin kurulduğu anda borç muaccel olacaktır²⁴⁷.

B. MADEN SAHASINI KULLANIMA UYGUN HALDE BULUNDURMA BORCU

Rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin borçları kapsamında incelenen maden sahasını işletmeye elverişli şekilde teslim borcunu düzenleyen TBK'nın 360. maddesi son cümle ile ruhsat sahibine ek bir yükümlülük daha getirmiştir. Bu yükümlülük işletmeye elverişli şekilde teslim edilen maden sahasını rödovans sözleşmesi boyunca işletmeye uygun halde bulundurma borcudur²⁴⁸.

Maden sahasını kullanıma ve işletmeye elverişli bir şekilde bulundurma borcunun kapsamı incelendiğinde; maden sahasının fiziki olarak işletmeye uygun şekilde bulundurulması, maden sahası ile birlikte teslim edilen taşınır ve taşınmazların işletmeye uygun olarak bulundurulması ve maden ruhsatının geçerliliğini ve etkinliğini koruyarak, kanundan kaynaklanan diğer idari mükellefiyetlerin yerine getirilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır²⁴⁹.

Maden sahasının fiziki olarak işletmeye uygun şekilde bulundurulması kapsamında; maden sahası eğer özel mülkiyete tabi bir taşınmaz ise rödovansçıya teslim edildikten sonra ruhsat sahibinin üçüncü kişilerce ortaya atılacak hak iddialarını bertaraf etmek için gerekli tedbirleri alması gerekir²⁵⁰. Buna göre ruhsat sahibi ya taşınmaz malikinin rızasını almalı veya taşınmaz üzerinde bir irtifak hakkı tesis edilmesini sağlamalı veya da Maden Kanunu 46. Maddesine göre bir kamulaştırma işlemi yapılmasını sağlamalıdır.

²⁴⁷ Erdoğan, Rödovans, s. 124; Amıkhoğlu, s. 126; Arkan Serim, s. 37; Öztürk, s. 170.

²⁴⁸ Altaş, s. 102; Amıkhoğlu, s. 127; Erdoğan, Rödovans, s. 125.

²⁴⁹ Amıkhoğlu, s. 127; Erdoğan, Rödovans, s. 125.

²⁵⁰ Amıkhoğlu, s. 127.

Ruhsat sahibi maden sahası ile birlikte teslim edilen taşınır ve taşınmazların işletmeye uygun olarak bulundurulması kapsamında; maden sahası ile birlikte verilen taşınır ve taşınmazların bakım ve onarımından sorumlu olacaktır. Ancak rutin kullanımdan kaynaklanan hafif arızaların giderilmesi yükümlülüğü rödovansçıda olacaktır²⁵¹.

Ruhsat sahibinin maden ruhsatının geçerliliğini ve etkinliğini koruyarak, kanundan kaynaklanan diğer idari mükellefiyetlerin yerine getirilmesi yükümlülüğünün kapsamı ise oldukça geniştir. Rödovans sözleşmelerinde maden işletme hakkının kullanım yetkisi devredildiğinden ruhsat sahibinin MAPEG'e karşı tüm sorumlulukları devam etmektedir²⁵². Maden Kanunu ile getirilmiş yükümlülükler örnek kabilinden Maden Kanunu 24, 29 ve 31. maddelerinde mevcut yükümlülükleri ruhsat sahibi yerine getirmekle mükelleftir²⁵³. Kısacası rödovans sözleşmelerinde MAPEG tabii olarak ruhsat sahibini muhatap kabul etmektedir. Ancak taraflar aralarında anlaşmak suretiyle bir vekaletname vasıtasıyla bu işlemleri yapma yetkisi rödovansçıya devredilebilir. Ruhsat sahibinin bu yükümlülüklerini yerine getirilmemesi halinde ise ilerde işlenecek olan ayıba karşı tekeffülden dolayı sorumluluğu doğacak ve şartları gerçekleşmişse rödovansçı ayıba karşı tekeffül kapsamında seçimlik haklarını kullanabilecektir.

C. TUTANAK TUTMA BORCU

Rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin teslim borcu ve kapsamı birinci başlık olan Ruhsat Sahibinin Maden Sahasını İşletmeye Elverişli Şekilde Teslim Borcu bölümünde incelenmişti. Bu bölümde maden sahası ile birlikte işletme için teslim edilmesi zorunlu olan ve zorunlu olmayan taşınır ve taşınmazların ayrımı yapılmıştı. TBK'nın 359. maddesinde düzenlenen ürün kirasında tutanak tutma borcu, işte bu işletme

²⁵¹ **Erdoğan**, Rödovans, s. 126.

²⁵² **Amıkhoğlu**, s. 127.

²⁵³ **Topaloğlu**, Makaleler, s. 196.

için zorunlu olmayan taşınır ve taşınmaz eşyalar için getirilmiş bir kural olarak karşımıza çıkmaktadır²⁵⁴. Buna göre, “*Kira sözleşmesi, araç ve gereçleri, hayvanları, devredilen eşyayı veya stoklanmış malları da içeriyorsa taraflar, bunların değerlerini birlikte takdir ederek iki nüsha düzenleyecekleri tutanağa geçirip imzalayarak, birbirlerine vermekle yükümlüdürler.*” Şeklinde düzenlenmiştir. Kanunun lafzından anlaşılabacağı üzere tutanak tutma borcu hem ruhsat sahibine hem de rödovansçıya yüklenmiştir. Bunun bir sonucu olarak taraflardan herhangi birinin tutanak tutmaktan kaçınması durumunda; diğer taraf mahkeme aracılığıyla tutanak düzenlenmesini talep edebilir²⁵⁵. Kanun koyucu tutanak tutma borcunu herhangi bir şekil şartına tabi kılmadığından taraflar işbu tutanağı serbest şekilde düzenleyebilirler.

D. RUHSAT SAHİBİNİN AYIBA KARŞI TEKEFFÜL BORCU

1. GENEL OLARAK

Rödovans sözleşmelerinde ruhsat sahibinin borçlarından biri de ayıba karşı tekeffül borcudur. Daha önce belirtildiği üzere rödovans sözleşmesine, münhasır hükümler herhangi bir yerde düzenlenmediğinden TBK’da düzenlenen ürün kirasına ilişkin hükümler mahiyetine uygun düştüğü ölçüde uygulanacaktır. TBK’nın Ürün kirasını düzenleyen 357 vd. maddeleri bölümünde ise kiralananın gereği gibi teslimi edilmemesi veya uygun halde bulundurma yükümlülüklerinin ihlalleri halinde ne olacağı düzenlenmemiştir. Öyleyse TBK m.358’de genel hükümlere yapılan atıf gereği adi kiraya ilişkin hükümlerin mahiyetine uygun düştüğü ölçüde rödovans sözleşmesine uygulanması doğru olacaktır²⁵⁶.

²⁵⁴ Amıkhoğlu, s. 129.

²⁵⁵ Amıkhoğlu, s. 129; Erdoğan, Rödovans, s. 126.

²⁵⁶ Altaş, s. 103; Amıkhoğlu, s. 131; Erdoğan, Rödovans, s. 127; Öztürk, s. 175; Eremekçi/Süleymanoğlu, s. 138.

2. AYIBA KARŞI TEKEFFÜL BORCUNUN ŞARTLARI

a. Rödovans Konusu Maden Ruhsatı veya Maden Sahası Ayıplı Olmalıdır

Genel anlamda kira sözleşmelerinde ayıp, kiralanan şeyin sözleşmede öngörülen amaca uygun kullanılmasını engelleyen veya sözleşme konusu şeyin amacına uygun kullanılmasını önemli ölçüde azaltan her türlü eksiklik olarak söylenebilir²⁵⁷. Rödovans sözleşmelerinin konusu, maden işletme ruhsatı olduğundan, bununla mündemiç bir maden sahası da rödovans sözleşmesine konu olmaktadır. Uygulamada ise genellikle maden ruhsatı tamamen kiralananmaktadır. Bu durumda sözleşmeye konu ruhsat veya maden hakkının barındırdığı diğer haklarda maden sahasının amaca uygun kullanımını engelleyecek bir eksiklik olması durumunda yine ayıptan söz edilecektir. Maden ruhsatı daha kapsamlı olduğundan ve uygulamada genellikle rödovansa yekün olarak konu olduğundan burada maden ruhsatı üzerinden bir inceleme yapılacaktır.

Rödovans sözleşmesinde maden sahası ile mündemiç maden ruhsatının, sözleşmede öngörülen amaca uygun kullanımını engelleyecek veya önemli ölçüde azaltacak olan her tür eksiklikleri ayıp olarak nitelendirilebilir²⁵⁸. Söz konusu ayıp tespit edilirken ruhsat sahibinin önceden belirtip vaat ettiği özelliklerin maden sahası ve maden ruhsatında bulunmaması veya sözleşme akdedilirken belirlenen maden sahasının kullanım amacına uygun işletilmesi için gereken vasıfları bulundurmayan maden sahası ve ruhsat ayıplı sayılır²⁵⁹.

Kullandırma amacı güden sözleşmelerde ayıp kavramı çeşitli şekilde sınıflandırmalara tabi tutulmuştur. Buna göre rödovans sözleşmelerinde ayıp; maddi ayıp, manevi ayıp, ekonomik ayıp ve hukuki ayıp olmak üzere dört farklı şekilde meydana

²⁵⁷ Aral/Ayrancı, s. 280.

²⁵⁸ Altaş, s. 58; Erdoğan, Rödovans, s. 127; Amıklioğlu, s. 132.

²⁵⁹ Altaş, s. 58; Erdoğan, Rödovans, s. 127.

gelebilmektedir²⁶⁰. Maddi ayıp kiralananın kullanımını engelleyecek maddi eksikliklerdir²⁶¹. Rödovans sözleşmesinde buna örnek olarak maden sahasında hiç madenin olmaması sayılabilir²⁶². Manevi ayıp ise kiralanan bünyesinde bulunan fakat maddi nitelikte bulunmayan çevresel manevi rahatsızlıklara sebebiyet veren eksikliklerdir. Rödovans sözleşmelerine ağır çalışma sahaları konu olduğundan pratikte manevi ayıba çok rastlanmamaktadır. Bir diğer ayıp çeşidi olan hukuki ayıp ise çoğunlukla rödovans sözleşmelerinde gündeme gelen ayıp çeşidi olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira rödovans sözleşmesinde asıl olan maden ruhsatının yani bir hakkın kiralanasıdır. Hukuki ayıp sözleşmeye konu kiralanda hukuki bir eksikliğe karşılık gelmektedir. Gerekli izinlerin zamanında alınamaması başvuruların eksik yapılması vs. durumlarda hukuki ayıptan söz edilebilir²⁶³. Rödovans sözleşmesinde karşımıza çıkacak bir diğer ayıp türü ise ekonomik ayıptır. Ekonomik ayıp kiralanan bir şeyin genellikle bir işletmenin beklenen gelirin çok altında bir gelir veya fayda sağlamasıdır.²⁶⁴ Beklenen gelirin altında kalan her tür kaybı ayıp olarak saymak ise doğru olmayacaktır²⁶⁵. Burada mevzu bahis gelir ve fayda azlığı beklenenin çok çok altında hakkaniyet ölçülerine göre sözleşmeyi tahammül edilemeyecek hale getiren durumlardır²⁶⁶. Ancak bu hususta değinilmesi gereken bir diğer nokta da ruhsat sahibinin sözleşmede belirli bir geliri veya madenin varlığını taahhüt etmesidir. Bu taahhüde rağmen söz konusu sahada mevcut maden veyahut dolaylı elde edilen gelirler beklenen fayda ve yararın altında kalmışsa burada yine ayıbın varlığından söz edilebilecektir²⁶⁷.

Ayıba ilişkin bir diğer ayırım olarak ise önemli ayıp ve önemli olmayan ayıp şeklinde yapılmaktadır. Buna göre maden sahası ve maden ruhsatında mevcut ayıplar

²⁶⁰ Altaş, s. 58; Aral/Ayrancı, s. 280; Erdoğan, Rödovans, s. 127; Amıkhoğlu, s. 132.

²⁶¹ Aral/Ayrancı, s. 280; Altaş, s. 56.

²⁶² Erdoğan, Rödovans, s. 127.

²⁶³ Altaş, s. 57; Erdoğan, Rödovans, s. 128; Amıkhoğlu, s. 132.

²⁶⁴ Amıkhoğlu, s. 132; Altaş, s. 58.

²⁶⁵ Öztürk, s. 176.

²⁶⁶ Arkan Serim, s. 47; Eremekçi/Süleymanoğlu, s. 140.

²⁶⁷ Cansel, s. 58; Öztürk, s. 128; Erdoğan, Rödovans, s. 128.

rödovansçının madeni işletme imkanını önemli ölçüde ortadan kaldırıyorsa önemli ayıp sayılır. Yine rödovansçının madeni işletme imkanını tamamen ortadan kaldırmasa da objektif olarak sözleşmeye devam etmesinin beklenemeyeceği durumlara sebebiyet veren ayıplar da önemli ayıp olarak nitelendirilebilir²⁶⁸. Önemli olmayan ayıplar ise kiralananda mevcut eksiklilerin, rödovansçının işletme faaliyetine engel olmayan ve dahası rödovansçının umduğu faydayı önemli ölçüde azaltmayan ayıplar olarak karşımıza çıkmaktadır²⁶⁹.

Rödovans sözleşmesinde ayıba ilişkin yapabileceğimiz son ayırım ise ayıbın doğum anına göre baştaki ayıp ve sonradan meydana gelen ayıptır. Rödovans sözleşmesi sürekli borç ilişkisi doğuran bir sözleşme olduğundan teslimden sonra meydana gelen ve rödovansçının kusurunun bulunmadığı ayıplardan da ruhsat sahibi sorumlu olacaktır²⁷⁰.

b. Ayıp Gizli Olmalıdır

Ruhsat sahibinin ayıba karşı tekeffülden sorumlu olabilmesi için rödovansçının mevcut ayıbı bilmemesi veya bilebilecek durumda olmaması gerekir. Diğer bir deyişle ayıbın gizli ayıp olması gerekmektedir²⁷¹. Maden sahası veya maden ruhsatında mevcut ayıpları rödovansçı tarafından biliniyor olması veya ayıpların bilinmemesi imkansız olacak şekilde açık olması halinde ise sözleşmeyi açık veya zımni şekilde kabul eden rödovansçı artık ayıba kabul etmiş sayılacağından karşı tekeffül hükümlerinden faydalanamayacaktır. Bu konuda bir istisna da TMK m.23'te getirilen kişiliğin korunması maddeleridir. Bu maddeye göre ayıp biliniyor veya bilinmesi gerekiyor olsa bile sağlık için tehlike teşkil ediyorsa ruhsat sahibinin sorumluluğu yoluna gidilebilecektir²⁷².

²⁶⁸ Erdoğan, Rödovans, s. 128.

²⁶⁹ Erdoğan, Rödovans, s. 129; Yavuz, Özel, s. 398 vd; Gümüş, Özel s. 264.

²⁷⁰ Öztürk, s. 176; Aral/Ayrancı, s. 281; Erdoğan, Rödovans, s. 129.

²⁷¹ Altaş, s. 59; Erdoğan, Rödovans, s. 129; Arkan Serim, s. 48; Amıklıoğlu, s. 137.

²⁷² Altaş, s. 59; Erdoğan, Rödovans, s. 129; Aral/Ayrancı, s. 281; Cansel, s. 58.

c. Sözleşmede Ruhsat Sahibinin Sorumluluğunun Aksine Hüküm Olmalıdır

Rödovans sözleşmelerinde rödovansçının ayıba karşı tekeffül hükümlerinden yararlanabilmesi için yapılan sözleşmede ruhsat sahibinin sorumluluğunun kaldırılmamış veya sınırlandırılmamış olması gerekir. Bu hususta karşılıklı anlaşma ile sözleşmeye eklenen sorumluluk kayıtları kural olarak geçerli olacaktır²⁷³. Ancak bu kuralın da istisnaları mevcuttur. Ruhsat sahibinin ayıbı hile ile gizlemesi durumunda veya rödovansçının ve çalışanlarının sağlığını tehlikeye sokacak bir ayıbın olması durumunda söz konusu sorumsuzluk kayıtları geçerli olmayacaktır²⁷⁴. Yine TBK’nda kiraya verenin borçları bölümünde düzenlenen 301. madde kıyasen rödovans sözleşmelerine uygulanır. Bunun bir sonucu olarak genel işlem şartları mahiyetinde sözleşmeye eklenmiş sorumsuzluk kayıtları yine geçersiz olacaktır²⁷⁵.

d. Rödovansçının Ayıbın Ortaya Çıkmasında Kusuru Olmamalıdır

Rödovans sözleşmelerinde ruhsat sahibinin ayıba karşı tekeffülden sorumlu olabilmesi için olması gereken bir diğer şart da ayıbın meydana gelmesinde rödovansçının kusurunun bulunmamasıdır. Gerçekten de rödovansçı kendi kusuru ile meydana getirdiği ayıplar sebebiyle tekeffül hükümlerine başvurarak ruhsat sahibinin sorumluluğu yoluna gidemeyecektir²⁷⁶. Burada rödovansçıdan kasıt sadece rödovansçının kendisi değildir. Rödovansçının yardımı elemanlarının kusurlu hareketlerinden kaynaklanan ayıplarda da yine tekeffül hükümlerine başvurması mümkün değildir²⁷⁷.

Ayıba karşı tekeffül hükümlerine ilişkin ruhsat sahibinin sorumluluğuna başvurulurken rödovansçının kusurunun bulunmaması konusuna ilişkin bir istisna da

²⁷³ Altaş, s. 59; Erdoğan, Rödovans, s. 129; Amıkhoğlu, s. 138; Arkan Serim, s. 60.

²⁷⁴ Altaş, s. 59; Gümüş, Özel, s. 345.

²⁷⁵ Erdoğan, Rödovans, s. 130; Öztürk, s. 178; Aral/Ayrancı, s. 282.

²⁷⁶ Erdoğan, Rödovans, s. 130; Altaş, s. 60; Amıkhoğlu, s. 139; Gümüş, Özel, s. 265.

²⁷⁷ Erdoğan, Rödovans, s. 130; Altaş, s. 60; Amıkhoğlu, s. 139; Aral/Ayrancı, s. 282.

mevcuttur. Buna göre önemli ayıp önemsiz ayıp ayırımına göre önemsiz olan ve sonradan ortaya çıkan ayıplar hususunda rödovansçı kusuru bulunmasa dahi ayıba karşı tekeffül hükümlerine göre ruhsat sahibinin sorumluluğu yoluna başvuramaz. Zira ürün kirasında bakım borcunu düzenleyen TBK m.365'in kıyasen rödovans sözleşmesine uygulanması sonucunda önemsiz ayıpları giderme yükümlülüğü rödovansçıya yüklenmiştir²⁷⁸.

e. Rödovansçı İhbar Külfetini Yerine Getirmiş Olmalıdır

Rödovans sözleşmesine kıyasen uygulanan ürün kirası sözleşmesini hükümleri ile ürün kirasında mevcut genel atıf dolayısıyla uygulanan adi kira sözleşmelerinin ayıba karşı tekeffül hükümlerini TBK da düzenleyen maddeleri arasında kiracıya doğrudan ihbar yükümü veren herhangi bir hüküm düzenlenmemiştir. Ancak bu durum rödovansçının ihbar külfetini yerine getirmiş olma şartını ortadan kaldırmamaktadır. Sözleşme kurulduğu anda bildiği veya bilmesi gerektiği ayıpları ruhsat sahibine bildirmemiş olan rödovansçının artık maden ruhsatı ve maden sahasının tam ve eksiksiz olarak aldığı kabulü gerekir. Zira burada rödovansçının ayıpları sonradan ileri sürmesi TMK m.2'de düzenlenen dürüstlük kuralına aykırı olacaktır²⁷⁹. Yine sözleşme devam ederken meydana gelen ayıplarda ise TBK m.318'de mevcut düzenlemeden kıyasla rödovansçının ihbar külfetinin ihbar borcuna dönüştüğünü söyleyebiliriz. Zira söz konusu maddeye göre rödovansçı sonradan meydana gelen ayıpları bildirmediği takdirde söz konusu ayıplardan kaynaklanan zararlardan sorumlu olacaktır²⁸⁰.

İhbarın nasıl yapılacağı bir şekil şartına bağlanmamıştır. Dolayısıyla sözlü veya yazılı her tür şekilde yapılabilmektedir. İspat sıhhati açısından ise rödovans sözleşmelerinin ağır şartlar içermesi ve ayıp neticesinde meydana gelen zararların

²⁷⁸ Amikhoğlu, s. 139; Aral/Ayrancı, s. 284; Eren, Özel, s. 329.

²⁷⁹ Altaş, s. 60 Aral/Ayrancı, s. 283; Amikhoğlu, s. 141.

²⁸⁰ Altaş, s. 60.

büyüklüğü sebebiyle noter aracılığı ile ihbar edilmesi ispat açısından daha elverişli olacaktır.

Rödovansçı bu ayıpları bilmeden veya giderileceği umuduyla ilgili sahayı teslim almış ise yine sözleşmeyi sonra erdiremez anca makul bir indirim talep edebilir²⁸¹. Gizli ayıpların ise kabul edildiği ileri sürülemez. Ruhsat sahibinin ayıba karşı tekeffül sorumluluğu doğar²⁸².

Adi kirada kiralayanın ayıplı ifade bulunması nedeniyle kiracıya karşı ayıba karşı tekeffülden sorumlu olduğu belirtilmiştir. Bu halde kiracının kiralayana karşı kullanabileceği bazı haklar söz konusudur. Bunlar ayıbın giderilmesini talep hakkı, kira bedelinin indirilmesini talep hakkı, sözleşmeden dönme/fesih hakkı yanında tazminat hakkı olarak sayılır²⁸³.

Rödovans sözleşmesi de ürün kirasının özel bir görünümüdür. Buna göre yukarıdaki hükümler aynen rödovans sözleşmesine de uygulanır. Ancak belirli bir fark ayıp yönünden ortaya çıkacaktır. Temelinde kiralanan şeyin gereği gibi kullanıma elverişli şekilde teslim edilmemesi olsa da ayıbın ortaya çıkış şekilleri farklıdır. Örneğin maden işletme ruhsatının sahte çıkması veya zikir ve vaat edilen kar veya cironun aslında vaat edilenden daha düşük çıkması da ayıp niteliğindedir.

E. RUHSAT SAHİBİNİN ZAPTA KARŞI TEKEFFÜL BORCU

Rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin sorumluluklarından biri de üçüncü kişi tarafından rödovansçıya yönelik yapılan üstün hak iddiası halinde vücut bulmaktadır. Rödovans sözleşmesine kıyasen uygulanacak olan TBK'da ürün kirasını düzenleyen hükümlerde zapta karşı tekeffül hükümleri mevcut değildir. Öyleyse TBK m.358'de

²⁸¹ Altaş, s. 105.

²⁸² Arkan Serim, s. 48.

²⁸³ Aral/Ayrancı, s. 286 vd; Gümüş, Kira, s. 116.

yapılan atıf gereği adi kira sözleşmesindeki zapta karşı tekeffül hükümlerine bakmak gerekir.

Zapta karşı tekeffül TBK m.309 ilâ 312’de düzenlenmiştir. Buna göre kanun üçüncü kişinin iddiasındaki üstün hakkın doğum zamanına göre sözleşmenin öncesinde veya en son kurulduğu ana kadar ileri sürülmesini m.309’da; sözleşme kurulduktan sonra ileri sürülmesini ise 310 ile 312’nci maddelerde düzenlemiştir. Burada iddia edilecek olan üstü hakkın, sözleşmenin konusu olan maden ruhsatı veya maden sahası üzerinde rödovansçının sözleşmeden doğan haklarını kullanmasını engelleyecek, onlarla bağdaşmayacak haklar olması gerekmektedir²⁸⁴. Buna göre şerh edilmemiş nispi talepler zapta karşı tekeffül kapsamına girmeyecektir²⁸⁵.

818 sayılı Borçlar Kanunu’nda zapta karşı tekeffül ileri sürülen hakkın sözleşmeden önce veya sonra doğum zamanına göre Gerçek zapt ve gerçek olmayan zapt şeklinde ikili bir ayrıma gidilmişti²⁸⁶. Bu ayrım 818 sayılı Borçlar Kanunu döneminde mevcut iken yeni kanunda böyle bir ayrım yapılmadığı görülmektedir. Zira eski kanunda gerçek olmayan zaptı açıklarken kira sözleşmesinin yapılmasından sonra kiralanan şeyin bir üçüncü kişiye temlik sebebiyle satış kirayı bozacağından²⁸⁷ kiracının uğradığı zarardan bahsedilmekteydi. Ancak TBK m.310’da yeni malikin temlikle birlikte kira sözleşmesine taraf olacağı belirtilmiştir. Böylelikle kiracının temlikten ötürü bir zararı ortaya çıkamayacaktır²⁸⁸.

²⁸⁴ Amıkhoğlu, s. 151; Aral/Ayrancı, s. 293.

²⁸⁵ Aral/Ayrancı, s. 293.

²⁸⁶ Altaş, s. 61.

²⁸⁷ Aral/Ayrancı, s. 294.

²⁸⁸ Gümüş, Kira, s. 142.

1. ÜÇÜNCÜ KİŞİLERCE İLERİ SÜRÜLECEK ÜSTÜN HAKKIN SÖZLEŞME KURULMADAN ÖNCE DOĞMASI

Ruhsat sahibinin zapta karşı tekeffülün düzenlendiği TBK m.309 hükmüne göre, *“Bir üçüncü kişinin kiralananda kiracının hakkıyla bağdaşmayan bir hak ileri sürmesi durumunda kiraya veren, kiracının bildirimi üzerine davayı üstlenmek ve kiracının uğradığı her türlü zararı gidermekle yükümlüdür.”* gereğince sorumlu olabilmesi için üçüncü kişinin ileri süreceği üstün hakkın, rödovans sözleşmesi akdedilmeden önce veya en az akdedildiği an doğmuş olması gerekir. Tabii olarak bu husus ruhsat sahibinin zapttan sorumluluğu için tek başına yeterli değildir. Ruhsat sahibinin sorumluluğuna gidebilmek için birtakım şartların da meydana gelmesi gerekmektedir. Buna göre maden sahası ve maden ruhsatı rödovansçıya teslim edilmeli, üçüncü kişinin bir üstün hakkı dava yoluyla ileri sürmesi, rödovansçının bu üstün hakkı sözleşme anında bilmemesi veya bilmesinin gerekmemesi ve rödovansçının durumu ruhsat sahibine ihbar etmesi gerekir.

a. Teslim Şartı

Yukarda işlendiği üzere rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin maden sahasını işletmeye elverişli bir şekilde teslim borcu bulunmaktadır. Rödovansçının zapta karşı tekeffül hükümlerinden faydalanabilmesi için öncelikle bu teslim borcunun tam ve eksiksiz şekilde yerine getirilmesi gerekir. Bu teslim borcu yerine getirilmez ise ruhsat sahibi zapta karşı tekeffül hükümlerinden değil TBK m.112’de düzenlenen borcun ifa edilmemesi hükümlerine göre sorumlu olacak ve TBK m.118’e göre tazminat ödeme yükümlülüğü altına girecektir²⁸⁹.

²⁸⁹ Erdoğın, Rödovans, s. 132; Gümüş, Özel, s. 273; Aral/Ayrancı, s. 293.

b. Rödovans Sözleşmesi Akdedilmeden Önce Doğmuş Madenin İşletilmesini Engelleyecek Üstün Bir Hakkın Üçüncü Kişilerce İleri Sürülmesi

Rödovans sözleşmesinde zapta karşı tekeffül sorumluluğuna gidebilmek için gerçekleşmesi gereken ikinci şart ise maden sahasının işletilmesini engelleyecek nitelikte üstün bir hakkın herhangi bir üçüncü kişi tarafından ileri sürülmesidir. Öncelikle belirtmek gerekir ki üstün haktan kasıt mülkiyet hakkı, irtifak hakkı gibi ayni haklardan biri olabileceği gibi veyahut komşuluk hukukundan doğan haklardan biri olabilir²⁹⁰. Kuvvetlendirilmiş nispi hakların ise üstün hak sayılıp sayılmayacağı hususu doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre kuvvetlendirilmiş alacak hakları özünde bir nispi hak olması dolayısıyla zapta sebebiyet vermeyecektir²⁹¹. Diğer bir görüşe göre ise kuvvetlendirilmiş alacak hakları da neticesi itibarıyla üçüncü kişilere etki edebileceğinden zapta sebebiyet vermektedir²⁹². Kanaatimizce de kuvvetlendirilmiş nispi hakların zapta sebebiyet vermesi pratiğe daha uygun olacaktır. Zira söz konusu nispi hakkın şerh edilmesindeki başlıca sebep bu hakkın sahibini üçüncü kişilere karşı korumak ve onlara karşı ileri sürebilmektir.

Bahse konu üstün hakların zapt oluşturabilmesi için rödovans sözleşmesi ile kiralanan maden sahası veya maden ruhsatının kullanılmasını engellemesi gerekir. Maden sahasının işletilmesine, hasılat elde etmesine halel getirmeyen irtifak hakkı dahi olsa bir zapttan söz edilmesi mümkün değildir²⁹³.

c. Üçüncü Kişinin Üstün Hakkını Dava Yoluyla Talep Etmesi

Rödovans sözleşmesinde üçüncü kişinin ileri süreceği üstün hakkının zapt oluşturması için bu hakkın dava vasıtasıyla ileri sürülmesi gerekmektedir. Zira TBK m.309'da açıkça davaya işaret edilmektedir²⁹⁴. Ayrıca üçüncü kişinin işbu üstün hakkı

²⁹⁰ Erdoğan, Rödovans, s. 132; Aral/Ayrancı, s. 293; Altaş, s. 106; Amıkhoğlu, s. 154.

²⁹¹ Yavuz, Özel, s. 425 vd.

²⁹² Erdoğan, Rödovans, s. 132; Aral/Ayrancı, s. 293; Amıkhoğlu, s. 154; Altaş, s. 106.

²⁹³ Erdoğan, Rödovans, s. 132; Aral/Ayrancı, s. 293; Amıkhoğlu, s. 154; Altaş, s. 106; Öztürk, s. 180.

²⁹⁴ Aral/Ayrancı, s. 293; Amıkhoğlu, s. 154.

dava dışı bir yolla talep etmesi halinde yine madde metninin davayı işaret etmesi sebebiyle TBK m.309'un uygulanması mümkün olmayacaktır²⁹⁵. Ancak bu durumda TBK m.318 uygulama alanı bulacak ve bildirim bu hükme göre yapılacaktır²⁹⁶.

TBK m.309'un uygulama alanı bulması için üçüncü kişinin söz konusu davayı rödovans sözleşmesinin akdedilmesinden sonra açması gerekmektedir. Doktrinde rödovans sözleşmesi akdedilmezden önce üçüncü kişi tarafından üstün hak iddiasıyla dava açılması halinde de maden sahasının teslim edilmesi koşuluyla ruhsat sahibinin zapta karşı tekeffül hükümlerinden sorumlu olacağı savunulmuştur²⁹⁷. Kira sözleşmelerinde geçerli olan bu hususun rödovans sözleşmelerinde uygulama alanı bulabilmesi için rödovansçının söz konusu davayı bilmemesi veya bilebilecek durumda olmaması gerekmektedir. Rödovans sözleşmelerinde asıl olarak kiralandan şey geniş kapsamda maden ruhsatı dar kapsamda ise maden işletme hakkıdır. İşbu haklar ise maden siciline tescil edilerek ihdas edilen haklardır. Rödovans sözleşmesinde şekil kısmında incelediğimiz üzere rödovans sözleşmelerinde Maden Kanunu ek m.7'ye göre MAPEG'den izin alınması ve Maden Yönetmeliği'nin 101. maddesine göre rödovans sözleşmelerinin maden siciline tescili zorunludur. Söz konusu maden üzerinde başkaca bir üstün hak iddiasıyla açılmış davanın izin ve tescil kısmında gündeme gelmemesi ve dolayısıyla rödovansçının bu hususu bilmemesi pek ihtimal dahilinde olmayacaktır.

d. Rödovansçının Ruhsat Sahibine Bildirimde Bulunması

Ruhsat sahibinin zapta karşı tekeffül hükümlerine göre sorumlu olabilmesi için rödovansçının, dava yoluyla talep edilen üstün hak iddiasını ruhsat sahibine bildirmesi gerekmektedir. Söz konusu bildirim zapta karşı tekeffül hükümlerinin uygulanması için bir ön şart olduğunu söylemek mümkündür²⁹⁸. Bu hususun bir istisnası ise rödovansçının

²⁹⁵ Erdoğan, Rödovans, s. 133.

²⁹⁶ Gümüş, Özel, s. 273.

²⁹⁷ Erdoğan, Rödovans, s. 133.

²⁹⁸ Amıkhoğlu, s. 154; Erdoğan, Rödovans, s. 133.

bildirim külfetini yerine getirmediği halde ruhsat sahibinin söz konusu davayı bildiğini ispatlaması halidir. Böyle bir durumda ruhsat sahibi bildirim yapılmış gibi sorumlu olacaktır²⁹⁹.

Bildirimin zamanı konusunda herhangi bir düzenleme getirilmemiştir. Ancak bu durum bildirim için herhangi bir sürenin olmadığı anlamına gelmemektedir. Rödovansçı davayı öğrendiği anda derhal ruhsat sahibine bildirmelidir³⁰⁰. Zira bildirimin zamanında yapılması ruhsat sahibinin davaya dahil olup etkin bir şekilde davaya iştirakini sağlayacaktır. Bu vesileyle davadan çok sonra ruhsat sahibinin artık iştirak etmesinin anlamının kalmadığı bir zamanda yapılan bildirim ise geçersiz sayılacaktır. Ancak bu durum ruhsat sahibinin sorumluluğunu tamamen ortadan kaldırmayacak sadece bildirim zamanında yapılsaydı mesul olacağı zararlardan, geç bildirimin yapılması sonucu meydana gelen zararlara kadar olan zarar farkından kurtulmuş olacaktır³⁰¹.

Bildirimin nasıl yapılacağının şekli konusunda kanunda herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Buna göre rödovansçı her türlü şekilde bildirim yapmakta serbesttir³⁰². Ancak ihbarın ispat bakımından kolay olan yazılı veya noter marifetiyle yapılması faydalı olacaktır.

e. Rödovansçının    nc  Kişiye Ait  st n Hakkı Bilmemesi

Ruhsat sahibinin zapta karşı tekeffülden sorumlu olabilmesi için bulunması gereken son şart ise rödovansçının sözleşme akdedildiği sırada bir üçüncü kişinin madenin işletilmesini engelleyecek şekilde mevcut üstün bir hakkının var olduğunu bilmemesi veya bilebilecek durumda olmamasıdır³⁰³. Ruhsat sahibi rödovansçının söz

²⁹⁹ Erdoğan, Rödovans, s. 133;  zt rk, s. 181.

³⁰⁰ Erdoğan, Rödovans, s. 133.

³⁰¹ Erdoğan, Rödovans, s. 134;  zt rk, s. 181.

³⁰² Erdoğan, Rödovans, s. 133; Gümüş,  zel, s. 274;  zt rk, s. 181.

³⁰³ Erdoğan, Rödovans, s. 133; Gümüş,  zel, s. 273.

konusu hakkın varlığını bildiğini veya bilebilecek durumda olduğunu ispatlayarak TBK m.309’da mevcut hükümlerde belirtilen sorumluluktan kurtulabilir.

Tabii olarak ruhsat sahibi, üçüncü kişinin madenin işletilmesini engelleyecek şekilde mevcut üstün bir hakkının öne sürülmesi hususunda rödovansçıya bir vaat veya taahhütte bulunmuş ise artık rödovansçının bu durumu bildiği gerekçesiyle sorumluluktan kurtulamaz.

2. ÜÇÜNCÜ KİŞİLERCE İLERİ SÜRÜLECEK ÜSTÜN HAKKIN SÖZLEŞME KURULDUKTAN SONRA DOĞMASI

Rödovans sözleşmelerinde Üçüncü kişilerce ileri sürülecek üstün hakkın sözleşme kurulduktan sonra doğması hali TBK m.310’dan kıyas yoluyla uygulanacaktır. Buna göre, *“Sözleşmenin kurulmasından sonra kiralanan herhangi bir sebeple el değiştirirse, yeni malik kira sözleşmesinin tarafı olur. Kamulaştırmaya ilişkin hükümler saklıdır.”* Şeklinde düzenlenmiştir. Ancak hemen belirtmek gerekir ki bu üstün hakkın ortaya çıkış ihtimallerinden biri olan maden ruhsatının devrine ilişkin Maden Yönetmeliği’nde bir düzenleme getirilmiştir. Dolayısıyla mevcut yazılı bir mevzuatın bulunması sebebiyle maden ruhsatının devri hususunda TBK m. 310 değil, onun yerine Maden Yönetmeliği m. 82 f. 8’e göre, *“Rödövars sözleşmesi bulunan ruhsatların devir taleplerinde devir alandan, mevcut rödövars sözleşmesinin kabul edildiğine dair taahhütname istenir, verilmemesi halinde devir işlemi gerçekleştirilmez.”* uygulama alanı bulacaktır. Rödovans sözleşmelerinde sözleşme kurulduktan sonra üçüncü kişilerce ileri sürülecek üstün haklar birkaç şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bunlar: maden ruhsatının üçüncü kişiye devri, üçüncü kişinin sınırlı ayni hak sahibi olması ve son olarak kamulaştırma şeklindedir.

a. Maden Ruhsatının Devri

Maden ruhsatının devrine geçmeden önce konunun anlaşılması bakımından kira sözleşmelerinde kiralananın devri hususunun açıklanması faydalı olacaktır. Buna göre TBK m.310 gereğince kira sözleşmelerinin kurulmasından sonra kiraya konu şeyin maliki herhangi bir tasarruf işlemiyle değiştiği takdirde yeni malik kira sözleşmesini devam ettirmekle yükümlü olmaktadır³⁰⁴. Böyle bir durumda kira sözleşmesi yeniden kurulmamakta yeni malik mevcut kira sözleşmesini tüm hak ve borçlarıyla birlikte devralmakta ve sözleşmenin tarafı olmaktadır³⁰⁵. Burada devrin hangi şekilde yapılacağının bir önemi yoktur. Herhangi bir tasarruf işlemi veya İİK hükümlerince yapılan satış ve devirler sonucunda yeni malik sözleşmeye taraf olacaktır³⁰⁶.

818 sayılı Borçlar Kanunu'nda m.254'te kaleme alınan satışın kira sözleşmesini ortadan kaldıracığı hükmünün TBK m.310'a alınmaması kiracıyı koruma amacıyla getirilmiş olup devralanı sözleşmeye doğrudan taraf yaparak kiracının haklarını bu kişiye karşı da ileri sürebilmesi sağlanmıştır³⁰⁷.

Rödovans sözleşmesi de özü itibariyle bir kira sözleşmesidir. TBK m.310'un bütün kira sözleşmelerine uygulanabileceği doktrinde kabul edilmiştir³⁰⁸. Her ne kadar söz konusu hükmün rödovans sözleşmesine de uygulanabileceği düşünülse de bu anlayışın kıyas yoluyla uygulanacağı unutulmamalıdır. Rödovans sözleşmelerinde tam da bu konuya ilişkin Maden Yönetmeliği m.82 f. 8 hükmü spesifik olarak kaleme alınmıştır. Söz konusu hüküm mevcutken artık kıyas yoluna başvurmak hukuk kuralları içinde mümkün değildir. Yukarda zikredilen bu hükme göre ruhsatın devri halinde devir alandan rödovans sözleşmesini olduğu gibi devam ettireceğini taahhüt etmesi istenilmektedir.

³⁰⁴ **Erdoğan**, Rödovans, s. 134; **Aral/Ayrancı**, s. 293-294; **Ayrancı, Hasan, Sözleşmelerin Yüklenmesi (Devri)**, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2003, s. 119.

³⁰⁵ **Aral/Ayrancı**, s. 293-294; **Erdoğan**, Rödovans, s. 135; **Gümüş, Özel**, s. 273.

³⁰⁶ **Aral/Ayrancı**, s. 293-294.

³⁰⁷ **Aral/Ayrancı**, s. 293-294.

³⁰⁸ **Yavuz, Özel**, s. 425 vd; **Erdoğan**, Rödovans, s. 135; **Gümüş, Özel**, s. 273.

Devir alan üçüncü kişinin bu taahhüdü vermemesi durumunda ise devir sözleşmesi gerçekleşmeyecek ve dolayısıyla ruhsat sahibi ve rödovansçı arasındaki ilişki devam edecektir. Aslında bu hükümde de TBK m.310'da da genel amaç rödovansçıyı (kiracıyı) korumak ve kurulu sözleşmenin devamını sağlamaktır.

Üçüncü kişinin sözleşmeyi devam ettireceğine ilişkin taahhütte bulunması halinde tıpkı TBK m. 310'da olduğu gibi üçüncü kişi ruhsat sahibinin yerini alacak ve ileriye yönelik olarak tüm hak ve borçlarıyla birlikte mevcut rödovans sözleşmesinin ruhsat sahibi tarafı olacaktır. Ancak önceki ruhsat sahibi ile rödovansçı arasında, devire kadar olan süreçte doğmuş borçlar ise eski ruhsat sahibi ve rödovansçı arasında geçerli olarak kalmaya devam edecektir³⁰⁹.

Üçüncü kişinin sözleşmeyi devam ettireceğine ilişkin taahhütte bulunmaması halinde ise yönetmeliğe göre devir hiç gerçekleşmeyecektir. Mevcut ruhsat sahibi rödovans sözleşmesinin hak ve borçlarından sorumlu olmaya devam edecektir. Burada asıl olarak maden ruhsatının devri söz konusudur. Maden ruhsatının devri ise aynı bir işlemdir. Devir işlemleri Maden Kanunu m.5 gereği tıpkı tapu siciline olduğu gibi maden siciline tescil ile tamam olacaktır. Dolayısıyla yönetmelik hükmünde belirtildiği gibi üçüncü kişi tarafından sözleşmeyi devam ettirme taahhüdünün verilmediği hallerde devir hiç gerçekleşmeyeceğinden TBK m.310'da belirtilen sonuçların burada doğması mümkün görünmemektedir.

Maden Ruhsatının devri hususunda değinilmesi gereken bir diğer nokta ise devirden sonra rödovans sözleşmesi kurulurken bir etkinlik unsuru olarak karşımıza çıkan Genel Müdürlük izninin alınıp alınmayacağı hususudur. Burada devirden sonra yeni bir sözleşme kurulmamaktadır. Yalnızca üçüncü kişi yeni ruhsat sahibi olarak var olan sözleşmeyi devam ettirmek suretiyle sözleşmenin tarafı olmaktadır³¹⁰. Dolayısıyla

³⁰⁹ **Erdoğan**, Rödovans, s. 136; **Gümüş**, Özel, s. 274.

³¹⁰ **Aral/Ayrancı**, s. 294-295; **Erdoğan**, Rödovans, s. 136.

halihazırda kurulmuş bir rödovans sözleşmesi mevcut olduğundan yeniden MAPEG’den bir izin alınması söz konusu olmayacaktır³¹¹.

TBK m. 312 hükmünün uygulamasında kendine yer bulan kira sözleşmesini tapu siciline şerhi nispi bir alacağı üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilir kuvvetlendirilmiş bir alacak hakkına çevirmekte dolayısıyla taşınmazın yeni malikine karşı ileri s r lebilmektedir³¹². Maden siciline şerh edilen rödovans sözleşmesi de ayni etki göstererek üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilir bir duruma gelmektedir. Ancak yukarda incelendiği üzere rödovans sözleşmelerinin maden siciline şerh edilmesi zorunlu olduğundan ve maden ruhsatının devrine ilişkin sözleşmeyi devam ettirme taahhüdü şartı bulunduğundan söz konusu şerh pratikte bir farklılık yaratmayacaktır.

b. Maden Sahası üzerinde    nc  Kişi Lehine Sınırlı Ayni Hak Tesis Edilmiş Olması

Rödovans sözleşmesine konu maden sahalarında rödovans sözleşmesi akdedildikten sonra üçüncü kişiler lehine sınırlı ayni hak tesis edilmesi söz konusu olabilir. Bu gibi durumlarda TBK m.311’e yapılan atıf gereğince BK’nın 310. maddesi uygulanabilecektir³¹³. Ancak hemen belirtmek gerekir ki her sınırlı ayni hakkın bu madde kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir. Buradaki hakların rödovansçının maden sahasını işletmesini engelleyecek nitelikte sınırlı ayni haklar olmasıdır³¹⁴. Buna  rnek olarak sahibine tam kullanma yetkisi veren intifa hakkı gösterilebilir. Öte yandan taşınmazın maden sahası ile çok da alakası bulunmayan bir bölümünde kurulmuş geçit hakkı rödovansçının işletmesini engellemeyecek ve doğal olarak TBK m .310 hükümlerine gidilemeyecektir.

³¹¹ Amıkhoğlu, s. 158;  ztoprak, s. 127.

³¹² Aral/Ayrancı, s. 296.

³¹³ Aral/Ayrancı, s. 296.

³¹⁴ Amıkhoğlu, s. 161; Erdoğan, Rödovans, s. 137.

Burada değinilmesi gereken bir diğ er husus ise kuvvetlendirilmiş nispi hak sahiplerinin sözleşme kurulduktan sonra ileri sürdüğü maden sahasının işletmesini engelleyecek nitelikteki hak taleplerinde TBK m.311'e yapılan atıf gereği TBK m.310'un uygulanıp uygulanmayacağıdır. Pratikte karşımıza çıkması pek mümkün olmamakla birlikte maden hukukuna has sözleşmeler dışında kurulmuş sözleşmelerin tapu siciline ş erh edilerek güçlendirilerek rödovansçıya karşı ileri sürülmesi ve rödovansçının maden sahasını işletmesini engelleyecek hale gelmesi durumunda yine TBK m.311 hükmündeki atıf sebebiyle TBK m.310 hükmü uygulama alanı bulması teorik olarak mümkündür³¹⁵.

Kuvvetlendirilmiş nispi hakların pratikte de rödovans sözleşmesinde TBK m. 310 hükmüne göre uygulama alanı bulabilecek durumlar ise aynı sahada birden fazla farklı maden için maden ruhsatı verildiği durumlarda ortaya çıkmaktadır. Bilindiği üzere bir maden sahasında birden fazla farklı maden için ruhsat alınıp madencilik faaliyetlerinde bulunulabilmektedir. Rödovans sözleşmelerinin de Maden Yönetmeliği m.101 f. 2 hükmü gereği maden siciline tescili zorunlu olduğunun ve işbu ş erhin rödovans sözleşmesindeki nispi hakkı kuvvetlendirerek aynı bir etki oluşturduğunu rödovans sözleşmesinde şek il bölümünde belirtmiştik. Dolayısıyla aynı maden sahası üzerinde farklı bir maden için alınan maden ruhsatına istinaden yapılan işlemler rödovansçının maden sahasını işletmesini engelleyecek nitelikteyse yani zapt oluşturuyorsa burada da TBK m.311 ve dolayısıyla TBK m.310 hükmünün uygulanabileceği kabul edilmelidir³¹⁶. Ancak aynı maden sahasında aynı maden için verilmiş maden ruhsatı için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Zira bu durumda tam zapt meydana gelmekte ve artık ruhsat sahibinin maden sahasını kullanıma uygun halde bulundurma borcuna aykırı hareket ettiğini kabul etmek gerekir³¹⁷.

³¹⁵ Amıkhoğlu, s. 161.

³¹⁶ Amıkhoğlu, s. 161; Erdoğan, Rödovans, s. 137.

³¹⁷ Amıkhoğlu, s. 161.

c. Maden Sahasının Kamulaştırılması

Rödovans sözleşmelerinde sözleşme kurulduktan sonra doğan ve üçüncü kişilerce ileri sürülebilecek hakların neticeleri bakımından incelenecek son husus kamulaştıma hususudur. Kanun koyucu TBK m.310 f. 2 hükmünü “*Kamulaştırmaya ilişkin hükümler saklıdır.*” şeklinde düzenleyerek kamulaştırma sonucun ortaya çıkan hak iddiasını bu madde dışında bırakmıştır. Bilindiği üzere kamulaştırma devletin üstün kamu yararını gözeterek belirli prosedürler çerçevesinde özel mülkiyete tabi taşınmazlara el koymasındır. Kamu mülkiyetindeki taşınmazlar da istisnai olarak başka bir kamu kuruluşunun ihtiyacı doğrultusunda ihtiyaç sahibi kamu kurumu tarafından el koyulması belirli şartlarla mümkündür³¹⁸.

Rödovansçının maden sahasının işletmesini engelleyecek nitelikteki kamulaştırmalar TBK m.310 f. 2 gereğince istisna kapsamına alındığından artık bu hususta rödovansçı TBK m.310’den faydalanamayacaktır. Böyle bir durumda TBK m.136 hükmünde düzenlenen kusursuz sonraki imkansızlık hali meydana geleceğinden ruhsat sahibi tazminat yükünden kurtulacaktır³¹⁹. Rödovansçı ruhsat sahibinin kamulaştırmadan haberdar olduğunu ve hileli olarak bilgi vermediğini ispat ettiği takdirde tazminat alabilecektir³²⁰.

F. KANUNİ MÜKELLEFİYETLERİ YERİNE GETİRME BORCU

Rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin borçlarını düzenleyen hükümlerin genel olarak TBK’da ürün kirasını düzenleyen hükümlerden kıyas yoluyla belirlendiğini

³¹⁸ **2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu m.30/1-2:** “*Kamu tüzelkişilerinin ve kurumlarının sahip oldukları taşınmaz mal, kaynak veya irtifak hakları diğer bir kamu tüzelkişisi veya kurumu tarafından kamulaştırılamaz.*

Taşınmaz mala; kaynak veya irtifak hakkına ihtiyacı olan idare, 8 inci madde uyarınca bedeli tespit eder. Bu bedel esas alınarak ödeyeceği bedeli de belirterek mal sahibi idareye yazılı olarak başvurur. Mal sahibi idare devire muvafakat etmez veya altmış gün içinde cevap vermez ise anlaşmazlık, alıcı idarenin başvurusu üzerine Danıştay ilgili idari dairesince incelenerek iki ay içinde kesin karara bağlanır.” şeklinde düzenleme altına alınmıştır. Maddenin devamında ise, bu sürece ilişkin prosedürlere yer verilmektedir.

³¹⁹ **Aral/Ayrancı**, s. 297; **Erdoğan**, Rödovans, s. 137.

³²⁰ **Aral/Ayrancı**, s. 297; **Gümüş**, Kira, s. 148.

belirtmiştik. Ruhsat sahibinin kanuni mükellefiyetlerini yerine getirme borcunda ise TBK’da düzenlenmiş yükümlülükler ve Maden Kanunu’nda düzenlenmiş ek yükümlülükler düzenlenmiştir. Dolayısıyla bu bölümde ruhsat sahibinin kanuni mükellefiyetleri yerine getirme borcunu iki ayrı başlık olarak ayrı ayrı değerlendirmek gerekmektedir.

1. RUHSAT SAHİBİNİN TBK’YA GÖRE VERGİ VE KANUNİ MÜKELLEFİYETLERİ YERİNE GETİRME BORCU

Rödovans sözleşmelerine kıyas yoluyla uygulanan ürün kirasına ilişkini TBK hükümlerinde vergi yükümü ve kanuni mükellefiyetleri yerine getirme borcu TBK m. 358’deki atıf gereği TBK m.302’de mevcut düzenleme getirilmiştir. Buna göre, *“Kiralananla ilgili zorunlu sigorta, vergi ve benzeri yükümlülüklerle, aksi kararlaştırılmamış veya kanunda öngörülmemiş ise, kiraya veren katlanır.”* Şeklinde düzenlenmiştir. Rödovans sözleşmesi de özü itibariyle ürün kirasının bir özel görünüş biçimi olduğundan söz konusu madde burada da kendine uygulama alanı bulacaktır³²¹.

Öncelikle belirtmek gerekir ki rödovans sözleşmelerinde sözleşme serbestisi olduğundan taraflar vergi, sigorta ve sair yükümlülükleri kimin üstleneceği hususunu serbestçe belirleyebilirler³²². Ancak bu hususta herhangi bir anlaşmaya varılmamışsa ruhsat sahibi TBK m.302 gereği sorumlu olacaktır. Ancak ruhsat sahibinin sorumluluğunun kapsamı sınırsız değildir. Ruhsat sahibi mülkiyet hakkının sonuçları sebebiyle ortaya çıkan yükümlülüklerden sorumludur³²³. Örneğin yapılması zorunlu sigortalar, gayrimenkul vergisi veyahut rödovans sözleşmesinde ücret bir para olarak belirlenmiş ise kira geliri vergisi bunlara örnek olarak sayılabilir. Maden sahasının

³²¹ Erdoğan, Rödovans, s. 141; Amıkhoğlu, s. 161.

³²² Erdoğan, Rödovans, s. 141; Öztürk, s. 187-189; Aral/Ayrancı, s. 297.

³²³ Amıkhoğlu, s. 161.

işletilmesi sebebiyle meydana gelen vergi ve yükümlülükler ise rödovansçının sorumluluğuna girecektir³²⁴.

Burada değinilmesi gereken bir diğer nokta ise vergi benzeri bir yükümlülük olması sebebiyle Maden Kanunu m. 14'te belirtilen devlet hakkını ödeme borcunun ruhsat sahibine yüklenip yüklenemeyeceği hususudur. Bu konuda eski kanun döneminde değişik görüşler ortaya atılmış ve devlet hakkının işletme izninden sonra tahsil edileceği ve bu vesileyle bu yükümlülüğün rödovansçıya ait olacağını savunan yazarlar olmuştur³²⁵.

Ancak Maden Kanunu m.5 hükmü bu borcun yükümlüsünü açıkça belirlemektedir: “*Maden istihracı ile sağlanacak gelirden Devlet payına düşen ve ödeme yükümlülüğü ruhsat sahibine ait olan kısım.*” Buna göre devlet hakkı ödeme yükümlülüğü açıkça ruhsat sahibine yüklenmiştir. Ruhsat sahibi Maden Kanunu m.29'a göre hazırlamış ve MAPEG'e bildirmiş olduğu bilanço üzerinden hesaplanacak devlet hakkını ödemekle yükümlüdür³²⁶.

Rödovans sözleşmesi taraflarının devlet hakkı yükümlülüğü hususunda yapacağı anlaşmalar ise ruhsat sahibinin devlet hakkı ödeme yükümlülüğünü ortadan kaldırmayacaktır. Ancak Ruhsat sahibi ve rödovansçı arasında bir borç ilişkisi doğurabilecektir³²⁷.

II. RUHSAT SAHİBİNİN MADEN KANUNUNDAN KAYNAKLANAN YÜKÜMLÜLÜKLERİ YERİNE GETİRME BORCU

Rödovans sözleşmesine kıyas yoluyla uygulanan TBK hükümlerine göre öngörülen “*ruhsat sahibinin kanuni yükümlülüklerine yerine getirme borcuna*” yukarda

³²⁴ Erdoğan, Rödovals, s. 141; Altaş, s. 113.

³²⁵ Amıkhoğlu, s. 162.

³²⁶ Topaloğlu, Makaleler, s. 196-197.

³²⁷ Çitil, Bünyamin, “Rödövals Sözleşmesinin Maden Hukukundaki Yeri ve Mali Yükümlülükler” TAAD, Y: 11, S: 39, Temmuz 2019, s. 224.

değilmiştir. Ancak rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin kanuni mükellefiyetleri sadece bunlardan ibaret değildir. Maden Kanunu da ruhsat sahibine madencilik faaliyetleri hususunda birçok yükümlülükler yüklemiştir. Bu yükümlülüklerin birçoğunun kaynağı ise özü itibarıyla ruhsat sahibinin maden sahasının kullanıma uygun halde bulundurma borcundan kaynaklanmaktadır³²⁸.

Ruhsat sahibinin Maden Kanunu'ndan kaynaklanan bütün yükümlülükleri tabii olarak rödovans sözleşmesine konu olmayacaktır. Örneğin Maden Kanunu m.16'da belirtilen arama ruhsatının alınması ve m.24'e göre işletme ruhsatının alınması ruhsat sahibine yüklenmiş bir yükümlülük olmakla birlikte; geçerli bir rödovans sözleşmesi bu ruhsatların alınmasından sonra akdedilebilecektir. Tabii olarak işbu ruhsatların alınması sırasında ortada kurulmuş bir rödovans sözleşmesinden söz edilemeyecektir. Dolayısıyla ruhsat sahibine karşı bu yükümlülüğün rödovans sözleşmesi çerçevesinde ileri sürülmesi mümkün değildir³²⁹. Ancak rödovans sözleşmesi kurulduktan sonra arama ve işletme ruhsatlarının yenilenmesi yükümlülüğü, ruhsat sahibine yüklenmiş Maden Kanunu'ndan kaynaklanan yükümlülükler olarak karşımıza çıkabilecektir³³⁰.

Bu yükümlülükler ruhsat sahibine yüklenmekle birlikte uygulamada çoğunlukla noter vasıtası ile çıkarılan bir vekaletname ile rödovansçı tarafından takip edilmektedir.

a. Maden İşletme İzni Alma Borcu

Rödovans sözleşmelerinde ruhsat sahibinin kanuni mükellefiyetlerinden ilki maden işletme izni alma borcudur. Yukarıda belirttiğimiz üzere maden arama ve maden işletme ruhsatı alınmadan bir rödovans sözleşmesinin varlığından söz edilemeyeceğinden işbu ruhsatların yenilenmesi ve etkinliğinin sürdürülmesi ruhsat sahibinin kanuni yükümlülüklerinden biridir. Yukarıda işlenen maden işletme izni ise maden işletme

³²⁸ Amıkhoğlu, s. 163.

³²⁹ Amıkhoğlu, s. 164.

³³⁰ Amıkhoğlu, s. 164; Topaloğlu, Makaleler, s. 196; Altaş, s. 100.

ruhsatının temininden sonra alınabileceği için ruhsat sahibinin yükümlülüğü olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak şunu belirtmekte fayda var ki söz konusu izin başvuruları da uygulamada genellikle maden işletme ruhsatı ile beraber yapılmaktadır³³¹. Elbette sözleşme serbestisi ilkesi gereği rödovans sözleşmesi akdedilirken işbu iznin rödovansçı tarafından alınacağı hükme bağlanabilir. Ancak böyle bir anlaşma olmaması durumunda maden işletme izni alma yükümlülüğü ruhsat sahibinde kalacaktır. Yine maden sahasının işletmeye uygun bir biçimde bulundurma borcunun bir uzantısı olarak söz konusu iznin yenilenmesi ve etkinliğinin korunması yine ruhsat sahibinin yükümlülüğünde olacaktır³³².

b. Sevk Fişi Alma, üretimi ve Sevkiyatı Sevk Fişi İle Yapma Borcu

Sevk fişinin tanımı Maden Kanunu m.3'te tanımlar başlığında yapılmıştır. Buna göre sevk fişi: *“213 sayılı Vergi Usul Kanununun 2365 sayılı Kanunla değişik 240 ıncı maddesinin birinci fıkrasının (A) bendinde yer alan taşıma irsaliyelerindeki bilgileri ihtiva eden beyan niteliğinde belge”* olarak karşımıza çıkmaktadır. VUK m. 240'ta ise söz konusu belge *“Taşıma İrsaliyeleri: Ücret karşılığında eşya nakleden bütün gerçek ve tüzelkişiler naklettikleri eşya için, 209 ncü maddede yazılı bilgilerle, sürücünün ad ve soyadı ve aracın plaka numarasını ihtiva eden ve seri ve sıra numarası dahilinde teselsül eden irsaliye kullanmak zorundadırlar. Bu irsaliyenin bir nüshası eşyayı taşıtırana, bir nüshası eşyayı taşıyana aracın sürücüsüne veya kaptanına verilir ve bir nüshası da taşımayı yapan nezdinde saklanır. Bu bent hükmü nakliye komisyoncuları ile acenteleri de kapsar.”* şeklinde belirtilmiştir. VUK m.209'da ise malın cinsi nevi sair hususlar düzenlenmiştir. Buna göre maden hukukundaki sevk fişine taşıyanın ad soyadını taşıyan

³³¹ Amıkhoğlu, s. 165.

³³² Amıkhoğlu, s. 165; Topaloğlu, Makaleler, s. 196.

aracın bilgilerini ve taşınan şeylerin bilgilerini ihtiva eden standart bir taşıma irsaliyesi olarak nitelendirmek mümkündür.

Maden Kanunu m.12’de yapılan tüm üretim ve sevklerin sevk fişi ile yapılacağı hükme bağlanmıştır. Maden Yönetmeliği m.48-58 arasında ise sevk fişinin alınması ve kullanımına ilişkin detaylı düzenleme mevcuttur³³³. Yapılan üretim ve sevkiyatın belgeye bağlanmasındaki amacın Kamu malı olma niteliği ihtiva eden madenlerin üretiminde kontrolü sağlamak ve kaçakçılığı önlemek olduğu söylenebilir³³⁴. Zira maddenin düzenlenişinde bile VUK’a atıf yapılmaktadır.

Sevk fişi maden işletme ruhsatı sahibi tarafından MAPEG’e yapılacak bir başvuru ile alınacaktır. Kural olarak bu yükümlülük ruhsat sahibine verilmekle birlikte Yönetmeliğin m. 48 f. 2 hükmünde düzenlendiği üzere ayrı bir başvuru yapılması halinde rüdevansçıya da verilmesi mümkündür. Maden sahasında yapılan üretim ve sevkiyatın ise sevk fişi ile belgeye bağlanması ve sevk fişinin eksiksiz ve tam doldurulması zorunludur. Sevk fişi hiç düzenlenmemiş olduğu tespit edildiği takdirde ilgili mülki amir tarafından söz konusu madene el konur. Ödenmeyen devlet hakkı ve el konulan madenin ocak başı satış fiyatının beş katı tutarında ceza kesilir. Yine sevk fişinin eksik düzenlenmesi halinde sevk fişi hiç düzenlenmemiş gibi işlem yapılır. Burada sevk fişinin eksik düzenlenmesinden kasıt uygulamanın amacına uygun olacak şekilde kaçak üretim ve sevkiyata sebebiyet verecek eksiklikler olduğu anlaşılması gerekir. Yoksa önemsiz derecedeki eksikliklere ilişkin sevk fişi hiç yokmuş gibi uygulama yapmak hakkaniyete aykırı olacaktır.

Sevk fişi olmadan yapılan üretim ve sevkiyatlarda sorumluluğun kimde olacağına ilişkin ise ikili bir ayrıma gitmek gerekir. Maden Kanunu m.5’te düzenlenen devlet hakkını ruhsat sahibinin sorumluluğunda bırakan açık hükümden kıyasla buradaki devlet

³³³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Maden Yönetmeliği md. 48-58.

³³⁴ **Amıkhoğlu**, s. 166; **Topaloğlu**, Makaleler, s. 132.

hakkını ödeme yükümlüsünün ruhsat sahibi olduğu söylenebilir. El konulan madenin ocak satış fiyatının beş katı tutarında kesilen cezanın ise “*cezaların şahsiliği prensibi*”³³⁵ gereği fiili yapana; yani ortada bir rövovans sözleşmesi mevcut ise rövovansçıya kesilmesi hukuken doğru olacaktır.

c. İşletme projesi Hazırlama, Yürütme ve Faaliyetlerini Bildirme Borcu

Maden Kanunu m.29’da maden sahasının işletilmesi için bir usul belirlenmiştir. Maden Yönetmeliği m.4’te belirtildiği üzere bir maden sahasında mevcut bir madeni belirlenen bir zaman dilimi içerisinde çıkarıp işleme ve faaliyet sonrası çevrenin korunmasıyla arazinin ıslahı için yapılacakların belirlendiği rapora maden işletme projesi denmektedir. Maden sahasının bu projeye ve Maden Kanunu’ndaki emredici hükümlere uygun şekilde işletilmesi zorunludur³³⁶. Maden sahasının projeye aykırı işletilmesi halinde Maden Kanunu m.29 birtakım yaptırımlar öngörmüştür³³⁷. Maddenin üçüncü fıkrasını ise kanun koyucu: “*Yetkilendirilmiş tüzel kişiler tarafından hazırlanan rapor, proje ve tüm teknik belgeler ruhsat sahibi tarafından Genel Müdürlüğe verilir.*” Şeklinde düzenleyerek tüm bu işlemleri yapma ve belgeleri MAPEG’e sunma borcunu ruhsat sahibine açıkça yüklemiştir. Maddenin devamında projede yapılan değişiklikleri, bir önceki yılın yıllık faaliyet raporunu ve maden sahasında arama faaliyetlerinde bulunmuşsa bununla ilgili bütün bilgi belge ve kayıtlar MAPEG’e sunmak ruhsat sahibinin yükümlülükleri arasında sayılmıştır³³⁸. İşbu yükümlülükler yerine getirilmediği

³³⁵ İçel, Kayıhan, “Çağdaş Ceza Hukukunun Evrensel İlkelerinin Kabahat Türünden Eylemler Alanındaki Boyutları”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S. 7, 2016, ss. 621-635, s. 630; Özgenç, İzzet/ Üzülmüş, İlhan, *Ceza Genel Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020, s. 28; Özbek, Veli Özer/ Doğan, Koray/ Bacaksız, Pınar, *Ceza Genel Hukuku (Temel Bilgiler)*, Seçkin Yayıncılık, 11. Baskı, Ankara, 2020, s. 60; Özbek, Veli Özer/ Doğan, Koray/ Bacaksız, Pınar, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020, s. 77; Tan, Mehmet, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara, 2011, s. 332 vd.

³³⁶ Amıkhoğlu, s. 166.

³³⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz md. 29.

³³⁸ Amıkhoğlu, s. 167.

takdirde yerine getirilinceye kadar işletme faaliyetinin durdurulur. Ayrıca ruhsat sahibine kanunda belirtilen miktarlarda idari para cezası işlemi uygulanır.

d. Daimi Nezaretçi İle Teknik Eleman Bulundurma Borcu

Maden Kanunu m.31’de yapılan düzenleme ile her maden sahasının işletilmesi sırasında en az bir daimi nezaretçi bulunması zorunludur. Daimi nezaretçi maden sahasında atanan ve daimi olarak istihdam edilen ve güvenlik ve teknik yönden denetlemeye yetkili, sorumlu bir maden mühendisi olarak tanımlanmıştır. Kanunu koyucu madenin verimli ve güvenli şekilde işletilerek sevk ve idare edilmesi için böyle bir düzenleme yoluna gitmiştir. Hatta vardiyalı çalışılan işletmelerde her vardiyada en az bir daimi nezaretçinin bulunması zorunludur. Daimi nezaretçinin kim tarafından atanacağı hususu ise önceki mevzuattaki amir hüküm ile ruhsat sahibine yüklenmişti³³⁹. Gerçekten maden sahası rödovans sözleşmesi ile işletilse dahi daimi nezaretçi atama yükümlülüğü ruhsat sahibindeydi³⁴⁰. Bu husus doktrinde rödovans sözleşmelerinde işletmeyi yapan rödovansçının sahada olması ve nezaretçiyle doğrudan muhatap olması sebebiyle haklı olarak eleştirilmiş ve rödovans ile işletilen maden sahalarında daimi nezaretçi atamasının rödovansçı tarafından yapılması gerektiği belirtilmiştir³⁴¹.

Maden Kanunu’nda 04.02.2015 tarihinde yapılan değişiklikle daimi nezaretçinin her koşulda istihdam edileceğini belirtilmiş ancak kimin tarafından ne şekilde atanacağı hususu yönetmeliğe bırakılmıştır. Yürürlükteki Maden Yönetmeliği m.123’te ise eleştiriler de dikkate alınarak önceki mevzuattan farklı olarak bu husus hükme bağlanmıştır. Buna göre rödovansla işletilen sahalarda daimi nezaretçiyi ruhsat sahibi ve rödovansçının birlikte ataması gerekmektedir. Madde metni bu hususu rödovans sözleşmesinin maden siciline tescili şartına bağlamakla birlikte aynı yönetmelik m.101’de

³³⁹ Maden İşleri Uygulama Yönetmeliği, md.139.

³⁴⁰ Topaloğlu, Makaleler, s. 197; Amıkhoğlu, s. 169; Uyumaz/Güngör, s. 167.

³⁴¹ Topaloğlu, Makaleler, s. 197.

rödovans sözleşmelerinin sicile tescilini zorunlu kıldığından daimi nezaretçiyi doğrudan tarafların birlikte ataması gerektiği söylenebilir. Halihazırda maden sahasında bir rödovansçı mevcut ise yine aynı maddeye göre taraflardan birinin talebi ile daimi nezaretçi atanacaktır. Tarafların bu hususta ihtilafa düşmesi halinde ise yine taraflardan birinin talebi halinde daimi nezaretçi atanacağı söylenmiştir. Görülüyor ki, kanun koyucu bu konu üzerinde ehemmiyetle durmuş ve her şart ve koşulda daimi nezaretçi atanması işlemini kolaylaştırmıştır. Atanan daimi nezaretçinin ise ruhsat sahibi veya rödovansçının ataması fark etmeksizin MAPEG’ tarafından onaylanması zorunludur.

e. Mücbir Sebep ve Beklenmeyen Hallerde Geçici Tatil İçin Başvurma Borcu

Madencilik faaliyetlerinin kamu yararı gözetilerek yapılması gerekliliği dolayı maden sahalarının işletilmesi bir takım sıkı denetimlerle ve özel kanunlarla sınırlandırılmıştır. Bu maden hukukuna has durumlardan bir tanesi de ruhsat sahibine yüklenmiş bir borç olarak karşımıza çıkan mücbir sebep ve beklenmeyen hallerde geçici tatil talebi borcudur.

Rödovans sözleşmesiyle işletilen bir maden sahasında bir beklenmeyen hal veya Mücbir sebebin varlığı halinde ruhsat sahibi MAPEG’e başvurarak maden sahasının işletmesinin en fazla bir yıla kadar durdurulmasını isteyebilir. Maden Kanunu m.37’de düzenlenen bu hükme Maden Yönetmeliği m.41 ile detaylandırılmıştır. Anılan Yönetmeliğe göre ortaya çıkabilecek durumlar tadadi olarak sayılmış ve izin alma sürecinin uzaması veya yargı marifetiyle ihtiyati tedbir kararı almak suretiyle yapılan işlemler neticesinde işletmenin faaliyetini engelleyecek her türlü durum madde kapsamı içine alınmıştır. Burada önemli olan mücbir sebep veya beklenmeyen hallerin işletme faaliyetini engel olacak derecede olmasıdır. Maden sahasının işletilmesinin mümkün olduğu durumlarda geçici tatil söz konusu olmayacaktır.

Geçici tatil talebi en fazla bir yıllık verilmekle birlikte söz konusu mücbir sebep veya beklenmeyen hal devam ettiği takdirde ruhsat sahibinin başvurusu üzerine tekrar uzatılabilecektir. Geçici tatil durumunda ruhsat sahibinin kanundan doğan yükümlülükleri tamamen ortadan kalkmamaktadır. Ruhsat sahibi yine devlet hakkını işletme faaliyeteymiş gibi ödemekle yükümlüdür. Yine ruhsat sahibi geçici tatil süresince idareye yıllık faaliyet raporu vermeye ve diğer yükümlülüklerini yerine getirmeye devam edecektir³⁴².

G. RUHSAT SAHİBİNİN ESASLI TAMİRATI YAPMA BORCU

Rödovans sözleşmesinde ürün kirasından kıyas yoluyla ruhsat sahibine yüklenecek borçlardan biri de esaslı tamiratı yapma yükümlülüğüdür. Ürün kirasında esaslı tamirat TBK m.361’de düzenlenmiştir. Buna göre, *“Kiraya veren, kira süresi içinde yapılması zorunlu olan esaslı onarımları, kiracı tarafından bildirilir bildirilmez, gideri kendisine ait olmak üzere yapmakla yükümlüdür.”* şeklinde kaleme alınarak esaslı tamirat yapma borcunu açıkça kiralayana yani rödovans sözleşmesinde karşılığı olan ruhsat sahibine yüklenmiştir.

Hemen belirtmek gerekir ki rödovans sözleşmesi bir özel hukuk sözleşmesi olduğundan taraflar sözleşmenin şartlarını serbestçe kararlaştırma özgürlüğüne sahiptirler. Dolayısıyla taraflar esaslı ve ufak tefek tamiratları yerine getirme borcunun kime ait olacağına serbestçe karar verebilirler³⁴³. Taraflar arasında herhangi bir anlaşma yok ise rödovans sözleşmesine TBK’nın 361. maddesi kıyas yoluyla uygulanacaktır³⁴⁴. Buna göre ruhsat sahibi masrafları kendine ait olmak üzere, teslimden sonra meydana gelen ve yapılması zorunlu olan tamiratları rödovansçının bildirim akabinde derhal yapmakla mükelleftir³⁴⁵. Mutat kullanımdan doğan ufak tefek tamiratların yerine

³⁴² Ayrıntılı bilgi için bkz Yönetmelik md 41.

³⁴³ **Erdoğan**, Rödovans, s. 138; **Altaş**, s. 110; **Öztürk**, s. 174.

³⁴⁴ **Erdoğan**, Rödovans, s. 138.

³⁴⁵ **Altaş**, s. 110.

getirilmesi yükümlülüğünün kime ait olduğu ise TBK m.361 hükmünün mefhumu muhalifinden çıkarılmaktadır. Buna göre ufak tefek tamiratların yapımı kiracıya yani rödovans sözleşmesinde rödovansçıya düşmektedir³⁴⁶.

Ürün kirası sözleşmesinde hangi tamiratların esaslı tamirat sayılacağı o ürün kirası çeşidinin işletilmesindeki örf adete göre belli olacaktır. Esaslı tamirattan kasıt ve sahanın işletilmesi için yapılması zorunlu olan büyük denilebilecek masraflardır³⁴⁷. Rödovans sözleşmesinde de hangi tamiratların esaslı tamirat sayılacağı madencilik alanındaki örf ve adete göre belirlenecektir³⁴⁸. Madencilik sektörü çok büyük bir sektör olduğundan tabii olarak esaslı tamiratın kapsamı adi kiraya veya diğer ürün kiralarına göre farklılık gösterecektir. Rödovans sözleşmesinde esaslı tamiratın kapsamını belirlenirken kanımızca tamirat gerektiren her durum için ayrı ayrı değerlendirme yapılmalı ve maden sahasının hızlı etkin ve kamu yararına uygun işletilmesine engel olabilecek tüm durumları esaslı tamirat kapsamına dahil edilmelidir³⁴⁹. Zira Maden Kanunu'nun ruhuna maden sahasının hızlı etkin ve kamu yararına uygun işletilmesi ilkeleri hakimdir. İşletmeyi önemli derecede etkilemeyecek mutad kullanım sonucu ortaya çıkan bakım ve tamiratların ise hafif tamirat olarak kabul edilmektedir³⁵⁰.

Rödovans sözleşmesinde Esaslı tamiratlardan ruhsat sahibinin sorumluluğunun doğabilmesi için iki şartın da gerçekleşmesi gerekmektedir. Bunlardan birincisi tamirat gerektiren durumunun meydana gelmesinde rödovansçının kusurunun olmaması yani söz konusu tamiratlara mutad kullanım dolayısıyla meydana gelmiş olmasıdır³⁵¹. Eğer tamirat gerektiren durumların ortaya çıkmasında rödovansçının kusuru var ise; tamiratların tamamından rödovansçı sorumlu olacaktır. Tamiratların ifa edilmesi bazen imkânsız

³⁴⁶ Altaş, s. 110; Erdoğan, Rödovans, s. 138; Amıkhoğlu, s. 138.

³⁴⁷ Feyzioğlu, s. 508.

³⁴⁸ Amıkhoğlu, s. 130; Erdoğan, Rödovans, s. 138; Altaş, s. 110.

³⁴⁹ Altaş, s. 110.

³⁵⁰ Erdoğan, Rödovans, s. 138; Altaş, s. 110.

³⁵¹ Erdoğan, Rödovans, s. 138; Altaş, s. 110; Öztürk, s. 174.

olabilir. Bu gibi durumlarda TBK m.136'da düzenlenen hükümlerden faydalanmak gerekir. İfa imkansızlığı ruhsat sahibinin kusurundan kaynaklanmayan hallerde meydana gelmiş ise tarafların tamirâtı yaptırma borcu sona erecektir³⁵². Ancak tamirâtı yerine getirme borcunda meydana gelen ifa imkansızlığı ruhsat sahibinin kusurundan kaynaklanıyor ise; bu durumda TBK m.112 vd. hükümlerince ruhsat sahibi rödovansçıya belirli bir tazimat ödemek durumunda kalacaktır³⁵³.

Rödovans sözleşmesinde esaslı tamiratlardan ruhsat sahibinin sorumluluğunun gerçekleşebilmesi için gerekli ikinci şart ise rödovansçının ihbar yükümlülüğünü yerine getirmesidir³⁵⁴. Rödovansçının burada iki yükümlülüğü vardır. O hem kendi üzerine düşen ufak tamiratları yapmalı hem de esaslı bir tamirat gerektirecek durum ortaya çıktığında bun derhal ruhsat sahibine ihbar etmelidir. Rödovansçının bu yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda oraya çıkan zararlardan kendisi sorumlu olacaktır³⁵⁵. Yapılan bildiğimin süresi TBK m. 123'te makul süre olarak belirtilmiştir. Söz konusu süre işin mahiyeti gereği rödovansçı tarafından belirlenecektir. Ancak taraflar arasında bu konuda bir anlaşmazlık çıktığı takdirde sürenin hakim tarafından takdir edilmesi istenebilir³⁵⁶. Yapılacak ihbarın şekli konusunda herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Dolayısıyla rödovansçı tercih ettiği şekilde serbest olarak ihbarı yapabilecektir. Tabii olarak ihbarın yazılı yapılması veya noter marifetiyle yapılması ispat açısından kolaylık sağlayacaktır. İhbara rağmen ruhsat sahibi süresi içinde tamirat yükümlülüğünü yerine getirmez ise temerrüde düşmüş olur. Temerrüdün sonucu olarak ise rödovansçı TBK m.125 ve m.126'da düzenlenen seçimlik hakları kullanma yetkisini haiz olur³⁵⁷. Yine rödovansçı TBK m.113 gereğince ihbar yaparken esaslı tamiratların

³⁵² Erdoğan, Rödovans, s. 139; Altaş, s. 111.

³⁵³ Altaş, s. 111.

³⁵⁴ Altaş, s. 111; Erdoğan, Rödovans, s. 139.

³⁵⁵ Altaş, s. 111.

³⁵⁶ Erdoğan, Rödovans, s. 139.

³⁵⁷ **6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m.125:** “Temerrüde düşen borçlu, verilen süre içinde, borcunu ifa etmemişse veya süre verilmesini gerektirmeyen bir durum söz konusu ise alacaklı, her zaman borcun ifasını ve gecikme sebebiyle tazminat isteme hakkına sahiptir.

yapılmadığı takdirde kendisi tarafından yapılacağını ihtar etmiş ve ruhsat sahibi tarafından bir çekince ileri sürülmemişse masrafı ruhsat sahibinde bırakılmak üzere esaslı tamiratları yapabilir³⁵⁸. Ruhsat sahibinin bir çekince ileri sürülmesi durumunda ise rödovansçı mahkeme kanalıyla yine masraflar ruhsat sahibine ait olmak üzere tamiratın yapılması için gerekli yetkiyi temin edebilecektir³⁵⁹.

III. RÖDOVANSÇININ HAKLARI

A. RÖDOVANSÇININ MADEN SAHASINI İŞLETMEYE ELVERİŞLİ ŞEKİLDE TESLİM ALMA VE BULUNDURMA HAKKI

Rödovans sözleşmesinde, rödovansçının öncelikli olarak akla gelen ilk hakkı, sözleşmeye konu edilen maden işletme hakkı ve maden sahasının, maden çıkarıp işlemeye elverişli bir biçimde kendisine teslim edilmesini talep etme hakkıdır³⁶⁰. Sözleşmeye konu edilen maden işletme hakkı ve maden sahasının, sözleşmede öngörülen amaca uygun şekilde bulundurulmaması durumunda ise yine 6098 sayılı TBK'nın ürün kirasına ilişkin hükümleri düzenlenirken kanun koyucu ayıptan doğan sorumluluğa yer vermemiştir. Bununla birlikte, Aynı Kanunun 361. maddesinde “*Kiraya veren, kira süresi içinde yapılması zorunlu olan esaslı onarımları, kiracı tarafından bildirilir bildirilmez, gideri kendisine ait olmak üzere yapmakla yükümlüdür.*” Hükmü yer almaktadır.

Alacaklı, ayrıca borcun ifasından ve gecikme tazminatı isteme hakkından vazgeçtiğini hemen bildirerek, borcun ifa edilmemesinden doğan zararın giderilmesini isteyebilir veya sözleşmeden dönebilir.

Sözleşmeden dönme hâlinde taraflar, karşılıklı olarak ifa yükümlülüğünden kurtulurlar ve daha önce ifa ettikleri edimleri geri isteyebilirler. Bu durumda borçlu, temerrüde düşmekte kusuru olmadığını ispat edemezse alacaklı, sözleşmenin hükümsüz kalması sebebiyle uğradığı zararın giderilmesini de isteyebilir.”;

m.126: “*Ifasına başlanmış sürekli edimli sözleşmelerde, borçlunun temerrüdü hâlinde alacaklı, ifa ve gecikme tazminatı isteyebileceği gibi, sözleşmeyi feshederek, sözleşmenin süresinden önce sona ermesi yüzünden uğradığı zararın giderilmesini de isteyebilir.*”

³⁵⁸ **Erdoğan**, Rödovans, s. 139.

³⁵⁹ **Altaş**, s. 112,

³⁶⁰ **Yavuz**, Özel, s. 397.

Görölüyör ki, her ne kadar ürün kirasına ilişkin hükümlerde ayıptan doğan sorumluluk mevzubahis olmasa da; ürün kirasında herhangi bir düzenleme bulunmayan koşullarda TBK'nın kira sözleşmesine ilişkin genel hükümlerine yollama yapılan 358. maddesi sayesinde, burada kıyasen 361. maddedeki imkandan yararlanmak mümkündür. Dolayısıyla rödovansçının ayıptan doğan zararın giderilmesini talep etme hakkı bulunmaktadır. Bu hakka ise, bir sonraki başlıkta yer verilmektedir.

B. AYIPTAN DOĞAN ZARARIN GİDERİLMESİNİ TALEP ETME HAKKI

1. GENEL OLARAK

Esasen rödovans sözleşmelerinde ruhsat verenin ayıba karşı tekeffül borcu, rödovansçı için ayıptan doğan zararın giderilmesini talep etme hakkı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yukarıda ruhsat verenin borçları anlatılırken bu hususa borç yönünden değinilmiş olup, bu başlık altında rödovansçının ise ne gibi talep etme hakları ve seçimlik haklarının bulunduğuna değinilmeye çalışılacaktır.

Bu anlamda rödovansçının haklarından biri de ayıptan doğan zararın giderilmesini talep etme hakkıdır. TBK'nın ürün kirasını düzenleyen 357 vd. maddeleri bölümünde ise kiralananın gereği gibi teslimi edilmemesi veya uygun halde bulundurma yükümlölüklerinin ihlalleri halinde ne olacağı düzenlenmediğinden; TBK m.

358'deki kira hükümlerine ilişkin yapılan genel atıf gereği adi kiraya ilişkin hükümlerin mahiyetine uygun düştüğü ölçüde rödovans sözleşmesine uygulanması gerekecektir³⁶¹.

³⁶¹ Altaş, s. 103; Amıklioğlu, s. 131; Erdoğan, Rödovans, s. 127; Öztürk, s. 175; Eremekçi/Süleymanoğlu, s. 138.

2. AYIPTAN DOĞAN ZARARIN GİDERİLMESİNİ TALEP ETME HAKKININ ŞARTLARI

Söz konusu şartlara çalışmanın ikinci bölümünde “D. Ruhsat Sahibinin Ayıba Karşı Tekeffül Borcu” kısmında detaylı olarak yer verilmiş olduğu için bu kısımda şartlara kısaca değinilecektir. Devamında söz konusu şartların bulunması durumunda rödovansçının ne gibi seçimlik haklarının bulunduğuna değinilecektir.

a. Rödovans Konusu Maden Ruhsatı veya Maden Sahası Ayıplı Olmalıdır

Genel anlamda kira sözleşmelerinde ayıp, kiralanan şeyin sözleşmede öngörülen amaca uygun kullanılmasını engelleyen veya sözleşme konusu şeyin amacına uygun kullanılmasını önemli ölçüde azaltan her türlü eksiklik olarak söylenebilmektedir³⁶². Yukarıda ifade edildiği üzere rödovans sözleşmesinde maden sahası ile mündemiç maden ruhsatının sözleşmede öngörülen amaca uygun kullanımını engelleyecek veya önemli ölçüde azaltacak olan her tür eksikliklerin ayıp olarak nitelendirilebileceği değerlendirilmektedir³⁶³. Söz konusu ayıp tespit edilirken ruhsat sahibinin önceden belirtip vaat ettiği özelliklerin maden sahası ve maden ruhsatında bulunmaması veya sözleşme akdedilirken belirlenen maden sahasının kullanım amacına uygun işletilmesi için gereken vasıfları bulundurmayan maden sahası ve ruhsat ayıplı sayılır³⁶⁴.

b. Ayıp Gizli Olmalıdır

Rödovansçının ayıptan doğan zararların giderilmesini talep edebilmesi için mevcut ayıbı bilmemesi veya bilebilecek durumda olmaması gerekir. Eş söyleyişle ayıbın gizli ayıp olması gerekmektedir³⁶⁵. Maden sahası veya maden ruhsatında mevcut ayıpları rödovansçı tarafından bilinmesi veya ayıpların bilinmemesinin imkansız olacak şekilde

³⁶² Aral/Ayrancı, s. 280.

³⁶³ Altaş, s. 58; Erdoğan, Rödovans, s. 127; Amıkhoğlu, s. 132.

³⁶⁴ Altaş, s. 58; Erdoğan, Rödovans, s. 127.

³⁶⁵ Altaş, s. 59; Erdoğan, Rödovans, s. 129; Arkan Serim, s. 48; Amıkhoğlu, s. 137.

açık olması halinde, sözleşmeyi açık veya zımni şekilde kabul eden rödovansçı artık ayıbı kabul etmiş sayılacak ve ilgili haklardan yararlanamayacaktır. Bu konuda bir istisna da TMK m.23'te getirilen kişiliğin korunması maddeleridir. Bu maddeye göre ayıp biliniyor veya bilinmesi gerekiyor olsa bile sağlık için tehlike teşkil ediyorsa ruhsat sahibinin sorumluluğu yoluna gidilebilecektir³⁶⁶.

c. Sözleşmede Aksi Kararlaştırılmış Olmamalıdır

Rödovansçının bu haktan yararlanabilmesi için rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin sorumluluğunun kaldırılmamış veya sınırlandırılmamış olması gerekmektedir. Bu hususta kural olarak karşılıklı anlaşma ile sözleşmeye eklenen sorumluluk kayıtları geçerli olacaktır³⁶⁷. Ancak ruhsat sahibinin mevcut ayıbı hile ile gizlemesi durumunda veya rödovansçının ve çalışanlarının sağlığını tehlikeye sokacak bir ayıbın olması durumunda söz konusu sorumsuzluk kayıtları geçerli olmayacaktır³⁶⁸. Yine TBK m. 301'de düzenlenen kiraya verenin borçları bölümünde mevcut olan hüküm kıyasen rödovans sözleşmelerine uygulanır. Bunun bir sonucu olarak genel işlem şartları mahiyetinde sözleşmeye eklenmiş sorumsuzluk kayıtları yine geçersiz olacaktır³⁶⁹. Dolayısıyla belirtilen istisnai durumların dışında rödovansçının ayıptan doğan zararlarının giderilmesini talep etme hakkını kullanabilmesi için sözleşme hükümleri çerçevesinde aksi kararlaştırılmamış olmalıdır.

d. Rödovansçının Ayıbın Ortaya Çıkmasında Kusuru Bulunmamalıdır

Rödovansçının anılan haktan yararlanabilmesi için olması gereken bir diğer şart da ayıbın meydana gelmesinde rödovansçının kusurunun bulunmamasıdır. Gerçekten de rödovansçı kendi kusuru ile meydana getirdiği ayıplar sebebiyle tekeffül hükümlerine

³⁶⁶ Altaş, s. 59; Erdoğan, Rödovans, s. 129; Aral/Ayrancı, s. 282; Cansel, s. 58.

³⁶⁷ Altaş, s. 59; Erdoğan, Rödovans, s. 129; Amıkhoğlu, s. 138; Arkan Serim, s. 60

³⁶⁸ Altaş, s. 59; Gümüüş, Özel, s. 345.

³⁶⁹ Erdoğan, Rödovans, s. 130; Öztürk, s. 178; Aral/Ayrancı, s. 282.

başvurarak ruhsat sahibinin sorumluluğu yoluna gidemeyecektir³⁷⁰. Söz konusu kusurun belirlenmesinde rödovansçıdan kasıt yalnızca rödovansçının kendisi değil; aynı zamanda rödovansçının yardımcı elemanlarının da kusurlu hareketlerinden kaynaklanan ayıplarda da bu koşul sağlanmamış olacaktır³⁷¹.

Rödovansçının kusurunun bulunmaması konusuna ilişkin bir istisna da, önemsiz olan ve sonradan ortaya çıkan ayıplar bakımından rödovansçı kusuru bulunmasa dahi söz konusu haktan istifade edemeyecektir. Zira ürün kirasında bakım borcunu düzenleyen TBK m.365 hükmünün kıyasen rödovans sözleşmesine uygulanması sonucunda önemsiz ayıpları giderme yükümlülüğü rödovansçıya yüklenmiştir³⁷².

e. Rödovansçı İhbar Külfetini Yerine Getirmiş Olmalıdır

Rödovansçı sözleşme kurulduğu anda bildiği veya bilmesi gerektiği ayıpları ruhsat sahibine bildirmemesi halinde, maden ruhsatı ve maden sahasını tam ve eksiksiz olarak aldığı kabulü gerekmektedir. Rödovansçının ihbar külfetini yerine getirmeksizin mevcut ayıpları sonradan ileri sürmesi, dürüstlük kuralına aykırı olacaktır³⁷³. Sözleşme devam ederken meydana gelen ayıplarda ise TBK m.318’de mevcut düzenlemeden kıyasla rödovansçının ihbar külfetinin rödovansçı yönünden bir ihbar borcu halini aldığı öne sürülebilir. Zira söz konusu maddeye göre rödovansçı sonradan meydana gelen ayıpları bildirmediği takdirde söz konusu ayıplardan kaynaklanan zararlardan sorumlu olacaktır³⁷⁴.

³⁷⁰ Erdoğan, Rödovans, s. 130; Altaş, s. 60; Amıkhoğlu, s. 139; Gümüş, Özel, s. 265.

³⁷¹ Erdoğan, Rödovans, s. 130; Altaş, s. 60; Amıkhoğlu, s. 139; Aral/Ayrancı, s. 286.

³⁷² Amıkhoğlu, s. 139; Aral/Ayrancı, s. 286; Eren, Özel, s. 329 vd.

³⁷³ Altaş, s. 60; Aral/Ayrancı, s. 283; Amıkhoğlu, s. 141.

³⁷⁴ Altaş, s. 60.

3. RÖDOVANSÇININ AYIPTAN DOĞAN ZARARLARININ GİDERİLMESİNİ TALEP ETME HAKKI

Rödovansçı, sözleşme konusuyla ilgili meydana gelen ayıptan dolayı seçimlik haklarını ruhsat sahibine yönelteceği tek taraflı irade açıklaması çerçevesinde bildirme imkanına sahiptir. Bu irade açıklamasının herhangi bir şekil şartı bulunmayıp, açık veya zımni şekilde yöneltilebilmesi mümkündür. Ancak, kullanılacak seçimlik hakka ilişkin iradenin açık seçik belli olması önem arz etmektedir.³⁷⁵

Adi kirada kiralayanın ayıplı ifada bulunması nedeniyle kiracıya karşı ayıba karşı tekeffülden sorumlu olduğu belirtilmiştir. Bu halde kiracının kiralayana karşı kullanabileceği bazı haklar söz konusudur. Bunlar: “*ayıbın giderilmesini talep hakkı*”, “*kira bedelinin indirilmesini talep hakkı*”, “*sözleşmeden dönme/fesih hakkı*” ve “*tazminat hakkı*” olarak sayılır³⁷⁶.

Rödovans sözleşmesi de ürün kirasının özel bir görünümüdür. Buna göre yukarıdaki hükümler aynen rödovans sözleşmesine de uygulanır. Ancak belirli bir fark ayıp yönünden ortaya çıkacaktır. Temelinde kiralanan şeyin gereği gibi kullanıma elverişli şekilde teslim edilmemesi olsa da ayıbın ortaya çıkış şekilleri farklıdır. Örneğin maden işletme ruhsatının sahte çıkması veya zikir ve vaat edilen kar veya cironun aslında vaat edilenden daha düşük çıkması da ayıp niteliğindedir.

Söz konusu hakların ifade edilebilmesi için TBK m. 304 ile m. 305’te belirtilen kiralanan ile ilişkin olarak teslim anı ile teslimden sonraki ayıplar yönünden yapılan ayrıma göre değerlendirme yapılmalıdır.

³⁷⁵ Buz, Vedat, *Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2005, s. 250.

³⁷⁶ Aral/Ayrancı, s. 286 vd; Gümüş, Kira, s. 116.

a. Teslim Anında Mevcut Olan Ayıplarda Rödovansçının Ayıptan Doğan Zararlarının Giderilmesini Talep Etme Hakları

aa. Ayıp Önemliyse

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 304 f. 1 hükmüne göre, “*Kiralananın önemli ayıplarla teslimi hâlinde kiracı, borçlunun temerrüdüne veya kiraya verenin kiralananın sonradan ayıplı duruma gelmesinden doğan sorumluluğuna ilişkin hükümlere başvurabilir*” hükmü yer almaktadır. Rödovansçı önemli ayıba rağmen sözleşme konusu maden sahasını ve benzeri yerleri teslim almışsa artık yalnızca TBK 305 ilâ 309’uncu maddeleri hükümlerine göre (sonradan ortaya çıkan ayıp), ruhsat sahibinden hak talebinde bulunulması mümkün olacaktır.

Öte yandan, m. 304 f. 1 çerçevesinde sözleşme konusu yerin önemli ayıplarla teslimi halinde, rödovansçı, genel hükümlere göre temerrüde ilişkin haklar ile genel olarak ayıbın giderilmesi talep edebilir. Bundan başka ayıbın tamir edilerek düzeltilmesini veyahut rödovans bedelinde indirim yapılmasını isteyebilir. Yine TBK m.304’te belirtilen bir diğer seçimlik hak olan ayıpsız benzeriyle değişimini talep edebilecektir. Ancak burada belirtmek gerekir ki ayıplı şeyin ayıpsız misli ile değişimi için söz konusu malın misli eşya olması gerekir. Dolayısıyla bu durum ruhsat sahasının mütemmim cüzleri için bir sorun teşkil etmezken maden işletme ruhsatının mislinin bulunma olasılığı düşük olacağından pratikte uygulama alanı bulması oldukça zordur³⁷⁷. Rödovansçı teslim anında önemli bir ayıp varsa ve teslimi kabul etmez ise genel hükümlere göre borçlunun temerrüdüne başvurulabilir. Rödovansçının bu hükümlerden faydalanabilmesi için; sözleşme konusunun teslim anında önemli bir ayıp taşıması, ruhsat

³⁷⁷ Erdoğan, Rödovans, s. 148.

sahibinin ifayı teklif etmiş olması, rödovansçının bu ifayı kabul etmemiş olması ve son olarak rödovansçının da söz konusu ayıptan sorumlu olmaması gerekmektedir³⁷⁸.

bb. Ayıp Önemsizse

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 304 f. 2 de düzenlenen, “*Kiralananın önemli olmayan ayıplarla tesliminde ise kiracı, kiralanda sonradan ortaya çıkan ayıplardan dolayı kiraya verenin sorumluluğuna ilişkin hükümlere başvurabilir.*” Buna göre, sözleşme konusundaki ayıp maden sahasının işletmesini önemli ölçüde etkilemeyecek, sözleşmeden beklenen faydayı ortadan kaldırmayacak derecede önemsizse, rödovansçı artık sözleşmeyi fesh etme veyahut borçlu temerrüdüne ilişkin hükümlere başvurabilme olanağı bulunmamaktadır.

b. Teslimden Sonra Ortaya Çıkan Ayıplarda Rödovansçının Hakları

Rödovans sözleşmesinde teslim sonrası ortaya çıkan ayıplar için yine adi kiraya ilişkin getirilen TBK m. 305 hükümlerine bakmak gerekecektir. Buna göre ruhsat sahibinin teslim anından sonra ortaya çıkan ayıplardan sorumluluğunu düzenleyen: “*Kiralanan sonradan ayıplı duruma gelirse kiracı, kiraya verenden ayıpların giderilmesini veya kira bedelinden ayıpla orantılı bir indirim yapılmasını ya da zararının giderilmesini isteyebilir. Ancak, zararın giderilmesi istemi diğer seçimlik hakların kullanılmasını önlemez.*”

Önemli ayıp durumunda kiracının sözleşmeyi fesih hakkı saklıdır.”

Hükmü gereğince maden işletme hakkı veya maden sahasında sonradan oluşan ayıp halinde, ayıbın önemli olup olmaması rödovansçının sözleşmeyi fesih hakkını kullanması açısından önem arz etmektedir. Çalışmamızın bu kısmında sözleşme konusu

³⁷⁸ Aral/Ayrancı, s. 286-287.

maden sahasının veya maden işletme ruhsatının ayıplı olması halinde, TBK m. 305 vd. hükümlerinde düzenlenen ve rödovansçıya tanınan seçimlik hakları inceleyeceğiz.

aa. Ayıbın Giderilmesini İsteme Hakkı

Ayıbın giderilmesini talep etme hakkı TBK m. 306 f.1 de düzenlenen, “*Kiracı, kiraya verenden kiralananadaki ayıbın uygun bir sürede giderilmesini isteyebilir; bu sürede ayıp giderilmezse kiracı, ayıbı kiraya veren hesabına gidertebilir ve bundan doğan alacağını kira bedelinden indirebilir veya kiralananın ayıpsız bir benzeri ile değiştirilmesini isteyebilir.*” Hükümü ile karşımıza çıkmaktadır. Buna göre, rödovansçının ilk seçimlik hakkı ayıbın giderilmesini isteme hakkıdır. Bu yüzden rödovansçı öncelikli olarak ayıbın giderilmesi hakkını kullanmak durumundadır. Nitekim, rödovansçının m. 306 f. 2’ye dayanan fesih hakkını kullanabilmesi için de öncelikle rödovansçının ayıbın giderilmesini talep etmeli veyahut ruhsat sahibi hesabına bunu kendisi yapmalıdır. Bu halde ayıp hala giderilemiyorsa rödovansçı m. 306 f. 2 gereği fesih hakkını kullanabilecektir³⁷⁹. Rödovans sözleşmesine mahiyeti gereği adi kira sözleşmesinde mevcut olan ayıpsız misliyle değişimi içeren hükümler uygulanamayacaktır³⁸⁰. Tabii olarak rödovansçının yine m. 307’de düzenlenen bedelden indirim talep edebilmesi için de öncelikle ayıbın giderilmesini talep etmesi gerekmektedir.

Kanun’da ayıbın giderilmesini talep etme hakkının kullanılmasına ilişkin herhangi bir süre öngörülmemiştir. Bu durumda hayatın olağan akışı içinde dürüstlük kuralı çerçevesinde ayıbın rödovansçı tarafından kabul edildiği izlenimi uyanmadan önce söz konusu hakkın kullanılması gereklidir. Aksi halde, bu durum hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilebilecektir.

³⁷⁹ Arkan Serim, s. 57; Amıkhoğlu, s. 148; Erdoğan, Rödovans, s. 148.

³⁸⁰ Amıkhoğlu, s. 144.

Rödovansçı, sözleşme konusu yerle ilgili ayıbın meydana gelmesinde ruhsat sahibinin kusuru bulunmasa dahi, ruhsat sahibinden ayıbın giderilmesini isteme hakkına sahiptir. Dolayısıyla, ruhsat sahibi kusuru bulunmadığını öne sürerek ayıbın giderilmesi yerine getirmekten kaçınamaz. Bununla birlikte, rödovansçı, ilgili sahayı işletme ve iyi halde bulundurma yükümlülüğüne aykırı davranırsa veya ihbar borcuna aykırı davranırsa, bundan doğan zararlardan sorumlu tutulabilir.

aaa. Röдовansçının Ayıbı Bizzat Giderme Hakkı

TBK m.306 f. 1'e kıyasen röдовans sözleşmesine uygulanacak olursa, röдовansçı ayıbı bildirir ve ruhsat sahibi ayıbı giderirse herhangi bir sorun kalmaz. Ancak röдовansçı ayıbı bildirmesine rağmen ruhsat sahibi ayıbı gidermez ise, röдовansçının bizzat kendisi masraflar ruhsat sahibine ait olmak üzere ayıbı gidebileceği gibi; ruhsat sahibi adına da ayıbın giderilmesini sağlayabilmektedir. Buna göre, röдовansçı, maden sahasındaki ayıpları bizzat gidermeden önce ayıpların giderilmesi için ruhsat sahibine uygun bir süre tanımalıdır³⁸¹.

TBK'ya göre, röдовans sözleşmelerinde ruhsat sahibi verilen süre zarfında gerekli tamiraty yaptıırarak maden sahasındaki önemsiz ayıbı gidermezse, röдовansçı fesih hakkını kullanamayacağından, hakimın iznini almaya gerek olmaksızın TBK m. 529 da düzenlenen tam vekaletsiz iş görme³⁸² kurallarına göre ruhsat sahibi hesabına gerekli onarımı yaptıırabilmektedir. Bundan doğan alacağını, röдовans bedelinden indirebilir.

³⁸¹ Süre (mehil) verme, esasen belirli bir şekle tabi değildir. Bizzat kiracı ya da yetkili temsilci tarafından verilen süre, yine kiraya verene, yetkili temsilcisine ya da sözleşme ile belirtilen ilgiliye bildirilmelidir. Röдовansçı, ayıbın giderilmemesi halinde ruhsat sahibini aydınlatmak zorunda değildir. Ruhsat sahibine süre tanıma, hukuksal işlem benzeri eylem mahiyetindedir. Süre verilirken, yalnızca süreyi tayin etmek değil,, aynı zamanda yapılması istenen edim, açık bir dille belirtilmelidir. Sürenin miktarının belirlenmesinde, yapılması istenen edimin niteliği ve güçlük derecesi ayırıcı kriterlerdir. Detaylı açıklama için bkz.: **Tandoğan, Haluk, Türk Mes'uliyet Hukuku**, Adalet Yayınevi, İstanbul, 2010, s. 495.

³⁸² Tam vekaletsiz iş görme, iş sahibinin çıkarına uygun olarak girişilen, onun geçerli bir yasaklamasına aykırı düşmeyen iş görmedir. İş görenin kendi sübjektif takdirine nazaran, iş sahibinin çıkarına hizmet için giriştiği ancak gerçekte bu işin yapılmasının gerekmediği ya da iş sahibinin yasaklamasına aykırı olan iş görme ise eksik (gerçek olmayan) vekaletsiz iş görme olarak adlandırılır. Detaylı açıklama için bkz.: **Kök, Yasin, Borçlar Kanununa ve Yeni Türk Borçlar Kanunu Tasarısına Göre Kiraya Verenin Ayıba Karşı Tekeffül Borcu**, MÜSBE, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2007, s. 91.

Rödovansçıya ruhsat sahibi hesabına hareket etme imkanının tanınmasındaki amaç, rödovansçıyı hakime başvurma zahmetinden kurtarmaktır³⁸³.

bbb. Rödovansçının Ayıbın Giderilmesini Hakimden Talep Etmesi

TBK m. 306 hükmünün ilk fıkrası ve ikinci fıkrası bir bütün halinde incelendiğinde görülecektir ki; İkinci fıkradaki ayıp, birinci fıkra da belirtilen ayıba nazaran daha ağır, önemli bir ayıp olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna istinaden kiracıya da ona bağlanan daha ağır bir sonuç olan fesih imkanı tanınmıştır. Dolayısıyla madde yekün olarak incelendiğinde burada kanun koyucu önemli ayıp önemsiz ayıp ayırımına gitmiştir denilebilir. Bu durumda önemli bir ayıbın varlığı halinde, TBK m. 304 (Mülga BK m. 251 f. 2) hükmüne istinaden yapma borçlarında borçlunun temerrüdünü düzenleyen TBK m. 113 (mülga BK m.97 f. 1)’ten yararlanarak kiracının hakimden izin alması gerektiği görüşünün yeni kanun döneminde de geçerliliğini sürdürdüğü ileri sürülmektedir³⁸⁴.

Yukarıda incelendiği üzere tam vekaletsiz iş görmede TBK m. 529 hükmü gereğince, iş gören zorunlu ve yararlı olan masraflarını faiziyle talep edebilir. Masraflın ruhsat sahibi tarafında ödenmediği durumlarda ise, yapmış olduğu giderleri sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre ayırarak alma hakkına sahiptir. Ayrıca, sözleşme yapılarak olağan işler için de ücret talep edilebilmesi gündeme gelebilmektedir³⁸⁵.

Ruhsat sahibi maden işletme ruhsatı ve maden sahasında mevcut ve sebebi rödovansçıya yüklenmeyen önemsiz ayıpları ihtar edilen mehilde giderememiş olması durumunda, rödovansçının anılan ayıpları gidererek masrafını rödovans bedelinden tam vekaletsiz iş görme hükümleri uyarınca mahsup edebilecektir. Önemli ayıp durumunda

³⁸³ **Yavuz**, s. 408 vd.

³⁸⁴ **Yavuz, Cevdet/ Acar, Faruk / Özen, Burak, Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2012, s. 204; Aksi yönde görüş için bkz. **Yavuz, Nihat, Türk Borçlar Kanunu’nun Getirdiği Değişiklikler ve Yenilikler**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012, s. 471.

³⁸⁵ **Kök**, s. 91.

ise Rödovansçı beklenmesinde sakınca bulunan hallerde ve dürüstlük kuralına göre ruhsat sahibine ihbarda bulunması kendisinden beklenemeyecek durumlarda; giderilmesinde aciliyet bulunan ayıpların hakimden izin almaksızın gidererek, yaptığı masrafları tam vekaletsiz iş görme hükümleri uyarınca kiraya verenden talep edebilecektir.

Nitekim Yargıtay verdiği bir kararında ayıbın giderilmesinin beklenmesinde sakınca bulunan durumlarda, kiraya verene mehil ve ihtar yapılmadan veyahut hakimden izin alınmadan onarım yaptıran kiracının, masraflarını tam vekaletsiz iş görme hükümlerine göre kiraya verenden alabileceği kanaatine varmıştır³⁸⁶.

bb. Rödovans Bedelinin İndirilmesini Talep Hakkı

Ayıp durumunda rödovansçıya tanınan bir diğer seçimlik hak, bedelden indirim hakkıdır. Bu hak, sözleşmenin değişen koşullara uyarlanması ile bozulan sözleşmesel dengenin yeniden tesis edilmesini sağlamaktadır. Bu hak, TBK m. 307 hükmünde şu şekilde düzenlenmiştir: *“Kiracı, kiralananın kullanımını etkileyen ayıpların varlığı hâlinde, bu ayıpların kiraya veren tarafından öğrenilmesinden ayıbın giderilmesine kadar geçen süre için, kira bedelinden ayıpla orantılı bir indirim yapılmasını isteyebilir.”*

Burada değinilmesi gereken önemli bir husus söz konusu ayıbın niteliğidir. Gerçekten de maden sahasının etkin bir şekilde işletilmesini etkilemeyen ayıplar bu kapsamda indirim talep etmek için başlı başına yeterli değildir³⁸⁷. Söz konusu indirim

³⁸⁶ Yargıtay 13. HD., T.6.3.1994, E.1994/1699, K.1994/3373: *“...Bilirkişi raporunda tespit edilen bulguların niteliği ve harcanan 28.000.000 TL tamir gideri göz önünde tutulduğunda, asansör tesisatındaki ayıbın esaslı olduğunun kabulü zorunludur. Önemli ayıpların giderilmesinde kiracının, kiraya veren hesabına hareket edebilmesi için BK m. 97/I gereğince hakimden izin alması gerekir. Asansördeki onarımın davalıların onamı altında yapıldığı veya onarım için hakimden izin alındığı kanıtlanmamıştır. Ayıp; ister esaslı, ister ufak tefek olsun, ayıpların giderilmesi için kiraya veren uygun bir önel verilmelidir. Yine bilirkişi görüşüyle asansörün onarımının hayati tehlikelerin önlenmesi bakımından hemen yapılmasının zorunlu ve lüzumlu olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum karşısında, böyle bir ayıbın giderilmesi için kiraya verene öne l vermek veya hakimden izin almayı beklemeye yönelik yasal düzenlemeye dayanmak ve savunmada bulunmak objektif iyiniyet kurallarıyla bağdaşmaz (MK m. 2). Hal böyle olunca; hakimden iznini almadan veya kiraya verene uygun önel vermeden onarımlar yaptıran kiracı, onarımın yapıldığı tarihteki giderleri tam (gerçek) vekaletsiz iş görme hükümlerince (BK m. 413) davalılardan isteyebileceğinde kuşku ve duraksamaya yer olmamalıdır...”*

³⁸⁷ Amikhoğlu, s. 144; Aral/Ayrancı, s. 291.

ayıbın rödovansçı tarafından öğrenildiği andan itibaren ayıbın giderildiği ana kadar yapılacaktır³⁸⁸. Rödovansçı bu hakkı doğrudan kendi de uygulayabileceği gibi mahkeme yoluyla kullanması da mümkündür³⁸⁹. Rödovansçı bu ayıpları bilmeden veya giderileceği umuduyla ilgili sahayı teslim almış ise sözleşmeyi sonra erdiremez ancak makul bir indirim talep edebilir³⁹⁰.

cc. Müspet (Olumlu) Zararın Tazminini Talep Hakkı

Rödovans sözleşmesinde rödovansçı bakımından maden sahasının işletilmesine imkan vermeyen veya bu hususu önemli ölçüde azaltan ayıbın meydana gelmesi durumunda kanun koyucu rödovansçıya, imkan tanıdığı seçimlik haklarından ayrı olarak meydana gelen zararının tazminini de talep etme imkanı vermiştir. Kiracıya (rödovansçıya) tanınan bu hak, TBK m.305 f. 1’de düzenlenen “*zararın giderilmesi istemi diğer seçimlik hakların kullanılmasını önlemez*” hükmünün yanında, diğer seçimlik haklarla birlikte kullanılabileceği gibi, onlardan bağımsız şekilde de kullanılabilecektir. Rödovansçı maden sahası ve maden işletme hakkının, ayıplı olması sebebiyle Ruhsat sahibinden tazminini isteyeceği zarar, ayıplı ifanın sonucu olarak meydana gelen zarardır. Söz konusu müspet zarar, “ayıbı takip eden zarar” olarak da adlandırılmaktadır³⁹¹.

Müspet zarar dar anlamda ve geniş anlamda olmak üzere ikiye ayrılır. Dar anlamda müspet zarar; sözleşme uyarınca gerçekleştirileceğine karşılıklı anlaşarak kararlaştırılan edim konusunun; tam ve eksiksiz ifa şeklinde gerçekleştirilmemesi sebebiyle meydana gelen fiili zararı ifade etmektedir. Geniş anlamda müspet zarar ise; gerçekleştirilmemiş olan edim konusunun değeri çıktıktan sonra, alacaklının malvarlığının sözleşmeye uygun yerine getirilmesi sonucundaki “fiktif/farazi” elverişli durum ile halihazırdaki “gerçek” kötü durum arasındaki farkı anlatmaktadır. Müspet

³⁸⁸ Amıkhoğlu, s. 144.

³⁸⁹ Erdoğan, Rödovans, s. 149.

³⁹⁰ Altaş, s. 105.

³⁹¹ Gümüş, Kira, s. 128.

zarar, sözleşmeye aykırı davranış sebebiyle oluşan kazanç yoksunluğu ile fiili zararı uhdesine almaktadır³⁹².

Müspet zararı örneklemek gerekirse Ruhsat sahibi, maden sahası ve maden işletme hakkını tam ve eksiksiz olarak rödovansçının kullanımına verseydi, madenin işletilmesi neticesinde rödovansçının elde edeceği malvarlığı ile ayıptan dolayı elinde olan mevcut malvarlığı arasındaki fark müspet zararı oluşturmaktadır³⁹³. Eş söyleyişle, rödovansçının, ruhsat sahibinden isteyebileceği müspet zarar; ayıp neticesinde kiralanan istenen verimi alamamasını ifade etmektedir³⁹⁴.

Rödovansçıya tanınan söz konusu hak, kanunun rödovansçıya tanımış olduğu diğer seçimlik haklardan bağımsız şekilde kullanılabilir. Bununla birlikte, tabii olarak sorumluluk hükümleri gereğince tazminat miktarının belirlenmesinde rödovansçının kusuru değinilmesi gereken başka bir konudur. Ayıbın meydana gelmesinde rödovansçının kusuru mevcutsa, TBK m. 52'ye göre kıyasen rödovansçıya kusuru oranında tazminat miktarında indirim yapılması gerekmektedir. Nitekim maddede, *“Zarar gören, zararı doğuran fiile razı olmuş veya zararın doğmasında ya da artmasında etkili olmuş yahut tazminat yükümlüsünün durumunu ağırlaştırmış ise hâkim, tazminatı indirebilir veya tamamen kaldırabilir”* hükmü yer almaktadır.

dd. Sözleşmeden Dönme veya Sözleşme İlişkisini Fesih Hakkı

Fesih hakkı, sürekli borç ilişkilerinde borç ilişkisini ileriye yönelik olarak sona erdiren (ex nunc), bozucu yenilik doğurucu nitelikte bir haktır³⁹⁵. Fesih hakkı, tek taraflı

³⁹² Fiili zarar, zarar verici hadise neticesinde mamelekin aktifinde bir azalma veya pasifinde bir çoğalma olmasıdır. Kar mahrumiyeti ise, zarar verici hadise olmasaydı mamelekin arz edeceği farazi vaziyet ile şimdiki vaziyeti arasındaki farktır. **Tandoğan**, s. 64.

³⁹³ **Edis Seyfullah, Türk Borçlar Hukukuna Göre Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcu**, Ankara, 1963, s. 116; **Tandoğan**, s. 426.

³⁹⁴ **Aydemir, Efrail, Kira Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 104.

³⁹⁵ **Tekinay, Selahattin Sulhi/Akman, Sermet/Burcuoğlu, Haluk /Altop, Atilla, Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul, 1993, s. 1290; **Buz Vedat, Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme**, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 1998, s. 81 vd.

olarak kullanılmakta olup, karşı tarafın kabulüne bağlı değildir. Muhatabına ulaşmasıyla etki ve sonuçlarını doğurmaktadır³⁹⁶. Fesih hakkı, şüpheden uzak şekilde açık ve net olarak gerekçesini de bildirerek kullanılmalıdır³⁹⁷.

Sözleşmeden dönme, tek taraflı olarak borç ilişkisini geriye etkili sona erdirmidir (ex tunc)³⁹⁸. Bu yönüyle, fesihten ayrı olarak tek taraflı varması gerekli bir irade beyanıyla değişikliğe sebebiyet veren yenilik doğurucu bir haktır³⁹⁹.

Hukukumuzda, dönme ve fesih kavramlarını ayıran görüşler, feshin borç ilişkisini ileriye yönelik olarak, dönmenin ise borç ilişkisini geriye yönelik olacak şekilde ortadan kaldırması sonucuna dayandırmaktadır⁴⁰⁰. Ancak dönme ve feshin farkı sadece bu yönüyle sınırlanmamıştır. Dönme beyanıyla bağitlanmış bir hukuki ilişki çözülmektedir. Fesih ise karşı tarafa ulaştığı anda aradaki hukuki ilişkiyi ortadan kaldırmaktadır. Dönme geriye etkili sonuç doğuracağından o zamana kadar ifa edilmiş edimleri karşılıklı geri verilmesi yükümlülüğü doğmaktadır; ancak fesihte ise ileriye yönelik bir sona erme söz konusu olacağından feshin ifa edilen edimler üzerinde etkisi bulunmamaktadır⁴⁰¹. Öte yandan fesih, sürekli borç ilişkilerinde gündeme gelirken; dönme esasen, sürekli edimin ifası henüz başlamadan söz konusu olabilmektedir.

Dönme ve fesih arasındaki diğer bir önemli fark ise, sona erme sebebiyle meydana gelen zararın tazmin edilmesi durumunda orta çıkmaktadır. Doktrindeki ağırlıklı görüş,⁴⁰² sözleşmenin feshi halinde, sözleşmeye aykırılıktan dolayı müspet (olumlu) söz konusu olacak ve tazminata konu edilecektir; ancak dönmede ise, akdin baştan itibaren ortadan

³⁹⁶ Buz, Borçlu Temerrüdü, s. 193; Ormancı Altınok, Pınar, Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebeple Feshi, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 172.

³⁹⁷ Buz, Borçlu Temerrüdü, s. 250; Ormancı Altınok, s. 174 vd.

³⁹⁸ Buz, Borçlu Temerrüdü, s. 65; Önen Turgut, Karşılıklı Borç Doğuran Sözleşmelerde Borçlunun Temerrüdüyle İlgili Genel Mahiyetteki Hükümler, Ankara, 1975, s. 89; Aybay, Aydın, Borçlar Hukuku Dersleri Genel Bölüm, İstanbul, 1995, s. 138; Saymen, Ferit Hakkı/ Elbir, Halid Kemal, Türk Borçlar Hukuku Umumi Hükümler, C. 2, İstanbul, 1958, s. 756.

³⁹⁹ Buz, Borçlu Temerrüdü, s. 52.

⁴⁰⁰ Tekinay/Akman/Burcuoğlu /Altop, s. 1290; Oğuzman/Öz, s. 449; Kılıçoğlu, s. 714.

⁴⁰¹ Serozan, Rona, Sözleşmeden Dönme, İstanbul, 2007, s. 118.

⁴⁰² Aral, Borçlar, s. 251; Aral, Fahrettin, Türk Borçlar Hukukunda Kötü İfa, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011, s. 195; Buz, Borçlu Temerrüdü, s. 84.

kalkması sebebiyle menfi (olumsuz) zarar söz konusu olacak ve tazminata konu olabilecektir.⁴⁰³.

TBK m. 304'e göre, kiracıya koşullarının gerçekleşmesi durumunda sözleşmeden dönme hükümlerine başvurma imkanı getirilmiştir. Ancak hemen belirtmek gerekir ki rödovans sözleşmesi sürekli edimli bir sözleşme olduğundan TBK m. 126 gereği dönme yalnızca sözleşmenin ifasına başlamazdan evvel mümkün olmaktadır⁴⁰⁴. Bu durumda yapılan dönme beyanı fesih niteliği taşıyacaktır.

Rödovans sözleşmesinde maden sahasının, işletilmesine önemli ölçüde imkan vermeyecek bir ayıpla teslimi teklif edilirse ve bu şekilde maden sahasını ve işletme ruhsatını kabul etmeyen rödovansçı, borçlu temerrüdü hükümlerine başvurabilecektir. Bu durumda rödovansçı borçlu temerrüdüne ilişkin bildirim ruhsat sahibine uygun bir süre ile yaparak, TBK m. 125'te zikredilen seçimlik haklardan faydalanabilecektir. Buna göre, rödovansçı aynen ifa ve gecikme kaynaklı zararının tazminini talep edebilmektedir.

TBK m. 304 hükmündeki atıf sebebiyle rödovansçı, hem teslim anında maden sahası ve maden ruhsatının ayıplı olması hem de yine maden sahasının sonradan ayıplı hale gelmesi durumlarında rödovans sözleşmesini feshedebilecektir. Ancak, rödovansçının sözleşme konusunun ayıpları sebebiyle sözleşmeyi feshedebilmesi için, ayıbın önemli olması ile ruhsat sahibine tanınan mehilde ayıbın giderilmemesi koşullarının bir arada gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Rödovansçının fesih beyanında bulunmadan önce ruhsat sahibine ayrıca süre vermesine gerek yoktur⁴⁰⁵. Ayrıca, taraflarca ayıplı hususların rödovansçının tarafından giderileceğine ilişkin anlaşmaya varılması durumunda, rödovansçının bu tür ayıplar sebebiyle sözleşmenin feshedilmesi yoluna gidilemeyecektir⁴⁰⁶. Bunun dışında, m. 306 f. 1'de belirtilen

⁴⁰³ Serozan, s. 118 vd; Anık, Gülgün, “Borçlunun Temerrüdünden Dolayı Sözleşmeden Dönme”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Y: 18, S: 59, Temmuz-Ağustos 2005, s. 214-235.

⁴⁰⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Eren, Genel, s. 1213 vd; Erdoğan, Genel, s. 244.

⁴⁰⁵ Amikhoğlu, s. 139.

⁴⁰⁶ Aydemir, s. 145-146.

koşulların yerine getirilmemesi sonucunda fesih iradesinin ortaya konulması, hukuka uygun olmadığı gibi; gerçekleştirilen bu hukuka aykırı fesih iradesi, olağanüstü fesih olarak da değerlendirilemeyecektir.

C. RUHSAT SAHİBİNİN ZAPTTAN SORUMLU OLMASI DURUMUNDA RÖDOVANSÇININ HAKLARI

Rödovans sözleşmesinde rödovansçının haklarından biri de üçüncü kişi tarafından meydana getirilen zararların giderilmesinde, üstün hak iddiası halinde vücut bulmaktadır. Rödovans sözleşmesine kıyasen uygulanacak olan TBK’da ürün kirasını düzenleyen hükümlerde zapta karşı tekeffül hükümleri mevcut değildir. Öyleyse TBK m. 358’de yapılan atıf gereği adi kira sözleşmesindeki zapta karşı tekeffül hükümlerine bakmak gerekir.

Zapta karşı tekeffül TBK m. 309-312’de düzenlenmiştir. Buna göre kanun üçüncü kişinin iddiasındaki üstün hakkın doğum zamanına göre sözleşmenin öncesinde veya en son kurulduğu ana kadar ileri sürülmesini m. 309’da; sözleşme kurulduktan sonra ileri sürülmesini ise m. 310 ve m. 312’de düzenlemiştir. Burada iddia edilecek olan üstün hakkın, sözleşmenin konusu olan maden ruhsatı veya maden sahası üzerinde rödovansçının sözleşmeden doğan haklarını kullanmasını engelleyecek, onlarla bağdaşmayacak haklar olması gerekmektedir⁴⁰⁷. Buna göre şerh edilmemiş nispi talepler zapta karşı tekeffül kapsamına girmeyecektir⁴⁰⁸.

“E. Ruhsat Sahibinin Zapta Karşı Tekeffül Borcu” başlığında ruhsat sahibinin zapttan doğan sorumluluğuna ilişkin unsurlara yer verilmiş ve bu hususta gerekli açıklamalar, o başlık altında ele alınmıştır. Bu sebeple, bu başlık altında zapttan sorumluluğa ilişkin unsur ve sebepler için oradaki açıklamalarımız burada da aynen

⁴⁰⁷ Amıkhoğlu, s. 151; Aral/Ayrancı, s. 293.

⁴⁰⁸ Aral/Ayrancı, s. 293.

geçerlidir. Bu başlık altında, ruhsat sahibinin zapttan sorumlu olması durumunda, rödovansçının ne gibi hak ve imkanlara sahip olduğunu ele alacağız.

1. RÖDOVANSÇI ALEYHİNE AÇILAN DAVAYI RUHSAT SAHİBİNİN ÜSTLENMESİNİ TALEP HAKKI

6098 sayılı TBK m. 309’da düzenlenen, “*Bir üçüncü kişinin kiralanda kiracının hakkıyla bağdaşmayan bir hak ileri sürmesi durumunda kiraya veren, kiracının bildirimi üzerine davayı üstlenmek ve kiracının uğradığı her türlü zararı gidermekle yükümlüdür.*” Hükmüne göre, ruhsat sahibinin rödovansçı aleyhine açılmış bulunan davayı üstlenmek durumundadır⁴⁰⁹. Rödovansçı tarafından ruhsat sahibine yapılan bildirimle rağmen ruhsat sahibinin davayı üstlenmemesi durumunda, rödovansçı davayı kabul edebileceği gibi sulh yoluna gitme imkanı da bulunmaktadır⁴¹⁰.

Rödovansçı aleyhindeki davalar, bir aynî hak temelli olabileceği gibi komşuluk hukukundan da kaynaklanabilir. Örnek olarak, maden ruhsatı tescilden önce elde edilmiş olduğunda, halihazırda maden sicilinde eskiden gözüken kişi ile rödovansçı arasında rödovans sözleşmesi yapılmış olsun. Bu ihtimalde, maden hakkına dayanılarak ruhsat sahibi tarafından, rödovansçıya açılan davanın, maden sicilinde görülen kişi tarafından üstlenilmesi gerekmektedir. Benzer şekilde, rödovansçının maden alanına yaptığı yapının yüksek olması durumunda, komşu taşınmaz malikinin, komşuluk hakkının ihlal edildiği gerekçesiyle açılan davanın ruhsat sahibince üstlenilmesi gerekmektedir⁴¹¹.

⁴⁰⁹ Erdoğan, Rödovans, s. 150; Yavuz, Özel, s. 425 vd; Gümüş, Kira, s. 138; Acar, s. 265; Amıkhoğlu, s. 156.

⁴¹⁰ Gümüş, Özel, s. 274; Acar, s. 266; Yavuz, Özel, s. 425 vd.

⁴¹¹ Erdoğan, Rödovans, s. 150.

2. UĞRADIĞI ZARARLARIN GİDERİLMESİNİ TALEP HAKKI

TBK m. 309 çerçevesinde, ruhsat sahibi, r dovans ya açılan davanın  stlenilip  stlenilmedi inden bağımsız olarak, açılmış bulunan bu dava sebebiyle rödovansçının u ramı  olduğu zararları gidermekle yükümlüdür. Ruhsat sahibinin söz konusu yükümlülüğünün meydana gelebilmesi bakımından zaptın gerçekleşmiş olması, e  söyleyişle, üçüncü kişinin davayı kazanmış olması gerekmektedir.    nc  kişinin davasının reddi durumunda, rödovansçının u radı ı zararların giderilmesini talep imkanı bulunmamaktadır⁴¹².

3. S ZLE MEY  FES H HAKKI

Zaptın gerçekleşmesi durumunda, satış sözleşmesinde zapta ilişkin hükümlerin kıyas yoluyla, kiracının kira sözleşmesini feshedilece i şeklinde doktrinde ifade edilmektedir⁴¹³. Bu görüşün, rödovans sözleşmeleri yönünden de uygulama alanı bulabileceği de erlendirilmektedir⁴¹⁴.

IV. R DOVANS NIN BORÇLARI

A. MADEN SAHASINI TESL M ALMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Kiracının kiralananı kullanma ve iyi şekilde işletme borcu TBK m. 364'te düzenlenmiştir. Buna göre, “(1) *Kiracı, kiralananı  zg lendi i amaca uygun ve iyi bir biçimde i letmekle, özellikle ürün vermeye elverişli bir durumda bulundurmakla yükümlüdür. (2) Kiracı, kiraya verenin izni olmaksızın, kiralananın işletme usulünü, kira süresinin bitiminden sonra etkisi görülebilecek biçimde de i tiremez.*”  eklinindedir.

⁴¹² **Erdoğan**, Rödovans, s. 150; **Yavuz**,  zel, s. 425 vd; **Acar**, s. 267; **G m  **,  zel, s. 274.

⁴¹³ **Yavuz**,  zel, s. 425 vd.

⁴¹⁴ **Erdoğan**, Rödovans, s. 150-151.

Rödovansçının maddede belirtilen borcunu ifa edebilmesi için, ilk olarak maden sahasını teslim alma yükümlülüğü bulunmaktadır⁴¹⁵.

B. İLGİLİ SAHAYI İŞLETME VE İYİ HALDE MUHAFAZA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

TBK m.364'e göre, rödovansçı her zaman sahayı iyi bir şekilde işletme borcu altındadır. Bu borçtan anlaşılması gereken rödovansa konu sahayı tahsis amacına uygun şekilde işletilmesi gerekmektedir. Maden işletme amacıyla kiralanan sahada bu işten başka bir iş yapılamaz. Ancak esas işi aksatmayacak rödovansa konu şeye ve hasılatı zarar vermeyecek küçük işletmeler yapılabilir⁴¹⁶.

Burada değinilmesi gereken bir nokta da rödovans sözleşmelerinde çıkarılan maden türü değiştirilirse ne olacağıdır. Maden Kanunu maden türlerini gruplamış ve her gruba ayrı ruhsat çıkarılacağını düzenlemiştir. Ayrıca Maden Kanunu m.16 f. 10: *“Ruhsatlar, sicile kaydedildiği tarihte yürürlüğe girer. Bir grup için verilen ruhsat, diğer gruptaki madenler için hak sağlamaz. Ancak ruhsata konu madenin üretilmesi için, işletme faaliyetinin zarurî neticesi olarak çıkarılan diğer grup madenler Genel Müdürlükten izin almak sureti ile değerlendirilebilir. İşletme projesinde belirtilen termin plânına göre belirtilen süre içinde ruhsata konu madenin ekonomik olarak işletilmemesi halinde, üretilmiş olan diğer grup madenlerin satış bedelinin iki katı tutarında idarî para cezası alınarak bu madenlerin üretimi için verilmiş izin iptal edilir.”*

Şeklinde düzenlenmiştir. Hükümden de anlaşılacağı üzere başka bir grup madenlerin çıkarılması ancak esas madenin çıkarılması için zorunlu olmasına ve genel müdürlükten alınacak izne bağlıdır. Rödovansçı bunun aksine hareket ederse işletme

⁴¹⁵ Erdoğan, Rödovans, s. 153.

⁴¹⁶ Altaş, s. 114.

yükümlülüğüne aykırı hareket etmiş olacak ve ruhsat sahibine karşı borcun gereği gibi ifa edilmemesinden sorumluluğu söz konusu olacaktır.

Kiracının iyi bir şekilde işletme borcunun unsurlarından biri de hasılat getirmeye uygun bulundurulması ve hasılat yeteneğinin tüketilmemesidir⁴¹⁷. Buna göre kiracı söz konusu yeri kullanırken bu hususlara dikkat ederek kullanması gerekmektedir. Ancak rödovans sözleşmeleri için bu unsurları geçerli değildir. Zira rödovans sözleşmelerinde işin mahiyeti gereği arazinin hasılat yeteneği azalacaktır.

Rödovansçının söz konusu sahayı işletirken uyması gereken kural kısaca şu şekilde ifade edilebilir. rödovansçı rödovansa konu sahayı işletirken gerekli özen ve ihtimamı göstermek zorundadır. Buradaki özen TMK m.2'deki dürüstlük kuralına göre belirlenir. Bu özen yükümüne aykırı hareket ederek ruhsat sahibinin zarar uğraması halinde TBK m. 112 vd. hükümlerine göre borçlunun sorumluluğuna gidilir⁴¹⁸.

Öte yandan, rödovansçının bu borcunun kapsamı, kendisine teslim edilen maden sahası ile sınırlı olup, kendisine teslim edilmeyen bir sahada maden sahasının işletilmesi sebepsiz zenginleşme hükümlerini gündeme getirecektir. Rödovans konusu olmayan maden sahasında çıkarılan maden için rödovans bedeli hesaplanmayacak olup, üretilen madenin sebepsiz zenginleşme hükümlerince ruhsat sahibine iadesi gerekecektir⁴¹⁹. Ancak, rödovans sözleşmesine konu maden sahası dışında kalan alana maden üretimi söz konusu olması durumunda, kaçak üretim gündeme gelecek olup, burası yönünden ruhsat sahibinin sebepsiz zenginleşme hükümlerine gidebilme olanağı bulunmamaktadır. Bu noktada Maden Kanunu m.12 f. 5 hükmü uygulama alanı bulacaktır⁴²⁰.

⁴¹⁷ Serim, s. 117.

⁴¹⁸ Altaş, s. 117.

⁴¹⁹ Erdoğan, Rödovans, s. 154.

⁴²⁰ Maden Kanunu, m.12/5: “Ruhsatı olmadan veya başkasına ait ruhsat alanı içerisinde üretim yapıldığının tespiti hâlinde faaliyetler durdurularak üretilen madene mülki idare tarafından el konulur. Bu fiili işleyenlere, ödenmesi gereken Devlet hakkına ilaveten bu fıkra kapsamında üretilmiş olup el konulan ve/veya el konulma imkânı ortadan kalkmış olan tüm madenin ocak başı satış bedelinin beş katı tutarında idari para cezası uygulanır. Üretim hakkı olmayan madenin üretiminin yapıldığının tespiti hâlinde faaliyetler durdurularak üretilen madene mülki idare amirliklerince el konulur. Bu fiili işleyen kişilere,

C. MADEN SAHASINI İŞLETMEYE ELVERİŞLİ BİR BİÇİMDE BULUNDURMA BORCU

TBK m.364 hükmü maden sahasının işletmeye elverişli biçimde bulundurma borcunu da içinde barındırmaktadır. Buna göre, rödovansçı gerekli masrafları yapmak suretiyle maden sahasının işletilmeye elverişlilik koşullarını sürdürmeye devam ettirmelidir⁴²¹. Maden sahasındaki cevherin çıkarılması amacıyla sözleşme akdedilmiş olduğundan dolayı, maden sahasında maden çıkarılabilme özelliğinin sona erdirilmesi bu borca aykırı davranıldığı anlamına gelmez. Burada, Yargıtay'ın da belirttiği üzere, “...Kiracının kiralananın hasılat getirme özelliklerini azaltması ya da yok etmesi halinde sorumlulukları bulunmaktadır...”⁴²².

D. BAKIM YAPMA BORCU

Rödovansçı, rödovans sözleşmesinin devamı süresince maden sahası ile birlikte kendisine teslim edilen taşınır eşyaların bakımını gereği gibi yapmakla yükümlüdür. Bunun kapsamına madencilik sektörü kapsamında küçük sayılabilecek masraflar girmekte olup, rödovansçı örf ve adete uygun olarak küçük onarımları ve tamiratları yapmak, bozulan veya kullanmakla eskiyerek ömrü tükenen ve değeri çok yüksek olmayan araç ve gerecin yenilerini yerine koymak durumundadır⁴²³. Öte yandan, rödovansçının kendi nam ve hesabına yapması gerekmeyen esaslı onarımların derhal ruhsat sahibine bildirilerek gerekli onarımların sağlanması gerekmektedir⁴²⁴.

ödenmesi gereken Devlet hakkına ilaveten bu fıkra kapsamında üretilmiş olup el konulan ve/veya el konulma imkânı ortadan kalkmış olan tüm madenin, ocak başı satış bedelinin beş katı tutarında idari para cezası uygulanır. El konulan madenler, mülki idare amirliklerince satılarak bedeli büyükşehir belediyesi olan illerde yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığı, diğer illerde il özel idaresi hesabına aktarılır. Bu fıkranın ihlalinin tekrarı hâlinde madenin ocak başı satış bedelinin on katı tutarında idari para cezası uygulanır.”

⁴²¹ Erdoğan, Rödovans, s. 155; Altaş, s. 114; Amıkhoğlu, s. 175.

⁴²² Yargıtay 14. HD, T.18.10.2010, E.2010/9168, K.2010/10791.

⁴²³ Amıkhoğlu, s. 196; Eremekçi/Süleymanoğlu, s. 138; Erdoğan, Rödovans, s. 155.

⁴²⁴ Altaş, s. 120; Erdoğan, Rödovans, s. 155.

Rödovansçının bu borcunu yerine getirmemesi durumunda, ruhsat sahibinin 369. madde çerçevesinde sözleşmeyi fesih imkanı bulunmaktadır.

E. İHBAR BORCU

Yukarıda da belirttiğimiz üzere kira konusu mal üzerinde esaslı tamirat gerektiren bir hasar meydana geldiğinde kiralayanın esaslı tamirâtı yaptırma yükümlülüğünün kiralayanda olduğunu belirtmiştik. Kiralayanın bu tamirâtı yaptırabilmesi için ondan haberdar olması gerekmektedir. Kiracıya yüklenen bu mükellefiyete ihbar mükellefiyeti denmektedir.

Yine zapta karşı tekeffül hükümlerinin uygulanabilmesi için kiralayana bir ihbarda bulunulması gerekmektedir⁴²⁵.

Rödovans sözleşmesinde de bu kurallar aynen geçerli olacaktır. İhbar mükellefiyeti kiralayan durumundaki rödovansçıdadır. İhbar burada genel görünüş şekli olan külfet değil aksine mükellefiyettir. Yani ihbarın yapılmamasından ruhsat sahibinin oluşacak zararının tazmini yükümü ihbarı yapmayan rödovansçıda olacaktır. Rödovansçı bu ihbarı yapmadan veya yapıp da ruhsat sahibinin tamirâtı yaptırmaması halinde TBK m. 113 gereği hakimden izin alarak kendisi veya bir başkasına işi yaptırabilir.

F. RÖDOVANS BEDELİNİ VE YAN GİDERLERİ ÖDEME BORCU

Rödovans bedeli rödovans sözleşmesinin kurucu unsurlarındandır. Ücret rödovans sözleşmesinin esaslı unsurlarından olması nedeniyle sözleşmenin kurulması için ücretin belirlenmiş ve belirlenebilir olması gerekir.

Rödovans sözleşmesinde rödovans bedeli adi kiradaki gibi değil fakat kiralanan şeyin yani maden ruhsatı ve sahanın semere, hasılat verme kabiliyetine göre belirlenir. Yine adi kiradan farklı olarak rödovans sözleşmesinde rödovans bedeli olarak

⁴²⁵ Altaş, s. 121.

belirlenecek ücret ayni veya nakdi olarak belirlenebilir. Nakdi rödovans bedeli rödovansçının ruhsat sahibine bir miktar para ödemesidir. Ayni olarak belirlenen rödovans bedeli ise semerelerin belirli bir kısmının rödovans bedeli olarak ruhsat sahibine verilmesidir. Bedelin bu şekilde belirlenmesi sözleşmenin geçerliliğine etki etmez⁴²⁶.

Rödovansçının söz konusu sahayı en iyi şekilde değerlendirerek işletmesi gerekmektedir. Zira bu rödovansçının yükümlülüklerinden biridir. Rödovans bedelinin net kara göre veya elde edilen ürüne göre belirlendiği durumlarda rödovans bedelini rödovansçının çalışması etkileyecektir. Bu yüzden de ruhsat sahibine, kiracının daha yüksek bir hasılatı elde edebileceği halde bir kusurundan dolayı veya makul olmayan başka bir nedenden dolayı yüksek hasılat elde etmediğini iddia ederek aradaki farkı talep etme yetkisi verilmelidir. Burada ispat yükü ruhsat sahibine düşecektir. Rödovansçının ise makul gerekçeler sunarak bu fazla bedelden kurtulma  ansı vardır. Örneğin beklenmedik hal vakıalarından biri gerçekleşmiş ise rödovansçının gerekçesi makul olabilir.

TBK m. 363'te olağanüstü hallerde kira bedelinden indirimi içeren bir hüküm düzenlemiştir. Buna göre, *“Tarımsal bir taşınmazın her zamanki verimi, olağanüstü felaket veya doğal olaylar yüzünden önemli ölçüde azalırsa kiracı, kira bedelinden orantılı bir miktarın indirilmesini isteyebilir.*

Bu haktan başlangıçta feragat, ancak kira bedelinin belirlenmesi sırasında bu gibi durumların meydana gelmesi olasılığı göz önünde tutulmuş veya doğan zarar bir sigorta ile kar ılanmı  ise, geçerli olur.” şeklindedir.

Bu madde metni aynen rödovans sözleşmesine de uygulanır. Burada belirtilen haller beklenmedik hallerdir. Beklenmedik hal tarafların önceden  ng remedi i veya öngörülmesi mümkün olmayan hallerdir⁴²⁷. Böyle bir durumda rödovansçı kira bedeli

⁴²⁶ Alta , s. 122-123.

⁴²⁷ Alta , s. 125.

ister hasılatın belirli bir miktarı olsun, ister belirli bir miktar para olsun, isterse de kardan pay olsun indirim isteyebilecektir⁴²⁸. Bu indirim talebinden feragat ise normalde geçersizdir. Ancak meydana gelen zarar bir sigorta ile karşılanmışsa yapılan feragat geçerlidir.

Rödovans bedelinin ödenmesi için ne zaman ödeneceği konusunda TBK m. 362 f. 1 düzenlenmiştir. Bu maddeye göre rödovansçı, rödovans bedelini ve rödovansa konu olan giderleri yıl sonunda veya her hâlükârda rödovans sözleşmesinin sonunda ödeyecektir. Tabii olarak bu hususun taraflarca aksi kararlaştırılması mümkündür. Yine bu hususta bir yerel örf adet var ise ödeme zamanı örf adete göre yapılmalıdır.

Rödovans bedelinin ödenmemesi halinde kanunu ruhsat sahibine bir hak tanımıştır. Buna göre rödovans bedelinin ödenmesi için rödovansçıya ihtar çekerek 60 günlük bir mehil verebilir ve bu mehil sonunda rödovansçı bedeli ödemez ise ruhsat sahibi sözleşmeyi feshedebilir. Ruhsat sahibi sözleşmeyi feshetmek istiyorsa ihtarda bulunup 60 günlük süreyi beklemesi zorunludur⁴²⁹.

Ürün kirasında hapis hakkına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak genel hükümlere yapılan atıf gereği adi kirada mevcut olan kira bedelinin ödenmemesi halinde ortaya çıkan hapis hakkı burada da uygulanabilir. Ürün kirasında ve dolayısıyla rödovans sözleşmesinde uygulanacak hapis hakkı yukarıda da belirttiğimiz üzere madencilik faaliyetlerine de uygun olarak kapsadığı zaman dilimi bakımından işlemiş bir yıl ve işleyecek altı aylık kira bedelini için kullanılır⁴³⁰.

Hapis hakkının kapsamı ise icra kanunundaki haczi caiz olmayan mallarla sınırlıdır⁴³¹. Hapis hakkına rödovans alanı üzerindeki taşınır konuları konu olur.

⁴²⁸ Feyzioğlu, s. 552.

⁴²⁹ Topaloğlu, s. 55.

⁴³⁰ Altaş, s. 125.

⁴³¹ Zevkliler, s. 227.

G. RÖDOVANSÇININ ALT KİRA VE KİRANIN DEVRİ YASAĞINA UYMA BORCU

Rödovansçı ürün kirasında alt kira yasağını düzenleyen TBK m. 366 gereği ruhsat sahibinin rızası olmaksızın kiralananı başkasına kiraya veremeyecektir. Ayrıca yine kullanım ve işletme hakkını da hiçbir surette başkasına devredemez⁴³². Kanunu bu devri yasaklamasının sebebi rödovans sözleşmesinde yapılacak işe ilişkin rödovansçının teknik bilgi ve becerisinin sözleşmenin yapılmasında göz önüne alınmasıdır. Yine birazdan değinileceği üzere rödovans sözleşmesinin bir etkinlik unsuru olan bakanlık izninin alınması da alt kiraya ilişkin bir yasak olarak değerlendirilebilir. Ancak rödovansçı, kiralanda bulunan bazı yerleri, ruhsat sahibi için ve maden sahasının işletilmesi için zarar doğuracak bir değişikliği gerektirmemek koşuluyla kiraya verebilir. Rödovansçının, başkalarıyla yapabileceği kira sözleşmelerine, alt kiraya ilişkin kurallar, kıyas yoluyla uygulanır.

18.02.2015 tarihli değişiklikle yürürlük kazanan 6592 sayılı Kanun ile rödovans sözleşmelerinin MAPEG'in iznine tabi olduğu ve izin alınmaksızın akdedilen rödovans sözleşmeleri ile yürütülen faaliyetlerin durdurulacağı hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla Bakanlığın izni gereken bir sözleşmeye alt kira sözleşmesi yapılması veya bu sözleşmeden doğan hak ve borçların üçüncü kişiye devrinde ruhsat sahibinin izin ve icazetini aramak evleviyetle isabetli olmayacaktır ⁴³³ . Buna karşılık rödovans sözleşmelerinde alt kiranın yapılmasının veya sözleşmenin devrinin direkt olarak yasaklanması da hukuken kabul edilebilir bir durum olmayacaktır. Olması gereken ise, alt kiranın yapılmasında veya sözleşmenin devri yapılması hallerinde, mevcut yasal

⁴³² Arkan Serim, s. 124.

⁴³³ Amıkhoğlu, s. 199.

düzenlemeye istinaden bakanlığın izninin alınması zorunluluğunun burada da uygulanması gerekeceğidir⁴³⁴.

E. KATLANMA BORCU

Rödovans sözleşmelerine kıyas yoluyla uygulanacak olan 319. maddeye göre, “(1) Kiracı, kiralananın ayıplarının giderilmesine ya da zararların önlenmesine yönelik çalışmalara katlanmakla yükümlüdür. (2) Kiracı, bakım, satış ya da sonraki kiralama için zorunlu olduğu ölçüde, kiraya verenin ve onun belirlediği üçüncü kişinin kiralananı gezip görmesine izin vermekle yükümlüdür. (3) Kiraya veren, çalışmaları ve kiralananın gezilip görüleceğini uygun bir süre önce kiracıya bildirmek ve bunların yapıldığı sırada kiracının yararlarını göz önünde tutmak zorundadır. (4) Kiracının kira bedelinin indirilmesine ve zararının giderilmesine ilişkin hakları saklıdır.” Buna göre, rödovansçının maden sahasında meydana gelen ayıpların giderilmesine ve zararların önlenmesine ilişkin çalışmalara katlanma borcu bulunmaktadır. Aynı şekilde rödovansçı, rödovans bedelinin çıkarılan maden bir bölümü şeklinde belirlendiği durumlarda, ruhsat sahibinin maden sahasının gereği gibi işletilip işletilmediğinin denetlenmesi hakkına karşılık olarak da, rödovansçının bu duruma katlanma yükümlülüğünün bulunduğu ifade edilmektedir⁴³⁵.

V. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİ İLE YAPILAN MADEN İŞLETME FAALİYETLERİNDEN KAYNAKLANAN HUKUKİ SORUMLULUK

A. GENEL OLARAK

Madencilik faaliyetleri riskli işler grubuna giren bir çalışma alanıdır. Maden ocağının işletilmesi sırasında hem üçüncü kişilere hem de arazi sahibine maddi zararlar

⁴³⁴ Erdoğan, Rödovans, s. 162-163.

⁴³⁵ Altaş, s. 187-188; Amikhoğlu, s. 203.

verilmesi ihtimal dahilindedir. Rödovans sözleşmesiyle işletilen sahalarda bu kişiler rödovans sözleşmesinin dışında olduğundan meydana gelen zararlar rödovansçının mı veya ruhsat sahibinin mi sorumluluğunda olacağı akla gelebilir. Bu vesileyle bu bölümde rödovans sözleşmesi ile işletilen maden sahalarında üçüncü kişilere verilen zararlara ilişkin sorumluluk hükümleri sözleşmenin iki tarafı için de ayrı ayrı incelenecektir. Rödovans sözleşmeleriyle yapılan madencilik faaliyetlerinden kaynaklanan sorumluluk belirlenirken öncelikle genel bir çerçeve sorumluluk ve daha sonra özel hükümlerin incelenmesi daha faydalı olacaktır.

B. RÖDOVANSÇI VE RUHSAT SAHİBİNİN MÜTESELSİL SORUMLULUĞU

Madencilik faaliyetlerinin risk ve tehlikelerinin çok yüksek olduğu bilinmektedir. Yine İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu m. 9 uyarınca çıkarılan işyeri tehlike sınıfları tebliğinde “çok tehlikeli” is sınıfında yer almıştır. TBK m. 71 de ise her türlü önleme rağmen önüne geçilmesi mümkün olmayan tehlikelere karşı bir hüküm getirilmiştir. Buna göre: *“Önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletmenin faaliyetinden zarar doğduğu takdirde, bu zarardan işletme sahibi ve varsa işleten müteselsilen sorumludur. Bir işletmenin, mahiyeti veya faaliyette kullanılan malzeme, araçlar ya da güçler göz önünde tutulduğunda, bu işlerde uzman bir kişiden beklenen tüm özenin gösterilmesi durumunda bile sıkça veya ağır zararlar doğurmaya elverişli olduğu sonucuna varılırsa, bunun önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletme olduğu kabul edilir. Özellikle, herhangi bir kanunda benzeri tehlikeler arzeden işletmeler için özel bir tehlike sorumluluğu öngörülmüşse, bu işletme de önemli ölçüde tehlike arzeden işletme sayılır. Belirli bir tehlike hâli için öngörülen özel sorumluluk hükümleri saklıdır. Önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletmenin bu tür faaliyetine hukuk düzenince izin verilmiş olsa bile, zarar görenler, bu işletmenin faaliyetinin sebep olduğu zararlarının uygun bir bedelle*

denkleştirilmesini isteyebilirler.” Şeklinde düzenlenen madde metni incelendiğinde rödovans sözleşmelerine bu hükmün uygulanıp uygulanmayacağı hususu akla gelebilir.

Bu hususun rödovans sözleşmesine uygulanabilmesi için öncelikle işletmenin tehlike arz eden bir işetme olması gerekmektedir⁴³⁶. Kanun koyucu bu hususu işin yetişmiş uzmanı tarafından her türlü  nlem alınmasına rağmen hala zarar meydana getirmeye elverişli bir iş kolu olması gerekir⁴³⁷. Hem İSGK uyarınca hem de genel anlamda bilindiği üzere madencilik faaliyetleri bu kapsamda değerlendirilmelidir. Daha sonra ise zararın işletme faaliyetinden kaynaklanması gereklidir⁴³⁸.

TBK kapsamında tehlike sorumluluğundan söz edebilmek için madde metninde belirtilen işletme sahibi ve işleten kavramlarının rödovans sözleşmesine bire bir şekilde uyup uymaması incelenmelidir. Rödovans sözleşmelerinde rödovansçıya maden hakkı devredilmediği ancak kullanım hakkı tanındığını daha önce belirtmiştik. Dolayısıyla MAPEG nezdinde madencilik faaliyetlerinden esas sorumlu ruhsat sahibi olacaktır. Bunun bir sonucu olarak ise ruhsat sahibi diğer ürün kirası sözleşmelerinden farklı olarak rödovansçının işletmesine sıklıkla müdahalede bulunabilmektedir. Hatta çoğunlukla sahada mevcut araç ve tesisatı kendisi kurmaktadır. Bu durum nimet külfet dengesi ile birlikte incelendiğinde ruhsat sahibinin TBK kapsamında “*işletme sahibi*” olarak; rödovansçının da “*işleten*” olarak değerlendirilmesi doğru olacaktır⁴³⁹.

Bu değerlendirmeler işığında rödovans yoluyla yapılan madencilik faaliyetlerinden kaynaklanan zararlarda tarafların müteselsilen sorumlu olduğunu söylemek mümkündür. Ancak bilinmelidir ki söz konusu sorumluluk hükmü genel kural

⁴³⁶ Erdoğan, Genel, s. 155.

⁴³⁷ Erdoğan, Rödovans, s. 166; Amıkhoğlu, s. 207.

⁴³⁸ Erdoğan, Genel, s. 156.

⁴³⁹ Erdoğan, Rödovans, s. 167; Amıkhoğlu, s. 208.

olup tarafların sorumluluğa ilişkin özel olarak düzenlenen hükümlerin uygulanmasının mümkün olmadığı yerlerde kendine uygulama alanı bulacaktır⁴⁴⁰.

C. RUHSAT SAHİBİNİ HUKUKİ SORUMLULUĞU

1. GENEL OLARAK

Rödovans sözleşmeleriyle madencilik faaliyetleri yürütülürken işin fiili kısmını yani maden sahasına erişim, arama veya galeri açma faaliyetlerini rödovansçı yapacaktır. Dolayısıyla burada bahsedilecek kısım rödovansçının fiillerinden ruhsat sahibinin sorumlu olacağı kısımdır. Ruhsat sahibi ile rödovansçı arasında tabii olarak bir rücu ilişkisi olacaktır.

Ruhsat sahibinin sorumluluğu kapsamında Maden Kanunu m.46'da maden sahasına verilen zarara ilişkin özel hükümler getirilmiştir. Ancak Ruhsat sahibinin sorumluluğu hususuna geçmeden önce maden sahasının kamu arazisi ve özel arazi olması yönünden bir ayırım yapmak gerekmektedir. Bu hususta Maden Kanunu m. 46 f. 10'da düzenlenen *“Hazinenin özel mülkiyetinde veya Devletin hüküm ve tasarrufundaki yerlerde yapılan madencilik faaliyetleri için bu Kanunun yürürlük tarihinden sonra kira, ecrimisil alınmaz.”* hükmü gereğince maden sahasına konu arazi hazineye aitse mülkiyet hakkının ihlali olabilecek durumlar halihazırda ruhsat ve devlet hakkı ile tazmin edildiğinden ruhsat sahibinin herhangi bir tazminat sorumluluğu olmayacaktır⁴⁴¹.

2. MADENCİLİK FAALİYETİ KAPSAMINDA TAŞINMAZ MALİKİNE VERİLEN ZARARLAR

Daha önce değinildiği üzere bir maden sahasında ruhsat verilmeden önce taşınmaz özel mülkiyete ait bir taşınmaz ise; taşınmaz sahibi ile ruhsat sahibi arasında bir kira veya

⁴⁴⁰ Amıkhoğlu, s. 209.

⁴⁴¹ Erdoğan, Röдовans, s. 168.

irtifak ilişkisi kurulmalı veya bu hususlarda taraflar anlaşamazsa Maden Kanunu m. 46 gereği MAPEG'e yapılan başvuru üzerine kamulaştırma usullerine göre⁴⁴² irtifak hakkı tesis edilmesi veya taşınmazın kamulaştırılması söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla arazi sahibi ile nispi ilişki içinde bulunan kişi ruhsat sahibi olacaktır⁴⁴³. Görüleceği üzere maden sahası üzerindeki anlaşma veya tesis edilecek aynı hakların muhatabı ruhsat sahibiyken maden sahasının işletmesi rüdevansçıdır. Her iki ilişkinin de kendi içinde nispi olması sebebiyle arazi sahibine karşı sorumlu kişi ruhsat sahibi olacaktır⁴⁴⁴.

Taşınmaz sahibi ile ruhsat sahibi arasında kurulan nispi ilişki veya irtifak hakkı mülkiyet hakkını zedelemekten ruhsat sahibine maden işletme için gerekli iş ve işlemleri yapma hakkı verir. Taraflar arasındaki nispi ilişkide kullanımın sınırları serbestçe tasarruf edilebilecektir. Ancak irtifak hakkının sınırlarının belirlenmesi ise TMK'daki hükümlere göre yapılacaktır. Zira maden kanununda söz konusu irtifaka ilişkin herhangi bir sınır getirilmemiştir. Buna göre ruhsat sahibi ve rüdevans sözleşmesinde rüdevansçı TMK m.786 da belirtilen: *“irtifak hakkı sahibi, hakkının korunması ve kullanılması için gerekli olan önlemleri alabilir; ancak, hakkını yüklü taşınmazın malikine en az zarar verecek biçimde kullanmak zorundadır.”* Sınırlar çerçevesinde madeni işletmek zorundadır⁴⁴⁵. Söz konusu sınırın aşılmasında TMK m. 786 vd. ile belirtilen irtifak hakkı sahibinin sorumluluğu hükümlerinin uygulama alanı bulacağı düşünülebilse de Maden Kanunu ile bu hususta düzenlenen hüküm gereği özel kanun-genel kanun uygulama sıralaması sonucu Maden Kanunu m. 46 f. 4 kendine uygulama alanı bulacaktır. Maden Kanunu m. 46 f. 4: *“Faaliyetler sırasında sahaya zarar verilmesi durumunda ruhsat sahibi adli merciler tarafından tespit edilecek tazminatı arazi sahibine ödemek ve sahayı kullanılabilir durumda terk etmekle yükümlüdür.”* Şeklinde düzenlenmiştir. Söz konusu

⁴⁴² Öztoprak, s. 88

⁴⁴³ Erdoğan, Rüdevans, s. 168.

⁴⁴⁴ Amıkhoğlu, s. 212.

⁴⁴⁵ Erdoğan, Rüdevans, s. 171; Topaloğlu, maden, s. 323.

hükümde bahsi geçen sorumluluk hukuka uygun bir işlemten kaynaklanan sorumluluktur. Zira ruhsat sahibi veya rödovans sözleşmesinde rödovansçı gerekli izinleri almak suretiyle üçüncü kişinin mülkiyet hakkına müdahalede bulunmaktadır. Dolayısıyla burada bahsedilen sorumluluk fedakarlığın denkleştirilmesi kapsamında değerlendirilebilir⁴⁴⁶.

Maden üzerinde kurulu irtifakın sınırının aşılması konusunda değinilmesi gereken bir diğer nokta da sorumluluğun belirlenmesinde sınırı aşan kusuruna bakılıp bakılmayacağı hususundadır. Bir görüşe göre maden sahası üzerinde kurulmuş irtifak hakkının sınırının aşılması durumunda sınırı aşan kusuru olmasa dahi Maden Kanunu m. 46 f. 4 çerçevesinde tazminat sorumluluğuna gidilecektir⁴⁴⁷. Zira burada bir hakkın kullanılması söz konusu olduğundan halihazırda kusurdan söz etmek mümkün olmayacaktır. Öte yandan diğer bir görüşe göre ise irtifak hakkı tesis edilirken muhtemel zararlar göz önünde bulundurularak bir irtifak hakkı belirleneceğinden öngörülebilir zararların tazmin bedeli de bu irtifak bedeline dahil olacağı ve dolayısıyla bundan öte meydana gelen zararlarda kusur aranması gerekeceği savunulmuştur⁴⁴⁸. Kanımızca ilk görüş daha isabetlidir zira maden işletme faaliyetleri hem hakkın kullanılması kapsamında yapılan işlem olması hem de madencilik faaliyetlerinde muhtemel bütün zararları öngörmenin pratikte imkansız olmasıdır. Kaldı ki mülkiyet hakkının korunması özellikle AİHM nezdinde önem arz ettiğinden ilk görüşün tercih edilmesi daha doğru olacaktır.

Maden sahası üzerinde bir irtifak, anlaşma veyahut kamulaştırma işlemi yapılmadan taşınmaz sahibinin mülkiyet hakkına zarar verildiği takdirde ise taşınmaz sahibi TMK hükümlerine göre zilyetliğin korunması ve mülkiyetin korunması yollarına başvurabilecektir. Tazminatın muhatabı ise mülkiyet hakkını ihlal edecek kişi olup maden

⁴⁴⁶ **Erdoğan**, Rödovans, s. 171; **Topaloğlu**, maden, s. 325; **Amıkhoğlu**, s. 213.

⁴⁴⁷ **Erdoğan**, Rödovans, s. 171; **Topaloğlu**, maden, s. 325; **Öztoprak**, s. 89; **Özdamar**, Devir, s. 331.

⁴⁴⁸ **Amıkhoğlu**, s. 214.

hukuku çerçevesinde bir müteselsil sorumluluktan bahsetmek mümkün görülmemektedir. Yine maden sahasının kamulaştırılması durumunda ise taşınmaz tamamen hazinenin hüküm ve tasarrufu altına gireceğinden bu hususta yukarda belirttiğimiz üzere bir tazminat sorumluluğu ortaya çıkmayacaktır.

3. MADENCİLİK FAALİYETİ KAPSAMINDA ÜÇÜNCÜ KİŞİYE VERİLEN ZARARLAR

Rödovansa konu taşınmaz üzerinde madencilik faaliyetleri esnasında bir üçüncü kişinin taşınmazına zarar verilmesi ise ihtimal dahilindedir. Gerçekten de rödovansçı maden sahasını işletirken geçiş yaptığı taşınmazlara zarar verebilir veya maden alanında yapılan patlamalar komşu arazilerde çöküntülere yol açabilmektedir. Bu durumda ise sorumluluğun hangi kapsamda belirleneceği sorunu ortaya çıkar. Maden Kanunu'nda bu hususta bir düzenleme yapılmamıştır. Dolayısıyla bu konuda genel hükümlere başvurmak gerekecektir. Konunun başında belirttiğimiz üzere TBK m. 71'de mevcut tehlike sorumluluğu her zaman burada uygulanabilecektir. Ancak bundan önce konu üzerine verilmiş Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı mevcuttur⁴⁴⁹. Bu karara göre yüksek mahkeme maden sahasını bir yapı olarak kabul etmiş ve yapı malikinin sorumluluğunu düzenleyen TBK m. 69'a(Mülga BK m. 58) göre hüküm kurmuştur. Söz konusu karara göre yapının toprağın altında olup olmaması bir önem arz etmemektedir.

YİBK tarafından belirlenen bu sorumluluk kapsamının rödovans sözleşmesine uyarlanmasında ise kimin yapı maliki olacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu konuda TBK m. 69'da kimlerin yapı maliki olarak belirlendiğine bakarak kıyas yoluyla çıkarım yapılabilecektir. Gerçekten TBK m. 69'da eşya hukuku kurallarına göre taşınmazın sicilde maliki görünen kişi yapı maliki sayılmıştır. Maden sahasının malikinin rödovans sözleşmesi dışı üçüncü bir kişi olması sorumluluk açısından önem arz etmemektedir. Zira

⁴⁴⁹ YİBK. T.04.05.1966, E. 1965/6, K.1966/4.

rödovans sözleşmesinde daha önce belirtildiği üzere asıl kiralanan şey kendine özgü bir aynı hak olan maden işletme hakkıdır. Maden sahası ise bu hakkın sadece ayrılmaz bir parçasıdır. Dolayısıyla yapı malikinin ruhsat sahibi olduğu net olarak söylenebilir. TBK m. 69 ve TBK m. 71 aynı anda somut bir vakıya uygulanır durumda olabilir. Böyle bir halde YİBK'nın normlar hiyerarşisindeki yeri gereği TBK m. 69'un tercih edileceği söylenebilir. Ancak belirtmekte fayda vardır ki ruhsat sahibi ile rödovansçı arasındaki rücu ilişkisi devam etmektedir. Dolayısıyla ruhsat sahibi ödediği zararlar için rödovansçıya rücu edebilecektir.

Burada değinilmesi gereken bir diğer konu ise Medeni Kanun'da taşınmaz malikinin sorumluluğunu düzenleyen TMK m. 730 hükmünün uygulama alanı bulabileceğidir. Gerçekten de madde metni incelediğinde bu sorumluluğun şartları bir taşınmaz olmalı, taşınmazın taşkın kullanımı sonucu bir zarar veya zarar tehlikesi meydana gelmeli ve illiyet bağı mevcut olmalı şeklinde sayılabilir⁴⁵⁰. TMK m. 730'a göre taşkın kullanım olabilecek haller ise “aktif müdahale”, “pasif müdahale” ve “manevi müdahale” şeklinde olabilmektedir⁴⁵¹. Rödovans sözleşmesiyle işletilen maden sahalarında söz konusu hallerin tamamının gerçekleşmesi çeşitli durumlarda mümkün olmaktadır. Maden sahasının işletilmesi esnasında özellikle aktif müdahale olarak meydana gelebilecek hadiseler TMK m. 737 f. 2'de belirtilen kurum, toz, sarsıntı veya gürültü şeklinde sayılabilir⁴⁵².

Maden Kanunu m. 46 f. 4 hükmü yalnızca maden sahası ile sınırlandırıldığından maden sahası dışında kalan komşu taşınmazlara verilen zararlar bakımından bir hüküm getirmemiştir. TMK m. 730 hükmünde ise sorumluluk mülkiyet hakkından kaynaklanmaktadır⁴⁵³. Ancak sınırlı aynı hak sahiplerinin de taşınmazı bizzat kullandığı

⁴⁵⁰ Abik, Yıldız, “Taşınmaz Malikinin Olumlu Müdahaleler Nedeniyle Komşulara Karşı Sorumluluğu” EBYÜHFD, C.XIV, S. 3-4, Y.2010, ss. 145-186.

⁴⁵¹ Abik, s. 145.

⁴⁵² Abik, s. 170.

⁴⁵³ Abik, s. 146.

durumlarda; TMK'ya göre sınırı aşan kullanımlarından bizzat sorumlu olacağı söylenebilir⁴⁵⁴.

Rödovans sözleşmelerinde ise ruhsat sahibi lehine irtifak tesis edildiği takdirde TMK m. 730 hükümleri irtifak lehtarının aşırı kullanımı sonucu verdiği zararlardan sorumlu olacağı söylenebilir⁴⁵⁵.

Yine sadece maden işletme hakkı değil ancak maden hakkının tamamının rödovans sözleşmesine konu olduğu durumlarda TMK m. 730 hükümlerince ruhsat sahibi irtifak lehtarı olarak aşırı kullanımdan sorumlu olabilecektir. Zira yukarda “*Maden Hakkının Hukuki Niteliği*” belirttiğimiz üzere maden hakkı aynı hak niteliği taşımakta ancak TMK'da belirtilen sınırlı sayı prensibi ilkesi gereğince irtifaklar arasında sayılamamaktadır. Bu vesileyle maden hakkı kavramı kendine özgü bir aynı hak olarak nitelendirilebilmektedir. Dolayısıyla kendine özgü bir irtifak hakkı olan maden hakkının tamamı rödovans sözleşmesine konu olduğunda ruhsat sahibinin sorumluluğuna gidilebilmelidir.

D. RÖDOVANSÇININ HUKUKİ SORUMLULUĞU

1. RÖDOVANÇININ MADENCİLİK FAALİYETİ DIŞINDA YAPTIĞI İŞLEMLERDEN SORUMLULUĞU

Üçüncü kişilerin uğradığı zararın madencilik faaliyetleri esnasında yaşanması halinde hukuki sorumluluğun kapsamı yukarda değerlendirilmişti. Rödovansçının madencilik faaliyetleri dışında üçüncü kişilere zarar vermesi durumunda sorumluluk nasıl belirlenecektir? Maden Kanunu m. 46 f. 4 hükmünde belirtilen “*madencilik faaliyetleri*” mefhumu muhalifinden madencilik faaliyetleri dışında üçüncü kişilere verilen zararlardan

⁴⁵⁴ Abik, s. 148; Erdoğan, Rödovans, s. 178.

⁴⁵⁵ Erdoğan, Rödovans, s. 178.

ruhsat sahibinin sorumluluğuna gidilemeyeceği çıkarılabilir. Dolayısıyla bu durumda rödovansçı şahsen sorumlu olacaktır⁴⁵⁶.

Sorumluluğun kapsamı belirlenirken yine mevcut madde hükmünden faydalanarak zararın madencilik faaliyetleri esnasında meydana gelmemesinden ötürü TBK m.71'e ve m. 69'a gidilemeyeceği söylenebilir. O halde rödovansçı TBK m. 49 hükümlerince sorumlu olacaktır.

2. RÖDOVANSÇININ İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KAPSAMINDA HUKUKİ SORUMLULUĞU

Maden Kanunu bütün bu düzenlemelerin yanında rödovansçıya iş hukukundan kaynaklı birtakım sorumluluklar yüklemiştir. Buna göre Maden Kanunu ek madde 7 f. 3: *“Maden ruhsat sahiplerinin, ruhsat sahalarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişilerle yapmış oldukları rödövars sözleşmelerinde, bu alanlarda yapılacak madencilik faaliyetlerinden doğacak İş Kanunu, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili idari, mali ve hukuki sorumluluklar rödövarsçıya aittir. Ancak bu durum ruhsat sahibinin Maden Kanunundan doğan sorumluluklarını ortadan kaldırmaz”* şeklinde düzenlenmiştir. Madde metninden de anlaşılacağı üzere kanun koyucu ruhsat sahibinin sorumluluğunu Maden Kanunu'ndan doğan sorumluluklarla sınırlı tutmuş ve madende çalışan işçilerin iş kanunu kapsamında olan tüm sorumluluğunu rödovansçıya yüklemiştir. Yine iş sağlığı ve güvenliği açısından önemli bir uluslararası organizasyon olan International Labour Organization(ILO) nezdinde Türkiye'nin de 1995 yılında taraf olduğu 176 No.lu madenlerde güvenlik ve sağlık konulu uluslararası antlaşma neticesinde iş ve işçi sağlığı kapsamında getirilen yükümlülüklerden rödovansçı sorumlu olacaktır⁴⁵⁷.

⁴⁵⁶ Erdoğan, Rödovans, s. 179, Amikhoğlu, s. 214

⁴⁵⁷ Ayrıntılı Bilgi için Bkz. 176 No.lu Madenlerde Güvenlik ve Sağlık Sözleşmesi.

Bu hususta eleştirilmesi gereken bir nokta da ruhsat sahibinin bu hususta bir sorumluluğu olmamasıdır. Maden işletmelerinin devletin sıkı denetim ve kontrolü altında olan yerler olmasına rağmen ülkemizde iş kanunu ve iş sağlığı hususunda hakkaniyetli ve doğru uygulamaların yapılmadığı bilinen bir gerçektir. Özellikle Soma Maden Faciasında görüldüğü üzere bu tarz kazalarda rödovansçılara ulaşmak oldukça güçleşmektedir. Dolayısıyla en azından iş güvenliği ve işçi sağlığı açısından çoğunlukla kamu iştiraklerinin oluşturduğu ruhsat sahiplerini de sorumlu tutmak, ekonomik olarak zayıf olan işçilerin korunması açısından önemli bir düzenleme olacaktır.

3. RÖDOVANSÇININ ÇEVRENİN KİRLETİLMESİNDEN KAYNAKLANAN HUKUKİ SORUMLULUĞU

Rödovans sözleşmesiyle yürütülen madencilik faaliyetleri sonucu çevreye verilen zararlar 2872 sayılı Çevre Kanunu kapsamında güvence altına alınmıştır. Çevre kirliliği ÇK m. 2’de: “Çevrede meydana gelen ve canlıların sağlığını, çevresel değerleri ve ekolojik dengeyi bozabilecek her türlü olumsuz etki” olarak tanımlanmıştır. Maden işletmeleri bazen çevreye büyük zararlar verebilmektedir. Çevreye verilen bu zararlardan hukuki sorumluluk doğabilmesi için çevreyi kirleten gerçek veya tüzel bir kişi olması, ÇK m. 2 kapsamında bir çevre kirliliği oluşması, bu kişilerin eylemlerinin hukuka uygun olmaması, zarar ve illiyet bağı olması gerekir⁴⁵⁸.

Sorumluluğun kapsamı bakımından her ne kadar TBK m. 71 akla gelse de bu hususta Çevre Kanunu’nda özel bir hüküm düzenlenmiştir. Buna göre ÇK m. 28: “Çevreyi kirletenler ve çevreye zarar verenler sebep oldukları kirlenme ve bozulmadan doğan zararlardan dolayı kusur şartı aranmaksızın sorumludurlar. Kirletenin, meydana gelen zararlardan ötürü genel hükümlere göre de tazminat sorumluluğu saklıdır. Çevreye verilen zararların tazminine ilişkin talepler zarar görenin zararı ve tazminat

⁴⁵⁸ Amıkhoğlu, s. 223; Erdoğan, Rödovals, s. 190.

yükümlüsünü öğrendiği tarihten itibaren beş yıl sonra zamanaşımına uğrar” şeklinde düzenlenerek sorumluluğun kapsamını özel kanunla belirlemiştir. Dolayısıyla rödovans sözleşmesiyle yapılan madencilik faaliyetlerinden çevreye verilen zararlarda bu madde hükmü uygulama alanı bulacaktır. Hemen belirtmek gerekir ki madde metninden de anlaşılacağı üzere zarar verenin kusuru burada aranmamaktadır⁴⁵⁹. Kusursuz sorumluluk söz konusu olduğundan, sorumluluğun kimde olduğu veya müteselsil sorumluluğun olup olmadığı sorusu düşünülebilir. Ancak burada ruhsat sahibini sorumlu tutmak mümkün görülmemektedir. Zira diğer kusursuz sorumluluk hallerinde zarara uğraya ile ruhsat sahibi arasında nispi bir ilişki mevcuttur. Çevrenin kirletilmesinde ise böyle bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla rödovansçının tek başına sorumlu olduğunu söylemek mümkündür⁴⁶⁰.

Kanun metninin ikinci fıkrasında ise genel hükümlere atıf yapılarak kirletenin zararlardan genel hükümlere göre sorumlu olacağını belirtmiştir. Burada genel hükümlerin TBK m. 69 olduğunu savunanlar olduğu gibi⁴⁶¹ bu hususun TBK m. 49’da belirtilen haksız fiil sorumluluğu olduğunu savunanlar da olmuştur⁴⁶². TBK 69’a göre sorumlulukta ruhsat sahibi de bu zararlardan sorumlu olabileceken TBK m.49’da sadece rödovansçı sorumlu olacaktır. Kanunun lafzından meydana gelen zararlardan kastın üçüncü kişilerin uğradığı zararlar mı yoksa çevreye verilen zarar mı olduğu anlaşılamamaktadır. Ancak ilk fıkrada çevreye verilen zarar gündeme geldiğine göre kanun abesle iştilal etmeyeceğinden kanunun, üçüncü kişilerin uğramış olduğu zararları kastettiğini anlamak daha isabetli olacaktır. Rödovansçının maden faaliyetleri kapsamında üçüncü kişilere verdiği zararlardan sorumluluğunu tartıştığımız bölümde

⁴⁵⁹ Amıkhoğlu, s. 224; Erdoğan, Genel, s. 167.

⁴⁶⁰ Erdoğan, Rödovans, s. 190.

⁴⁶¹ Erdoğan, Rödovans, s. 190.

⁴⁶² Amıkhoğlu, s. 224.

izah edildiği üzere bu hususta TBK m. 69 un uygulanması ve ruhsat sahibinin de sorumlu olacağı görüşü daha isabetli olacaktır.

Son fıkra hükmüne göre ise bu husustaki tazminatlarda zamanaşımı süresi beş yıldır. Ancak madde metninden anlaşılabacağı üzere tazminat sorumluluğuna başvuran kişinin zararı ve zarar vereni birlikte öğrendiği tarih başlangıç tarihi olacaktır. ikisinin aynı anda öğrenilemediği durumlarda ise zararı öğrenmeden zarar verenin de öğrenilmesi mantık kurallarına aykırı olacağından zarar verenin öğrenildiği tarihten itibaren zamanaşımı süresinin başlangıcı kabul edilmesi gerekmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ VE SONUÇLARI

I. GENEL OLARAK RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ

Rödovans sözleşmesi, mahiyeti itibariyle özel hukuka tabi sözleşme olması ve sözleşmeye uygulanacak kurallara ilişkin özel bir kanunun bulunmaması sebebiyle, sözleşmenin sona ermesi konusunda ürün kirası hükümleri kıyas yoluyla uygulanacaktır. Sözleşmenin sonlandırılmasında ise, ürün kirası hükümlerinin yetersiz kaldığı durumlarda, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun genel hükümleri uygulanmalıdır⁴⁶³.

Rödovans sözleşmesinin sona ermesine ilişkin sebeplere giriş yapmadan önce, dikkat edilmesi gereken bir husus vardır ki, borç ilişkisi ile borcun sona ermesi farklı kavramları ifade etmektedir. Buna göre, borcun sona ermesi borç ilişkisinden doğan bir alacağı veya alacakların bir kısmını sona erdirirken, borç ilişkisinde, tamamen bir sona erme durumu vardır. Borcun sona ermesinde bir edimin yerine getirilme yükümlülüğü hukuken ortadan kalkar. Borçlu borcundan kurtulmuş olup, alacaklının, alacak hakkı ortadan kalkmaktadır. Özetle, borcun sona ermesi, borç ilişkisinden daha dar bir kavramı anlatmaktadır⁴⁶⁴. Öğretide bu farklılığa dikkat çekmek adına, borç ilişkisinin sona ermesine “geniş anlamda sona erme”; borcun sona ermesine ise, “dar anlamda sona erme” tabirlerinin kullanıldığı görülmektedir⁴⁶⁵.

Bununla birlikte borcun sona ermesi her durumda borç ilişkisini de sona erdirmeyebileceği gibi; borç ilişkisinin sona ermesiyle de borcun sona erdiği, her durum için kabul edilebilir bir önerme olmamaktadır. Nitekim örneğin; “*rödovans sözleşmesi sona erince rödovansçının rödovans bedeli ödeme borcu da sona erecekken; rödovans*

⁴⁶³ Topaloğlu, Maden, s. 51; Çankaya, O. Güven, “Rödovans Alt İşverenlik Sözleşmesi midir?”, *İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, C. 13, S. 3, 2014, s. 5.

⁴⁶⁴ Eren, Genel, s. 1407 vd; Kılıçoğlu, s. 841.

⁴⁶⁵ Eren, Genel, s. 1407 vd; Kılıçoğlu, s. 841.

sözleşmesi sona erse dahi işlemiş rödovans bedeli ödeme borcu devam ediyor olabilir”

⁴⁶⁶. Yine, borç ilişkisinden kaynaklanan borçların sona erip yeni bir borç doğmasının mümkün olmaması durumu, borçların sona ermesi ile birlikte borç ilişkisini de sona erdirmesine rağmen; ilişkiden doğan borcun sona ermesi, borç ilişkisini etkilemeyebilir⁴⁶⁷. Örneğin; “*rödovans sözleşmesinde işlemiş rödovans bedeli ödenmiş olsa da yalnızca buna ilişkin borç ortadan kalkacağından rödovans sözleşmesi sona ermeyecektir*”⁴⁶⁸.

TBK m. 131 ilâ m. 145’te, Borçların ve Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, Zamanaşımı başlıklı 3. bölümünde, dar anlamda borcu sona erdiren hâller düzenlenmiştir. Buna göre, dar anlamda borcu sona erdiren hâller, yenileme, ifa imkânsızlığı, kısmî ifa imkânsızlığı, aşırı ifa güçlüğü, ibra, takas, birleşme olarak sayılmıştır. Niteliğine uygun düştüğü ölçüde rödovans sözleşmeleri için, dar anlamda borcu sona erdirme sebebi olması bakımından tezin dördüncü bölümünde; ibra, yenileme, birleşme, ifa imkânsızlığı, aşırı ifa güçlüğü ve takas ele alınacaktır.

Geniş anlamda sona ermesi sebepleri ise, her ne kadar, sözleşme tipine göre farklılık arz etse de; rödovans sözleşmeleri yönünden; borç ilişkisinin sebep olduğu tüm borçların sona ermesi, tarafların borç ilişkisini sona erdirmek için taraflardan birinin ölümü veya iflası, ikale (bozma) sözleşmesi yapmaları, bozucu koşulun gerçekleşmesi, sözleşmenin iptal edilmesi, fesih hakkının kullanılması veya sözleşmeden dönülmesi gibi durumlar sayılmaktadır⁴⁶⁹.

⁴⁶⁶ Uyumaz/Güngör, s. 171.

⁴⁶⁷ Oğuzman/Öz, Cilt I, s. 539.

⁴⁶⁸ Uyumaz/Güngör, s. 171-172.

⁴⁶⁹ Uyumaz/Güngör, s. 172.

A. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN DAR ANLAMDA SEBEPLERE BAĞLI OLARAK SONA ERDİRİLMESİ

1. İBRA

İbra, sözlük anlamı itibariyle, “aklama, temize çıkarma” olarak karşımıza çıkmaktadır⁴⁷⁰. Hukuk terminolojisindeki kullanımına bakıldığında ise, taraflar arasında, borçlunun borçtan kurtarılması maksadıyla yapılan ve mevcut borcun kısmen veya tamamen ortadan kaldıran bir sözleşmedir. Eş söyleyişle ibra, alacaklının borcundan vazgeçmesiyle borçlunun borçtan kurtarılması olarak ifade edilir⁴⁷¹.

TBK m.132’ye göre, “*Borcu doğuran işlem kanunen veya taraflarca belli bir şekle bağlı tutulmuş olsa bile borç, tarafların şekle bağlı olmaksızın yapacakları ibra sözleşmesiyle tamamen veya kısmen ortadan kaldırılabilir.*” Buna göre, esas itibariyle ibra sözleşmesi şekle tabi bir sözleşme değildir. İbra sözleşmesinin yapılması, borç ilişkisini değil, borcu ortadan kaldıran bir sebep olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte, rödovans sözleşmesinin tarafları ibra sözleşmesinde, rödovans sözleşmesinden doğan bütün borçların sona ereceği kaydını koyarlarsa, bu biçimde yapılan ibra sözleşmesi, borcu değil, borç ilişkisini ortadan kaldıracaktır.

2. YENİLEME (TECDİT)

Yenileme, borçlu ve alacaklının karşılıklı yeni bir sözleşme yapmak suretiyle eski borcu ortadan kaldırıp yeni borç oluşturmalarıdır⁴⁷². Yenileme yapıldıktan sonra borçlunun borcu da, alacaklının alacağı da yenilenmiş olduğu için eski borçlar sona

⁴⁷⁰ <https://sozluk.gov.tr/>, (E.T.: 19.04.2021).

⁴⁷¹ **Oğuzman, M. Kemal ve Öz, M. Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I**, 10. Baskı, İstanbul, 2012, s. 539; **Ayan, Borçlar s. 412 vd**; **Tercier/Pichonnaz/Develioğlu**, s. 454 vd; **Reisoğlu**, s. 403 vd; **Kılıçoğlu**, s. 867 vd; **Eren**, Genel, s. 1421 vd; **Erdoğan**, Genel, s. 253; **Nomer, Haluk N., Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Beta, 14. Baskı, İstanbul, 2015, s. 382-385; **Hatemi, Hüseyin / Gökyayla, Emre, Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Vedat Kitapçılık, 3. Baskı, İstanbul, 2015, s. 313-316.

⁴⁷² **Koyuncuoğlu, Tennur**, “Türk ve İsviçre Hukuku’nda Borcun Yenilenmesi”, İstanbul, 1972; Yücer, İpek, “Yenileme (Tecdit)”, **DEÜHFD**, 9 (1), 2007, s. 233 vd.

ermektedir. Rödovans sözleşmesinden kaynaklanan borçların, tarafların anlaşarak yenileme yolu ile sona erdirilmiş olmaları, mevcut borç ilişkisini sona erdireceğinden; yenileme, bir sona erme durumu olarak değerlendirilmektedir⁴⁷³.

Yenileme, önceki alacağı sonlandırdığından çoğunlukla borçlandırıci işlem olarak nitelendirmemektedir. Nitekim, yenileme bir sözleşme olmasına rağmen; tasarruf işlemi olarak değerlendirilmektedir⁴⁷⁴. Yenilemenin geçerli bir şekilde gerçekleştirilmesi; geçerli ve somut borcun varlığı, tecdit sözleşmesi kapsamında yeni borcun doğması ve yenileme konusunda tarafların anlaşmış olması şartlarına tabidir. TBK m.113 f.1'e göre, *“Yeni bir borçla mevcut bir borcun sona erdirilmesi, ancak tarafların bu yöndeki açık iradesi ile olur”* hükmünü amirdir. Ayrıca, yenileme sözleşmesinin yapılması yönünden de şekil serbestisi vardır.

3. BORÇLU VE ALACAKLI SIFATLARININ BİRLEŞMESİ

Borçlu ve alacaklı sıfatlarının birleşmesi hususunun gerçekleşebilmesi için, taraflardan biri aynı borcun hem alacaklısı hem de borçlusu konumunda bulunulması gerekmektedir. Bu durumda, kanunen öngörülen ayıksı haller hariç olmak üzere, borç sona ermektedir⁴⁷⁵. Örnek olarak, rödovans sözleşmesinde, rödovansçının işletme hakkını devralarak bizatihi alacaklı ve borçlu sıfatlarını elde etmesi durumunda gündeme gelir. Bu durumda kişinin kendisine borçlu olamayacağı açık olduğundan borcun sona ermesiyle birlikte, borç ilişkisi de son bulmuş olacaktır. Yine uygulamada görünmesi pek mümkün olmasa da rödovansçının ruhsat sahibinin tek mirasçısı olduğu durumlarda ruhsat sahibinin ölmesiyle, borçlu ve alacaklı sıfatı birleşebilir⁴⁷⁶.

⁴⁷³ Uyumaz/Güngör, s. 173.

⁴⁷⁴ Eren, Genel, s. 1418 vd; Erdoğan, Genel, s. 253; Kılıçoğlu, s. 851-852.

⁴⁷⁵ Eren, Genel, s. 1418 vd; Erdoğan, Genel, s. 256; Kılıçoğlu, s. 873-876; Hatemi/Gökyayla, s. 319-321; Nomer, s. 390; Reisoğlu, s. 407; Ayan, Borçlar, s. 416.

⁴⁷⁶ Uyumaz/Güngör, s. 173.

Alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi suretiyle borcun sona ermesi, alacağın tamamının borçluya intikal etmesi gerekir. Ayrıca bu durumun kesinlik arz etmesi de gerekmektedir. Nitekim miras hukukunda resmi defter tutma başlıklı TMK m. 619 vd. hükümleri ile resmi tasfiye başlıklı TMK m. 632 vd. hükümlerinden yola çıkarak; miras, tutulan defter sınırları dahilinde kabul edilmiş veyahut mirasçılarca veya tereke alacaklıları tarafından resmi tasfiye istenmişse; bu aşamada herhangi bir birleşme kesin olamayacağından borcun sona ermesinden da bahsedilemeyecektir. Kısaca, kesinlik arz eden birleşmelerde borç, sona ermektedir. Sona eren borcun üzerinde bulunan üçüncü kişilere ait hak ve menfaatler, bu durumdan etkilenmezler. Mirasın reddi veya ölme bağı tasarrufun iptali gibi örneklerde ise, birleşmenin geçmişe etkili olarak ortadan kalkması durumu söz konusu olmaktadır⁴⁷⁷. Kanun koyucu, birleşmenin geçmişe etkili olarak ortadan kalkması durumlarında, borcun varlığını sürdürdüğünü hüküm altına almıştır.

TBK m.135 son fıkrasına göre; *“taşınmaz rehni ve kıymetli evraka ilişkin özel hükümler saklıdır”* şeklinde düzenlenmiştir. İşbu madde hükmünden yola çıkarak taşınmaz hakkında ipotekli borç veya irat senedi düzenlendiği durumlarda, borçlu rehinle temin edilen alacağı edinmişse yine borçlu ve alacaklı sıfatı birleşmeyecektir. Çünkü borçlunun TMK m.918 f. 2 çerçevesinde zilyetliğindeki senedi yeniden tedavüle çıkarabilme imkanı devam etmektedir. Ancak kamu malı vasfındaki maden sahasının özel mülkiyete konu olabilmesi söz konusu olmadığı için, bu hükmün burada uygulanması olanaklı görünmemektedir⁴⁷⁸.

4. TAKAS

Takas, TBK’nın 139 ilâ 145’inci maddeleri arasında hüküm altına alınmıştır. 139. maddeye göre, *“İki kişi, karşılıklı olarak bir miktar para veya özdeş diğer edimleri*

⁴⁷⁷ Uyumaz/Güngör, s. 174.

⁴⁷⁸ Uyumaz/Güngör, s. 174.

birbirine borçlu oldukları takdirde, her iki borç muaccel ise her biri alacağını borcuyla takas edebilir.” Buna göre, takas anında daha az miktarda olan borcun sona ermesi söz konusu olacaktır⁴⁷⁹. Bu durum takasın borçlandırıcı bir işlem değil; bir tasarruf işlemi olduğunu da göstermektedir⁴⁸⁰. Takas işlemi sonucunda borç ile birlikte borç ilişkisi de tamamen sona erebilir. Bu durum rödovans sözleşmesi çerçevesi içinde meydana gelirse takas rödovans sözleşmesinin sona erdiren bir durum olarak karşımıza çıkacaktır. Örnek olarak, ruhsat sahibi ile rödovansçının karşılıklı, özdeş ve muaccel, yani takasa elverişli bir borç olduğu durumlarda, ruhsat sahibi veya rödovansçıdan birinin tek taraflı varması gerekli bir irade beyanı ile takas söz konusu olabilmektedir. Takasın gerçekleşebilmesi için borçlunun tarafından tek taraflı varması gerekli bir irade beyanı yeterlidir. TBK m. 143 gereği bildirimle birlikte karşılıklı borçlardan az miktarda bulunan borç miktarınca sona ermesi söz konusu olur. Takas geçmişe etkili olarak etki ve sonuçlarını doğuran bir tasarruf işlemidir. Takas edilen alacak ve borç takas imkanının doğduğu anda son bulacaktır. Bu husus faiz açısından önem arz etmektedir. Takas imkanının doğduğu andan itibaren faiz söz konusu olamayacaktır⁴⁸¹.

5. İFA İMKÂNSIZLIĞI VE AŞIRI İFA GÜÇLÜĞÜ

a. İfa İmkânsızlığı

aa. Genel Olarak İmkânsızlık ve İmkânsızlık Türleri

İmkânsızlık, borç ilişkisinin konusunu teşkil eden edimin ifasının olanaksızlaşması olarak değerlendirilmektedir. Genel anlatımıyla imkânsızlık *”kusurlu - kusursuz”, “objektif-sübjektif”, “başlangıçtaki-sonraki”* imkânsızlık olarak farklı

⁴⁷⁹ Kılıçoğlu, s. 884 vd; Oğuzman/Öz, s. Cilt I, s. 573; Eren, Genel, s. 1425 vd; Erdoğan, Genel, s. 250; Ayan, Borçlar, s. 417-422; Reisoğlu, s. 417-422; Tercier/Pichonnaz/Develioğlu, s. 469 vd; Nomer, s. 385 vd; Hatemi/Gökyayla, s. 327 vd.

⁴⁸⁰ Kılıçoğlu, s. 871; Oğuzman/Öz, s. Cilt I, s. 583; Eren, Genel, s. 1425 vd.

⁴⁸¹ Uyumaz/Güngör, s. 177.

şekillerde tasnife tabi tutulmaktadır. TBK m.136’da düzenlenen borcu sona erdiren sebeplerden biri olan imkânsızlık kusursuz sonraki imkânsızlık halidir.

Objektif imkânsızlık, edimin aynı şartlardaki herkes için ifasının mümkün olmaması olarak tanımlanabilir. Sübjektif imkansızlık ise edimin sadece borçlu açısından ifasının mümkün olmaması şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Sözleşmenin en geç kurulması esnasına kadar olan süreçte var olan imkansızlık, Başlangıçtaki imkânsızlık olarak nitelendirilmektedir. Sözleşmenin kurulma anından sonra sözleşmenin konusunun mümkün ve meşru olmaması yönünden ortaya çıkan imkânsızlık ise sonraki imkansızlık olarak karşımıza çıkmaktadır.

Taraflardan birinin kendi davranışları ile edimini ifasını imkansız hale geldiği durumlarda kusurlu imkansızlıktan bahsedilmektedir⁴⁸². TBK m. 136: “*borcun ifası borçlunun sorumlu tutulamayacağı sebeplerle imkânsızlaşırsa, borç sona erer*”. Şeklinde tanzim edilmiştir. Burada bahsedilen imkansızlık madde metninden de anlaşılacağı üzere kusursuz imkansızlıktır. Bu imkansızlık türünde borç tamamen sona ermektedir. Kusursuz imkansızlığa bu anlamda “ifa imkansızlığı” da denilmektedir⁴⁸³. Borcu sona erdiren bir sebep olarak ifa imkânsızlığına alt başlıkta değinilmektedir.

bb. İfa İmkânsızlığı (Kusursuz İmkânsızlık)

Kusursuz imkansızlığın ortaya çıkış zamanı borcu sona erdirip erdirmemesi açısından önem arz etmektedir. Sözleşme henüz kurulmadan önce ve en geç kurulma anına kadar olan süreçte meydana gelen ve başlangıçtaki imkansızlık olarak anılan bu ifa imkansızlığı, sözleşmenin kesin hükümsüzlüğüne sebebiyet verecektir. Zira henüz kurulmamış bir sözleşmenin veya borç ilişkisi içerisindeki bir borcun sona ermesi mümkün değildir. En erken sözleşmenin kurulduğu andan itibaren meydana gelen ifa

⁴⁸² Kılıçoğlu, s. 854; Oğuzman/Öz, Cilt I, s. 558.

⁴⁸³ Reisoğlu, s. 408.

imkansızlığı ise sonraki imkansızlık olarak adlandırılmakta olup borcu sona erdiren sebepler arasında sayılmaktadır.

Sonraki imkansızlığın borcu sona erdirebilmesi için; borçlunun kendisine yükletilecek herhangi bir kusuru bulunmadan edimini ifa etmesi, mümkün olmadığı haller için geçerli olacaktır. İmkânsızlığın objektif veya sübjektif karakteri olması borcun sona ermesi açısından bir önem arz etmeyecektir. Bununla birlikte TBK m. 112 hükmü gereğince sübjektif imkânsızlık hallerinde borçlunun kusuru mevcut ise kusuru oranında alacaklıya tazminat ödemek zorunda kalacaktır.

İfa imkansızlığına sebebiyet veren hâller, esasında mücbir sebep ve beklenmeyen hâl durumlarıdır. Bu anlamda mücbir sebep, borçlunun hâkimiyet alanı dışında meydana gelen (dışsal), kaçınılmaz ve öngörülemez biçimde edimin ifasına mutlak şekilde engel olan bir olay iken; beklenmeyen hâl, sözleşmenin kuruluşu sırasında öngörülmesi mümkün olmayan ve sözleşmenin kaçınılmaz şekilde ihlâline yol açan olay olarak değerlendirilmektedir⁴⁸⁴.

Rödovans sözleşmeleri bağlamında, sözleşmenin kurulmasından ardından ortaya çıkan dışsal, kaçınılmaz ve öngörülmez durumlarda, ruhsat sahibi veya rödovansçının edimini ifa etmesi objektif ve sürekli olarak imkânsızlaşırsa, borç sona erecektir. Örnek kabilinden maden ruhsatının süresinin sona ermesi sayılabilir. Yine bir devlet tasarrufu olarak maden ruhsatının iptal edilmesi de (ruhsat sahibi kusursuz ise) sonraki imkansızlık olarak rödovans sözleşmesini sona erdirebilmektedir⁴⁸⁵. Maden sahasındaki ruhsata konu cevherin tükenmesi veya Maden Kanunu m. 32’de belirtilen terk yoluyla sona erme de yine ifa imkansızlığı içinde bulunacaktır⁴⁸⁶. Yine mücbir sebepler nedeniyle rödovans

⁴⁸⁴ Kılıçoğlu, s. 855; Oğuzman/Öz, Cilt I, s. 558.

⁴⁸⁵ Erdoğan, Röдовans, s. 203.

⁴⁸⁶ Erdoğan, Röдовans, s. 204.

sözleşmesinin konusu olan edimin ifasını olanaksız hale gelebilir. bu durumda da yine ifa imkansızlığından söz edilebilecektir⁴⁸⁷.

Çalışmanın ilk bölümünde “V. Rödovans Sözleşmesinin Tarafları” başlığında ifade edildiği üzere rödovans sözleşmesinin her iki tarafı da tacir olduğu durumlarda, hem beklenmeyen hâl durumunun hem de mücbir sebep halinin öngörülmezlik unsurunun değerlendirilmesinde, basiretli tacir gibi hareket etme yükümlülüğü büyük bir önem arz etmektedir. Belirtilen bu her iki kusursuz imkânsızlık sebebi için de önceden kestirilemeyen, öngörülemeyen bir durumun sonradan ortaya çıkması gerekmektedir. Buna göre, beklenmeyen hâl veya mücbir sebep nedeniyle kusursuz imkânsızlık sonucu borcun sona ermesinde, basiretli tacir gibi davranma yükümlülüğü nedeniyle, borcun veya borç ilişkisinin sona ermesi daha da zorlaşabilecektir⁴⁸⁸. Bu hususun somut olayın özelliklerine göre her uyumsuzluk bakımından ayrı ayrı değerlendirilmesi, hakkaniyet yargılamasının da bir gereğidir.

TBK m. 137 f. 1’e göre, “*Borcun ifası borçlunun sorumlu tutulamayacağı sebeplerle kısmen imkânsızlaşırsa borçlu, borcunun sadece imkânsızlaşan kısmından kurtulur. Ancak, bu kısmi ifa imkânsızlığı önceden öngörülseydi taraflarca böyle bir sözleşmenin yapılmayacağı açıkça anlaşılırsa, borcun tamamı sona erer.*” Buna göre, kısmi ifa imkansızlığı da sözleşmenin esaslı unsurunda kendini göstermiş ve taraflar için sözleşmeye devam etmek çekilmez bir hal almışsa TBK m. 137 hükmü kendinden uygulama alanı bulacak ve sözleşmeyi sona erdirme imkanı ortaya çıkacaktır. Nitekim Yargıtay da ifa imkansızlığını bu kapsamda değerlendirmektedir⁴⁸⁹.

⁴⁸⁷ Uyumaz/Güngör, s. 175.

⁴⁸⁸ Uyumaz/Güngör, s. 175.

⁴⁸⁹ Yargıtay 14. HD, T.21.11.2007, E. 2007/8532, K.2007/14665: “...cevherleşmenin yoğun olduğu, mülkiyeti özel kişilere ait 772 parsel maliklerinin madencilik çalışmalarına izin vermemek suretiyle çıkardıkları muarazanın işletme faaliyetlerinde imkansızlığa sebebiyet verdiği ortadadır. Çünkü 19.04.1994 tarihli rödovans sözleşmesinin taraflarına yükledikleri hak ve borç dengesi işletmeden beklediği faydayı sağlamayan kiracı aleyhine sonuç meydana getirmiştir. Borçlar Kanunu'nun 253. maddesi hükmünce sözleşmeden sonra üçüncü kişilerin ortaya çıkardıkları muarazada sorumluluk yüklenerek bu muarazayı giderme mükellefiyetini yerine getirmeyen kiralayana karşı, kiracıdan ortaya çıkan, aleyhine duruma, daha fazla katlanması beklenemez...”

b. Aşırı İfa Güçlüğü

TBK m. 138’de aşırı ifa güçlüğü hüküm altına alınmıştır. Buna göre: *“Sözleşmenin yapıldığı sırada taraflarca öngörülmeyen ve öngörülmesi de beklenmeyen olağanüstü bir durum, borçludan kaynaklanmayan bir sebeple ortaya çıkar ve sözleşmenin yapıldığı sırada mevcut olguları, kendisinden ifanın istenmesini dürüstlük kurallarına aykırı düşecek derecede borçlu aleyhine değiştirir ve borçlu da borcunu henüz ifa etmemiş veya ifanın aşırı ölçüde güçleşmesinden doğan haklarını saklı tutarak ifa etmiş olursa borçlu, hâkimden sözleşmenin yeni koşullara uyarlanmasını isteme, bu mümkün olmadığı takdirde sözleşmeden dönme hakkına sahiptir. Sürekli edimli sözleşmelerde borçlu, kural olarak dönme hakkının yerine fesih hakkını kullanır.”* Şeklinde kaleme alınan madde metninden de anlaşılacağı üzere; edimin borçlusu için kanun koyucu kendisine iki hak tanımıştır. Bunlar sözleşmenin uyarlanması ve sözleşmeden dönmedir.

Rödovans sözleşmesinde taraflardan birinin edimini kararlaştırılan şekilde yerine getirilmesi son derece güçleşmiş olursa ve dürüstlük kuralları da bu durumu zorunlu olarak öngörüorsa taraflar sözleşmenin hâkim tarafından yeni şartlara uyarlanmasını talep edebilir. Madde metninden de anlaşılacağı üzere kanun koyucu sözleşmeyi mümkün mertebe devam ettirme iradesi göstermiş, yalnızca bu sebebe istinaden sözleşmeyi doğrudan ortadan kaldırmayı ikincil bir seçenek olarak sunmuş öncelikle sözleşmenin uyarlanması hususunu belirtmiştir. Ancak aşırı ifa güçlüğü durumunda *“işlem temelinin çökmesi”* suretiyle sözleşme taraflar için çekilmez bir hale geldiğinde fesih ve dönme hakkı tanımıştır. Nitekim bu uygulama, Eski Borçlar Kanunu döneminde de, m.138 uygulaması henüz ortada yokken, Yargıtay’ın⁴⁹⁰ ve uygulamanın benimsemiş olduğu bir ilke olarak karşımıza çıkmaktaydı⁴⁹¹.

⁴⁹⁰ Bu yönde bir karar için bkz.: Yargıtay 13. HD, T.16.04.1996, E.1996/3653, K.1996/3920.

⁴⁹¹ Uyumaz/Güngör, s. 176.

Rödovans sözleşmesi sürekli edimli olduğundan dolayı anılan hüküm, aşırı ifa güçlüğü söz konusu olduğunda dönme yerine fesih yoluyla sözleşmenin sona ermesini sağlamaya olanak tanımaktadır. Zira daha önce belirttiğimiz üzere sürekli edimli sözleşmelerde dönme söz konusu olamamaktadır. Örnek olarak, rödovans sözleşmesinin yapılmasından sonra maden sahasındaki madenin çıkarılması, edimin ifa edilmesi, rödovansçı için günün şartları itibarıyla aşırı şekilde zorlaşmışsa veya sair maliyetler öngörülenin çok çok üzerinde seyretmeye başlamışsa, rödovansçının sözleşmenin değişen koşullara uyarlanmasını talep etmekle birlikte sözleşmeyi feshetme olanağı da söz konusu olabilmektedir.

B. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN GENİŞ ANLAMDA SEBEPLERE BAĞLI OLARAK SONA ERDİRİLMESİ

1. SÖZLEŞMENİN SÜRESİNİN DOLMASI VEYA BOZUCU ŞARTIN GERÇEKLEŞMESİ

Rödovans sözleşmesine uygulanacak olan TBK'nın ürün kirasına ilişkin hükümlerinde belirli süreli ürün kirası düzenlenmiştir. Buna göre TBK m. 367: *“Belirli süreli kira sözleşmesi, sürenin bitiminde kendiliğinden sona erer. Ancak, tarafların örtülü olarak sözleşmeyi sürdürmeleri hâlinde, aksi kararlaştırılmadıkça, kira sözleşmesi birer yıl için yenilenmiş sayılır.”* Şeklinde kaleme alınmıştır.

Buna göre sözleşme süresinin dolması ile rödovans sözleşmesi sona erecektir⁴⁹². Madde metninin ikinci kısmında ise tarafların zımni iradeleri ile sözleşmeyi devam ettirmeleri halinde belirli süreli kira sözleşmesinin uzayacağından bahsedilmektedir. Ancak rödovans sözleşmesi için bu durum biraz farklılık göstermektedir. Zira Maden Yönetmeliği m. 101 f. 5'te bu konuya ilişkin özel bir hüküm getirilmiştir. Madde metni:

⁴⁹² **Erdoğan**, Rödovans, s. 191; **Amıkhoğlu**, s. 226.

“Rödövens sözleşmelerinde sözleşmenin bitiş tarihi, muhtemel süre uzatımları dahil gün/ay/yıl olarak belirtilir. Aynı alanda kot/kat farklılığı olsa dahi birden fazla rödövens sözleşmesi yapılamaz.” Şeklinde düzenlenmiştir. Buna göre rödövens sözleşmeleri belirli süreli yapılmak zorundadır. Ayrıca MAPEG muhtemel uzatma tarihlerinin dahi sözleşmeye yazılmasını istemektedir. Maddenin bu kadar kısıtlayıcı şekilde düzenlenmesinden gai yorumla rödövens sözleşmesinin süresiz yapılamayacağı ve süre sonunda kendiliğinden sona ereceği anlamı çıkabilmektedir.

Bazen rödövens sözleşmelerinde taraflar bozucu bir şart da belirleyebilmektedir. Bozucu şart; tarafların ileride gerçekleşmesi muhtemel bir vakıanın gerçekleşmesi durumunda sözleşmenin sona ereceğini kararlaştırmaları halidir. Buna örnek olarak, rödövens konu maden sahasındaki ürün fiyatlarının veyahut döviz kurunun belli bir birim fiyatın altına düşmesi durumunda sözleşmenin ortadan kalkacağı kararlaştırılabilir. Bu durumda bozucu koşula bağlı bir rödövens sözleşmesinden söz edilebilecektir⁴⁹³. Böyle bir koşul belirlendiği takdirde, meydana gelme ihtimali objektif koşullarda şüpheli bulunan söz konusu vakıanın ortaya çıkması ile rödövens sözleşmesi esasen ileriye etkili olarak sona erecektir⁴⁹⁴.

2. FESİH

a. Olağan Fesih

Sürekli edimli sözleşmeleri sona erdiren bir diğer husus da *“fesih”* hususudur. Fesih bu yönüyle bozucu yenilik doğuran bir irade açıklaması teşkil etmektedir. Karşı tarafa ulaşmakla birlikte o andan itibaren bütün hüküm ve sonuçlarını doğurmaktadır⁴⁹⁵.

⁴⁹³ Uyumaz/Güngör, s. 180.

⁴⁹⁴ Kılıçoğlu, s. 774; Eren, s. 1177-1178.

⁴⁹⁵ Eren, Genel, s. 1409; Ayan, Borçlar, s. 411; Erdoğan, Genel, s. 249.

Yukarıda ifade edildiği üzere rödovans sözleşmelerinde ürün kirasına ilişkin hükümler kıyasla uygulandığından dolayı tarafların direkt şekilde kanuni fesih haklarının bulunduğu kabul edilmelidir⁴⁹⁶. Nitekim kanun koyucu ağırlıklı olarak sürekli edimli sözleşmelerin sona erdirilmesine ilişkin taraflara haklı fesih imkanı tanımaktadır. Bu bağlamda fesih iradesi, olağan ve olağanüstü olarak iki şekilde ortaya konulabilmektedir. Buna göre, olağan fesih, fesih iradesi orta konulduktan sonra etki ve sonuçlarını belirli bir sürenin geçmesiyle meydana getirmektedir⁴⁹⁷.

aa. R dovans  Yönünden

R dovans nın fesih hakkı kapsamında rödovans sözleşmesi incelendiğinde özünde ürün kirasının özel bir görünüş biçimi olan rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibinin maden sahasının işletmeye elverişli teslimi dışında kalan borçları sürekli nitelikte edimler olmaktadır. Dolayısıyla rödovans sözleşmesi yönünden fesih iradesinin ortaya konulması, r dovans  tarafından ruhsat sahibinin yükümlülüklerini özü itibariyle maden sahasını işletmeye elverişli şekilde bulundurma borcu ve buna bağlı diğer yükümlülüklerini yerine getirmediği gerekçesiyle ileri sürülebilecektir. Bu hususun özü itibariyle sözleşme hükümlerine aykırılık dolayısıyla olağan fesih usulüyle sözleşmenin sona erdirilmesi olduğu s ylenebilir⁴⁹⁸. Buna ek olarak, TBK m. 358’de belirtilen ürün kirasına ilişkin özel hüküm bulunmadıkça, kira sözleşmesine ilişkin genel hükümlerin uygulama alanı bulacağı hükmü karşısında, kiralayanın veya kiracının sözleşmesel borçları gereği gibi yerine getirmemeleri durumunda diğer tarafın sözleşmeyi fesih imkanı gündeme gelmektedir. Nitekim ayıba karşı tekeffül borcundan kaynaklı feshi

⁴⁹⁶ **Yavuz**,  zel, s. 703 vd.

⁴⁹⁷ **Eren**, Genel, s. 1409.

⁴⁹⁸ **Uyumaz/Güngör**, s. 180.

düzenleyen TBK m. 305 f. 2 hükmü⁴⁹⁹ ile m. 306 f. 2’ hükmü⁵⁰⁰, bu duruma örneklik teşkil etmektedir. Rödovans sözleşmesi Maden Yönetmeliği m. 101 f. 5 gereği belirsiz süreli yapılamayacağından TBK m. 328’de olduğu gibi bir fesih döneminden bahsetmek de mümkün olmamaktadır.

bb. Ruhsat Sahibi Yönünden

Ruhsat sahibinin fesih hakkı açısından rödovans sözleşmesini incelediğimizde karşımıza TBKm. 362 hükmü çıkmaktadır. Madde metni: ” *Kiracı, sözleşmede aksine bir hüküm veya yerel âdet olmadıkça, kira bedelini ve yan giderleri her kira yılının ve en geç kira süresinin sonunda ödemekle yükümlüdür. Kiracı, kiralananın tesliminden sonra vadesi gelmiş kira bedelini veya yan giderleri ödemezse kiraya veren, kiracıya yazılı olarak en az altmış günlük bir önel verip, bu önel içinde ödememesi durumunda sözleşmeyi feshedeceğini bildirebilir.*” Şeklinde kaleme alınmıştır. Hüküm gereğince ruhsat sahibi, rödovans bedelinin ödenmemesi durumunda rödovansçıya bildirimde bulunarak altmış gün süre tanınmalıdır. Bildirim içeriğinde ise rödovans bedelinin ödenmediği takdirde sözleşmeyi feshedeceğini ihtar etmiş olması gerekir⁵⁰¹. Bildirimin rödovansçıya tebliğ edilmesinden itibaren altmış günlük süre işlemeye başlar⁵⁰². Bu süre içinde rödovansçı, bedeli ödemezse ruhsat sahibini sözleşmeyi TBK m. 362 gereğince feshedebilecektir⁵⁰³. Benzer şekilde m. 362’ye kıyasen rödovansçının rödovans bedeli haricinde, maden sahasını verimli şekilde işletme borcu bulunmaktadır. Maden rezervlerini bir daha ulaşılamayacak şekilde tahrip eden rödovansçının ruhsat sahibine

⁴⁹⁹ 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu 2. Kiralananın sonradan ayıplı hâle gelmesinden sorumluluk a. Genel olarak MADDE 305/II: “Önemli ayıp durumunda kiracının sözleşmeyi fesih hakkı saklıdır.”

⁵⁰⁰ 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu b. Ayıbın giderilmesini isteme ve fesih MADDE 306/II: “Ayıbın, kiralananın öngörülen kullanıma elverişliliğini ortadan kaldırması ya da önemli ölçüde engellemesi ve verilen sürede giderilmemesi hâlinde kiracı, sözleşmeyi feshedebilir.”

⁵⁰¹ Amıkhoğlu, s. 239-240.

⁵⁰² Amıkhoğlu, s. 238.

⁵⁰³ Erdoğan, Rödovans, s. 199; Amıkhoğlu, s. 239.

karşı sorumluluğu devam etmektedir. Bu borç yönünden de kira hükümlerine yapılan TBK m.358 atfı geçerli olduğundan dolayı, ruhsat sahibinin fesih hakkı saklıdır.

b. Olağanüstü Fesih

Olağanüstü fesih durumundaysa, sürekli edim ilişkisi, fesih beyanının karşı tarafa ulaşması ile sona erer. Burada olağan fesihteki gibi fesih beyanının karşı tarafa ulaşmasından belirli bir sürenin geçmesi gibi bir durum söz konusu olmamaktadır. Fesih beyanının ulaşmasıyla doğrudan doğruya sürekli edim ilişkisi sona ermektedir. Bu nedenle, olağanüstü feshe, süresiz fesih de denilmektedir⁵⁰⁴.

Rödovans sözleşmelerinde olağanüstü fesih yoluyla sözleşmelerin sona erdirilebilmesi olanaklıdır. Nitekim, 6098 sayılı TBK m. 369: *“Taraflardan biri, kira ilişkisinin devamını kendisi için çekilmez hâle getiren önemli sebeplerin varlığı durumunda, sözleşmeyi yasal fesih bildirim süresine uyarak her zaman feshedebilir”*. Şeklinde kaleme alınmıştır. Burada önemli sebeplerden kasıt sözleşmenin devamının bir taraf için çekilmez kılacak sebeplerdir. Feshin önemli olup olmadığına ise TMK m. 2’de mevcut dürüstlük kuralına göre karar verilecektir⁵⁰⁵. Fesih bildirim süresi ise ürün kirasında belirsiz süreli sözleşmelerde başka bir örf adet yok ise altı ay olarak belirlenmiştir. Hem rödovans sözleşmesinin zorunlu olarak süreli yapılması; hem de ürün kirası hükümleri genel olarak tarıma dayalı sözleşmeler kapsamında kaleme alındığından olağanüstü fesih durumlarında rödovans sözleşmelerinde altı ay gibi bir süre telafisi güç durumlar doğuracaktır. Dolayısıyla bu durumda bizim de katıldığımız görüşe göre taraflar herhangi bir dönem şartına uymadan fesih bildirimini yapabilmelidir⁵⁰⁶. Ancak hukuk sistemimizin bu hususta bir düzenlemeye muhtaç olduğunu belirtmek gerekir.

⁵⁰⁴ Eren, Genel, s. 1409.

⁵⁰⁵ Erdoğan, Röдовans, s. 195

⁵⁰⁶ Eren, Özel, s. 447.

3. İFLAS

TBK m. 370’te kirasının iflası durumunu düzenlemektedir. Buna göre: “*Kiracının iflası hâlinde sözleşme, iflasın açıldığı anda, kendiliğinden sona erer. Ancak, kiraya veren, işlemekte olan kira ve tutanağa geçirilen eşya için yeterli güvence verildiği takdirde, sözleşmeyi kira yılının sonuna kadar sürdürmekle yükümlüdür*” kiracının iflası hâlinde sözleşme, iflasın açıldığı anda, herhangi bir fesih bildirimine gerek kalmadan kendiliğinden sona erer. Bu durum kıyasen rödovans sözleşmeleri yönünden de geçerlilik arz etmektedir. Yani rödovansçının iflası halinde rödovans sözleşmesi hiçbir bildirim ihtiyacı duymadan kendiliğinden sona erecektir⁵⁰⁷. Bununla birlikte, kiraya veren, dolayısıyla rödovansçı işlemekte olan kira ve tutanağa geçirilen eşya için yeterli güvence verildiği takdirde, sözleşmeyi kira yılının sonuna kadar sürdürmekle yükümlüdür.

4. TARAFLARDAN BİRİNİN ÖLÜMÜ

İflas tüzel kişiliğin ölümü anlamına geldiğine göre, bir de gerçek kişilerin ölümü durumu söz konusu olmaktadır ve kanun koyucunu bunu da devamındaki TBK m.371’de aynen şu şekilde düzenlemektedir: “*Kiracının ölümü hâlinde, onun mirasçıları ve kiraya veren, altı aylık yasal fesih bildirim sürelerine uymak koşuluyla, sözleşmeyi feshedebilirler.*” Madde metninden açıkça anlaşılacağı üzere TBK yalnızca kiracının ölümü halini düzenlemiştir. Zira ürün kirasında kiracının vasfı ve yetenekleri belirleyici unsurdur.

Söz konusu madde kıyasen rödovans sözleşmesine uygulanabilir. Ancak şunu belirtmekte fayda vardır ki işbu hüküm ölen tarafın gerçek kişi olduğu durumlarda kendine uygulama alanı bulacaktır⁵⁰⁸. Buna göre rödovansçının ölümüyle rödovansçının

⁵⁰⁷ Erdoğan, Rödovans, s. 196.

⁵⁰⁸ Erdoğan, Rödovans, s. 198.

mirasçılar veya ruhsat sahibi yasal fesih bildirim sürelerine uyarak sözleşmeyi olağanüstü fesih yoluyla feshedebilecektir.

Ancak aynı husus ruhsat sahibinin ölümü konusunda geçerli değildir. Zira Maden Kanunu m. 5 f. 4 bu hususta özel bir düzenleme getirmiştir. Madde metni: “*Maden hak ve vecibeleri miras yolu ile intikal eder. Bu hak ve vecibeler, bütün mirasçıların vekaletini havi bir vekaletname ile 6 ncı maddede belirtilen niteliklere sahip mirasçılardan birine veya üçüncü bir şahsa devredilir. Mirasçıların ittifak edememeleri halinde mirasçılardan birinin müracaatı ile mahkeme mirasçılardan bu hakkın en ehil olana tahsisine veya bu da mümkün olmazsa ruhsatın satılmasına karar verir. Mahkeme bu hususu basit muhakeme usulü ile halleder. Eger dava söz konusu değil ise 6 ay içerisinde intikal işlemleri tamamlanmayan ruhsatlar fesh edilir.*” Şeklinde düzenlenmiştir. Kanun koyucu maden hakkının kendine özgü bir ayni hak olması sebebiyle miras yoluyla intikal edebileceğini hüküm altına almıştır. Buna göre maden hakkı tarafların anlaşması yoluyla veya mahkeme kararıyla Maden Kanunu m. 6’daki özellikleri taşıyan bir kişiye devredilebilecektir. Ancak altı ay içinde bu işlemler gerçekleşmez veya dava açılmaz ise ruhsat sahibine verilmiş maden hakkı feshedilecektir. Sona erme bakımından böyle bir durumun varlığı halinde kusursuz sonraki imkansızlık sebebiyle sözleşme sona erebilecektir⁵⁰⁹.

5. İKALE (BOZMA) SÖZLEŞMESİ

Bozma (ikale) sözleşmesi, TBK’da borcu sona erdiren bir sebep olarak düzenlenmiştir değildir. Bu sözleşme, sözleşme serbestliği çerçevesinde tarafların karşılıklı olarak anlaşmaları ile gerçekleştirecekleri bir sözleşmedir. Usulüne uygun yapılmasıyla borç ilişkisini sona erdirmektedir. Bozma sözleşmesi, borçlandırıcı bir işlem olmayıp, tasarruf işlemi mahiyetindedir. Bu işlemin yapılmasıyla sözleşmeden doğan

⁵⁰⁹ Erdoğan, Rödovans, s. 198.

alacak hakkı direkt şekilde etkilenecek, tamamıyla sona ermektedir⁵¹⁰. İ kale sözleşmesinin geçerlilik sağlayabilmesi için alacaklının sona erdirmiş bulunduğu alacak hakkı üzerinde tasarruf yetkisinin bulunması zorunlu bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Rödovans sözleşmesinden kaynaklanan hak ve alacaklara ilişkin olarak ikale sözleşmesinin düzenlenebilmesinde, hukuken herhangi bir engelin bulunmadığına göre, ikale yapılabilmesi olanaklıdır. Bu anlamda, taraflar herhangi bir şekil şartına tabi olmayan ikale sözleşmesinin karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları çerçevesinde akdederek, borç ilişkisini sona erdirebileceklerdir.

İ kale sözleşmesi ani edimli sözleşmelerde geçmişe etkili sonuçlar doğurmakta olup, ruhsat sahibi ile rödovansçı, ikale sözleşmesi çerçevesinde rödovans sözleşmesi kurulmadan önceki hukuki duruma dönmeyi amaçlamaktadır. Bununla birlikte, sözleşme serbestliği gereğince taraflar bozma sözleşmesinin geleceğe etkili şekilde etki ve sonuç doğurmasını da kararlaştırabilirler. Öte yandan, ifade edilmelidir ki rödovans sözleşmesi sürekli edimli bir sözleşme olduğundan dolayı, böyle sözleşmelerde işin niteliği gereği bozmanın etkisi ileriye yönelik olarak etki ve sonuç doğuracaktır⁵¹¹.

6. İPTAL

Sözleşmenin iptali müessesesi geçerli olarak kurulmuş sözleşmelerde mümkün olmaktadır. Bunun bir sonucu olarak da taraflardan birinin irade beyanı ile sözleşme geçmişe dönük ortadan kalkabilmektedir⁵¹². Buna göre sözleşme tek yanlı irade açıklamasıyla veya mahkeme hükmüyle ortadan kaldırılmaktadır. İrade beyanının karşı tarafa ulaşmasıyla sözleşme geçmişe dönük şekilde ortadan kaldırılmış olacaktır. Tabii

⁵¹⁰ Eren, Genel, s. 1408; Erdoğan, Genel, s. 252; Kılıçoğlu, s. 884 vd; Oğuzman/Öz, s. Cilt I, s. 573; Ayan, Borçlar, s. 410; Tercier/Pichonnaz/Develioğlu, s. 454 vd.

⁵¹¹ Eren, Genel, s. 1408.

⁵¹² Eren, Genel, s. 1412; Ayan, Borçlar, s. 411; Erdoğan, Genel, s. 249.

olarak sürekli edimli sözleşmelerde geçmişe yönelik bir iptal durumu söz konusu olamayacağı için bu tip sözleşmelerde iptal beyanı ileri yönelik sonuç doğurur. Bu hususta tarafların anlaşmaya varamaması durumunda sözleşmenin iptali için dava açmak gerektiği hallerde, mahkemenin vereceği iptal kararı açıklayıcı nitelik taşımaktadır. Zira, süresinde kullanılan iptal hakkı, sözleşmeyi ortadan kaldırır. İptal, nispi etki ve sonuçlu bozucu yenilik doğuran işlemdir.

İptal hakkının kullanılması bozucu yenilik doğuran bir hakka dayandığına göre, sözleşme gerekli şartları taşıyarak kurulmuş ve ayakta olan bir sözleşmedir. Bu sebeple kanunda iptal için öngörülen süreler hak düşürücü niteliktedir. Dolayısıyla bu sürelerin geçmesi durumunda iptal taraflar iptal hükümlerinden faydalanamaz. İptal hakkı sırasıyla TBK m.28 ile m.30-39 da belirtildiği üzere ağırlıklı olarak irade bozukluğu halleri ile aşırı yararlanma durumlarında söz konusu⁵¹³.

Rödovans sözleşmeleri yönünden, taraf iradelerinden birinin yanılma, aldatma, korkutma veya aşırı yararlanma nedeniyle bozulması durumunda ilgili tarafın iptal hakkı doğmaktadır. Röovans sözleşmesi sürekli edimli bir sözleşme olduğundan dolayı da, kanuni süresi içinde iptal hakkının kullanılması durumunda, rödovans sözleşmesi ileriye etkili olarak sona erdirilmiş olmaktadır.

⁵¹³ Kılıçoğlu, s. 200-201.

II. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİNİN SONUÇLARI

A. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ DURUMUNDA TARAFLARIN BORÇLARI

1. RÖDOVANSÇININ SONA ERME DURUMUNDA BORÇLARI

a. Maden Sahasını Geri Verme Borcu

TBK m.372'ye kıyasla rödovansçı, tutanağa bağlanmış tüm eşyalarla birlikte maden sahasını iade etme yükümü altına girer. Bu anlamda rödovansçının iade yükümünün kapsamında maden sahası ile birlikte kendisine başta teslim edilen bütün taşınırlar da dahildir⁵¹⁴.

TBK m.373'e göre, rödovansçı tutanağa bağlanan eşyaları özdeş tür ve değerde teslim etmekle veya değer eksikliklerini gidermekle yükümlüdür. Esasen rödovansçı, tutanağa bağlanan eşyaların telef olmasına veya değer kaybetmesine kusuruyla sebep olmasa bile bu borcu yerine getirmelidir⁵¹⁵. Ancak m.373/2 çerçevesinde, ruhsat sahibinin kusuru veya herhangi bir mücbir sebebin varlığı kanıtlanabilirse, anılan borçtan kurtulunabilir. Rödovansçı, m.373/3 gereği olarak, tutanağa bağlanan eşyalara yaptığı masraflardan veya emeğinden kaynaklı değer artışından dolayı tazminat isteyebilir. Maden sahası ile teslim edilen bütün taşınırların da içine dahil olduğu iade yükümünün kapsamı, sırasıyla, sözleşmeye, hüküm bulunmuyorsa örf ve adete, burada da bir açıklık yoksa, hakkaniyete göre tayin edilecektir⁵¹⁶.

İade yükümünün kapsamına taşınır eşyaların girip girmediği konusunda 375. Maddenin uygulanması bakımından iki farklı görüş bulunmaktadır. Bir görüşe göre, 375. Madde bütün ürün kirası sözleşmeleri yönünden uygulanmalıdır. Buna göre, sözleşmenin

⁵¹⁴ Altaş, s. 272; Erdoğan, Rödovans, s. 204.

⁵¹⁵ Amıkhoğlu, s. 260.

⁵¹⁶ Amıkhoğlu, s. 256; Altaş, s. 272; Erdoğan, Rödovans, s. 205.

sona ermesi sebebiyle iade borcu doğan rödovansçı, maden sahasının yeniden i lettilerilebilmesi için gerekli e şşayı maden sahasına bırakmalıdır⁵¹⁷. Bu anlamda rödovansçı tarafından maden sahasına getirilen e şşaların maden sahasının bütünleyici parçası olup olmadığına da bakılmalıdır. Rödovansçıya ait e şşya maden sahası ile birleştirilirse, rızaya bakılmaksızın, e şşya maden sahasının bütünleyici parçası haline gelmiş olup, o e şşya ile rödovansçı arasındaki mülkiyet hakkı/ bağı sona erer⁵¹⁸. Hal böyle olunca rödovansçı bu e şşyaları söküp g t remediğı için maden sahasına bırakmak durumunda kalacak olup, m.375/2 çerçevesinde tazminat olanaklarına sahip olacağı ifade edilmi tir⁵¹⁹.

Öte yandan, rödovansçının maden sahasına getirdiğı e şşya, maden sahasının bütünleyici parçası değılse, mülkiyet rödovansçıda kalacak olup, esasen sözleşmenin sona ermesiyle bu e şşyaları götürebilecektir. Bu e şşyalardan maden sahasında bırakılması zorunlu olan e şşyaları götürmek isterse, ruhsat sahibi dava açıp tazminatını da ödemek suretiyle e şşyaların maden sahasında bırakılması sağılayabilir. Maden sahasını aldığından fazla e şşya ile bırakan rödovansçının tazminat talep imkanı vardır⁵²⁰.

Diğer görüş göre, 375. madde yalnızca tarımsal ürün kiralarına ilişkin uygulanabilecektir⁵²¹. Buna göre, ruhsat sahibi maden sahasında bulunması zorunlu olan ve fakat bütünleyici parça niteliğinde bulunmayan e şşyaların maden sahasında bırakılmasını sağılayabilme imkanına sahip olamamaktadır. Nitekim rödovansçı da bütünleyici parça olarak değıer artışı sağıladığı e şşyalarına ilişkin tazminat isteyemeyecektir. TBK m.372 f. 3 hükümlerince Rödovansçı yalnızca değıer artışının normal giderler dışında emeğıinden veya masraflardan ileri gelmesi halinde tazminat isteyebilecektir⁵²².

⁵¹⁷ Alta , s. 275.

⁵¹⁸ Ayan, Cilt II, s. 38-41.

⁵¹⁹ Erdoğıan, Rödovans, s. 206.

⁵²⁰ Alta , s. 275; Erdoğıan, Rödovans, s. 206.

⁵²¹ Tandoğıan, s. 193.

⁵²² Erdoğıan, Rödovans, s. 206.

b. İyi Bir İşletme Durumunda Kaçınılabilecek Olan Değer Eksiklikleri İçin Tazminat Ödeme Borcu

Rödovansçı, maden sahası ile tutanağa bağlanan eşyaları niteliklerine ve sözleşmede tahsis edildiği amaca uygun bir biçimde işletmekle yükümlü olup, bunun aksine bir biçimde işletilmesi durumunda ortaya çıkan zararları, TBK m.372 f. 2'ye kıyasen tazmin etmekle yükümlü tutulacaktır⁵²³. Anılan hükme göre rödovansçının sorumlu tutulabilmesi için gidermekle yükümlü tutulabileceği türden bir değer eksikliği olmalıdır. Eş söyleyişle, TBK m.373 f. 2'ye kıyasla, ruhsat sahibi tarafından giderilmesi gereken veya mücbir sebebin varlığı durumunda ortaya çıkan değer eksikliklerinden rödovansçı sorumlu tutulamayacaktır.

Öte yandan, TBK m.372 f. 3 çerçevesinde rödovansçı, maden sahasında özen yükümlülüğü neticesinde oluşan değer artışlarından dolayı tazminat isteyemeyecektir. Bu nedenle, rödovansçının maden sahasını işletilmeye elverişli şekilde bulundurma borcu kapsamında yapılması zorunluluk arz eden masraflarla alakalı tazminat hakkı mevcut değildir. Fakat, rödovansçının zorunluluk ve normalin dışındaki masrafları ile emeğinden kaynaklanan değer artışlarına (çıkarılan ve/veya işlenen maden miktarının artması gibi) ilişkin tazminat olanağı bulunmaktadır⁵²⁴.

TBK m.374'e kıyasla, rödovansçı maden sahası üzerinde halihazırdaki durum yönünden çıkarılmamış olan cevherler için hak ileri süremese de, cevherin çıkarılması ve/veya işlenmesi konusunda yaptığı masrafların hakim tarafından belirlenerek, rödovans bedelinden indirilmesini talep edebilir⁵²⁵. Öte yandan, çıkarılmış ancak tasarrufta bulunulmamış cevherin ruhsat sahibine verilmesi söz konusu olmayacak olup, bu nevi cevherin mülkiyeti rödovansçıya aittir⁵²⁶. Bu bağlamda maden atıklarının da

⁵²³ Erdoğan, Rödovans, s. 206-207.

⁵²⁴ Erdoğan, Rödovans, s. 207; Amıklioğlu, s. 256-257.

⁵²⁵ Arkan Serim, s. 137.

⁵²⁶ Arkan Serim, s. 139.

değerlendirilmesi gerekir. Buna göre, maden atıklarının TBK m.374 çerçevesinde değerlendirilmesinin mümkün olmadığı ve maden atıklarına ilişkin hakların doğrudan doğruya rödovansçıya ait olduğu öğretide ileri sürülmektedir⁵²⁷.

2. RUHSAT SAHİBİNİN SONA ERME DURUMUNDA BORÇLARI

a. Maden Sahasını Tutanağa Bağlanmış Eşyalarla Birlikte Alma Borcu

Rödovansçının iade yükümünün karşılığında, ruhsat sahibinin tutanağa bağlanmış eşyalarla birlikte maden sahasının teslim alınması borcu vardır⁵²⁸. Ruhsat sahibi teslim alırken, gerekli incelemeleri yapması ve herhangi bir eksiklik tespit etmesi durumunda bu durumda derhal rödovansçıya ihbar etmek durumundadır. Nitekim maden sahasını kontrol etmeden veya herhangi bir ihbarda bulunmadan geri alan ruhsat sahibi, gizli ayıplar haricinde, sözleşmede kararlaştırılan haliyle teslim almış sayılacaktır⁵²⁹.

Ruhsat sahibi, eksiklik bulunduğunu ileri sürerek iade almaktan kaçınırsa, alacaklı temerrüdüne düşmüş sayılacaktır. Buna karşın rödovans konusu olmayan bir şeyin iadeye arz edilmesinde, ruhsat sahibinin iade alma yükümlülüğü bulunmamakta olup, sırf bu sebeple ruhsat sahibi temerrüde düşmüş kabul edilemez. Ruhsat sahibi temerrüde düştükten itibaren, maden sahasında oluşacak her türlü zarardan sorumlu tutulacak olup, anılan zararların oluşmasını önlemek için rödovansçının yaptığı masrafları da tazmin yükümü altına girecektir⁵³⁰.

b. Diğer Borçları

Ruhsat sahibinin diğer borçları başlığında, rödovansçının yapmak zorunda olmadığı ve fakat maden sahasının işletilebilme vasfını koruyabilmek için zorunlu

⁵²⁷ Amıkhoğlu, s. 263.

⁵²⁸ Amıkhoğlu, s. 264.

⁵²⁹ Amıkhoğlu, s. 264; Erdoğan, Rödovans, s. 208.

⁵³⁰ Altaş, s. 280-281; Erdoğan, Rödovans, s. 208.

görülen masraflarını, ruhsat sahibinin tazmin borcudur. Ayrıca, rödovansçının maden sahasında bırakmak zorunda olmayıp, hakim hakkaniyet gereği bırakılmasına karar verdiği eşyalar bakımından tazminat ödeme yükümlülüğü vardır⁵³¹. Bununla birlikte, ruhsat sahibinin fesih ihbar sürelerine uymadan veya sözleşmenin sona ereceği süreden önce sonlandırması durumunda, rödovansçının uğradığı zararların tazmini gerekecek olup, rödovansçıdan alınan teminatların iadesi de bu bağlamda önem arz etmektedir⁵³².

B. RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNİN MADEN SİCİLİNDEN TERKİNİ

Maden Yönetmeliği m.101 f.7'ye göre, *“ tarafların birlikte rödovans sözleşmesinin maden sicil kayıtlarından silinmesini talep etmeleri halinde bu kayıtlar maden sicilinden silinir. Tek taraflı silinme talepleri kabul edilmez. Süresi sona eren rödovans sözleşmeleri, maden sicilinden silinir.”* Buna göre, ruhsat sahibi ile rödovansçı, sözleşmenin iptalini kararlaştırdıklarında, maden sicilinden ilgili kayıtların terkin edilmesi gerekecektir. Bununla birlikte, rödovans sözleşmesinin sona ermesi konusunda taraflar arasında uyuşmazlık çıkması durumu, yönetmelikte düzenlenmemiştir. Bu durumda, uyuşmazlığın giderilmesi için dava yoluna gidilebileceği kabul edilmelidir. Açılan davada rödovans sözleşmesinin sona ermiş olduğu hakim kararı ile tespit edilirse, ilgili sözleşme MAPEG tarafından maden sicili kayıtlarından terkin edilmesi gerekecektir⁵³³.

⁵³¹ Altaş, s. 282; Erdoğan, Rödovans, s. 208-209; Amıkhoğlu, s. 264.

⁵³² Erdoğan, Rödovans, s. 209; Altaş, s. 282.

⁵³³ Erdoğan, Rödovans, s. 209.

SONUÇ

Ülkemizin ekonomisi açısından çok önemli olan madenlerin düzenli ve sürekli bir şekilde çıkarılması ve işlenmesi kamu düzenine ilişkin milli bir meseledir. Madencilik faaliyetleri sırasında mevcut madenin doğru, çevreye ve diğer katmandaki madenlere en az zararla çıkarılması yine hem ülke ekonomisi hem ülke doğası için son derece önemlidir. Ülkemizdeki son derece yüksek ve sürekli olan enerji ihtiyacının karşılanması da yine büyük oranda kömür madenlerinden elde edilen hammadde neticesinde termik santrallerden elde edilmektedir. Dolayısıyla madenlerin düzgün bir şekilde çıkarılıp işlenmesi her bakımdan son derece önem arz etmektedir.

Rödovans sözleşmesinin daha kolay anlaşılması için öncelikle “*maden hakkı*” kavramının ele alınması gerekir. Buna göre maden hakkı tıpkı medeni hukuktaki aynı haklar gibi maden siciline tescil ile ihdas edilen ve herkese karşı ileri sürülebilen kendine özgü aynı bir haktır. Kendine özgü olmasının sebebi ise diğer aynı hakların sınırlı sayı prensibine göre belirlenmiş olmasıdır. Maden hakkı kendi içinde bir çok hakkı ihtiva eder. Bunlar takaddüm hakkı, buluculuk hakkı, rezerv geliştirme hakkı, maden arama hakkı ve maden işletme hakkıdır. Rödovans sözleşmesinin konusunu tam olarak maden işletme hakkı şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Maden hakkının devri mümkün olmasına rağmen içindi barındırdığı haklar maden kanunu md 5. Gereği bölünmek suretiyle devredilemezler.

Rödovans sözleşmesinin ortaya çıkışı ise tam da bu noktada maden hakkının bölünememesi ilkesinden kaynaklanmaktadır. Zira çok büyük alanlar için tahsis edilen maden hakkını ruhsat sahibi her zaman tek başına kullanamayabilmektedir. İktisadi yaşamın sekteye uğramaması adına bu hakkı bir başkasının kullanması gerekecek ancak devri mümkün olmadığı için kullandırma amacı güden bir kiralama sözleşmesine ihtiyaç duyulacaktır. İşte bu sözleşme rödovans sözleşmesi olarak karşımıza çıkmıştır.

Devletimizin hüküm ve tasarrufu altında bulunan madenler genel olarak maden hukukuna has bir sözleşme olan rödovans sözleşmesiyle işletilmektedir. Yabancı kaynaklarda “*royalty*” olarak geçen rödovansın Türkçeye tercümesi imtiyaz olarak yapılabilir. Rödovans sözleşmesi gerçekten de kısa tanımla devlet tarafından bir hükmi veya gerçek şahsa tanınmış maden işletme hakkının ve o hakla mündemiç maden sahasının üçüncü bir kişiye işbu hakkın kullanılması suretiyle sahanın işletilmesi amacıyla kiralanmasıdır.

Rödovans sözleşmesine MAPEG tarafından belirlenen mali kriterleri taşıyan bütün tüzel kişiler taraf olabilecektir. Gerçek kişilerde ise pratikte mali kriterleri taşımayan biriyle sözleşme yapılması mümkün görülme de teorik olarak yapılmasında bir engel görülmemektedir.

Rödovans sözleşmesi hukuki niteliği bakımından ise özel hukuk sistemi dahilinde bulunan bir sözleşmedir. TBK’da tip sözleşme olarak karşımıza çıkan ürün kirasına ek olarak kanuni yükümlülükler barındıran, ivazlı, sinallagmatik, rızai ve sürekli borç doğuran eklemeli karma tip bir sözleşmedir.

Rödovans sözleşmesini şekil bakımından değerlendirdiğimizde ise işbu sözleşme için herhangi bir şekil şartı öngörülmemiş olmakla birlikte; bir etkinlik unsuru olarak karşımıza çıkan MAPEG tarafından verilen izin ve rödovans sözleşmesinde mevcut nispi hakkı güçlendiren maden siciline tescil değerlendirilmiştir.

Rödovans sözleşmesinin unsurları bakımından ele alınmasında karşımıza dört unsur çıkmaktadır. Bunlar: Maden işletme ruhsatının kullanım hakkı tesisi taahhüdü, rödovans bedeli olarak adlandırılan sadece para veya çıkarılan hasılatın bir miktarı, rödovansçının söz konusu maden sahasının işletme taahhüdü ve tarafların bu hususta anlaşmaları sayılabilir.

Rödovans sözleşmesinin eklemeli karma tip sözleşme olduğunu daha önce belirtmiştik. Söz konusu sözleşmenin çerçevesinin çizilmesi için benzer birtakım sözleşmelerden ayrı düşen yanları da çalışmamızda incelenmiştir. Buna göre maden hakkı devri ile rödovans sözleşmesi; hem sözleşmeye konu hak bakımından hem sözleşmede taahhüt edilen edimin sürekliliği bakımından hem de şekil şartları bakımından birbirinden ayrılır. Bunların tabii bir sonucu olarak sözleşmelere uygulanacak hükümler de farklılık gösterecektir. Yine rödovans sözleşmesi bir aynı hak olan intifa hakkından da farkları mevcuttur. İlk olarak sözleşmeye konu hak ve intifa hakkı hukuki nitelik bakımından farklılıklar göstermektedir. İntifa hakkı bir aynı hak iken rödovans sözleşmesinde nispi bir haktan bahsedilir. Yine intifa hakkı ve rödovans sözleşmesi konusu, unsurları ve taraflara yüklediği sorumlulukları bakımından farklılıklar gösterir.

Rödovans sözleşmesinin benzer sözleşmelerden ayrılmasında mevcut bir diğer sözleşme ise vekalet sözleşmesidir. Vekalet sözleşmesinin konusu sınırlandırılmamışken rödovans sözleşmesinin konusu maden işletme hakkına daraltılmıştır. Yine rödovans sözleşmesinde esaslı unsur olan ücret unsuru vekalet ücretinde esaslı bir unsur olarak karşımıza çıkmamaktadır. Son olarak vekalet sözleşmesi vekalet veren yararına bir sözleşmeyken rödovans sözleşmesi karşılıklı yarar sağlayan bir sözleşme olarak karşımıza çıkmaktadır. Rödovans sözleşmesi yine lisans sözleşmesinden de hem Şekil olarak hem konu olarak hem de kurucu unsurları olarak ayrılmaktadır.

Rödovans sözleşmesi ile TBK’da mevcut kullandırma amacı güden sözleşmeler arasındaki farklara değinmeden önce devlet hakkı ve taşeronluk sözleşmelerinden farklarını da belirtmekte fayda vardır. Öncelikle taşeronluk sözleşmesi özünde bir eser sözleşmesi barındıracağından rödovans sözleşmesinden ayrılır. Yine devlet hakkı da özü itibarıyla idari yargının konusuna giren tek taraflı bir idari işlemdir. Ancak rödovans sözleşmesi iki taraflı bir özel hukuk sözleşmesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Rödovans sözleşmesinin en çok benzeştiği ve hükümleri mahiyetine uygun düştüğü ölçüde uygulanan sözleşme ürün kirası ve TBK'nın ürün kirasındaki atıfları sebebiyle adi kira sözleşmesidir. Ürün kirası sözleşmesinin konusu semere getiren her türlü hak veya mal olabilecekken rödovans sözleşmesinin konusu maden işletme hakkıdır. Yine ürün kirasına göre rödovans sözleşmesi; sözleşmenin tarafları bakımından da rödovans sözleşmesi sınırlandırılmış ayrıca sözleşmenin etkinlik kazanabilmesi için bir takım şekil şartları öngörülmüştür. Ayrıca rödovans sözleşmesi süre bakımından ve alt kira yasağından dolayı adi kira sözleşmesinden ayrılmaktadır. Bununla birlikte doktrinde ve uygulamada rödovans sözleşmesi ile ürün kirası arasındaki benzerlikler göz önüne alınarak rödovans sözleşmesi ürün kirasının özel bir görünüş biçimi olarak nitelendirilmiş, tarafların hak ve yükümlülükleri de buna göre belirlenmiştir.

Rödovans sözleşmesinde tarafların hak ve yükümlülükleri belirlenirken TBK'nın ürün kirasına ilişkin hükümlerinin mahiyetine uygun düştüğü ölçüde uygulanacağını belirtmiştik. TBK m. 357 vd. hükümlerine göre ruhsat sahibi maden sahasını ve maden ruhsatını işletmeye elverişli şekilde rödovansçıya teslim etmek ve teslim ettiği rödovansa konu bu saha ve hakkı işletmeye uygun halde bulundurma borcu altındadır. Teslim şartı söz konusu maden sahası ve işletme hakkı yanı sıra işletme için zorunlu yan ürünleri de kapsamaktadır.

Ruhsat sahibinin teslim ettiği maden işletme hakkı ve maden sahası ayıplı ise TBK m. 358'de yapılan atıf gereği yine rödovansçı, TBK m. 304 vd. hükümlerinde belirtilen koşullar ışığında ruhsat sahibinin sorumluluğuna gidebilecektir. Aynı şekilde ruhsat sahibinin zapttan doğan sorumluluğu da mevcut olacaktır. Bunlarla birlikte yine TBK ve Maden Kanunu'nda belirtilen ek yükümlülükler ruhsat sahibinin sorumluluğunda olacaktır.

Rödovansçının borçlarından bahsedecek olursak; maden sahası ve maden işletme ruhsatını teslim alma, ilgili sahayı işletme, rödovans bedelini ödeme ve alt kira ve devir yasağına uyma borçlarından söz edilebilir.

Yine rödovans sözleşmesi ile yapılan madencilik faaliyetleri kapsamında rödovansçının maden sahası sahibi özel kişiye verdiği maddi zararlarda kanun koyucu ruhsat sahibini kusursuz sorumluluk hükümleri çerçevesinde sorumlu tutmuştur. Ancak madencilik faaliyeti sayılmayan durumlarda ise rödovansçı zarar doğuran fiillerinden kendisi sorumlu olacaktır. Yine rödovansçının sorumluluğuna ilişkin İSGK ile ve Çevre Kanunu ile getirilen özel hükümler sayesinde rödovansçının verdiği zararlardan sorumluluğunun kapsamı genişletilmiştir.

Çalışmamızda son olarak rödovans sözleşmesinin sona ermesi incelenmiştir. Buna göre rödovans sözleşmesinin sona ermesi ibra yoluyla yenileme yoluyla veya alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi yoluyla sona erebilecektir. Yine kusursuz imkansızlık hallerinden olan ifa imkansızlığı veya aşırı ifa güçlüğü hallerinde durumunda da sözleşme kendiliğinden sona erebilecektir. Rödovans sözleşmesi geniş anlamda ise sözleşmenin süresinin dolmasıyla veya sözleşmeye eklenmiş bir bozucu şartın gerçekleşmesiyle meydana gelebilir. Rödovans sözleşmesini sona erdiren diğer sebepler olarak ise tek taraflı fesih, taraflardan birinin iflası veya karşılıklı anlaşma yoluyla(ikale sözleşmesi) sona erdirme olarak karşımıza çıkmaktadır.

Rödovans sözleşmesinin sona ermesinin sonuçları olarak ise rödovansçıya maden sahasını geri verme ve maden sahasını olması gerekenden kötü işletmesi sebebiyle meydana gelen eksik değerleri tazmine etmekle yükümlüdür.

Ruhsat sahibi ise sona ermiş rödovans sözleşmesi neticesinde kendisine usulüne uygun şekilde geri verilen maden sahasını almakla mükelleftir.

Yine sona erme neticesinde tarafların talebi ile maden siciline işlenmiş rödovans sözleşmesi sicilden terkin edilecektir.

Rödovans sözleşmelerinin uygulamadaki yaygınlığı ve önemi düşünüldüğünde sözleşmenin herhangi bir mevzuatta ayrıntılı olarak düzenlenmesi gerektiğı kanaati uyanmaktadır. Aslen Maden Hukuku mevzuatı ve öğretisinin gidişatı da bu yöndedir. Zira rödovans sözleşmesine ilişkin her geçen gün yeni bir şart, yeni bir kural mevzuata işlenmektedir.  zerine bu kadar yasal düzenleme yapılmışken sözleşmenin hüküm ve sonuçları tarafların hakları yükümlülüklerini içeren ayrı ve etraflı bir düzenlemenin yapılmaması ise uygulamada sorunlara yol açmaktadır. Uygulamanın ve doktrinin tartışmaları ışığında  z mlenen hukuki meseleler tabii hukuka ulaşmak adına önemli bir adım olsa da bu hususta etraflı düzenleme olmadan tabii hukuka ulaşmanın da, uyuşmazlıkların üzümünün de eksik kalacağı açıktır.

KAYNAKÇA

- ABİK, Yıldız**, “Taşınmaz Malikinin Olumlu Müdahaleler Nedeniyle Komşulara Karşı Sorumluluğu” **EBYÜHFD**, C.XIV, S.3-4, Y.2010, ss. 145-186
- ACAR, Faruk, Kira Hukuku Şerhi (TBK m. 299-326)**, 3. Baskı, İstanbul, 2016.
- AKGÜNER, Tayfun/BERK, Kahraman, İdare Hukuku**, Der Yayınları, 8. Basım, İstanbul, 2017
- AKKANAT, HALİL, Taşeronluk Sözleşmesi**, 1. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000
- AKER, Halit, Ticari İşletme Kirası**, 1. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2012
- AKINCI, Şahin, Borçlar Hukuku Bilgisi, Genel Hükümler**, 9. Baskı, Konya 2016.
- AKİPEK, Jale/ AKINTÜRK, Turgut, Eşya Hukuku**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2009.
- AKKURT, Sinan Sami/ Erdoğan, Kemal/ Tokat, Hüseyin, Medenî Hukuk**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- AKYILMAZ, Bahtiyar/Sezginer, Murat/Kaya, Cemil, Türk İdare Hukuku**, Savaş Yayınevi, 10. Baskı, Ankara, 2019.
- ALIŞKAN, Murat**, “İşletme Konusu ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Şirketlerinin Ehliyeti ve Temsili”, **MÜHFD HAD**, S.18, C.2, 2018, ss.207-220.
- ALTAŞ, Hüseyin, Hasılat ve Şirket Kirası**, 1. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009
- AMIKLIOĞLU, Hüseyin, Rödovans Sözleşmesi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.
- ANTALYA, O. Gökhan/ TOPUZ, Murat, Medeni Hukuk Cilt I**, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.
- ANIK, Gülgün**, “Borçlunun Temerrüdünden Dolayı Sözleşmeden Dönme”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Y: 18, S: 59, Temmuz-Ağustos 2005, s. 214-235.
- ARAL, Fahrettin, Türk Borçlar Hukukunda Kötü İfa**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011. (Kötü İfa)
- ARAL, Fahrettin/ AYRANCI, Hasan, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 13. Baskı, Ankara 2020.
- ARBEEK, Ömer, Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2005.

- AŞULA, Mustafa, Türkiye’de Medeni Kanun Bakımından Maden Rejimi ve Mülkiyeti**, Ankara, 1968.
- ATAY, Ender, Ethem, İdare Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.
- AYAN, Mehmet, Borçlar Hukuku (Genel Hükümler)**, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.(Borçlar)
- AYAN, Mehmet, Eşya Hukuku I Zilyedlik ve Tapu Sicili**, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Mimoza Yayınları, Konya 2004.(Eşya)
- AYAN, Mehmet/AYAN, Nurşen, Kişiler Hukuku**, 2. Baskı, Mimoza Yayınevi, Konya, 2007.
- AYBAY, Aydın, Borçlar Hukuku Dersleri Genel Bölüm**, Vedat Kitabevi, İstanbul, 1995.
- AYRANCI, Hasan, Sözleşmelerin Yüklenmesi (Devri)**, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2003.
- AYDEMİR, Efrail, Kira Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013.
- BAYCIK, Gaye**, “Rödovans Sözleşmesinin Hukuki Niteliği ve Tarafların İş Sağlığı ve Güvenliği Yükümlülükleri”, **Sarper Süzek’e Armağan**, C. 2, İzmir 2011, ss. 1895-1957.
- BUZ, Vedat, Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme**, Yetkin Yayınları, Ankara, 1998. (Borçlu Temerrüdü)
- BUZ, Vedat, Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2005. (Yenilik Doğuran)
- CANSEL, Erol, Türk Hukukunda Hasılat Kirası**, Ankara 1953.
- ÇANKAYA, O. Güven**, “Rödovans Alt İşverenlik Sözleşmesi midir?”, **İş Hukuku ve İktisat Dergisi**, C. 13, S. 3, 2014, s.1-21.
- ÇEVİKÇELİK, Muradiye, Türk İdare Hukukunda Maden İşletme ve Rödovans Sözleşmeleri**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.
- ÇİTİL, Bünyamin**, “Rödövans Sözleşmesinin Maden Hukukundaki Yeri ve Mali Yükümlülükler”, **TAAD**, Y: 11, S: 39, Temmuz 2019, ss.215-242.
- DURAL, Mustafa/ ÖĞÜZ, Tufan, Türk Özel Hukuku Cilt II, Kişiler Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017.

- DURAN, Lütfi, İdare Hukuku Ders Notları**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1982.
- EDİS Seyfullah, Türk Borçlar Hukukuna Göre Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcu**, Ankara, 1963.
- EREKMEKÇİ, Müge / SÜLEYMANOĞLU, Gizem**, “Rödovans Sözleşmesi”, **İstanbul Barosu Dergisi**, Cilt: 90, Sayı: 1, Yıl: 2016, ss.133-145.
- EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Yetkin Yayınları, 24. Baskı, Ankara, 2019 (Genel)
- EREN, Fikret, Borçlar Hukuku, Özel Hükümler**, 6. Baskı, Ankara, 2018 (Özel)
- ERDOĞAN, İhsan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 4. Baskı, Gazi Kitapevi, Ankara, 2019 (Genel).
- ERDOĞAN, İhsan**, “Hukuki Muamelelerde Şekle Aykırılığın Sonuçları”, **GÜHFD C.1**, S.1, Y.1997, ss.114-123 (Şekil)
- ERDOĞAN, Kemal**, “Maden Hakkını Devir Sözleşmesi İle Rödovans Sözleşmesi Arasındaki Ayırım”, **AHBVÜHFD**, C.XXII, Y.2018, S.1, ss.95-141. (Makale-Ayırım).
- ERDOĞAN, Kemal, Rödovans Sözleşmesi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017. (Rödovans)
- FEYZİOĞLU, Feyzi Necmeddin, Borçlar Hukuku Akdin Muhtelif Nevileri**, C. I, 3. Bası, İstanbul, 1978
- FLOMENHOFT, Gary**, "Historical and Empirical Basis for Communal Title in Minerals at the National Level: Does Ownership Matter for Human Development?", **Sustainability, MDPI, Open Access Journal**, 10(6), Haziran, 2018, s.1-27.
- GÖĞER, Erdoğan, Maden Hukuku**, Ankara, 1979.
- GÖZLER, Kemal, İdare Hukuku Cilt II**, Ekin Yayınevi, Bursa, 2019.
- GÜLAN, Aydın, Maden İdare Hukukumuzun Ana İlkeleri ve Temel Müesseseleri**, Lamure Yayınları, İstanbul, 2008.
- GÜMÜŞ, Mustafa Alper, 6098 Sayılı Borçlar Kanunu'na Göre Kira Sözleşmesi**, 1. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2011.(Kira)
- GÜMÜŞ, Mustafa Alper, Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, C. 1, 3. Baskı, İstanbul 2013 (Özel).

- GÜNAY, Ömer, Maden Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, 2. Bası, Ankara, 2017.
- GÜNDAY, Metin İdare Hukuku**, İmaj Yayınevi, 10. Baskı, Ankara, 2013.
- HATEMİ, Hüseyin / GÖKYAYLA, Emre, Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Vedat Kitapçılık, 3. Baskı, İstanbul, 2015.
- İÇEL, Kayıhan**, “Çağdaş Ceza Hukukunun Evrensel İlkelerinin Kabahat Türünden Eylemler Alanındaki Boyutları”, **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, S.7, 2016, ss.621-635.
- KÖK, Yasin, Borçlar Kanununa ve Yeni Türk Borçlar Kanunu Tasarısına Göre Kiraya Verenin Ayıba Karşı Tekeffül Borcu**, MÜSBE, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2007.
- KILIÇOĞLU, Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 18. Baskı, Ankara, 2014.
- KILIÇOĞLU, Ahmet, Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar**, 4. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2018 (Fikri)
- KOYUNCUOĞLU, Tennur, Türk ve İsviçre Hukukunda Borcun Yenilenmesi**, İstanbul, 1972.
- NOMER, Haluk N., Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Beta, 14. Baskı, İstanbul, 2015.
- ODYAKMAZ, Zehra/KAYMAK, Ümit/ERCAN, İsmail, Anayasa Hukuku İdare Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, 14. Baskı, İstanbul, 2011.
- OĞUZMAN, M. Kemal/SELİÇİ, Özer/OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, Eşya Hukuku**, 18. Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2015
- OKTAY ÖZDEMİR, Saibe, Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması**, 1. bası, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2002.
- ÖNEN, Turgut, Karşılıklı Borç Doğuran Sözleşmelerde Borçlunun Temerrüdüyle İlgili Genel Mahiyetteki Hükümler**, Ankara, 1975.
- ORMANCI ALTINOK, Pınar, Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebep Feshi**, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, 2011.
- ÖZBEK, Veli Özer/ DOĞAN, Koray/ BACAKSIZ, Pınar, Ceza Genel Hukuku (Temel Bilgiler)**, Seçkin Yayıncılık, 11. Baskı, Ankara, 2020.

- ÖZBEK, Veli Özer/ DOĞAN, Koray/ BACAKSIZ, Pınar, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.
- ÖZDAMAR, Demet**, “Maden Hakkının Verilmesi ve Bu Hakkın Devri”, **T. Tufan Yüce’ye Armağan**, İzmir, 2001, s. 119-149 (Devir).
- ÖZDAMAR, Demet**, “Maden Hakkı ve Maden İrtifakı”, **M. Tevfik Birsell’e Armağan**, İzmir 2001, s. 319-335 (Maden).
- ÖZGENÇ, İzzet/ ÜZÜLMEZ, İlhan, Ceza Genel Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.
- ÖZTÜRK, Gülay, Teoride ve Uygulamada Hasılat Kirası**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010.
- RAE, C. A.**, “Royalty Clauses in Oil and Gas Leases”, **Alberta Law Review**, C. 4, S. 2, 1965-1966.
- REİSOĞLU, Safa, Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 23. Baskı, Beta, İstanbul, 2012.
- SANCAKDAR, Oğuz/US, Eser/KASAPOĞLU TURHAN, Mine/ÖNÜT, LALE Burcu, İdare Hukuku Teorik Çalışma Kitabı**, Seçkin Yayıncılık, 5. Baskı, Ankara, 2015.
- SAYMEN, Ferit Hakkı/ ELBİR, Halid Kemal, Türk Borçlar Hukuku Umumi Hükümler**, C. 2, İstanbul, 1958.
- SERİM ARKAN, Azra, Hasılat Kirasında Tarafların Hak ve Borçları**, 1. Bası, Beşir Yayınevi, İstanbul, 2010
- SEROZAN, Rona/ BAYSAL, Başak/ SANLI, Kerem Cem, Borçlar Hukuku Özel Hüküm**, Oniki Levha Yayıncılık, 4. Baskı, İstanbul, 2019.
- SEROZAN, Rona, Sözleşmeden Dönme**, İstanbul, 2007.
- TAN, Mehmet, Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler**, Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara, 2011.
- TAN, Turgut, İdare Hukuku**, Turhan Kitabevi, 2. Baskı, Ankara, 2013.
- TEKİNAY, Selahattin Sulhi/AKMAN, Sermet/BURCUOĞLU, Haluk /ALTOP, Atilla, Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul, 1993.
- TERCIER, Pierre/ PİCHONNAZ, Pascal/ DEVELİOĞLU, H. Murat, Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016.

- TOPALOĞLU, Mustafa, Maden Hukuku İle İlgili Makaleler**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019. (Makaleler)
- TOPALOĞLU, Mustafa, Maden Hukuku**, Birinci Baskı, Adana, 2011. (Maden)
- TOPALOĞLU, Mustafa, Rödovans Sözleşmesi; Hukuksal durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri**, Türkiye 17. Uluslararası Madencilik Kongresi ve Sergisi-TUMAKS, 2001. (Kongre).
- TANDOĞAN, Haluk, Türk Mes'uliyet Hukuku**, Adalet Yayınevi, İstanbul, 2010
- UÇKAN, Özcan, Türk Hukukunda Madencilik**, Eskişehir, 1983.
- ULUSOY, Ali Dursun, Yeni Türk İdare Hukuku**, Yetkin Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2019.
- UYUMAZ, Alper ve GÜNGÖR, Fatma**, “Rödovans Sözleşmesi”, **GÜHFD**, C.XIX, Y.2015, S.4, ss.145-185.
- YAVUZ, Cevdet/ Acar, Faruk / Özen, Burak, Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2012
- YAVUZ, Cevdet, Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, 10. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2014. (Özel)
- YAVUZ, Nihat, Türk Borçlar Kanunu'nun Getirdiği Değişiklikler ve Yenilikler**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012
- YILDIRIM, Turan/YASİN, Melikşah/KAMAN, Nur/ÖZDEMİR, Halit Eyüp/ÜSTÜN, Gül/OKAY TEKİNSOY, Özge, İdare Hukuku**, Oniki Levha Yayıncılık, 7. Baskı, İstanbul, 2018.
- YÜCER, İpek**, “Yenileme (Tecdit)”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.9, S.1, 2007.
- ZEVLİLİLER, Aydın, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 8. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004.

ÖZET

Madencilik sektörü ekonomi ve endüstrinin temel birimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Madencilik alanındaki uygulamaların kesintisiz ve hızlı bir şekilde yerine getirilmesi büyük önem arz etmektedir. Maden Kanunu'nda bir maden ruhsatının bölünemeyeceği açıkça zikredilmiştir. İşte bu bölünmezlik ilkesi Maden ocaklarının işletilmesini sektöre uğratması sonucu rödovans sözleşmesi gündeme gelmiştir. Rödovans sözleşmesi kısaca maden işletme ruhsatının kiralanması olarak kullandırma amacı güden bir sözleşme olarak nitelendirilebilir. Bu çerçevede tezin konusu olan rödovans sözleşmesinin tarafları, niteliği, şekil şartları, tarafların hakları ve borçları ile sonuçları incelenmiştir.

Tezin birinci bölümünde kendine özgü bir ayni hak statüsünde olan maden hakkı kavramı incelenmiştir. Daha sonra ise rödovans sözleşmesinin tanımı ve konusu irdelenmiştir.

İkinci bölümde ise sözleşmenin tarafları, hukuki niteliği, sözleşmeye ilişkin şekil şartları ve diğer sözleşmelerden ayrılmasına ilişkin çerçeve çizilmiştir. Bu kapsamda rödovans sözleşmesi atipik bir sözleşme olarak iki tarafa borç yükleyen eklemeli karma tipte bir sözleşme olarak nitelendirilmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde atipik bir sözleşme olması dolayısıyla kendisine uygulanacak hukuk doktrin ve uygulama çerçevesinde belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre oldukça benzerlik gösterdiği ürün kirası sözleşmesinin hükümleri rödovans sözleşmesinde de mahiyetine uygun düştüğü ölçüde uygulanacaktır.

Sözleşmenin sona ermesi ve sonuçları sona erme halinde tarafların hak ve yükümlülükleri ise son bölümde incelenmiş ve ürün kirası sözleşmesinden kıyas yoluyla tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Madencilik Sektörü, Maden Ruhsatı, Rödovans Sözleşmesi, Ürün Kirası Sözleşmesi.

ABSTRACT

Mining industry is the key element of economy and industry. It is of great importance that the applications in the mining field are accede uninterruptedly and quickly. It is clearly prohibited in the Regulation of Mining Code that mining rights cannot be divided. As this principle of indivisibility hindered the operation of the mining fields, royalty agreements came to the fore. The royalty agreement can be briefly described as a contract that aims to make use of the mining operation license as a lease. Subject of the thesis could be listed as follows: the parties of the royalty agreement, its legal nature, requirements of form, contractual rights and obligations of the parties and results of royalty agreement.

In the first section of the thesis, mining rights are examined. Which could be described as a unique right in rem. Then definition and subject of the royalty agreements, are explained.

In the second section, the parties of the agreement, its legal nature, the requirements of form of the agreement and its separation from other agreements are examined. In this context, royalty agreement is described as an atypical, additive mixed type contract that imposes debts on both parties.

Since it is an atypical contract, the law to be applied to royalty agreement is determined within the framework of doctrine and practice in the third section of the thesis. Accordingly, the provisions of the usufructuary lease agreement, which it is very similar to, will be applied in the royalty agreement to the extent that it conforms to its nature.

In case of termination of the contract and its consequences, the rights and obligations of the parties are examined in the last section and tried to be determined by comparison from the usufructuary lease agreement.

Key Words: Mining Industry, Mineral Rights, Royalty Agreement, Usufructuary Lease Agreement.